

Gemeente Rijswijk

Begroting 2024 – 2027

Rijswijk

Inleiding

Begroting 2024: positief resultaat, maar financiële gezondheid komende jaren onder druk

Voor u ligt de begroting 2024. Deze begroting sluit met een positief saldo van € 2 mln. voor de jaren 2024 en 2025. Het meerjarenbeeld laat zien dat de financiële gezondheid van de gemeente fors onder druk staat. Daarbij zien we ook nog een aantal belangrijke risico's en onzekerheden: de grondexploitatie Rijswijk Buiten, de ontwikkeling van de uitgaven aan jeugdzorg en de financiële verhouding met het Rijk. Dit vraagt om een zorgvuldig financieel beheer en meer oplettendheid.

Investeren in gezonde groei

Binnen de financiële kaders investeren we volop in de stad en in de mensen. Rijswijk groeit. Binnenkort verwelkomen we de 60.000^e inwoner. Een grote mijlpaal, maar om gezond te kunnen groeien en onze stad schoon, heel en veilig te houden, vraagt dit flinke investeringen in gebiedsontwikkeling, in de energietransitie en in veiligheid. Om onze inwoners een plek te bieden waar zij zich thuis voelen. Om te wonen, te werken of te ontspannen.

Gezonde groei vraagt om voldoende woningen. Samen met corporaties en ontwikkelaars bouwen we aan een gevarieerd woningaanbod, met daarbinnen 30 procent sociale woningen. We ondersteunen het isoleren van bestaande woningen en we zetten in op het ontwikkelen van een warmtenet. Groen in de stad is belangrijk voor een gezonde leefomgeving en nodigt uit tot ontmoeting en ontspanning. We gaan het Wilhelminapark daarom omvormen naar een stadspark. Verder werken we aan het vergroten van de veiligheid in Rijswijk. We verhogen de verkeersveiligheid door het aanpakken van verkeersonveilige plekken en het verbeteren van onze fietspaden. Ook gaan we ons inspannen om te voorkomen dat jongeren op vroege leeftijd in aanraking komen met (drugs)criminaliteit. In het kader van het voorkomen en bestrijden van ondermijning vergroten we de kennis over en de meldingsbereidheid van ondermijning. Met de pandbrigade zetten we vol in op de aanpak van malafide pandeigenaren en andere misstanden in de Rijswijkse woonmarkt. Onze senioren blijven we voorlichten over online fraude.

Voor gezonde groei is het belangrijk dat iedereen kan meedoen. We gaan daarom aan de slag met jongerenparticipatie, zodat jongeren in Rijswijk kunnen meepraten over onderwerpen die zij belangrijk vinden. En we bieden jongeren ondersteuning bij de overgang van school naar werk, en blijven we inzetten op een goede samenwerking tussen onderwijs en het bedrijfsleven. Gezonde groei betekent ook dat minder Rijswijkers te maken hebben met armoede en schulden. Daarom zetten we in op laagdrempelige hulp bij de aanpak van schulden en stimuleren we inwoners om aan het werk te gaan. Als dat nodig is, begeleiden we inwoners in het vinden van een baan die bij hen past.

Lokale lasten

De lokale lasten stijgen volgens de gemiddelde inflatieverwachting. Het college stelt voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing een eerlijkere verdeling voor. Eenpersoonshuishoudens gaan relatief iets minder betalen, meerpersoonshuishoudens relatief iets meer. Het OZB-tarief stijgt licht. Voor de afvalstofheffing geldt een kostendekkend tarief. Omdat onze afvalverwerker te maken heeft met kostenstijgingen gaat de afvalstoffenheffing omhoog. Tot slot worden de tarieven van de bewonersvergunningen parkeren aangepast conform de gemiddelde prijs voor een bewonersvergunning parkeren in het MRDH-gebied. Dit komt neer op €68,40 per vergunning per jaar. Deze prijs is gelijk voor zowel de eerste als de tweede bewonersvergunning. De prijzen van de derde en volgende bewonersvergunning worden progressief.

Onzekere financiële verhouding met Rijk duurt voort

De onzekere financiële verhouding met het Rijk heeft een nadelig effect op deze begroting. Hierbij speelt een aantal kwesties. De landelijke herverdeeloperatie van het Gemeentefonds, waarbij via een bepaalde verdeling gemeenten van het Rijk geld krijgen om hun taken uit te voeren, heeft geleid tot structureel minder geld voor Rijswijk, namelijk € 2,8 mln. euro minder. Dit is eerder al verwerkt in de begroting en werkt door in deze begroting voor 2024.

Het inkomstenbudget van het Rijk voor bijstandsuitkeringen wordt gebaseerd op een objectief verdeelmodel. Sommige gemeenten hebben hier voordeel van en anderen, waaronder Rijswijk, nadeel. Voor 2024 voorzien we dat we € 1 mln. meer uitgeven aan de bijstand dan we van het Rijk krijgen. Dit zet onze begroting onder druk.

Ook blijft de stijging van de uitgaven aan jeugdzorg een onzekere factor. Nadat de kosten in 2022 gelijk bleven, lijkt in 2023 toch weer sprake van een stijging. De eerste analyses laten zien dat de prijs, de omvang en de zwaarte van de te leveren zorg toenemen. Daarmee stijgen ook de kosten.

De langlopende discussie tussen het Rijk en de gemeenten over de financiële verhouding is nog niet afgerond. Verschillende rijksuitkeringen blijven onderwerp van gesprek. Met de komende landelijke verkiezingen en de vorming van een nieuw kabinet in het vooruitzicht, duurt deze onzekerheid voorlopig voort. Dit zorgt voor een begrotingstekort voor de jaren 2026 (tekort € 6 mln.) en 2027 (tekort € 2 mln). Het is ongebruikelijk dat de begroting voor die jaren niet sluitend is, maar op advies van de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) stellen we een realistische meerjarenbegroting op. Hiermee maken we aan het Rijk inzichtelijk wat de consequenties zijn van de verminderde middelen.

Financiën op orde voor gezonde groei

We staan voor een uitdagende periode. De eerdergenoemde financiële tegenvallers zorgen ervoor dat onze financiële gezondheid onder druk komt te staan. Daarom moeten we nu zeer zorgvuldig omgaan met ons geld.

Binnen de mogelijkheden blijven we investeren in de stad en in de mensen om samen te bouwen aan een Rijswijk waar we trots op zijn. Gelet op de risico's en onzekerheden blijft de koers voor Rijswijk gericht op een financieel neutraal profiel. Als het nodig is komt het college in de kadernota 2025 met voorstellen en maatregelen om de financiële gezondheid op orde te houden. De focus komt vooral te liggen op de uitvoering van de bestaande plannen en ambities, conform onder andere het coalitieakkoord 'Gezonde Groei'. We zetten vooral in op de uitvoering van de bestaande plannen en ambities. We nemen daarbij als gemeente Rijswijk de verantwoordelijkheid om onze financiën op orde te houden voor gezonde groei.

College van burgemeester en wethouders

Cijfers nieuwe ontwikkelingen

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
Beginstand meerjarenbegroting 2023-2026	7.559	7.619	807	807
Amendementen begrotingsraad (vnl. isolatiefonds)	-2.166	-2.166	-166	-166
Beginstand voor 1e halfjaarrapportage	5.393	5.453	641	641
1e halfjaarrapportage	-7.845	-6.783	-6.536	-6.561
2e halfjaarrapportage	4.352	4.539	1.829	4.736
Totaalstand na 2e halfjaarrapportage	1.900	3.209	-4.066	-1.184
BEGROTING 2024-2027				
NIEUWE ONTWIKKELINGEN	75	-975	-2.100	-437
Verwerking inflatiecorrectie begroting	-587	-1.170	-1.139	-1.139
Programma Algemeen Bestuur en Organisatie	-50	-50	-50	-50
Invoering impuls jongerenparticipatie	-50	-50	-50	-50
Programma Openbare Orde en Veiligheid	-365	-365	-365	-365
Pandbrigade	-365	-365	-365	-365
Programma Verkeer en Vervoer	83	176	176	176
Actieplan Verkeersveiligheid	-28	-28	-28	-28
Uitvoering mobiliteitsstrategie	-18			
Stimuleren fietsgebruik	-75			
Inwinnen van verkeersdata	-21	-21	-21	-21
Extra opbrengsten parkeervergunningen inzetten ter dekking mobiliteitsuitgaven	225	225	225	225
Programma Economie en Werken	300	300	300	300
Dividend Stedin	300	300	300	300
Programma Onderwijs	0	0	0	0
Programma Sport, Cultuur en Recreatie	0	0	0	0
Programma Sociaal Domein	75	125	125	125
Pilot vrij reizen HTM voor houders Ooievaarspas voor AOW gerechtigden	-50			
Herziening Algemene voorzieningen WMO en Jeugd	125	125	125	125
Programma Wonen en Leven	1.405	-43	-2.043	-43
Inhuur vergunningen	-250			
Dekking inhuur vergunningen uit Legesheffing	250			
Ziekte en plaagbestrijding	-300			
Aanpak loodverontreiniging	-70	-18	-18	-18
Onderzoek milieuzone brom- en snorfietsen	-50			
Milieuonderzoeken	-25	-25	-25	-25
Hogere bijdrage Avalex en lagere opbrengst Nedvang	-1.339	-1.339	-1.339	-1.339
Opruimen van spoedeisende illegale dumpingen in de openbare ruimte	-200	-200	-200	-200
Hogere opbrengsten afvalstoffenheffing	1.539	1.539	1.539	1.539
Hogere bijdrage ODH	-150			
Woningisolatieprogramma	2.000		-2.000	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0	0	720	530
Verwerking hervormingsagenda Jeugd			720	530
Overhead	750	750	750	750
Uitwerking plan verlaging inhuur	750	750	750	750
Bedrijfsvoering	-3.286	-1.089	-662	-662
Software	-60	-80	-100	-100
Documentaire informatievoorziening	-125	-125	-125	-125
Digitaliseringsagenda	-3.101	-884	-437	-437
Mutatie afschrijvingslasten investeringsplan 2023-2026	1.750	391	88	-59
Actualisatie afschrijvingslasten LTIP	1.750			
Actualisatie afschrijvingslasten IP regulier		391	88	-59
Paragraaf Financiering	0	0	0	0

Omschrijving	2024	2025	2026	2027
WIJZIGINGEN BEGROTING 2024-2027	75	-975	-2.100	-437
TOTAAL ramingen 2024-2027 INCL. 2E HALFJAAR 2023	1.975	2.234	-6.166	-1.621

Toelichting nieuwe ontwikkelingen

Programma Algemeen bestuur en organisatie

Invoering impuls jongerenparticipatie

De kosten om uitvoering te geven aan het op 4 juli 2023 aangenomen amendement De Jeugd een stem in Rijswijk zijn niet begroot. Voor de ondersteuning van de op te richten impuls jongerenparticipatie is 0,5 fte voorzien. Daarnaast zal er een budget voor de impuls jongerenparticipatie zelf nodig zijn. In totaal gaat het om € 50.000 per jaar.

Programma Openbare orde en Veiligheid

Pandbrigade

Ter uitvoering van het raadsbesluit (RV 23-051) Pandbrigade wordt in deze begroting voorgesteld om structureel € 365.000 ter beschikking te stellen voor de uitvoering hiervan.

Programma Verkeer en vervoer

Actieplan verkeersveiligheid

Er is urgentie. Om Rijswijk verkeersveiliger te maken gaan we in 2024 door met het uitrollen van de uitvoeringsagenda van het Actieplan Verkeersveiligheid 2020-2025. Met de actiepunten uit dit plan zijn de afgelopen jaren al veel verbeteringen doorgevoerd. Dit zetten we voort. Daarbij blijven we verkeersveiligheid constant monitoren door middel van onderzoek en meldingen van bewoners. We brengen knelpunten in kaart en sturen bij waar nodig. Zo gaan we komend jaar extra inzetten op de kwetsbare doelgroep fietsers, bromfietzers en jongeren. We zetten in op drie sporen: infrastructurele maatregelen, gedragsmaatregelen en handhaving. Vooral het programma voor gedragsbeïnvloeding breiden we uit met campagnes, educatie en voorlichting. Er zijn extra investeringen nodig om de uitvoeringsagenda en intensivering hiervan uit te kunnen rollen. Een deel van deze investeringen zullen in aanmerking komen voor subsidie van 50% vanuit de MRDH.

Uitvoering mobiliteitsstrategie

In verband met de inzet voor de mobiliteitsstrategie wordt nu extra personeel ingehuurd. Hierdoor zal dit budget dit jaar naar verwachting volledig worden besteed. Voor 2024 zal meer geld en inzet gevraagd worden voor diverse projecten. Dit staat nog los van het uitvoeringsprogramma dat voortkomt uit het mobiliteitsprogramma dat, naar verwachting, dit najaar wordt geaccordeerd in de raad.

Stimuleren fietsgebruik

In oktober is het Fietsplan door de raad vastgesteld. Onderdeel van het fietsplan is het stimuleren van fietsen. Hiervoor wordt een plan opgesteld dat in 2024 wordt uitgevoerd. Geraamde kosten zijn € 75.000.

Inwinnen van verkeersdata

Voor verkeersdata maken we gebruik van (door NDW gratis beschikbaar gestelde) "moving-cardata". Bij vragen van de raad of klachten/melding van bewoners en bij gebiedsontwikkelingen wordt het in toenemende mate noodzakelijk om adviezen en besluiten te onderbouwen met fysieke verkeerstellingen.

Extra opbrengsten parkeervergunningen inzetten ter dekking mobiliteitsuitgaven

Aan de raad wordt voorgesteld om de tarieven voor de parkeervergunningen te verhogen. De extra opbrengst wordt ingezet ter dekking van mobiliteitsuitgaven die nu in de begroting geraamd zijn.

Programma Economie en Werken

Dividend Stedin

De Staat treedt toe als aandeelhouder van netbeheerder Stedin met een investering van € 500 miljoen in aandelen. Dit levert een positieve bijdrage aan de forse investeringen die Stedin moet doen voor de energietransitie. Ook heeft dit een positief effect op het door Rijswijk te ontvangen dividend.

Programma Sociaal Domein

Pilot vrij reizen HTM voor houders Ooievaarspas voor AOW gerechtigden

In 2023 is n.a.v. het aangenomen amendement “vrij reizen HTM voor houders van de Ooievaarspas voor AOW gerechtigden een bedrag van €55.000,- begroot voor de pilot vrij reizen met de HTM. Maximaal €25.000,- hiervan wordt besteed aan het reisverbruik in 2023 (augustus tot en met december 2023). Het resterende budget van ca €30.000, dat in 2023 niet wordt gebruikt, willen we inzetten in 2024 om de stijging van de kosten als gevolg van de toename van het aantal deelnemers van het vrij reizen te dekken. In 2024 hebben we naar schatting naast het resterende bedrag vanuit 2023 een bedrag van € 50.000 nodig om de pilot voort te zetten. Dit is gebaseerd op het huidige aantal deelnemers en de gemiddelde maandelijkse kosten per OV-chipkaart gebruiker (€ 35)

Herziening Algemene voorzieningen WMO en Jeugd

De lasten voor de Uitvoeringsagenda Welzijn (€ 75.000), het dashboard SD + subsidies (€ 50.000) worden herzien. Dit levert een verwachte onderschrijding op van € 125.000.

Programma Wonen en Leven

Inhuur vergunningen

De arbeidsmarkt voor medewerkers die nodig zijn in de uitvoeringsketen voor het verlenen van vergunningen staat onder druk. Het vinden van vaste medewerkers is een grote uitdaging. Omdat het in behandeling nemen van vergunningaanvragen een wettelijke uitvoeringstaak met harde beslistermijnen betreft, wordt ingezet op inhuur. Op de begroting ontbreekt een begrotingspost voor de inzet van inhuur/een flexibele schil. De kosten die we maken voor de inhuur die zich bezig houdt met het behandelen van aanvragen mag worden doorbelast in de leges. Dan moeten de kosten wel opgenomen zijn. Op dit moment staat al vast dat we naast de inzet van vaste medewerkers, ook zullen inzetten op een flexibele schil, al is het maar voor de zogenoemde piekmomenten. In 2024 maken we gebruik van de inhuur binnen het ruimtelijk domein om alle aanvragen en verzoeken om afwijkingsprocedures af te kunnen handelen op het gebied van de Omgevingswet, APV en Bijzondere Wetten en afwijkingsprocedures. 2024 wordt het overgangsjaar waarin we nog lopende aanvragen onder het huidige recht (Wabo en Wro) en onder het nieuwe recht (Omgevingswet) moeten afhandelen. Dit vraagt extra tijd, omdat we nog ervaring en routine met de nieuwe wet moeten krijgen. De uren die ingezet worden op de afhandeling van aanvragen en omgevingsoverleg kunnen doorbelast worden in de leges. We nemen een bedrag van € 250.000 op voor de uitvoeringsketen binnen vergunningen voor de keten, inclusief inzet van RO (afwijkingsprocedures). Deze lasten worden gedekt vanuit de opbrengst Leges.

Ziekte en plaagbestrijding

Zoals aangegeven in de risicoparagraaf van het Groenbeheerplan neemt door de klimaatverandering de overlast door ziekten en plagen verder toe. Het betreft iepziekte, essentaksterfte, eikenprocessierups en de invasieve exoten reuzenberenklauw en japanse duizendknoop. Het gevolg

hiervan is dat zieke bomen vervangen moeten worden en dat we de eikenprocessierups en invasieve exoten actief bestrijden. Hiermee voldoen we als gemeente aan de zorgplicht voor een veilige openbare ruimte. Deze kosten zijn onvermijdelijk en voor de komende jaren moeten we rekening houden met oplopende kosten. Voor de begrotingsjaren 2022 en 2023 was voor de aanpak van ziekten en plagen reeds incidenteel budget toegekend. Op basis van de evaluatie is de conclusie dat het eerder toegekende budget minimaal structureel benodigd is. In het nieuwe Groenbeheerplan 2024-2028 zal worden beschreven wat er gedaan moet gaan worden en hoeveel dat gaat kosten voor de komende jaren. Vooruitlopend hierop wordt alvast € 300.000 voor 1 jaar gevraagd.

Aanpak loodverontreiniging

De provincie betaalt de kosten voor de aanpak van de tuinen waar sprake is van onvoldoende bodemkwaliteit of een overschrijding van de wettelijke norm van lood in de bodem. Voor de overige tuinen met matige bodemkwaliteit worden specifieke gebruiksadviezen opgesteld. Dit laatste kan in de uitvoering in enkele gevallen kosten met zich meebrengen. Deze kosten brengen we onder de benaming milieukundige begeleiding en bedragen €20.000. Inhuur van een projectleider is nodig voor begeleiding/uitvoering van het project lood in de bodem volkstuin Ons Ideaal. De kosten van inhuur zijn voor 16 uur en 24 weken, €130.

Onderzoek milieuzone brom- en snorfietsen

De raad heeft in zijn vergadering van juni 2023 besloten dat een voorstel wordt uitgewerkt voor uitbreiding van de milieuzones met 2takt brom- en snorfietsen (amendement). Voor het onderzoek naar een milieuzone voor brom- en snorfietsen is budget nodig.

Milieuonderzoeken

Milieu heeft geen werkbudget. Dat betekent dat voor elk onderzoek eerst geld aangevraagd moet worden in de rapportage en/of begroting. Het is aan te bevelen om een klein werkbudget te hebben, waarvan kleine milieu onderzoeken kunnen worden betaald.

Hogere bijdrage Avalex en lagere opbrengst Nedvang

Als gevolg van de vaststelling van de begroting 2024 stijgt de bijdrage aan Avalex. Vanaf 2023 wordt de subsidie van Nedvang verrekend via de bijdrage van Avalex. Deze wordt niet langer afzonderlijk geraamd. De extra lasten worden betrokken in de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing.

Opruimen van spoedeisende illegale dumpingen in de openbare ruimte

In de bijdrage van Avalex is geen rekening gehouden met de lasten voor het opruimen van spoedeisende illegale dumpingen in de openbare ruimte. Voorgesteld wordt om die lasten in de begroting te ramen. Dit betreffen onvermijdelijke lasten. De extra lasten worden betrokken in de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing.

Hogere bijdrage ODH

Rijswijk betaalt al enkele jaren op basis van een nacalculatie een hogere bijdrage dan vooraf begroot is. In 2023 bedragen de extra kosten € 106.020 als gevolg van de gestegen loonkosten en extra inzet van de ODH t.b.v. Rijswijk. Gelet op de wijziging van het wettelijk stelsel, de gestegen loon- en inhuurkosten, de hogere bouwkosten, de toenemende complexiteit van de regelgeving die maakt dat we vaker advies nodig hebben van de ODH in relatie tot de gemeentelijk bouwopgave, is het voorstel om het begrote budget te verhogen. Daarbij is ook rekening gehouden met de invoering van de Omgevingswet waarbij de ODH als ketenpartner in het voortraject advies zal uitbrengen.

Woningisolatieprogramma

In juni 2023 heeft de raad het Woningisolatieprogramma Rijswijk 2023-2026 vastgesteld. Voor de uitvoering van het programma is van 2023 tot en met 2025 € 2 miljoen beschikbaar per jaar

(naast de middelen vanuit de specifieke uitkering Nationale Isolatieaanpak vanuit het Rijk). Het woningisolatieprogramma bestaat op hoofdlijnen uit 3 onderdelen. 1) Inwoners actief benaderen en informeren over isolatiemaatregelen, 2) inwoners persoonlijk adviseren en VvE's daarbij ook ondersteunen in de procesbegeleiding, en 3) een subsidie voor isolatiemaatregelen.

Op dit moment wordt gewerkt aan de implementatie van het programma zodat de uitvoering eind dit jaar kan starten. De implementatie omvat o.a. de aanschaf van een relatiebeheersysteem, het opstellen van een subsidieregeling, het Europees aanbesteden van de Energiefixers (Energieambassadeurs) en het Europees aanbesteden van de procesbegeleiding voor VvE, het inrichten van het subsidieproces en voorbereiden van de communicatiecampagne. Het actief benaderen en het adviseren van particuliere woningeigenaren en VvE's start dit jaar. De subsidie wordt begin 2024 opengesteld.

Inwoners die in mindere mate zelf de verduurzaming van hun woning kunnen realiseren en voor VvE's geldt dat het tijd vraagt om de eerste twee stappen te doorlopen en te komen tot een aanvraag voor subsidie. De ervaring is dat vooral bij grote VvE's dit proces minimaal 2 jaar in beslag neemt. De subsidieaanvragen vanuit die VvE's zullen pas in de loop van 2024/2025 volgen. Verwachting is dat de besteding van het subsidiebudget enige tijd achter de uitvoering aanloopt. Bij de vaststelling van het Woningisolatieprogramma is door de gemeenteraad een bestemmingsreserve ingesteld. Met deze bestemmingsreserve kunnen de middelen voor het woningisolatieprogramma beschikbaar blijven voor VvE's die het proces voor verduurzaming zijn gestart.

Zoals in raadsvoorstel van het Woningisolatieprogramma al is aangekondigd, blijft een groot deel van het beschikbare budget uit 2023 onbesteed vanwege de doorlooptijd van de implementatie. Dit budget (nu vastgesteld op € 1,9 miljoen) wordt bestemd voor de uitvoering van het Woningisolatieprogramma in 2024. De middelen (ad. € 2 miljoen) in 2024 worden daarmee verschoven naar 2026.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Verwerking hervormingsagenda Jeugd

In de meicirculaire 2023 is voor jeugdzorg, onder voorbehoud van omzetting naar een definitief akkoord op de Hervormingsagenda, voor 2024 en 2025 middelen beschikbaar gesteld. Via de begrotingsrichtlijn 'Afspraken jeugdmiddelen in de meerjarenraming' zijn de gemeenten geïnformeerd dat zij er voor de begroting 2024-2027 vanuit mogen gaan dat ze de middelen van de Hervormingsagenda jeugd volledig krijgen en dat de besparingen van de rijksmaatregelen worden gehaald. De afspraken over de extra rijksbijdragen voor de jeugdzorg gelden voor de begroting 2024 en de meerjarenbegroting 2025 - 2027. Over een jaar beoordelen de provincies opnieuw of deze richtlijn ook geldt voor de meerjarenbegroting 2025-2028. De middelen voor 2024 en 2025 zijn reeds verwerkt via de Meicirculaire. De bedragen voor de jaren 2026 en 2027 worden nu ook opgenomen in de begroting.

Overhead

Voor 2024 zijn de verwachting en de ambitie om de lasten voor externe inhuur met € 750.000 te verlagen.

Bedrijfsvoering

Software

Het betreft een structurele aanvulling op het exploitatiebudget voor het kunnen blijven bekostigen van de structurele onderhoudskosten die zijn ontstaan in verband met (het onderhoud van) meer veilige koppelingen (verbindingen) tussen applicaties- en met landelijke voorzieningen. De toename van de kosten zijn te relateren aan meer samenwerking in de keten, digitalisering en verdere verSaaSing van het applicatielandschap.

Documentaire informatievoorziening

Structurele aanvulling op het exploitatiebudget voor het kunnen blijven bekostigen van de structurele onderhoudskosten die zijn ontstaan door de uitbreiding en verSaaSing van het Documentmanagement- (DMS) en Zaaksysteem o.a. in voorbereiding op de implementatie van Zaakgericht Werken.

Digitaliseringsagenda

Dit betreft de financiële verwerking van de Raadsinformatiebrief Digitaliseringsagenda (RIB 23 052).

Gemeente Rijswijk

Begroting in één oogopslag 2024

Samen met inwoners, organisaties en bedrijven zorgen we ervoor dat Rijswijk een goed leefbare gemeente is voor iedereen.

In de begroting van 2024 staat waar we het komende jaar geld aan willen uitgeven. Dat geld komt onder meer binnen uit de belastingen die u betaalt en inkomsten van de rijksoverheid.

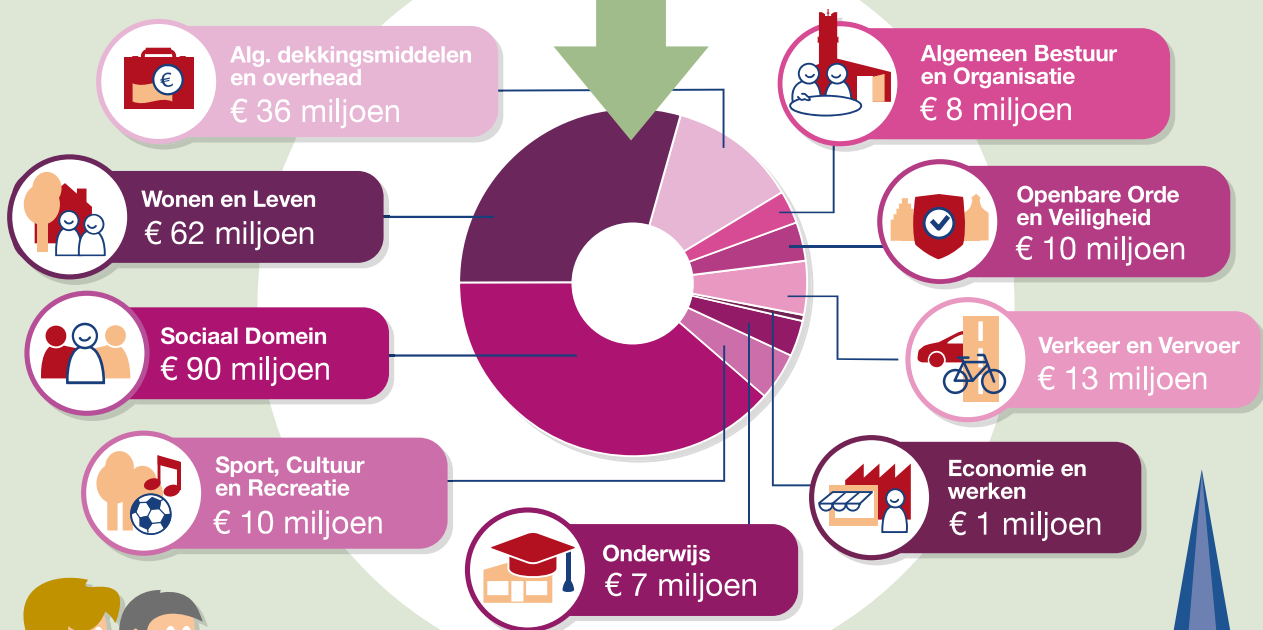

Totaal inkomsten € 238 miljoen

Totaal uitgaven € 236 miljoen

begrotings-saldo: +€ 2 miljoen

Gemiddelde woonlasten 2024

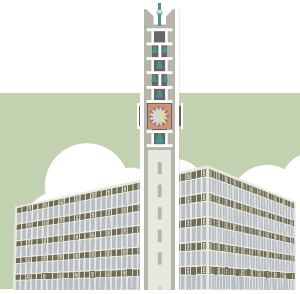
	Eénpersoons-huishouden	Tweepersoons-huishouden	Meerpersoons-huishouden
OZB	€ 250,23	€ 250,23	€ 250,23
Afvalstoffenheffing	€ 380,88	€ 457,20	€ 548,52
Rioolheffing	€ 177,05	€ 196,49	€ 220,61
Totaal	€ 808,16	€ 903,92	€ 1.019,36

Rijswijk

Highlights

In het oog springende actiepunten voor het komende jaar, per programma

Algemeen bestuur en organisatie

- Verbeteren bereikbaarheid voor inwoners en bedrijven
- Gastgerichte benadering bezoekers Huis van de stad
- Met een impuls voor jeugdparticipatie kunnen meer jongeren meepraten over de toekomst van Rijswijk

Onderwijs

- Werken aan een veerkrachtige en gezonde generatie 2040 met een goede sociale basis samen met onze partners
- Uitvoeren van het actieplan 'Preventief jeugdbeleid'
- Stimuleren van een goede doorgaande (taal-) ontwikkeling voor kinderen van de voorschool naar het basisonderwijs
- Ondersteuning jongeren bij de overgang van school naar werk
- Behouden van de goede samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven
- Bewustmaking belang klimaatverbetering en energietransitie van kinderen en jongeren in het primair- en voortgezet onderwijs

Verkeer en vervoer

- Oplossen blackspots voor minder ongelukken
- Uitvoering fietsplan waaronder asfalteren
- Parkeerregels aanpassen aan huidige behoefte
- Met buurgemeenten regionale verkeersanalyse maken en visie op OV
- Realiseren bushalte RijswijkBuiten

Sport, Cultuur en recreatie

- Bouw multifunctionele accommodatie op Sportpark Elsenburg
- Bouw sportzaal bij nieuwbouw Steenvoorde-school
- Volledig inzetten van beweegroutes met QR-codes voor sport en preventie
- Inzetten Krajicek Playground in RijswijkBuiten voor naschoolse sport/beweegactiviteiten
- Begeleiden inwoners naar passend sport- en beweegaanbod door breder inzetten Beweegmakelaar
- Verruiming bemande openingstijden bibliotheek
- Realisatie kunstwerk IKC Montessori Parkrijk

Sociaal domein

- Begeleiding van parttime naar fulltime werk
- Uitvoering Actieplan Armoedebestrijding+
- Verbeteren van de toegang tot onze diensten voor onder andere het aanpakken van schulden
- Eén loket voor alle diensten van het sociaal domein
- Streven naar dementievriendelijke gemeente
- Opzetten Inclusie- en Anti-discriminatie-programma
- Preventie als uitgangspunt binnen het nieuwe gezondheidsbeleid
- Zoeken naar nieuwe praktijklocaties samen met huisartsen

Openbare orde en veiligheid

- Verdere uitrol Rijswijkse Pandbrigade
- Focus op de aanpak van drugscriminaliteit
- En specifieke aandacht hierbij voor jongeren
- Aanpak (digitale) oplichting door voorlichting aan inwoners met aandacht voor senioren
- Vergroten van de wijkveiligheid door aanpak van aandachtsgebieden waaronder het Stationsgebied

Economie en werken

- Actualisatie van beleidsregels en verordeningen voor terrassen en uitstallingen
- Versterking van de centrumfunctie van Bogaard Stadscentrum en Oud Rijswijk
- Versterken en beter benutten economische werklocaties
- Campusontwikkeling en doorontwikkeling samenwerkingsverband Energy Cave, met focus op energietransitie, innovatie en techniek

Wonen en leven

- Met de nieuwe beheerplannen Groen en Wegen leggen we voor de komende jaren vast hoe we minimaal beeldkwaliteit B realiseren
- Omvorming van het Wilhelminapark naar een stadspark
- Vervoeren en opvangen van zwerfdieren via dierenasiels 't Juliaaantje, het Knaaghof en Dierenambulance Den Haag e.o
- Stimuleren inwoners om meer en beter GFT-e gescheiden in te zamelen
- Opstellen van een Lokaal Hitteplan

- We bouwen het pand aan de Bordewijkstraat
- om tot ruim 450 flexwoningen
  - Bouwen aan een gedifferentieerd woningaanbod met een woningbestand van 30% sociaal, samen met corporaties en ontwikkelaars
  - Met de stad maken we de Omgevingsvisie en stellen we een participatieverordening vast
  - Inwerking zetten van het 'Omgevingsplan Rijswijk van rechtswege' vanaf 1 januari 2024 en fasegewijs op weg naar Omgevingsplan Rijswijk
  - We zetten in op isoleren van slechte woningen en het ontwikkelen van een Warmtenet

Gebiedsontwikkelingen

- Verder bouwen aan een aantrekkelijke, groene en gemengde vitale stad door te werken aan de gebiedsontwikkeling van RijswijkBuiten, Bogaard stadscentrum, Havenkwartier, Kesslerpark en Te Werve Oost
- Inzetten op aanvullende en nieuwe subsidieaanvragen (zoals de Woningbouwimpuls) ten behoeve van onze gebiedsontwikkelingen

Rijswijk

INLEIDING.....	2
-----------------------	----------

Programma's

Algemeen Bestuur en Organisatie	15
Openbare Orde en Veiligheid	20
Verkeer en Vervoer	26
Economie en Werken	33
Onderwijs	40
Sport, Cultuur en Recreatie	52
Sociaal Domein	58
Wonen en Leven	68
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	85
Overhead	87

Paragrafen

Weerstandvermogen en risicobeheersing	90
Onderhoud kapitaalgoederen	98
Bedrijfsvoering	102
Verbonden partijen	112
Grondbeleid	122
Lokale heffingen	125
Financiering	134
RijswijkBuiten	141
Subsidies	145

Financiële begroting

Meerjarenraming 2024-2027	149
Mutatieoverzicht meerjarenraming 2024-2027	151
Overzicht verschillen begroting met voorgaand jaar	154
Leeswijzer investeringsplan 2024-2027	155
Investeringsplan 2024-2027	156
Toelichting investeringsplan 2024-2027	159
EMU-saldo	164
Overzicht incidentele baten en lasten	165
Verloop van de reserves	169
Verloop van de voorzieningen	172
Overzicht taakvelden	174

Besluiten

Begroting voor het jaar 2024	177
------------------------------------	-----

Inhoudsopgave

Meerjarenraming 2025-2027	178
De in de jaarschijf 2024 van het investeringsplan 2024-2027 geraamde investeringen	179

Programma's

Algemeen Bestuur en Organisatie

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

1. We moedigen mensen aan om zelf verantwoordelijkheid te nemen en we ondersteunen eigen plannen en voorstellen van inwoners en ondernemers zo goed mogelijk. Bij maatschappelijke opgaven denken we van tevoren na over hoe we inwoners betrekken en welke rol en bevoegdheden zij hebben. We geven bij elk project heel duidelijk aan of en hoeveel ruimte voor samenwerking er is.
2. In onze communicatie is participatie met inwoners en ondernemers het beginpunt. We communiceren daarom niet alleen voorafgaand of na projecten, maar juist ook tijdens de fase waarin we het project uitvoeren. We blijven daarbij gebruikmaken van traditionele media als de website en huis-aan-huisbladen. Maar ook leggen we meer nadruk op de inzet van social media als Facebook, WhatsApp, YouTube en Instagram. Hierbij is webcare onmisbaar. Daarnaast zetten we andere communicatiemethoden in, zoals online communities en peilingen. We willen voor iedereen open staan, om actief te kunnen samenwerken met Rijswijkers en partners in Rijswijk. We doen dit door het wijkwethouderschap, werkbezoeken en de WhatsAppsprekuren.
3. De gemeente Rijswijk is een toegankelijke en dienstverlenende organisatie die de wensen en behoeften van al haar inwoners, bedrijven en instellingen centraal stelt. We sluiten als gemeente op tijd aan op de omgeving die snel verandert. Daarnaast streven we naar gerichte dienstverlening: digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet.

Doelstellingen

- samenwerken vanuit eigen kracht;
- duidelijke communicatie;
- goede kwaliteit dienstverlening;
- we verbeteren onze dienstverlening en maken het daardoor met onze dienstverlening gemakkelijk voor de inwoners, bedrijven en instellingen;
- op een nuttige, goede en open manier plaatsen we de inwoner op de eerste plaats bij alles wat we doen;
- we komen onze afspraken na en informeren de inwoners, bedrijven en instellingen op een begrijpelijke manier, op tijd en volledig;
- we bieden waar nodig dienstverlening op "maat" aan inwoners, bedrijven en instellingen;
- we doen ons best om eenzelfde kwaliteitsniveau en serviceniveau te bieden op alle dienstverleningskanalen (digitaal, telefoon, balie, e-mail, social media of post);
- de inwoner kan kiezen van welk dienstverleningskanaal hij/zij gebruik wil maken en waar mogelijk moedigen we ze aan om van het handigste dienstverleningskanaal gebruik te maken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Participatie en communicatie

Het bereiken van alle verschillende inwoners en ondernemers in de stad blijft ook in 2024 ons belangrijkste doel. Daarbij kijken we naar de verschillende doelgroepen en hoe we die het best kunnen bereiken. Dit zal ook een belangrijke pijler zijn van ons nieuw vast te stellen communicatiebeleid. We onderzoeken momenteel wie we met welke kanalen bereiken en welk kanaal we het best voor welke boodschap of interactie kunnen inzetten. Op basis van die analyse maken we een nieuwe contentstrategie. Daarin staat dan welke (mix van) online of offline kanalen we inzetten om bepaalde doelen en/of doelgroepen te bereiken. De contentstrategie is dan een belangrijk onderdeel van ons in 2024 nieuw vorm te geven communicatiebeleid.

Participatie

We werken aan nieuw participatiebeleid. Hierin worden onder andere de aanbevelingen uit het evaluatierapport van het in 2020 vastgestelde beleid verwerkt.

In het kaderdebat van 4 juli 2023 is het amendement “De jeugd een stem in Rijswijk” aangenomen. Vooruitlopend op het nieuwe participatiebeleid wordt ingezet op het versnellen van het betrekken van de jeugd bij onderwerpen die de gemeente raken. De inzet is erop gericht om in 2024 een impuls jongerenparticipatie te installeren.

Met het oog op de Omgevingswet die in 2024 in werking treedt is het nodig dat de gemeenteraad een participatieverordening vaststelt ter vervanging van de huidige inspraakverordening. Deze participatieverordening gaan we in een participatief proces opstellen en zal uiterlijk in het eerste kwartaal van 2024 voor besluitvorming aan de raad worden aangeboden.

Communicatie

Communicatie gebeurt steeds meer online. Een trend waardoor een bepaalde doelgroep steeds meer verstoken blijft van gemeentelijke informatie. Om deze niet digitaal vaardige inwoners te blijven bereiken willen we de pagina Rijswijk Regelrecht in het huis-aan-huis-blad Groot Rijswijk doelgerichter inzetten als één van onze kanalen in de totale middelenmix. Dat betekent dat we de pagina niet meer alleen vullen met kennisgevingen. We zullen alle voor inwoners relevante berichtgeving en aankondigingen die nu soms door de krant verspreid staan, maar ook verduidelijking van (achtergronden van) beleid bundelen op een herkenbare plek in de krant. Zo creëren we een stadskrant-achtig katern in het enige huis-aan-huisblad dat Rijswijk heeft. Ten opzichte van de online kanalen, waar de aandachtsspanne vaak kort is, leent een krantenpagina zich ook meer voor het uitdiepen van onderwerpen.

In het kader van Direct Duidelijk beginnen we een proef met de retoursticker Steffie. Direct Duidelijk is een initiatief van de Nederlandse overheid om overheidscommunicatie en dienstverlening begrijpelijker en toegankelijker te maken voor iedereen. Inwoners die een brief ontvangen die zij niet (helemaal) begrijpen kunnen de Steffiesticker op de brief plakken waarna ze de brief terugsturen naar de gemeente. De betreffende afdeling of medewerker weet dan dat de té moeilijke brief aangepast moet worden.

Daarnaast actualiseren we onze schrijfwijzer. De schrijfwijzer geeft richtlijnen met het oog op eenduidigheid, begrijpelijke taal en inclusie. De insteek van de schrijfwijzer is zoveel mogelijk toegankelijke teksten, maar ook zorgen voor herkenning en begrip voor en van de lezer. De geactualiseerde schrijfwijzer zal voor advies worden voorgelegd aan de meeleesgroep, bestaande uit betrokken inwoners met oog voor begrijpelijke teksten. Met verschillende intern gerichte acties en activiteiten zullen we de bewustwording bij de medewerkers voor nut en noodzaak van begrijpelijke teksten proberen te vergroten.

Om ons communicatiebeleid te blijven vernieuwen doen we diverse onderzoeken. Een daarvan is onderzoek naar hoe we Rijswijk zo goed mogelijk kunnen profileren. Doel is onder andere Rijswijk als prettige woonstad, maar ook als aantrekkelijke vestigingsstad voor bedrijven op de kaart te zetten (citymarketing). Mede op basis van de uitkomsten van de onderzoeken zullen we ons communicatiebeleid waar nodig herijken.

Publieke Dienstverlening

De gemeente Rijswijk streeft ernaar om hoogwaardige dienstverlening te leveren aan alle inwoners en ondernemers. Deze is toegankelijk, zorgvuldig, transparant en betrouwbaar. Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet. We verwelkomen persoonlijk contact aan de balie het liefst op afspraak, maar we bieden ook de mogelijkheid voor inloop zonder afspraak. Dit getuigt van onze gastvrije aanpak. Onze gastheren en -vrouwen in het Huis van de Stad staan klaar en geven alle bezoekers een warm welkom. Onze verhuizing naar het Huis van de Stad markeert een nieuwe fase, waarin we onze diensten verder optimaliseren om aan de behoeften en verwachtingen van alle inwoners en ondernemers te voldoen.

Belangrijk aandachtspunt is de toegankelijkheid voor minder digitaal vaardige inwoners. Voor deze groep is er ondersteuning en hulp daar waar nodig. Zo blijft onze dienstverlening toegankelijk voor iedereen. De dienstverlening is daarmee afgestemd op de behoefte van de inwoners en ondernemers.

We willen onze dienstverlening zo inrichten dat:

- het duidelijk is dat de gemeente één organisatie is;
- de meest gebruikte diensten en producten 24/7 digitaal kunnen worden afgenomen of aangevraagd;
- de aanvraag of melding door de inwoner en ondernemer kan worden gevolgd;
- dat via een gericht aantal kanalen contact kan worden gezocht met de gemeente. Deze kanalen kunnen door elkaar heen gebruikt worden;
- de afhandelingstermijnen verkort worden door het toepassen van kanaalsturing;
- de tevredenheid van onze dienstverlening minimaal wordt gewaardeerd op een 7,5.

Deze doelstellingen worden gerealiseerd via twee uitvoeringsplannen. Komende jaren ligt de nadruk op het uitvoeren van deze programma's.

Het Uitvoeringsplan Dienstverlening DNA

Dit uitvoeringsplan legt de nadruk op kwaliteitsmanagement, bereikbaarheid en gedrag & cultuur. Om onze doelen te halen wordt er ingezet op:

- Het verbeteren van de (interne) telefonische bereikbaarheid;
- Het verkorten van afhandelingstermijnen door kanaalsturing;
- Kwaliteitsmanagement: verbeteren op basis van data door de implementatie van een nieuw systeem dat de tevredenheid meet;
- Gedrag en cultuur: op basis van signalen bieden we gericht trainingen en workshops aan.

Digitalisering van de informatiehuishouding

Met het Uitvoeringsprogramma Digitalisering dienstverlening en informatie werken we aan een informatiehuishouding die bijdraagt aan de toegankelijkheid van informatie en digitale dienstverlening die meer plaats- en tijdonafhankelijk is. Alle afdelingen binnen de gemeenten gaan werken met een zaakstelsel. De taakspecifieke applicaties waarmee vakteams werken worden hierop aangesloten, waardoor het team Publieke Dienstverlening en de aanvrager inzicht krijgen in de status van hun vraag.

Met dit uitvoeringsplan zetten we stappen naar een moderne informatiehuishouding die toekomstbestendig is en bijdraagt aan een transparante en snelle beantwoording van de vraag. De informatiehuishouding van de gemeente wordt gemoderniseerd en werkprocessen worden zo ingericht dat informatie automatisch wordt ontsloten binnen de organisatie voor de uitvoering van het werkproces. In lijn met de ontwikkeling op gebied van ICT gaan systemen en taakspecifieke applicaties werken vanuit de 'cloud' in plaats van op de lokale servers.

Vanuit dit programma werken we volgens de volgende stappen aan verdere digitalisering van de dienstverlening en informatie:

- Verdere digitalisering aanvraagprocessen van onder andere Inkomen & Participatie, Werk en Schuldhulpverlening en Vergunningen. In totaal gaat het over 152 producten en diensten organisatie breed;
- Uitbreiding van de digitale communicatie via de landelijke berichtenbox.

Naast het uitvoeringsprogramma zal verder worden gewerkt aan:

- Het optimaliseren van het Contactstelsel;
- Het uitvoeren van inwoners- en ondernemersreizen;
- Het actueel houden van de website van de gemeente Rijswijk;

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Algemeen Bestuur en Organisatie		2022	2023	2024	2025	2026	2027
0010 Bestuursorganen	Lasten	1.292	1.758	1.855	1.855	1.855	1.855
0010 Bestuursorganen	Baten	163					
Saldo		-1.129	-1.758	-1.855	-1.855	-1.855	-1.855
0011 Bestuurlijke samenwerking	Lasten	450	427	502	522	529	538
0011 Bestuurlijke samenwerking	Baten						
Saldo		-450	-427	-502	-522	-529	-538
0030 Burgerzaken	Lasten	1.330	1.387	2.709	2.704	2.704	2.704
0030 Burgerzaken	Baten	903	746	1.290	1.316	1.316	1.316
Saldo		-427	-641	-1.419	-1.388	-1.388	-1.388
0031 Verkiezingen / referenda	Lasten	208	474	277	35	277	277
0031 Verkiezingen / referenda	Baten						
Saldo		-208	-474	-277	-35	-277	-277
0032 Publieke dienstverlening	Lasten	2.178	3.578	2.196	1.969	1.778	1.779
0032 Publieke dienstverlening	Baten	2	3	2	2	2	2
Saldo		-2.176	-3.575	-2.194	-1.967	-1.776	-1.776
0060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	Lasten	777	965	848	848	848	848
0060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	Baten						
Saldo		-777	-965	-848	-848	-848	-848
5801 Mediabeleid	Lasten	43	46	50	50	50	50
5801 Mediabeleid	Baten						
Saldo		-43	-46	-50	-50	-50	-50
Totaal Lasten		6.279	8.636	8.437	7.983	8.041	8.051
Totaal Baten		1.067	749	1.292	1.318	1.318	1.318
Saldo Algemeen Bestuur en Organisatie		-5.212	-7.887	-7.144	-6.665	-6.723	-6.732

Toelichting op de afwijkingen

0010 Bestuursorganen

Lasten nadeel € 170.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In de tweede halfjaarrapportage 2023 is melding gemaakt van een nabetaling aan raadsleden in verband met een vergoeding ten behoeve van het treffen van voorzieningen met betrekking tot arbeidsongeschiktheid, ouderdom en overlijden. Het verschil van € 170.000 heeft betrekking op de eenmalige nabetaling van deze vergoeding over voorgaande jaren.

0030 Burgerzaken

Lasten nadeel € 107.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In 2014 werden reisdocumenten voor personen vanaf 18 jaar 10 jaar geldig. Vanaf 2024 komen inwoners waarvan de 10 jaar termijn is verstreken waarschijnlijk weer een nieuwe aanvragen. Daarom is in 2024 sprake van een stijging ten opzichte van de voorgaande jaren.

Baten voordeel € 289.870 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In 2014 werden reisdocumenten voor personen vanaf 18 jaar 10 jaar geldig. Vanaf 2024 komen inwoners waarvan de 10 jaar termijn is verstreken waarschijnlijk weer een nieuwe aanvragen. Daarom is in 2024 sprake van een stijging ten opzichte van de voorgaande jaren.

0031 Verkiezingen / referenda

Lasten voordeel € 229.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Door de val van het kabinet worden er in november 2023 Tweede Kamerverkiezingen georganiseerd. Deze Tweede Kamerverkiezingen komen boven op de Provinciale Statenverkiezingen en waterschapsverkiezingen van maart 2023.

In 2024 staan vooralsnog alleen de Europese Parlementsverkiezingen op de agenda. Daarom is in 2024 sprake van een daling ten opzichte van het voorgaand jaar.

0060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie

Lasten voordeel € 145.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In de tweede halfjaarrapportage 2023 is melding gemaakt van incidentele extra lasten voor het jaar 2023 in verband met meerwerk van de accountant (€ 80.000) en forumvergaderingen in wijkcentrum Stervoorde (€ 65.000).

Openbare Orde en Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

De visie bestaat uit het behouden en voortdurend verbeteren van Rijswijk als een prettige, leefbare en veilige gemeente om in te wonen en te werken. Aangezien veiligheid een gedeelde verantwoordelijkheid betreft die de grenzen van de openbare orde overstijgt, vraagt dit om inspanning van de gemeente, de professionele partners, én van de bewoners en bedrijven in Rijswijk. Uitgangspunten daarbij zijn een brede kijk op veiligheid met een integrale aanpak, een goede samenwerking met alle betrokken partijen op lokaal en regionaal terrein en een centrale regierol voor de gemeente in het algemeen en de burgemeester in het bijzonder.

Doelstellingen

De meeste thema's die in het beleid zijn genoemd lopen ook door in 2024, mede door wettelijke taken maar ook omdat deze thema's altijd wel een onderdeel vormen van de brede aanpak in Veiligheid. Te denken valt aan de High Impact Crimes en de regierol die de gemeente hierin heeft.

Het Strategisch Veiligheidsbeleid 2022-2026 gaat voort op de drie uitgangspunten van het Strategisch Veiligheidsbeleid 2017-2021 die nog steeds actueel zijn. Deze uitgangspunten zijn de dragers voor alle activiteiten die Rijswijk onderneemt in het brede veiligheidsdomein.

1. Brede kijk op veiligheid

- Veiligheid is een maatschappij brede opgave die de grenzen van de openbare orde overstijgt. Rijswijk werkt aan een integrale aanpak en integrale organisatie van veiligheidsopgaven.
- Maatschappelijke ontwikkelingen kunnen om snel en flexibel handelen vragen, waardoor eerder vastgestelde prioriteiten moeten kunnen wijken. Niet het aanbod, maar de maatschappelijke vraag is leidend. Verschil mag er zijn tussen wijken, bewoners, instellingen en bedrijven.

2. Samenwerken aan veiligheid

- Veiligheid is ieders verantwoordelijkheid. Bewoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen en de overheid, iedereen is medeverantwoordelijk om Rijswijk vertrouwd en veilig te houden en draagt hieraan bij naar eigen kennis, kunde en draagkracht.
- Eigen verantwoordelijkheid betekent ruimte voor eigen initiatieven. Daarbij wordt het algemeen belang altijd goed afgewogen. Uitgangspunt voor de gemeente is dat alle belanghebbenden een vergelijkbare plek en rol krijgen.
- We onderkennen het belang van samenwerking om de vraagstukken en de maatschappelijke opgaven van de toekomst de baas te zijn. De gemeente Rijswijk is een toegankelijke, betrouwbare partner om mee samen te werken. Voor de strategische partners in het veiligheidsdomein, maar net zo goed voor de bewoners die met eigen initiatieven komen.
- Als betrouwbare samenwerkingspartner geeft Rijswijk zelf het goede voorbeeld, onder meer door vergunningverlening, door toezicht te houden en regels te handhaven. Daarbij zijn handhaving en inspectie geen doel op zich, maar een middel om maatschappelijke effecten te bereiken.

3. Regie op veiligheid

- De gemeente Rijswijk heeft de regierol in het veiligheidsdomein. De burgemeester coördineert vanuit haar wettelijke taken voor Openbare Orde en Veiligheid.
- Rijswijk brengt partijen samen, faciliteert en ondersteunt samenwerking in het veiligheidsdomein. Ook als de gemeente zelf geen partner is in het samenwerkingsverband.

Indicatoren

Indicator	Streef-waarde					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1. Verwijzingen naar HALT]	33	32	31	30	29	28
2 Winkeldiefstallen	29,15	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2
3 Gewelddsmisdrijven	45,49	4,0	3,9	3,8	3,8	3,8
4 Diefstal/inbraak uit woning	21,78	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2
5 Vernieling en beschadiging	38,11	4,8	4,7	4,6	4,5	4,4

Indicator	Eenheid	Bron	Bijzonderheden
1 Verwijzing naar HALT	Aantal	HALT	Meer investeren in preventie, waardoor verwijzingen kunnen afnemen
2 Winkeldiefstallen	Aantal geregistreerd per 100.000 inwoners ¹	Waarstaatjegemeente.nl	
3 Gewelddsmisdrijven	Aantal geregistreerd per 100.000 inwoners ¹	Waarstaatjegemeente.nl	Gewelddsmisdrijven worden niet dusdanig geregistreerd. Onder gewelddsmisdrijven wordt verstaan; openlijk geweld, bedreiging en mishandeling.
4 Diefstal/inbraak uit woning	Aantal geregistreerd per 100.000 inwoners ¹	Waarstaatjegemeente.nl	
5 Vernieling en beschadiging	Aantal geregistreerd per 100.000 inwoners ¹	Waarstaatjegemeente.nl	

¹ Eenheid is aangepast naar aantal geregistreerd per 100.000 inwoners. Dit i.v.m. continuïteit van de indicatoren.

Op structurele basis vindt monitoring plaats, aan de hand van cijfers en gebeurtenissen, en mocht dit nodig zijn, wordt in samenspraak met de veiligheidspartners her-geprioriteerd binnen de vastgestelde thema's.

Wat gaan we daarvoor doen?

Veiligheid

De Strategische veiligheidsagenda 2022-2025 is op 5 juli 2022 door het college vastgesteld en aan de raad gestuurd. Dit is het uitvoeringsprogramma behorend bij het door de gemeenteraad vastgestelde Strategisch Veiligheidsbeleid 2022-2026. Voor alle (geprioriteerde) veiligheidsproblemen geldt dat er middels een integrale aanpak probleemgericht, informatie gestuurd en zoveel mogelijk met burgers en bedrijven wordt samengewerkt. De thema's uit de Veiligheidsagenda zijn opgepakt en zullen de komende jaren verder worden uitgevoerd. Voor een uitgebreide toelichting op de doelstellingen wordt verwezen naar deze agenda. Zoals beschreven in het Strategisch Veiligheidsbeleidsbeleid en bijbehorende agenda zullen we, naast de voortzetting van de aanpak van Woonoverlast, de aanpak voor Wijkveiligheid en buurtpreventieteams en de Crisisorganisatie, de aandacht richten op de volgende zaken.

Ondermijning

Ondermijning is een "containerbegrip" waar diverse vormen van (georganiseerde) misdaad, zoals drugs (productie en henneproductie), mensenhandel, milieucriminaliteit, fraude en witwassen, onder geschaard worden. De overeenkomst tussen deze vormen van criminaliteit is de sterkte verwevenheid tussen "bovenwereld" en "onderwereld". De criminele activiteiten hebben een corrumperend en ondermijnd effect op de samenleving en haar instituties, wat maakt dat de aanpak van ondermijning dan ook een landelijke prioriteit heeft gekregen. Vanuit het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) is een ondermijningsbeeld opgesteld. Ondermijning is zeer dynamisch, de thema's zijn aan verandering onderhevig.

Gemeentelijke rol in de aanpak van ondermijning

Rijswijk werkt op een integrale en gecoördineerde wijze samen met het Haags Economisch Interventie Team (HEIT), het RIEC, Veiligheidsregio Haaglanden en de regionale politie Eenheid Den Haag. Wanneer er actie vanuit de gemeente gevraagd wordt, komt de gemeente met passende maatregelen om ondermijning tegen te gaan. Er is een lokaal ondermijningsoverleg waarbij ketenpartners aansluiten. Op basis van signalen vindt onderzoek plaats, waarna duidelijk wordt welke aanpak er nodig is. Zowel uit onderzoek als integrale controles zal informatie worden verzameld waardoor een beter beeld ontstaat van de (georganiseerde) criminaliteit. Het daarmee ontstane criminaliteitsbeeld vormt de grondslag voor de juiste inzet van instanties en middelen. De gemeente Rijswijk neemt maatregelen tegen ondermijning. Zo heeft de gemeente bijvoorbeeld vergunningen voor de automotive branche verplicht gesteld en wil zij verder onderzoek doen naar malafide bedrijvigheid.

Borgen en uitbreiden ondermijning

In de ontwikkelstrategie 'Eén coalitie tegen ondermijning 2023 en verder' staat hoe de RIEC-partners in de regio Den Haag de komende jaren gezamenlijk ondermijnende criminaliteit aanpakken. In de strategie is afgesproken dat aansluitend bij het regionale ondermijningsbeeld de focus ligt op de aanpak van drugscriminaliteit en mensenhandel/arbeidsuitbuiting, waarbij de volgende sporen zijn ingezet:

- Vermogen, witwassen, follow the money en vastgoed (zowel in de stad als in het buitengebied);
- Logistieke knooppunten (zoals bedrijventerreinen);
- Kwetsbare branches, zoals horeca en land- en (glas) tuinbouw;
- Het voorkomen van jonge aanwas in de drugscriminaliteit.

In Rijswijk blijft de gemeente regie houden met de veiligheidspartners bij de aanpak van deze aandachtspunten. Ook is in 2023 een doorlichting geweest van risicovolle panden en branches in de Plaspoelpolder. De acties die hieruit voortvloeien (op basis van de verzamelde informatie en bezoeken) zullen in 2024 doorlopen en waar nodig worden geïntensiveerd.

Project Dealbreakers

Het project Dealbreakers is vanuit het RIEC speciaal in het leven geroepen om jonge aanwas in de (drugs)criminaliteit te voorkomen. Dit project is in het laatste kwartaal van 2023 ook in de gemeente Rijswijk opgestart en wordt in 2024 verder geïmplementeerd. Daarbij wordt de samenwerking tussen de afdelingen Veiligheid inspectie en handhaving, Jeugd, onderwijs en brede scholen en het Sociaal domein geïntensiveerd.

Uitvoering wet Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob)

Met het aantrekken van een Bibob coördinator en het vaststellen van het herziene beleid zal de uitvoering van de wet Bibob een belangrijke bijdrage leveren aan de bestrijding van ondermijning. Anders dan voorheen, waarbij Bibob alleen werd ingezet op drank- en horecaverunningen, de exploitatievergunningen voor de horeca en de vergunningplicht voor de automotive, kan het instrument ook worden ingezet bij vastgoedtransacties, omgevingsvergunningen, zorg en subsidies. De inzet van de wet Bibob op deze onderdelen is nieuw en zal in 2024 nog de nodige aandacht vragen op het gebied van implementatie in de gemeentelijke organisatie.

Ondermijning

Ondermijning is een "containerbegrip" waar diverse vormen van (georganiseerde) misdaad, zoals drugs (productie en henneproductie), mensenhandel, milieucriminaliteit, fraude en witwassen, onder geschaard worden. De overeenkomst tussen deze vormen van criminaliteit is de sterkte verwevenheid tussen "bovenwereld" en "onderwereld". De criminele activiteiten hebben een corrumperend en ondermijnend effect op de samenleving en haar instituties, wat maakt dat de aanpak van ondermijning dan ook een landelijke prioriteit heeft gekregen. Vanuit het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) wordt er een ondermijningsbeeld opgesteld. Ondermijning is zeer dynamisch, de thema's zijn aan verandering onderhevig.

Wijkveiligheid

Op het gebied van wijkveiligheid zijn objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid leidend. De aanpak, om een ordentelijk verloop van het maatschappelijk leven in de openbare ruimte te behouden of terug te laten keren, vereist een benadering waarbij “context gedreven werken” centraal staat. Dit houdt in dat er “van buiten naar binnen” wordt gewerkt en vragen of problemen, die zich in de wijken kunnen voordoen, leidend zijn voor de te hanteren aanpak of werkwijze. High Impact Crimes (woninginbraken, overvallen en straatroven), veel voorkomende criminaliteit en andere vormen van overlast in de openbare ruimte spelen daarbij de hoofdrol. Bij de aanpak van deze problematiek staan veiligheid en leefbaarheid in directe verbinding tot elkaar, zowel structureel als doorlopend. Door gemeente en ketenpartners wordt met hoge frequentie, middels de BOB-structuur (Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming), gekeken naar het veiligheidsbeeld binnen de gemeente. Er wordt vervolgens beoordeeld welke thema’s vrijwel direct aandacht moeten krijgen en wat er gemonitord moet worden.

Aandachtlocatie stationsgebied

Op basis van een onderzoek van het stationsgebied (thema’s veiligheid en leefbaarheid), werd de conclusie getrokken dat er in 2024 meer moet worden ingezet op het terugdringen van High Impact Crimes (HIC), veel voorkomende criminaliteit en diverse vormen van overlast. Dit gaat gepaard met cameratoezicht in het stationsgebied. Om de leefbaarheid te vergroten wordt er extra geïnvesteerd in het schoonhouden van het gebied, al dan niet met de daarbij behorende aanpassingen of toevoegingen in de openbare ruimte.

Senioren en veiligheid

In Rijswijk is de doelgroep “senioren” als extra kwetsbare groep geormerkt; zij zijn steeds langer zelfstandig en voelen zich vaker onveilig in en om de woning dan andere inwoners. Om deze reden is het dan ook extra belangrijk om in 2024 apart aandacht te blijven schenken aan het informeren en voorlichten van deze doelgroep over verschillende veiligheidsthema’s, zoals bijvoorbeeld: digitale criminaliteit, babbeltrucs, ouderen mishandeling en financieel misbruik. Het is essentieel dat hiervoor vanuit meerdere afdelingen en externe partners aan wordt samengewerkt. Het Sociaal Domein en Welzijn Rijswijk zijn hier voorbeelden van.

Cybersecurity en digitale criminaliteit

Cybercrime kent veel vormen. Het digitaal plegen van strafbare feiten heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen. De gevolgen van cybercrime kunnen zeer ingrijpend zijn voor de slachtoffers. Daders richten zich onder meer op het inbreken in computers voor nieuwe vormen van diefstal en afpersing van burgers en bedrijven, op het platleggen van websites en op bedrijfsspionage. Een zo veelomvattend fenomeen vraagt om een integrale aanpak van preventie, het voorkomen van daderen en slachtofferschap, opsporing en vervolging tot het terugdringen van recidive.

De gemeente speelt een actieve rol om de lokale gemeenschap te wapenen tegen cybercrime en digitale criminaliteit. Dit ook in de bredere zin omdat gemeenten nu nog meer de taak krijgen om burgers te koppelen aan de juiste rechtshulp. De verantwoordelijkheid/rol van de gemeente richt zich binnen de aanpak op preventie. Met name is de rol van de gemeente gericht op het beramen op welke wijze de burgers en bedrijven van Rijswijk, in het bijzonder de kwetsbare groepen, bewust gemaakt kunnen worden van de gevaren/ risico’s van cybercriminaliteit (weerbaarheid). Daarbij worden de maatregelen aangegeven die zij zelf kunnen nemen en bij welke organisatie(s) zij terecht kunnen als zij slachtoffer worden van cybercriminaliteit.

Het doel voor 2024 is om aandacht te besteden aan het informeren van burgers over de vormen van online fraude en de juiste rechtshulp. In het jaar 2022 zijn 2,2 miljoen Nederlanders slachtoffer geworden van online criminaliteit.¹ De toename in cijfers in relatie tot online criminaliteit maken dat awareness en weerbaarheid een prominente rol moeten (blijven) spelen voor het maatschappelijk middenveld, de ondernemers, de gemeentelijke organisatie en de lokale politiek. Inwoners zouden gebaat zijn bij een meer centrale vindplaats voor informatie en een meer uniforme meldroute.

¹ Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/19/2-2-miljoen-nederlanders-slachtoffer-online-criminaliteit-in-2022>

Inspectie en Handhaving

We werken aan een professioneel handhavings- en toezichtteam met een duidelijke taak en goede (operationele) samenwerking met in- en externe veiligheidspartners, met name politie. Een team dat wendbaar en voldoende aanpast is om (lokale) ontwikkelingen in criminaliteits- en leefbaarheidsvraagstukken en verwachtingen in de samenleving bij te houden. We blijven inzetten op professionalisering en borgen van de veiligheid van de boa. De invoering van de bodycam en het aanvragen van de wapenstok voor de boa is hier een onderdeel van.

In het handhavingsbeleid ontwikkelt de gemeente een visie op integrale handhaving waaronder die op het gebied van leefbaarheid en veiligheid. Op basis van omgevingswetgeving stellen we een handhavingsstrategie en uitvoeringsprogramma op over de strategische en programmatische uitoefening van onze handhavingstaken. Deze worden aangepast aan de huidige opgaven binnen de fysieke leefomgeving zoals de onderdelen milieu, bouwen en wonen. Dit in het licht van de decentralisatie van de bodem- en ondergrondtaken, afval, energiebesparing, de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) en de Omgevingswet. Hierbij spelen de wijzigingen in de werkwijze door de invoering van de Omgevingswet en de Wkb een hoofdrol. De toezichtstaken milieu of taken van andere disciplines die raakvlakken hebben met milieu zijn opgenomen in de jaarlijkse werkplannen van de Omgevingsdienst Haaglanden.

Handhaving openbaar gebied en parkeren

Zoals afgesproken starten de twee boa's ondermijning met het toezicht op het digitaal opkopersregister en focussen zij zich op het thema ondermijning. We zetten onze huidige aanpak verder voort op overlast en kleine ergernissen die de leefbaarheid aantasten in de openbare ruimte (afval, verkeer, hondenbeleid) en sporen strafbare feiten op binnen de openbare ruimte ter voorbereiding op vervolging. Handhavers en toezichthouders hebben primair een handhavende en toezichthoudende functie en stellen zich dienstbaar op. In eerste instantie spreekt de handhaver of toezichthouder burgers aan om gedrag te corrigeren maar tegelijk moet van meet af aan duidelijk zijn dat sancties kunnen volgen als dat gedrag niet wordt bijgesteld. De handhaver of toezichthouder kiest daarmee uit een reeks van onderling samenhangende strategieën – informeren, adviseren, waarschuwen, sanctioneren – die oplopen in de mate waarin zij een ingrijpend karakter hebben.

Bij toezicht en parkeren verwerven we, via een aanbestedingsprocedure, in 2024 een nieuwe scanoplossing met het doel om verdere optimalisatie en professionalisering binnen de parkeerketen te bewerkstelligen. De gestelde eisen in dit selectieproces zijn zorgvuldig geformuleerd, met het oog op het verzekeren van kwaliteit, efficiëntie en doelgerichtheid in onze handhavingsactiviteiten.

De planning is om per 1 januari 2024 te starten met de nieuwe scanoplossing. Zodra de nieuwe scanoplossing operationeel is, gaan we over tot het invullen van de vacante formatieplaatsen bij team Toezicht & Parkeren. Hierdoor zal de extra belasting voor de huidige medewerkers wat betreft training en het inwerken gefaseerd worden doorgevoerd.

Inspectie bijzondere wetten

De werkzaamheden van de inspecteurs bijzondere wetten (bouwen) zit in controle van verleende omgevingsvergunningen, het controleren van de bouw- en gebruiksregels van de bestemmingsplannen en de constructieve veiligheid en brandveiligheid van bestaande bouwwerken. Op het gebied van inspectie blijven overtredingen op het bestemmingsplan met betrekking tot huisvesting en verkamering, ook als onderdeel van de bestrijding van hoarding(verzameldrang), ondermijning en uitbuiting, aandachtspunten die voorrang krijgen. Voornoemde misstanden binnen bestaande woningen zoals, woonfraude, illegale verkamering, onderverhuur en/of splitsing en samentrekkingen worden integraal opgepakt naar het voorstel van de Rijswijkse pandbrigade. De lancering van de eerste fase van de Pandbrigade start in het eerste kwartaal van 2024.

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen hevelt uitvoering van de technische toetsingen aan het Bouwbesluit en het toezicht op de technische aspecten uit het Bouwbesluit over naar private partijen. Vanaf 2020 zijn we begonnen met het inventariseren van de impact van deze wetgeving en het voorbereiden van proefprojecten met gevolgklasse 1 (op de grond gebouwde woningen).

Net als de Omgevingswet is de Wet kwaliteitsborging ook opnieuw uitgesteld tot 1 januari 2024. In 2024 richten we ons op de effecten en een soepele overgang van beide wetten met behoud van kwaliteit. Voor beide wetten is een goed werkend digitaal stelsel noodzakelijk. In 2024 starten we met het softwareprogramma Go2Chepp. Dit programma(app) draagt bij aan een kwalitatieve efficiënte behandeling en afhandeling van alle taken van inspecties op locatie.

De toezichthouders bijzondere wetten werken in 2024 efficiënter samen binnen de taken van toezicht en advisering met betrekking tot de regels van Algemene Plaatselijke Verordening. Daarbij is er extra aandacht op de aanwezigheid van een leidinggevende in een horeca- of slijtersbedrijf en werken ze nauw samen met de boa's in de controle op de naleving van de Alcoholwet (verstrekken van drank aan minderjarigen en wederverstrekking).

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Openbare Orde en Veiligheid		2022	2023	2024	2025	2026	2027
1100 Openbare orde en veiligheid	Lasten	1.809	2.915	3.367	3.392	3.367	3.392
1100 Openbare orde en veiligheid	Baten						
Saldo		-1.809	-2.915	-3.367	-3.392	-3.367	-3.392
1200 Brandweer	Lasten	5.399	5.740	6.092	6.075	6.119	6.220
1200 Brandweer	Baten						
Saldo		-5.399	-5.740	-6.092	-6.075	-6.119	-6.220
1201 Rampenbestrijding	Lasten	51	108	64	64	64	64
1201 Rampenbestrijding	Baten	9					
Saldo		-42	-108	-64	-64	-64	-64
Totaal Lasten		7.259	8.763	9.523	9.531	9.550	9.676
Totaal Baten		9					
Saldo Openbare Orde en Veiligheid		-7.250	-8.763	-9.523	-9.531	-9.550	-9.676

Toelichting op de afwijkingen:

1200 Brandweer

Lasten nadeel € 352.730 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Vanwege inflatie zal de gemeentelijke bijdrage aan de VRH volgend jaar toenemen met € 352.730.

Investeringen

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
1200 Brandweer	20		20		20		20	
Vervangen brandkranen 2024	20							
Vervangen brandkranen 2025			20					
Vervangen brandkranen 2026					20			
Vervangen brandkranen 2027							20	

Verkeer en Vervoer

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

Gezonde mobiliteit in een stad die groeit. Dat vraagt om een nieuw evenwicht tussen bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid. Daarom willen we ons mobiliteitsstelsel veranderen. We zetten daarbij nadrukkelijk in op het aantrekkelijker maken van onze infrastructuur voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en deelmobiliteit. Naast een goede autobereikbaarheid kunnen onze inwoners dan ook kiezen voor minstens even aantrekkelijke andere manieren van vervoer. De basis hiervoor is gelegd in het mobiliteitsvisie en -programma uit 2021.

In 2023 wordt de mobiliteitsstrategie afgerond. De mobiliteitsstrategie geeft aan hoe we het mobiliteitsprogramma willen realiseren. Een belangrijk principe daarbij is dat al onze inwoners de belangrijkste voorzieningen in de buurt van hun woning moeten kunnen bereiken. Voor mobiliteit betekent dit dat er allereerst goede loop- en fietsverbindingen moeten zijn, zodat mensen de mogelijkheid hebben om hiervoor te kiezen voor de korte reisafstanden. Wie iets verder moet reizen kan kiezen voor deelmobiliteit (e-bike, bakfiets, scooter, etc.) of het ov. Voor de grotere afstanden kan men gebruik maken van de trein en de auto. In deze benadering kiezen mensen dus bewust voor de manier van verplaatsen die past bij hun reis. In het vastgestelde mobiliteitsprogramma wordt dit het STOMP-principe genoemd: Stappen (lopen), Trappen (fietsen), Mobility as a Service (deelmobiliteit), Openbaar vervoer en de (Privé)auto. Daarbinnen is er veel aandacht voor het ruimtegebruik van parkeren voor auto en fiets. De mobiliteitsstrategie zal begin 2024 in de raad worden behandeld.

Op basis van de mobiliteitsstrategie zijn infrastructurele maatregelen nodig, alsook maatregelen met betrekking tot gedrag en handhaving. Al deze maatregelen worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan wat leidt tot een meerjarenplan voor mobiliteit. In het voorjaar van 2024 is dit gereed en wordt helder welke kosten hiervoor begroot worden. Deze projecten zullen in de eerste halfjaarrapportage 2024 worden opgenomen.

In het licht van de aanstaande mobiliteitsstrategie is het voorliggende programma Verkeer en Vervoer enigszins 'beleidsarm' en geënt op het programma zoals dat het afgelopen jaar voorlag. In 2024 wordt op basis van die mobiliteitsstrategie nieuw beleid, nieuwe indicatoren en investeringen voor de komende jaren opgesteld.

Maar ook nu moet het verkeer doorstromen, met een toenemend aantal werkzaamheden in de regio (infrastructuur en woningbouw) wordt de druk op het wegennet steeds groter. Dit vraagt meer aandacht voor de afstemming van werkzaamheden en daarmee de inzet op een goede verkeersregie en de daarbij behorende regionale afstemming.

Indicatoren¹

Op basis van de dit jaar uit te werken mobiliteitsstrategie worden er nieuwe indicatoren voor de mobiliteit en verkeersveiligheid uitgewerkt. Deze worden met ingang van 2025 ingevoerd. Daarom zijn bij de jaren na 2024 alleen de streefwaarde voor laadpalen en de laatste in te richten schoolzone opgenomen.

¹ Deze cijfers zijn een indicatie. De gemeente is afhankelijk op o.a. grondstofprijzen (oa voor chips) en stroomaansluitingen van Stedin waardoor een realistisch beeld te geven erg moeilijk is. De gemeente heeft hier weinig invloed op.

Indicator	Realisatie Streefwaarde					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
2. Aantal nieuwe schoolzones per jaar bij bestaande en nieuw te vestigen basisscholen	1	2	2	1		
Aantal (semi) openbare e-laadpunten	130	170	230	290	350	410
Aantal fietsklemmen in openbare (bewaakte) stallingen en bij OV haltes ¹						

¹ In het Fietsplan is opgenomen 800 tot 1.000 fietsparkeervoorzieningen extra te realiseren tot 2030. Dit is zowel nabij OV-haltes als in woonwijken. Na het vaststellen van het Fietsplan wordt in het projectplan hoeveel per locatie noodzakelijk zijn, incl. de bijbehorende kosten. De verdeling en fasering van deze aantallen worden uitgewerkt in het tweede helft van dit jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeer en Vervoer

Verkeersregie

Voor de komende jaren staan in de regio en in de stad meerdere grote infrastructurele (onderhouds-) projecten en woningbouwprojecten op de planning, die verkeersomleidingen met zich meebrengen. Bijvoorbeeld de WarmteLinQ, N211, Prinses Beatrixlaan, Havenkwartier, RijswijkBuiten, Plaspoelpolder, CID-Binckhorst en Den Haag Zuidwest. Dit gaat grote impact hebben op de doorstroming binnen Rijswijk en de bereikbaarheid van Rijswijk, voor haar inwoners en bedrijven. In regionaal verband zetten we namens Rijswijk de komende jaren in op goede afspraken met weg- en spoorbeheerders en met het bedrijfsleven. Op de eerste plaats moeten de werkzaamheden in afstemming met elkaar worden gepland. Inwoners en bedrijven worden hierover geïnformeerd en weten zo van de werkzaamheden, de omleidingen en de alternatieve vervoersopties. Daarnaast gaat het om samen oplossingen vinden voor het verminderen van de hinder en het bijdragen aan een goede doorstroming van het verkeer. Dit met aandacht voor leefbaarheid, veiligheid, economisch vestigingsklimaat en duurzaamheid. Daarom is goede verkeersregie de komende jaren hard nodig. We maken een integrale planning van alle bouwprojecten en de te verwachten werkzaamheden, en sturen hier op zodat de stad toegankelijk en leefbaar blijft.

Grote infrastructurele projecten

Er is een aantal grote projecten in Rijswijk en de regio gepland en in uitvoering.

Station Rijswijk

Het stationsgebied is gedateerd en sluit niet meer aan bij de huidige behoeften en het intensievere gebruik, mede door de groei van de stad. We willen een nieuw hoogwaardig station en stationsomgeving dat aansluit op de ambities van Rijswijk om een groene en toegankelijke stad te zijn waar wandelen, fietsen en gebruik van openbaar vervoer voorop staat. Het station vormt dan het hart van het mobiliteitssysteem en de toevoeging van passend programma is in de omgeving ook mogelijk. Om meer duiding en kaders te geven aan deze ambitie, is in 2023 gewerkt aan een bestuurlijke opdracht. Op basis van deze opdracht wordt in 2024 gewerkt aan de planvorming voor de gebiedsontwikkeling Stationsgebied en aan de samenwerking met stakeholders.

Station RijswijkBuiten

In de MIRT-Verkenning Oude Lijn die gestart is in 2023 (onderdeel van het programma MoVe: Mobiliteit en Verstedelijking regio Rotterdam/Den Haag) is de mogelijkheid opgenomen om het realiseren van vier nieuwe stations te verkennen, waaronder station RijswijkBuiten. In de deelstudie City-Sprinter en Nieuwe Stations van ProRail is station RijswijkBuiten aangegeven als eerste van de vier nieuw aan te leggen stations. In het ontwerp-bestemmingsplan van Pasgeld-West, dat in september ter vaststelling naar de raad gaat, is in de toelichting de mogelijke komst van station RijswijkBuiten opgenomen. Er wordt een nota van uitgangspunten opgesteld om te bepalen welke ruimtereservering nodig is voor de invulling van het stationsgebied om duurzame mobiliteit in

RijswijkBuiten te realiseren en RijswijkBuiten optimaal te ontsluiten met Rijswijk en de omliggende gemeenten. Op basis hiervan wordt bepaald welke investeringen de komende jaren nodig zijn.

Prinses Beatrixlaan

We zetten in op een duurzame toekomst van de Prinses Beatrixlaan. De jaren 2023 en 2024 staan in het teken van de planuitwerkingsfase van het project Bovengronds Verstedelijkingsontwerp Beatrixlaan (fysiek en een pakket aan flankerende maatregelen) en de afstemming met de projecten WarmteLinQ, A4-passage en Bogaard stadscentrum. Daarna wordt dan de voorbereiding voor de realisatie gestart. De realisatie kan starten na het gereedkomen WarmteLinQ.

Geestbrugweg/Herenstraat/CID Binckhorst

De raad heeft voor de zomer 2023 het Masterplan bereikbaarheid CID-Binckhorst vastgesteld en opdracht gegeven aan het college om de bestuursovereenkomst bereikbaarheid CID-Binckhorst te ondertekenen. Eén van de projecten om de bereikbaarheid van de CID-Binckhorst en de omgeving bereikbaar te houden is een tram over de Geestbrugweg in Rijswijk, als onderdeel van een verbinding tussen Den Haag-Binckhorst, Rijswijk en Delft. De komende twee jaar wordt invulling gegeven aan de inpassing van onder andere een tram op de Geestbrugweg, waarbij de omgeving in een participatie proces nauw wordt betrokken. Daarbij is de opgave om de Geestbrugweg verkeersveiliger te maken en de leefbaarheid te vergoten.

In aansluiting op de ontwikkeling van de Geestbrugweg wordt ook de Herenstraat aangepakt. Hiervoor wordt in 2024 het eerste ontwerp voor deze weg, samen met bewoners en bedrijven verder uitgewerkt.

Verbetermaatregelen A4

De gemeente Rijswijk is belanghebbende bij de duurzame inpassing van de verbetermaatregelen van de A4. Hiertoe heeft de gemeente Rijswijk in 2020 een Bestuursovereenkomst gesloten met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De Minister heeft echter voor de zomer van 2023 het proces tot verbetering van de A4 voor de komende jaren gepauzeerd. In overleg met het Ministerie wordt bekeken wat dat betekent voor de gemeente Rijswijk en de afspraken die zijn opgenomen in de afgesloten bestuursovereenkomst.

Mobiliteit

Lopen

In 2024 wordt gewerkt aan een voetgangersplan waarin de huidige voetpadenstructuur wordt beoordeeld op functionaliteit, bereikbaarheid en veiligheid. Daarnaast wordt inzichtelijk gemaakt waar in de stad nieuwe (delen van) voetgangerspaden gerealiseerd dienen te worden om lopen echt aantrekkelijker te maken. Het comfortabel oversteekbaar maken van barrières van water, spoor en wegen is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

Fietsen

Fietsen is gezond, neemt relatief weinig ruimte in en veroorzaakt geen lucht- en geluidhinder. Het is noodzakelijk dat het fietsnetwerk en de fietsinfrastructuur van Rijswijk op orde is. Zodat de bereikbaarheid gegarandeerd wordt en iedereen veilig, snel en comfortabel kan fietsen. Daarom asfalteren we fietspaden en geven we meer ruimte aan de fietser. Dit in de vorm van onder andere bredere fietspaden, het beslechten van fysieke barrières en het verbeteren van opstelvakken en oversteekplaatsen. Er worden in 2024 verschillende infrastructurele projecten voorbereid en uitgevoerd waarin deze aspecten zichtbaar zijn. In voorbereiding in 2024: Laan van Beens/Jan Thijssenweg, kruising Prinses Beatrixlaan/Terras van Sion. In 2024 start de uitvoering van de volgende projecten: Groene Assenkruis, Sammersweg, gedeelte fietspad Generaal Spoorlaan en de onderdoorgang Hoornbrug, Lindelaan, Steenlaan, Rembrandtkade. Daarnaast wordt ingezet op campagnes om verschillende doelgroepen gebruik of meer gebruik te laten maken van de fiets in plaats van andere vervoersmiddelen.

Fietsparkeren

2024 staat in het teken van optimaliseren van fietsparkeerplekken. Hiervoor is in 2023 fietsparkeerbeleid ontwikkeld om passende voorzieningen te borgen bij nieuwe ontwikkelingen. Ook verbeteren we actief de mogelijkheden voor fietsparkeren in bestaande delen van de stad. Zo worden fietsparkeervoorzieningen geplaatst op locaties waar de bewoners geen beschikking hebben over eigen terrein met fietsparkeervoorzieningen. Daarbij zetten we in op buurtfietsenstallingen en fietsvlonders op parkeerplaatsen. Daarnaast worden er extra fietsparkeervoorzieningen geplaatst bij centrumgebieden als Oud Rijswijk en de Bogaard en het stationsgebied. Verder wordt aangesloten op het fietsdepot Haaglanden en beleid uitgewerkt om beter en duurzamer te kunnen handhaven op het gebruik van fietsenstallingen.

Openbaar Vervoer

Als onderdeel van de mobiliteitsstrategie werken we een OV-visie Rijswijk 2040 uit, zodat we onze ambities en wensen voor het openbaar vervoer in Rijswijk tijdig aan MRDH bekendmaken. Hiermee kunnen we onderbouwd onze wensen meegeven aan de MRDH voor hun programma van eisen voor de nieuwe concessies.

Deelmobiliteit

In 2023 is een eerste aanzet gemaakt voor het beleid/regulering deelmobiliteit. Dit wordt nu, in verband met het gemeente grensoverschrijdende karakter van deelmobiliteit, gezamenlijk met een aantal omliggende gemeenten verder uitgewerkt. In het voorjaar 2024 ligt er naar verwachting een gezamenlijk, gemeentegrens overstijgend, beleidsvoorstel deelmobiliteit. Hierin worden alle vormen van deelmobiliteit meegenomen, van deelauto tot deelscooter.

Auto

De auto is een belangrijke vervoerswijze in Rijswijk. Daarom blijven we investeren in de bereikbaarheid van Rijswijk met de auto en in het verminderen van de overlast van doorgaand autoverkeer. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de toekomst van de Prinses Beatrixlaan en het sturen van meer autoverkeer via de Rotterdamse Baan om de Haagweg te ontlasten. Er wordt ingezet op meer wegen 30 km/u in te voeren om zo de luchtkwaliteit te verbeteren, geluid te verminderen en de verkeersveiligheid te verbeteren. Door het nieuwe Rijswijkse laadpalenbeleid verder uit te rollen bevorderen we ook de transitie naar zero emissie.

Verkeersveiligheid

Rijswijk is in ontwikkeling. Er komen meer mensen in de stad wonen en daardoor wordt ook het verkeer drukker. Daarnaast gaan en kunnen we steeds sneller met onze voertuigen. Maar ook worden onze voertuigen steeds groter. Deze ontwikkelingen en het gedrag van weggebruikers zijn van invloed op de verkeersveiligheid. We zien dat het aantal ongevallen in Rijswijk en de regio blijft toenemen. De verkeersveiligheid in Rijswijk verslechtert echter nog harder dan in de meeste andere gemeentes in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Vooral het aantal ongevallen met fietsers, bromfietsers en jongeren neemt fors toe. Ook blijkt dat riskant rijgedrag (mede) de oorzaak is van veel ongevallen. Zo wordt op een aantal plekken flink te hard gereden of worden andere verkeersregels overtreden. Het aantal ongevallen, gewonden en overtredingen houdt direct verband met elkaar.

Om Rijswijk verkeersveiliger te maken gaan we in 2024 door met het uitrollen van de uitvoeringsagenda van het Actieplan Verkeersveiligheid 2020-2025. Met de actiepunten uit dit plan zijn de afgelopen jaren al veel verbeteringen doorgevoerd. Dit zetten we voort. Daarbij blijven we verkeersveiligheid constant monitoren door middel van onderzoek en meldingen van bewoners. We brengen knelpunten in kaart en sturen bij waar nodig. Zo gaan we komend jaar extra inzetten op de kwetsbare doelgroep fietsers, bromfietsers en jongeren. We zetten in op drie sporen: infrastructurele maatregelen, gedragsmaatregelen en handhaving. Vooral het programma voor gedragsbeïnvloeding breiden we uit met campagnes, educatie en voorlichting. Hiervoor wordt extra exploitatiebudget aangevraagd.

Impulsverkeersveiligheid: In het kader van de impulsverkeersveiligheid is er Rijkssubsidie voor vijf verkeersveiligheidsprojecten. Door stijgende kosten en iets lagere subsidie wordt het bestaande investeringsbudget iets opgehoogd.

Nieuwe investering infrastructuur verkeersveiligheid 2024-2025: Om de verkeersveiligheid in 2024 en 2025 verder te vergroten zijn er een aantal kleinere projecten in voorbereiding. Dit zijn maatregelen zoals drempels, verbeterde fiets/voetgangersoversteken en aanpassing van kruisingen, waaronder in Rijswijk Buiten. Hiervoor is er een nieuw investeringsproject "Infrastructuur verkeersveiligheid 2024-2025" in de begroting opgenomen.

Gebiedsontwikkelingen

In het Mobiliteitsprogramma Rijswijk 2040 zijn de gebiedsontwikkelingen aangemerkt als vliegwiel voor de mobiliteitstransitie. Het principe dat alle belangrijkste voorzieningen in de directe nabijheid van de woningen te vinden moeten zijn wordt hier al in de inrichting meegenomen. De mobiliteit wordt hier ook op toegesneden. Lopen, fietsen, het openbaar vervoer en deelmobiliteit krijgen de ruimte. Voor wie echt een eigen auto nodig heeft is die mogelijkheid er ook, maar niet ongelimiteerd. Dit komt tot uitdrukking in lage parkeernormen. Deze visie wordt op een passende manier doorvertaald in de gebiedsontwikkelingen Rijswijk Buiten/Pasgeld, Kesslerpark en Te Werve Oost. Ook voor de overige gebiedsontwikkelingen zoals Havenkwartier en Bogaard Stadscentrum wordt ingezet op bevordering van alternatieven voor de auto. In 2024 worden bouwplannen beoordeeld op de beleidslijnen en uitgangspunten zoals deze zijn vastgelegd in de diverse ontwikkelkaders.

Parkeren

Parkeernormen

De parkeernormen in de Nota Parkeernormen 2011 zijn gebaseerd op globale, landelijke gegevens omtrent autobezit uit het jaar 2008. Inmiddels beschikt de gemeente over gedetailleerde gegevens die zijn gebaseerd op waargenomen autobezit onder Rijswijkse huishoudens. Uit deze gegevens blijkt dat het autobezit in werkelijkheid veel lager is dan de normen uit 2011 voorschrijven. Dat is vooral bij appartementen het geval. Ook het toepassingskader uit de parkeernormennota uit 2011, op grond waarvan reducties mogelijk zijn op het aantal aan te leggen parkeerplaatsen op eigen terrein, is achterhaald. In de praktijk worden vooral bij gebiedsontwikkelingen en grote woningbouwprojecten vaak lagere, realistische parkeernormen toegepast. Na vaststelling van de mobiliteitsstrategie zal de Rijswijkse Parkeernormennota herzien worden in 2024. Het gebruik van de nieuwe, realistische parkeernormen, inclusief het bijbehorende toepassingskader, zal daarmee worden geformaliseerd.

Parkeren

De gemeente Rijswijk is volop in ontwikkeling en dat betekent dat ook het parkeerbeleid mee moet ontwikkelen. Komende jaren staan er veel bouwprojecten op de planning die hun invloed gaan hebben op parkeren. We gaan in goed overleg met interne en externe partners werken aan een toekomstbestendig en betaalbaar parkeerbeleid met een logische en eerlijke verdeling van de schaarse ruimte. In 2024 wordt verder gewerkt aan verbeteringen in de parkeerketen. De plankaart laadpalen wordt actueel gehouden en op- en aanmerkingen op de kaart worden verwerkt.

Verwacht wordt dat in 2024 investeringen nodig zijn in verband met uitbreiding van betaald parkeren als gevolg van ontwikkelingen in Rijswijk en in buurgemeenten.

Kostendekkendheid naheffingsaanslag Parkeerbelasting 2024

Op basis van het "Besluit gemeentelijke parkeerbelastingen" stelt de raad jaarlijks het bedrag dat wordt nageheven vast op basis van een raming van de kosten. Om hierover transparant en duidelijk te zijn wordt de raming opgenomen in de begroting. De raming met toelichting is gekoppeld aan posten in de begroting. De kostenraming wordt in het kader van bezwaar en beroep en bij WOO-verzoeken regelmatig opgevraagd.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Verkeer en Vervoer							
2100 Wegen, straten en pleinen	Lasten	8.126	7.805	7.635	8.220	8.636	8.698
2100 Wegen, straten en pleinen	Baten	1.098	205	431	131	131	131
Saldo		-7.028	-7.600	-7.204	-8.089	-8.505	-8.567
2110 Verkeer	Lasten	1.298	1.529	1.198	1.134	1.134	1.128
2110 Verkeer	Baten	-3	23	23	23	23	23
Saldo		-1.301	-1.506	-1.175	-1.111	-1.111	-1.105
2120 Openbaar vervoer	Lasten	146	158	201	234	233	234
2120 Openbaar vervoer	Baten						
Saldo		-146	-158	-201	-234	-233	-234
2140 Parkeren	Lasten	834	979	2.365	2.248	2.258	2.259
2140 Parkeren	Baten	3.619	4.253	4.838	4.838	4.838	4.838
Saldo		2.785	3.274	2.473	2.590	2.580	2.579
2400 Waterwegen	Lasten	981	1.513	1.327	1.187	1.216	1.244
2400 Waterwegen	Baten						
Saldo		-980	-1.513	-1.326	-1.186	-1.216	-1.244
Totaal Lasten		11.386	11.984	12.725	13.023	13.477	13.563
Totaal Baten		4.715	4.481	5.292	4.992	4.992	4.992
Saldo Verkeer en Vervoer		-6.671	-7.503	-7.433	-8.031	-8.485	-8.571

Toelichting op de afwijkingen

2100 Wegen, straten en pleinen

Lasten voordeel € 59.620 Baten voordeel € 225.290 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

De gemeente ontvangt jaarlijks geld (degeneratiegelden) van bedrijven voor het openbreken van wegen en straten voor aanleg bekabeling onder de grond. Hiervoor wordt in begroting 2024 met € 300.000 bijgesteld.

2110 Verkeer

Lasten nadeel € 143.870 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Hogere lasten bij het beleidsproduct Verkeer komt door een aantal nieuwe ontwikkelingen. De belangrijkste ontwikkelingen zijn het Mobiliteitsprogramma (€ 48.000), stimuleren fietsgebruik (€ 75.000), monitoren verkeersveiligheid (€ 50.000) en het inwinnen verkeersdata (€ 17.000).

2140 Parkeren

Lasten nadel € 331.760 Baten voordeel € 585.320 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

De verhoging van de lasten heeft grotendeels betrekking op de aanbesteding van een nieuwe scanoplossing (€ 200.000), aanbesteding van een nieuw parkeervergunningensysteem (€ 35.000) en de kosten laadpalen (€ 18.000). Daar tegenover staan extra baten van (€ 585.000) bestaand uit parkeervergunningen (€ 235.000), naheffingen (€ 250.000) en belparkeren (€ 100.000)

Investeringskrediet

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten) bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
2100 Wegen, straten en pleinen	5.252	100	28.241	10.052	4.063	100	6.371	100
Fietspaden in asfalt 2024	200	100						
Fietspaden in asfalt 2025			200	100				

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
Fietspaden in asfalt 2026					200	100		
Fietspaden in asfalt 2027							200	100
Herinrichting Geestbrugweg en Masterplan Bereikbaarheid CID-Binckhorst							2.700	
Herstel asfaltwegen 2024	997							
Herstel asfaltwegen 2025			997					
Herstel asfaltwegen 2026					569			
Herstel asfaltwegen 2027							569	
Herstellen (duiker)bruggen 2024	1.118							
Herstellen (duiker)bruggen 2025			149					
Herstellen (duiker)bruggen 2026					207			
Herstellen (duiker)bruggen 2027							115	
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan 2024			11.958	2.250				
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan 2025			11.850	7.702				
Integrale herinrichting probleemstraten 2024	1.100							
Integrale herinrichting probleemstraten 2025			1.100					
Integrale herinrichting probleemstraten 2026					1.100			
Integrale herinrichting probleemstraten 2027							1.100	
Invoeren nieuwe inzameling 2024	300							
Invoeren nieuwe inzameling 2025			300					
Invoeren nieuwe inzameling 2026					300			
Invoeren nieuwe inzameling 2027								
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2024	150							
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2025			300					
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2026					300			
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2027							300	
Vervanging armaturen 2024	171							
Vervanging armaturen 2025			171					
Vervanging armaturen 2026					171			
Vervanging armaturen 2027							171	
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2024	669							
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2025			669					
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2026					669			
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2027							669	
Vervanging lichtmasten 2024	197							
Vervanging lichtmasten 2025			197					
Vervanging lichtmasten 2026					197			
Vervanging lichtmasten 2027							197	
2110 Verkeer	260		260		260		260	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (20 jr)	100							
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (40jr)	160							
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2025 (20 jr)			100					
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2025 (40jr)			160					
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2026 (20 jr)					100			
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2026 (40jr)					160			
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2027 (20 jr)							100	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2027 (40jr)							160	
2140 Parkeren			80					
Vervangen scanauto + software + projectkosten			80					
2400 Waterwegen	695		695		695		695	
Vervangen beschoeiingen 2024	695							
Vervangen beschoeiingen 2025			695					
Vervangen beschoeiingen 2026					695			
Vervangen beschoeiingen 2027							695	

Economie en Werken

Wat willen we bereiken?

Economische Visie 'Rijswijk Onderneemt' als leidraad

In lijn met de 'Economische Visie Rijswijk Onderneemt' geven we in 2024 een verdere impuls aan de Rijswijkse economie. Dit op basis van onze eigen kracht en anticiperend op regionale ontwikkelingen, rekening houdend met trends en ontwikkelingen met een groot maatschappelijk belang.

Ons doel

We willen inwoners in (de regio van) Rijswijk een baan kunnen bieden die bij hen past. De grote diversiteit aan bedrijven zorgt daarbij voor een gevarieerd aanbod: op kantoor werken, in een werkplaats, een onderzoekslaboratorium, zelfstandig of onder begeleiding. We koesteren de aanwezige diversiteit aan werkgelegenheid en zetten verder in op het versterken van de sectoren gericht op innovatie, techniek en energie.

Om het ondernemers- en vestigingsklimaat te versterken, en daarmee werkgelegenheid te behouden en aan te trekken, onderscheiden we vier thema's:

- sterk profiel
- sterke netwerken
- sterke structuur
- sterke kerngebieden.

Met een duidelijke profilering en actief accountmanagement geven we een economische impuls aan de stad. Het versterken van onze economische kerngebieden en het Rijswijkse ondernemers- en vestigingsklimaat is hier onderdeel van. Hiermee dragen wij aan de economische ontwikkeling van de regio en maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

We zetten specifiek in op de versterking van sectoren gericht op techniek, innovatie en energie. Deze sectoren dragen bij aan een aantal belangrijke maatschappelijke opgaven, zoals gericht op de brede welvaart en de energietransitie. Ze bieden een diversiteit aan werkgelegenheid, waarbij wij met name inzetten op het behouden en creëren van arbeidsplaatsen voor praktisch geschoolde werknemers, en passen daarmee bij de ambities, de groei en het karakter van Rijswijk.

De groei van de stad is een van de grote uitdagingen waar we als stad, maar zeker ook als regio voor staan. De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) groeit de komende jaren met ca. 400.000 inwoners. Dit vraagt naast voldoende woningen ook om voldoende banen en dus (behoud van) ruimte om te kunnen werken en ondernemen. Met het versterken van onze werklocaties en deze aantrekkelijk en toekomstbestendig te maken, willen wij deze ruimte blijven bieden.

Beeld van de (lokale) economie

De ontwikkeling van de Rijswijkse economie meten en monitoren we met door de raad vastgestelde indicatoren: *functiemenging*, *vestigingen*, *werkgelegenheid* en *waardering van ondernemers*. Deze graadmeters zijn afhankelijk van diverse factoren zoals de economische conjunctuur, ontwikkelingen binnen de diverse bedrijfssectoren in Rijswijk en de lokale inwonersgroei.

Economische prognose

Net toen de economie na corona weer uit het dal kroop, leidde de oorlog in Oekraïne tot grote gevolgen, ook financieel. Jarenlang was de inflatie in Nederland heel laag, maar dat is sinds eind 2021 anders. Prijzen stegen hard en de inflatie is niet eerder zo hoog geweest. Om de inflatie te beperken worden de rentes verhoogd. Dit leidt tot minder investeringsbereidheid wat voor bedrijven en werknemers tot (financiële) problemen kan leiden. Tegelijkertijd is de werkloosheid historisch laag. Er zijn (veel) meer vacatures dan werkzoekenden. In iedere sector hebben werkgevers moeite om personeel te vinden.

Het is lastig te voorspellen hoe de economie zich in 2024 ontwikkelt. Sommige analisten verwachten een economische groei van 1,5% van het bruto nationaal product. De laatste cijfers met betrekking tot het tweede kwartaal 2023 laten echter zien dat er sprake is van economische krimp van 0,3%. De onzekere situatie in de wereld maakt dat de economie lastig te voorspellen is. De huidige politieke situatie in Nederland geeft daarnaast extra (politieke) onzekerheid. Het kabinet was juist bezig een aantal grote transitie's in de steigers te zetten; denk aan beleid voor arbeids- en woningmarkt en voor de klimaat- en energieopgave. De toegenomen onzekerheid vergroot het risico dat ondernemers in bijvoorbeeld de energie-infrastructuur minder investeren, of hun investeringen uitstellen tot nader te bepalen moment.

Indicatoren

Indicator	Realisatie Streefwaarde					
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1. Functiemenging ¹	-	-	-	-	-	-
2. Vestigingen (van bedrijven) ¹						
a) Totaal	+	+	+	+	+	+
b) Totaal per 1000 inw. 15-75	+	+	+	+	+	+
3. Werkgelegenheid (aantal banen) ¹						
a) Totaal	+	+	+	+	+	+
b) Totaal per 1000 inw. 15-75	+	+	+	+	+	+
4. Waardering ondernemers Raapportcijfer 2019 (score 1-10) ²		7				
a) Vestigingsklimaat			7	7	7	7
b) Ondernemersklimaat			7	7	7	7
c) Algehele dienstverlening			7	7	7	7

1 www.waarstaatjegemeente.nl

2 Ondernemerspeiling om de twee jaar

Toelichting op de indicatoren

Functiemenging; Rijswijk nog altijd een werkstad

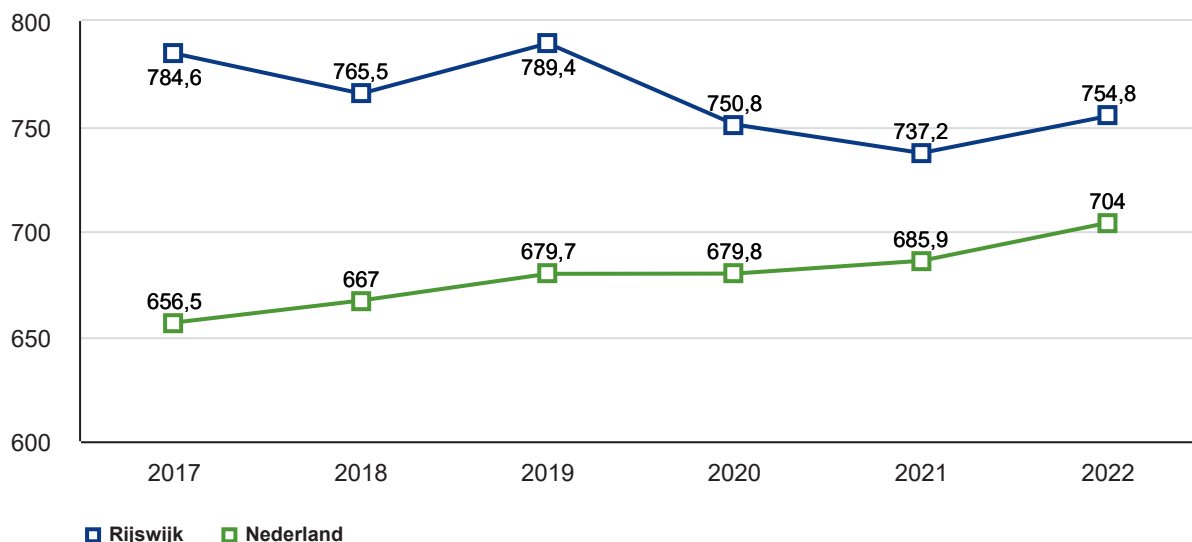
De indicator functiemenging geeft de verhouding weer tussen het aantal banen en woningen. De index loopt van 0% alleen wonen tot 100% alleen werken. Bij een waarde van 50% zijn er evenveel woningen als banen.

Met een indexcijfer van 52,8% in 2022 (was 54,6% in 2021 en 54,8% in 2020) is Rijswijk is nog steeds te typeren als een 'werkgemeente'. Maar dit is de afgelopen jaren steeds meer aan het veranderen naar een gemeente van werken én wonen. Ondernemen en wonen kan in Rijswijk in een omgeving waar de voordelen van stad én dorp aanwezig zijn, naast een duidelijke regionale oriëntatie. Gelet op de druk op de woningmarkt en een tekort aan voldoende ruimte voor bedrijven in Zuid-Holland hebben de gemeenten Rijswijk, Den Haag, Delft en Leidschendam-Voorburg met provincie in 'het woonwerkakkoord' afspraken gemaakt over wonen én werken. Doel en ambitie is om voldoende woningbouw te realiseren en tegelijkertijd ook op langere termijn voor voldoende en goede bedrijventerreinen te zorgen.

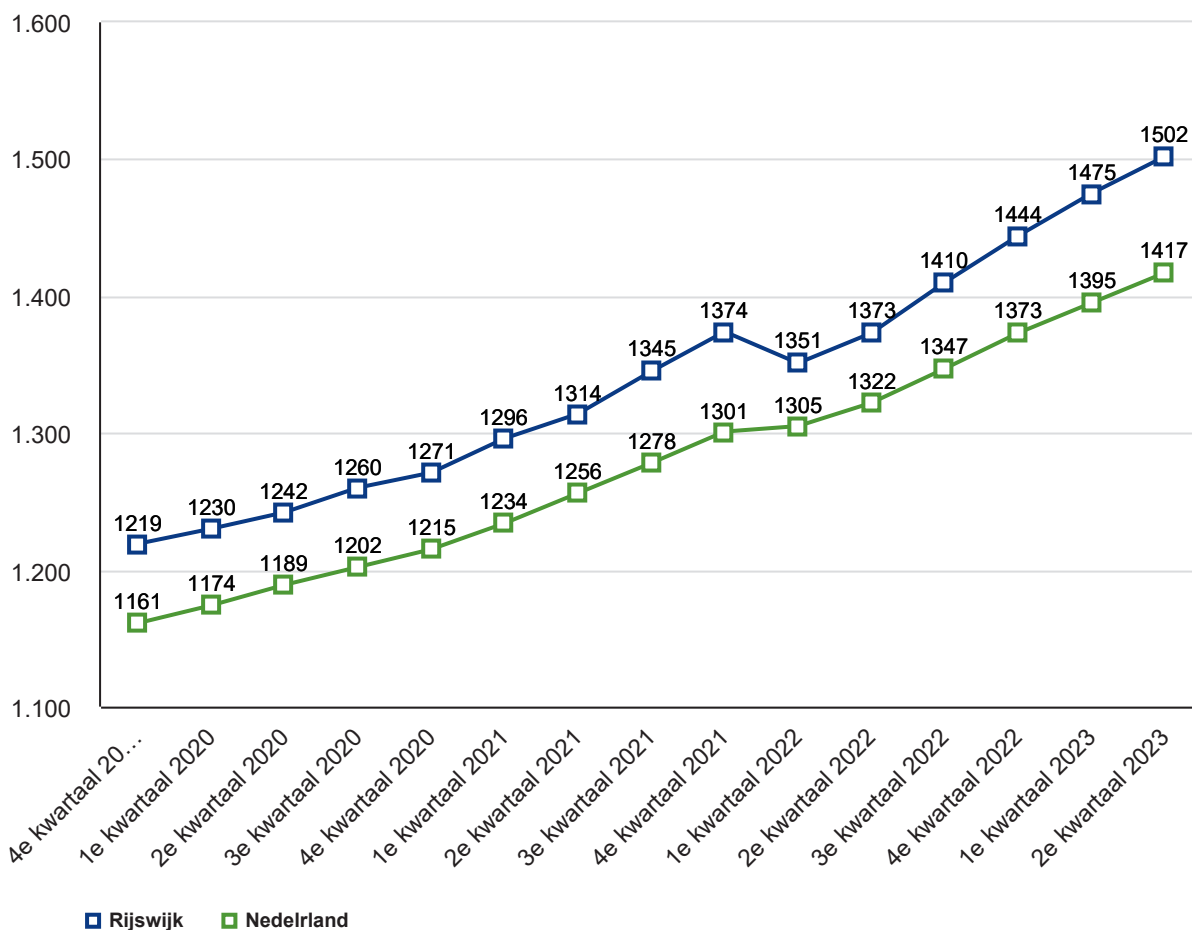
Rijswijk groeit de komende jaren nog verder door de geplande woningbouw. Dat biedt economische kansen, zowel voor de profilering van Rijswijk als voor lokaal draagvlak voor voorzieningen. We verwachten dat de index werken-wonen nog meer naar elkaar toegroeit.

Banen en vestigingen in Rijswijk

Het aantal banen per 1.000 inwoners in Rijswijk is nog steeds hoger dan landelijke cijfers laten zien.

Rijswijk biedt aantrekkelijke werklocaties die ook een belangrijke functie hebben voor de regio.

Het aantal vestigingen¹ per 10.000 inwoners ligt in Rijswijk ook hoger dan landelijk gemiddeld.

De verwachting voor 2024 en volgende jaren is een verdere toename van vestigingen, gelijk aan de landelijke trend. Het MKB is verantwoordelijk voor een groot deel van de werkgelegenheid in Rijswijk.

¹ Een vestiging is een locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgevoerd door minimaal 1 werkzaam persoon.

Er is daarbij sprake van een groot aandeel startende ZZP'ers. Dit is ook een landelijke trend; de opmars van ZZP'ers en start-ups zet nog steeds door.

Dienstverlening aan ondernemers heeft een gemiddelde beoordeling

De dienstverlening van de gemeente werd door ondernemers in 2019 beoordeeld met een 6,4. Dat kwam overeen met het landelijk gemiddelde. In 2023 voeren we weer een nieuwe enquête uit. Hier zetten we in op een waardering voor onze dienstverlening met een 7.

Wat gaan we daarvoor doen?

De uitvoering van ons beleid vindt plaats aan de hand van de vier thema's benoemd in de 'Economische Visie Rijswijk Ondernemt'

Sterk profiel

Eenzijds blijven we inzetten op de diversiteit van het huidige profiel van de Rijswijkse economie. We koesteren de aanwezige ondernemers en bedrijvigheid. Daarnaast zetten we in op de sectoren waar energie, techniek en innovatie centraal staan. Deze combinatie sluit goed aan bij de lokale profilering en de regionale ambities. Verder zijn de ligging en bereikbaarheid van Rijswijk nog steeds belangrijke kernwaarden die de stad aantrekkelijk maken voor ondernemers om zich hier te vestigen of gevestigd te blijven. Deze kwaliteit willen we uiteraard behouden. Dit alles met als doel het versterken van het vestigings- en ondernemersklimaat en het laten meegroeien van de werkgelegenheid met het aantal woningen en inwoners.

Om dit te realiseren zetten we in 2024 in op:

- Het (strategisch) en (pro)actieve accountmanagement.
- Sterkere en meer gerichte positionering van de verschillende economische kerngebieden.
- Het aantrekken van praktische werkgelegenheid/bedrijvigheid dat aansluit op het werknemersprofiel en opleidingsniveau van de Rijswijkse en regionale inwoners (dit in samenwerking met het werkgeversservicepunt (WSP)).
- Het inzetten van ondernemers als ambassadeurs voor Rijswijk.
- Het samen met ondernemers, onderwijs, overheid en kennisinstellingen opleiden van (vak)mensen binnen de sectoren energie, techniek en innovatie.

Sterke netwerken

De opgaven waar we voor staan kunnen en willen we niet alleen realiseren. Het hebben van een breed, sterk lokaal en regionaal netwerk is van groot belang. Zowel lokaal als in de regio intensiveren we onze samenwerkingen. Dit met als doel het creëren van sterke netwerken op diverse niveaus (lokaal en regionaal), binnen diverse thema's en tussen diverse partners zoals ondernemers, overheden en onderwijs/kennisinstellingen.

Om dit te realiseren zetten we in 2024 in op:

- Continuering van de goede en nauwe samenwerking met de Belangenvereniging Bedrijven Rijswijk (BBR) en winkeliersverenigingen. We blijven inzetten op het versterken van de kerngebieden en de onderlinge organisatiegraad van ondernemers.
- Het versterken van de onderlinge samenwerking tussen hoteleigenaren en cultuur, horeca en retail in samenwerking met de stichting Hoteloverleg Rijswijk. Via deze samenwerking promoten we verschillende arrangementen en profileren we Rijswijk met als doel meer bezoekers en bestedingen aan te trekken.
- Verdere versterking van de samenwerking tussen bedrijven met onderwijs en arbeidsmarkt.
- De campusontwikkeling en doorontwikkeling van de Energy Cave op Kesslerpark, waarbij samen met de diverse partners wordt ingezet op de thema's energietransitie en techniek.
- Continuering van de samenwerking met Werkwaardig om (Rijswijkse) inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen te bieden op werk.
- De huidige goede samenwerking in Oud Rijswijk tussen ondernemers verder intensiveren. Dit middels een verkenning van de oprichting van ook een Bedrijven Investeringszone (BIZ) voor eigenaren aanvullend op de reeds aanwezige gebruikers BIZ.

- Het in regionaal verband oppakken van de opgave gericht op behoudt van ruimte voor bedrijvigheid. Zowel samen met de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH), maar ook als partner van het Businesspark Haaglanden (BPH) en vanuit de gemeenschappelijke regeling Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP), werken we met de regio(gemeenten) aan het verbeteren van het vestigingsklimaat van de Haagse regio en omstreken. BPH kan op deze schaal slagvaardig en meer uitvoeringsgericht te werk gaan en staat met het frontoffice, bestaande uit accountmanagers van de deelnemende gemeenten, dichtbij de vragen uit de markt.
- Continuering van onze intensieve samenwerking met gemeenten Den Haag en Delft via Yes!Delft en The Hague Tech.
- Het aantrekken en behouden van (internationale) bedrijvigheid en werkgelegenheid in samenwerking met Innovation Quarter (IQ) en The Hague & Partners. Als partners leveren zij ook een belangrijke bijdrage in het versterken van het economische profiel van Rijswijk.

Sterke structuur

Rijswijk heeft een ideale ligging in Zuid-Holland voor aardwarmte en heeft de ruimte voor bedrijven om zich te kunnen vestigen en ontwikkelen. Het Rijswijk Centre for Sustainable Geo energy (RCSG) en de daaruit ontstane netwerklocatie de Energy Cave, vormen de bakermat voor internationaal onderzoek naar de brede toepassing van geothermie. Met het centrum wordt nieuwe bedrijvigheid en kennis aangetrokken en het regionale ecosysteem rondom energie/geothermie versterkt. Regionaal gezien kan Rijswijk daarmee de plek worden waar de energietransitie als breed vraagstuk tot concrete oplossingen en een diversiteit aan netwerken leidt.

Samen met ons netwerk gaan we aan de slag om bedrijven die binnen deze netwerken passen aan ons te laten verbinden. Dit met als doel het realiseren van een onderscheidend werkklimaat dat wordt gekenmerkt door de thema's innovatie, techniek en energie en een aantrekkingskracht heeft op bedrijvigheid vanuit bestaand MKB, scale-ups en andere spin-offs.

Om dit te realiseren zetten we in 2024 in op:

- Verdere doorontwikkeling van de Energy Cave, mede door de cofinanciering van de MRDH voor de campusontwikkeling. Hiervoor geldt als disclaimer een schriftelijke garantie dat een onderwijsinstelling (MBO of HBO) structureel, als onderdeel van de Energy Cave, aanwezig is. Uiteraard wordt in samenwerking met de partners ingezet op het behalen van deze gestelde voorwaarde.
- Het bewust maken van ondernemers en vastgoedeigenaren dat zij zelf ook aan de slag moeten met deze opgave. Denk aan het verduurzamen van het vastgoed maar ook totale bedrijfsvoering (bijv. elektrisch wagenpark). Dit vraagt om het beschikbaar stellen van de juiste informatie. Deels is dit ontsloten via het Regionaal Energie Loket (REL). Vanuit het accountmanagement zetten wij in 2024 hier verder op in om de bewustwording te vergroten. Verder blijven we de duurzaamheidsscan aanbieden aan ondernemers.
- Het verkennen van de mogelijkheden voor het gezamenlijk inkopen van energie of onderling delen van (zonne)-energie door ondernemers. Ook worden de kansen voor een energiehubs verder onderzocht.

Op deze wijze wordt actief ingezet om ondernemers een actieve bijdrage te laten leveren aan het behalen van de klimaatdoelen. Het bieden van ruimte aan bedrijven die bijdragen aan het uitvoeren en realiseren van de energietransitie en nieuwe innovaties toepassen. Met de ontwikkeling van het RCSG, de Energy Cave en onderzoek naar een energiehubs laten we ondernemers en bedrijven zien dat Rijswijk voorop wil lopen op deze wereldwijde opgaven. Hierdoor willen wij voor hen aantrekkelijk worden om zich in de stad te vestigen, mede gelet op onze centrale ligging in de regio.

Sterke economische kerngebieden

In lijn met de strategie toekomstbestendige werklocaties maken we onze bedrijfslocaties meer toekomstbestendig en geven we ze een nieuwe economische impuls. Dit doen we uiteraard samen met de ondernemersverenigingen en zittende bedrijven van de verschillende locaties. Maar ook met de regiogemeenten in MRDH-verband, door te sturen op de voorraad van kantoren en voldoende passend aanbod van het oppervlakte aan bedrijventerreinen. Het doel hierbij is het realiseren van vitale terreinen die aansluiten bij de wensen en behoeften van ondernemers en een regionaal marktevenwicht in vraag en aanbod. Dit betekent dat er voldoende vestigings- en uitbreidingsruimte

moet worden geboden om te kunnen ondernemen in een aantrekkelijke en levendige omgeving en waar nodig, zonder belemmering van andere functies.

Inspelend op veranderende ontwikkelingen binnen de retail en horeca is er nieuw retail- en horecabeleid vastgesteld. Voor de leefbaarheid in Rijswijk is het belangrijk dat het toekomstige aanbod aan retail en horeca goed afgestemd blijft op het toenemende aantal inwoners, hun behoeftes en op nieuwe trends. Door ook meer ruimte te bieden voor horeca, leisure, zorg, maatschappelijke functies, (ambacht)diensten en wonen, realiseren we compactere multifunctionele centra die bijdragen aan een toekomstbestendige voorzieningenstructuur.

Voor zowel de werklocaties als de centrumlocaties zijn bereikbaarheid, toegankelijkheid, arbeidsmarkt, gezondheid, duurzaamheid, circulariteit en energietransitie hierbij belangrijke aandachtspunten, aansluitend bij de ambities en prioriteiten vanuit het coalitieakkoord 'Gezonde groei, Rijswijkse koers 2022 -2026'.

Om dit te realiseren zetten we in 2024 in op:

- Verdere ontwikkeling van Plaspoelpolder:
  - Ontwikkeling van de deelgebieden Kessler Park e.o. en Havenkwartier naar gemengde werk- en woongebieden met aandacht behoud van ruimte voor die economische functies passend binnen een woonomgeving.
  - Behoud van een hogere milieucategorie in het middengebied waarmee dit deelgebied exclusief behouden blijft voor werken.
  - Vanuit de investeringsagenda IPP wordt ingezet op de herontwikkeling van verouderd bedrijfsmatig vastgoed in het middengebied. Het verwerven van eigendom door het IPP is hier onderdeel van om actief aan de slag te kunnen gaan.
  - Onder aanvoering van de BBR wordt een plan uitgewerkt om te komen tot een Bedrijven Investeringszone (BIZ) Middengebied met als doel het versterken van de organisatiegraad. Veiligheid is hierbij een belangrijk onderwerp wat als thema verder wordt uitgewerkt om in gezamenlijkheid op te pakken.
  - Om hittestress verder tegen te gaan en direct ruimte bieden aan klimaat adaptieve maatregelen zetten we in op meer vergroening.
- De ontwikkeling van een toekomstvisie Vrijenban/Delftweg, rekening houdend met zowel de gemeentelijke ambities als ook de diverse beleidsprioriteiten vanuit de regio, provincie en het Rijk. Denk aan de compensatieregeling vanuit de provincie of het regionale (en zelfs landelijke) vraagstuk over (stads)logistiek in de regio.
- Ontwikkeling van een ruimtelijk-economische visie voor het TNO-terrein waarin ook het bedrijventerrein Heulweg wordt betrokken.
- Verkenning van de mogelijkheden voor verduurzaming van de verschillende werklocaties in samenwerking met zittende ondernemers en vastgoedeigenaren.
- Continuering van de transformatie van Bogaard stadscentrum tot een compact winkelcentrum en levendig verblijfsgebied met meer diversiteit aan functies. Onderdeel hiervan is de verdere positionering van het nieuwe stadscentrum met o.a. het nieuwe beeldmerk, gebiedscommunicatie over deelprojecten en de daaraan gelieerde verbouwingswerkzaamheden, zodat het winkelcentrum aantrekkelijk blijft als vestigingslocatie voor ondernemers en als verblijfsgebied voor bezoekers.
- Versterking van de centrumfunctie van Oud Rijswijk ten opzicht van andere centrumgebieden in de directe omgeving met daarbij aandacht voor het kenmerkende historische, charmante en ambachtelijke karakter.
- Actualisatie van de beleidsregels en verordeningen voor markt- en standplaatsen, terrassen en uitstallingen. Participatie met ondernemers en inwoners is hierbij een essentieel onderdeel. Daarnaast is de vertaling naar de omgevingswet (omgevingsplan en omgevingsvisie) een voorwaarde om het beleid ook op langere termijn planologisch-juridisch te borgen
- Continuering van onze financiële bijdrage aan het centrummanagement. Deze fungeert als de verbinder tussen de ondernemers, vastgoedeigenaren en gemeente als het gaat om organisatie en uitvoering op het gebied van marketingcommunicatie, evenementen en activiteiten die een belangrijke bijdrage hebben voor de winkelcentra. In Rijswijk zijn twee centrummanagers actief; een in Bogaard stadscentrum en een in Oud Rijswijk.
- Vanuit Veiligheid, Inspectie & Handhaving wordt voor Oud Rijswijk ingezet op de inrichting en leefbaarheid van het winkelcentrum en de markt.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Economie en Werken		2022	2023	2024	2025	2026	2027
3100 Economische aangelegenheden	Lasten	1.281	1.759	1.183	1.188	1.074	1.132
3100 Economische aangelegenheden	Baten	227	467	279	279	279	279
Saldo		-1.054	-1.292	-904	-909	-795	-853
3300 Nutsbedrijven	Lasten						
3300 Nutsbedrijven	Baten	319	285	503	503	503	503
Saldo		319	285	503	503	503	503
Totaal Lasten		1.281	1.759	1.183	1.188	1.074	1.132
Totaal Baten		545	752	782	782	782	782
Saldo Economie en Werken		-735	-1.007	-401	-405	-292	-350

Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

Jeugdigen moeten zich vrij kunnen ontwikkelen om te kunnen opgroeien tot verantwoordelijke, zelfstandige, zelfredzame en maatschappelijk betrokken volwassenen. Primair zijn ouders/verzorgers verantwoordelijk voor het welbevinden van hun kinderen. Daar waar zij hier tijdelijk niet toe in staat zijn, krijgen zij een steuntje in de rug.

De gemeente Rijswijk zet actief in op het creëren en stimuleren van een zo goed mogelijk opgroei- en ontwikkelklimaat en het bevorderen van kansengelijkheid. Eventuele problemen worden zo vroeg mogelijk gesignaleerd en opgelost zodat zwaardere (jeugd)hulp voorkomen wordt.

Het onderwijs en de aanbieders van diverse jeugdactiviteiten op het gebied van sport, spel, kunst, cultuur en vrijetijdsbesteding spelen hierin, naast de ouders/verzorgers, een belangrijke rol. Ze zijn essentieel voor de wijze waarop jeugdigen zich kunnen ontwikkelen en ontplooien, zodat zij als jongvolwassenen klaar zijn voor hun zelfstandige deelname aan de maatschappij. Het beleid is erop gericht om alle jeugdigen dezelfde kansen te bieden vanuit een positieve benadering waarbij een preventieve aanpak voorop staat.

Het is onze ambitie om met de organisaties die met jeugdigen werken het beleid en de uitvoering af te stemmen en deze organisaties ook actief te laten samenwerken. Hierbij werken we vanuit de volgende uitgangspunten:

- jeugdigen staan centraal;
- versterken van eigen kracht;
- werken vanuit een integrale aanpak;
- aandacht voor jeugdparticipatie.

Het Rijswijkse jeugd- en onderwijsbeleid richt zich op jeugdigen in de leeftijd van 0-23 jaar en sluit het aan op de diverse levensfasen. We verdelen het jeugd- en onderwijsbeleid daarbij in drie thema's: Opgroeien en Opvoeden, Educatie en Persoonlijke Ontwikkeling.

Doelstellingen

Opgroeien en Opvoeden

Vanuit een gezamenlijke inzet realiseren we een breed, laagdrempelig en op elkaar afgestemd aanbod van opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning aan ouders en hun kinderen. De vraag van ouders en hun kinderen staat hierbij centraal. Hierbij wordt goed aangesloten op de diverse levensfasen en de daarbij behorende vragen.

Educatie

Goed onderwijs draagt bij aan gelijke kansen voor mensen. Daarbij heeft iedere in Rijswijk wonende jeugdige recht op onderwijs op een voor hem/haar passende plek en behaalt, indien mogelijk, een startkwalificatie (een diploma havo, vwo, mbo2 of hoger). Het optimaal ontwikkelen van het individueel talent is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Er is een goede aansluiting met het bedrijfsleven en er is voldoende aanbod van stageplekken. In het kader van volwasseneneducatie/bestrijden laaggeletterdheid stimuleren we inwoners zichzelf te ontwikkelen en zorgen voor een goede toeleiding van de taalvrager naar het aanbod.

Persoonlijke ontwikkeling

Jeugdigen ontwikkelen zich breed en ontdekken hun talenten. Hierbij is het streven dat zij doorstromen naar het regulier aanbod op het gebied van sport, kunst en cultuur, techniek, natuur en milieu en taal. We waarborgen voldoende (veilige) voorzieningen om buiten te spelen, te ontmoeten,

te sporten en in aanraking te komen met de natuur Jeugdigen hebben hierin hun eigen stem en worden betrokken bij het tot stand komen van het aanbod.

Indicatoren (verplicht)

Indicator	Realisatie	Streefwaarde	2024	2025	2026	2027
	2022	2023				
Absoluut verzuim	3,8	5,0	4,5	4,0	3,5	3,0
Relatief verzuim	35	36	36	35	34	33
Voortijdig schoolverlaters (VSV-ers)	1,6%	2,1%	2%	2%	2%	2%

Toelichting verplichte indicatoren

Absoluut verzuim

De verplichte indicator 'Absoluut verzuim' is het aantal leerplichtige leerlingen per 1000 leerlingen dat op enig moment in het schooljaar niet staat ingeschreven op een school of onderwijsinstelling. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is aangewezen als gegevensbron.

De laatst gepubliceerde gegevens bij DUO zijn van het schooljaar 2021-2022. Het aantal Rijswijkse absoluut verzuimers was toen 3,3 leerlingen per 1.000 leerlingen. In absolute getallen ging het om 26 leerlingen.

Voor de voorgaande schooljaren waren deze cijfers als volgt:

- Schooljaar 2020-2021: 3,8 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 28 leerlingen;
- Schooljaar 2019-2020: 6,6 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 48 leerlingen;
- Schooljaar 2018-2019: 4,0 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 27 leerlingen.

Vanwege de aanhoudende vluchtelingenstroom (vanuit de Oekraïne en andere landen) zijn de streefcijfers absoluut verzuim vorig jaar naar boven bijgesteld. Voor beide groepen is en blijft het zeer lastig om snel een passende onderwijsplek te vinden. Dit wordt ook mede veroorzaakt door het lerarentekort.

Relatief verzuim

De verplichte indicator 'Relatief verzuim' is het aantal leerplichtige leerlingen per 1000 leerlingen dat staat ingeschreven op een school of onderwijsinstelling maar deze niet of niet geregeld bezoekt. DUO is aangewezen als gegevensbron.

De laatst gepubliceerde gegevens bij DUO zijn van het schooljaar 2021-2022. Het aantal Rijswijkse relatief verzuimers was toen 38 leerlingen per 1.000 leerlingen. In absolute getallen ging het om 297 leerlingen.

- Schooljaar 2020-2021: 35 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 260 leerlingen;
- Schooljaar 2019-2020: 22 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 158 leerlingen
- Schooljaar 2018-2019: 31 per 1.000 leerlingen; absoluut getal 210 leerlingen

Het relatief verzuim neemt de laatste jaren licht toe; het aantal leerlingen in Rijswijk groeit, maar ook problematieken die leerlingen in hun schoolgang kunnen belemmeren neemt al jaren toe. Hierdoor zijn de streefcijfers voor de jaren 2024 en verder iets naar boven bijgesteld.

Voortijdig schoolverlaters (VSV-ers)

De verplichte indicator 'VSV-ers' is het percentage van het totaal aantal 12- tot 23-jarigen dat zonder startkwalificatie (minimaal diploma mbo2, havo of hoger) het onderwijs verlaat. Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is aangewezen als gegevensbron.

De laatst gepubliceerde gegevens zijn van het schooljaar 2020-2021. Het percentage VSV-ers van de Rijswijkse voortgezet onderwijs en mbo-scholen was 1,6%. De cijfers van het schooljaar 2021-2022 zijn nog niet gepubliceerd. Voor de voorgaande schooljaren waren deze cijfers als volgt:

- Schooljaar 2019-2020: 2,0%
- Schooljaar 2018-2019: 2,2%

De cijfers van DUO zijn gebaseerd op cijfers van de scholen voor VO en MBO die in de gemeente gevestigd zijn. Dit betekent dat het genoemde percentage betrekking heeft op alle leerlingen op die bepaalde scholen, zowel Rijswijkse als niet-Rijswijkse leerlingen.

Het genoemde percentage van 1,6% is uitzonderlijk laag in vergelijking met de afgelopen 5 jaar waarbij dit percentage telkens rond de 2,3% lag. Dit heeft vermoedelijk te maken met de coronapandemie. Om deze reden is het streefcijfer voor de begroting 2024 en verder (nog) niet naar beneden bijgesteld.

Indicatoren (optioneel)

Indicator	Realisatie	Streefwaarde	2024	2025	2026	2027
	2022	2023				
Voldoende kindplaatsen voor voorschoolse educatie	150	150	160	160	160	160
Aantal projecten samen met het Team Brede Impuls	20	20				
De Ontdekkers bieden door het jaar heen diverse activiteiten aan in verschillende wijken	9	9	10	11	11	11
Alle basisscholen zijn vertegenwoordigd in de Raad van Kinderrechten- ambassadeurs	11	12	16	16	17	18
Jeugdigen geven gevraagd en ongevraagd advies op minimaal 3 onderwerpen (Speaking Minds Methodiek)	3	5	5	6	6	6
Aantal Rijswijkse deelnemers aan het MDT Follow Your Dreams Project	13	8				

Toelichting indicatoren

Voldoende kindplaatsen voor voorschoolse educatie

De gemeente streeft ernaar dat er voor alle peuters met een geconstateerde taalachterstand een plek beschikbaar is op een Rijswijkse peuterspeelschool voor het krijgen van voorschoolse educatie. Hiermee wordt de taalachterstand verminderd of ingehaald en worden zij goed voorbereid op de basisschool. Op basis van CBS-gegevens zijn er in Rijswijk rond de 160 peuters met een risico op een taalachterstand. Ouders zijn vrij om te kiezen om van de voorschoolse educatie in Rijswijk gebruik te maken. Met het aanbieden van in totaal 160 plaatsen in 16 groepen verspreid door Rijswijk is er in ieder geval voldoende plaats om alle Rijswijkse kinderen met een indicatie ook in Rijswijk naar een peuterspeelschool te laten gaan.

Aantal projecten samen met het Team Brede Impuls

In het kader van de Brede Regeling Combinatiefuncties wordt intensieve samenwerking gestimuleerd tussen diverse partners, waaronder scholen en het Team Brede Impuls. Binnen zo'n samenwerkingsverband wordt een school- en/of wijkprogramma gerealiseerd op het gebied van natuur, taal, techniek, cultuur en sport. Vanaf 2023 is de Brede regeling Combinatiefuncties ondergebracht in de brede regeling voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis.

De nieuwe regeling komt in de vorm van een Specifieke Uitkering. In het kader van deze nieuwe regeling moet uiterlijk 30 september 2023 een integraal plan worden opgesteld. Het team Jeugd en Onderwijs werkt samen met beleid Sociaal Domein, Cultuur en Sport aan het plan van aanpak.

Hoe de regeling precies vanaf 2024 ingevuld gaat worden is op dit moment nog niet bekend. Om deze reden is deze indicator vanaf 2024 op 0 gezet.

De Ontdekkers bieden door het jaar heen diverse activiteiten aan in verschillende wijken

De Ontdekkers bieden het hele jaar door, zowel tijdens als na schooltijd en in de vakanties, een divers en laagdrempelig programma van kinder- en jeugdactiviteiten. Het streven is dat gedurende het jaar in alle wijken van Rijswijk één of meerdere activiteiten plaatsvinden. Via een gestage groei in aantal wijken waar de activiteiten aangeboden worden willen we realiseren dat in 2025 de activiteiten worden aangeboden in alle 11 wijken van Rijswijk.

Alle basisscholen zijn vertegenwoordigd in de Raad van Kinderrechtenambassadeurs

De Raad van Kinderrechtenambassadeurs bestaat uit leerlingen van groep 7 van de Rijswijkse basisscholen. De ambitie is dat alle 20 Rijswijkse basisscholen zijn vertegenwoordigd in de Raad. Het streven is om hier de komende jaren gestaag naar toe te groeien.

Jeugdigen geven gevraagd en ongevraagd advies op minimaal 3 onderwerpen (Speaking Minds Methodiek)

Het streven is om vanuit jongerenpanels de jeugdigen advies te vragen. De panels kunnen variëren qua samenstelling afhankelijk van de adviesvraag. Door middel van de Speaking Minds methodiek worden praktisch opgeleide jongeren betrokken bij het gemeentelijk beleid. Zij kunnen de gemeente adviseren over een specifieke beleidsvraag.

Rijswijkse deelnemers aan het MDT project Follow Your Dreams (FYD)

De Maatschappelijke Dienst Tijd (MDT) -projecten zijn een mooie en vernieuwende aanvulling op de al bestaande ondersteuningsprojecten voor jongeren. De ervaring leert dat door middel van de MDT-“reis” de jongeren werken aan talentontwikkeling, elkaar ontmoeten en maatschappelijke impact.

Follow Your Dreams is een MDT-traject dat door de gemeente Den Haag wordt georganiseerd voor jeugdigen tussen de 18 en 27 jaar zonder werk en/of startkwalificatie. Doel is om de deelnemers naar werk of een opleiding te begeleiden. De gemeente Rijswijk is sinds 2021 bij dit project aangehaakt.

Of het Rijk voor 2024 opnieuw subsidie verstrekt voor MDT-trajecten is op dit moment onbekend. Om deze reden is deze indicator vanaf 2024 op 0 gezet.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opgroeien en Opvoeden:

De gemeente stimuleert, faciliteert en verbindt partijen zodat er een samenhangend en sluitend stelsel van voorzieningen aanwezig is. Daar waar gezinnen (tijdelijk) niet in staat zijn om knelpunten met betrekking tot opvoeding op te lossen, wordt dit vroeg gesignaleerd en worden jeugdigen en/of hun ouders toegeleid naar passende, preventieve, voorzieningen met als doel een zwaardere zorgvraag te voorkomen, dan wel te beperken. Het gemeentelijk aanbod stemmen we af op o.a. de basisondersteuning en preventieve initiatieven vanuit het onderwijs waarbij de focus ligt op normaliseren en het versterken van de eigen kracht.

CJG

Het CJG heeft een centrale rol in de opvoedingsondersteuning aan jeugdigen en de ouders. De partners van het CJG bieden hun preventieve ondersteuning dicht bij scholen en in de wijken. De CJG-coördinator verbindt daarbij vraag met aanbod. Daarnaast is de doorontwikkeling en afstemming van het aanbod op de vraag een continu proces.

De zichtbaarheid van het CJG is de afgelopen jaren toegenomen onder partners die met jeugdigen en ouders werken. Er is een behoefte onderzoek gedaan onder alle scholen, de CJG website met de sociale kaart is verbeterd en de contacten met de maatschappelijke partners zijn verstevigd.

In 2023 is onderzocht hoe de ervaringen zijn van ouders en jeugdigen met het aanbod en de CJG-website. De uitkomsten worden meegenomen in de doorontwikkeling van de website van het CJG en “Jong in Rijswijk” (website specifiek voor jongeren)

Preventief aanbod

In een goed functionerend jeugdstelsel is, naast een sterke pedagogische basis, effectieve preventie cruciaal. Effectieve preventie voorkomt dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen escaleren. Preventie richt zich op het voorkomen en vroegtijdig signaleren van risico's en problemen.

Bij het algemene en preventieve jeugdbeleid, waarbij de beleidsverantwoordelijkheid ligt bij Team Jeugd en Onderwijs, gaat het om het beperken van risicofactoren en de beschermende factoren te stimuleren. Dit doen we onder andere door de driehoek thuis, op school en vrije tijd, die zo belangrijk zijn voor de ontwikkeling van jeugdigen, met elkaar te verbinden.

Er is een breed aanbod van algemene (basis)voorzieningen voor de jeugdigen en hun ouders. Daarnaast is er een aanbod van een aantal interventies voor jeugdigen/ouders met een verhoogd risico, zoals bijvoorbeeld een aantal maatjesprojecten ouder/kind of Sociale Vaardigheidstrainingen.

Hierbij is ook de interne samenwerking met het Sociaal Domein (die gaat over de curatieve en daarmee zwaardere vormen van jeugdbegeleiding en jeugdzorg), van cruciaal belang, zodat het aanbod aan algemene en licht curatieve preventie goed aansluit op het curatieve en geïndiceerde aanbod.

Actieplan preventief jeugdbeleid

In de kadernota Jeugd en Onderwijs 2022 is een actieplan Preventief jeugdbeleid met verbetermaatregelen aangekondigd. Om tot een actieplan te komen is Radar, een onderzoeks- en adviesbureau met veel kennis van het sociale domein, gevraagd onderzoek te doen naar de samenstelling en effectiviteit van ons huidige preventieve aanbod.

Over de uitkomsten van dit onderzoek is de raad medio 2023 geïnformeerd. Op basis van de bevindingen en aanbevelingen van Radar Adviesbureau wordt in de tweede helft van 2023, samen met inwoners, maatschappelijke partners, Beleid Sociaal Domein en de Adviesraad Sociaal Domein een actieplan met uitvoeringsagenda opgesteld. Vanaf 2024 wordt gestart met de uitvoering van het actieplan.

Jeugd en Veiligheid (project Dealbreakers)

In relatie tot het onderwerp ‘ondermijnende criminaliteit’ wordt het project Dealbreakers verder uitgerold in de regio en ook in Rijswijk. Het project is speciaal in het leven is geroepen om jonge aanwas in de (drugs)criminaliteit te voorkomen. De gemeente is in het laatste kwartaal van 2023 gestart met het project.

Dealbreakers, is een initiatief van het Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC) Den Haag, het helpt gemeenten om een aanpak op te zetten ter voorkoming van jeugdcriminaliteit. Een voorwaarde voor het slagen van zo'n preventieve aanpak is dat signalen vroegtijdig worden (h)erkend. Scholen kunnen een belangrijke rol spelen in het signaleren van risicovol of crimineel gedrag, maar worden in de praktijk vaak nog onderbenut als bron van zorgsignalen.

Een duurzame en **integrale samenwerking** tussen onderwijs, het sociaal domein en het veiligheidsdomein is cruciaal. In een succesvolle aanpak dienen dus in elk geval de gemeente (OOV Veiligheid, onderwijs, jeugd), scholen, wijkteams, jongerenwerk, politie en justitie betrokken te zijn. De gemeente neemt hier de rol van **aanjager** in en stimuleert en faciliteert haar samenwerkingspartners om elkaar te vinden en de krachten te bundelen.

Kinderopvang

Kinderopvang, als voorschools aanbod, zorgt voor een goede basis bij de ontwikkeling van kinderen. Binnen het voorschools aanbod wordt opvang geboden die bijdraagt aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in een veilige en gezonde omgeving. We stimuleren dat in alle vormen van kinderopvang (nog) meer gewerkt wordt met een ontwikkelingsgericht educatief aanbod. In 2023 is de leeftijd waarop gebruik kan worden gemaakt van de peuteropvang in Rijswijk verlaagd van 2 ½ jaar naar 2 jaar.

Educatie

Voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden, bevorderen van taalvaardigheid

Het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden en bevorderen van kansengelijkheid vraagt om een vroegtijdige aanpak die op maat gesneden is. Het beheersen van de Nederlandse taal is hierbij een essentieel onderdeel.

Daarom werken we samen met de partners zoals het onderwijs, de kinderopvang en de bibliotheek om de taalvaardigheid al vanaf jonge leeftijd te vergroten.

Zo stimuleren we een kwalitatief hoogwaardig voorschools aanbod op de peuteropvang waar gewerkt wordt met een gestructureerd, ontwikkelingsgericht educatief aanbod. Ouders worden hierbij actief betrokken en onderwijsachterstanden worden voorkomen en/of verminderd (onder andere door het bieden van voorschoolse educatie). Peuters met een (dreigende) achterstand worden daarnaast actief toegeleid naar de voorschoolse educatie op de peuteropvang.

De voorschoolse educatie loopt door in de vroegschoolse educatie in het basisonderwijs. Met het onderwijs en de kinderopvang zijn (hernieuwde) prestatieafspraken gemaakt over de resultaten van de voor- en vroegschoolse educatie en de monitoring daarvan. Een doorgaande lijn en een goede overdracht maakt onderdeel uit van deze afspraken. Onder begeleiding van de Bibliotheek aan de Vliet is er een netwerk van partijen gevormd (onderwijs, kinderopvang, JGZ en gemeente) om deze afspraken te vertalen naar werkbare processen en goede samenwerking.

Bestrijden Laaggeletterdheid/Volwasseneducatie

Om mee te kunnen doen in de samenleving is een goede beheersing van de talige basisvaardigheden (lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden), noodzakelijk. Mensen die laaggeletterd zijn hebben moeite hebben deze vaardigheden met alle (negatieve) gevolgen van dien.

Om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden zetten we, samen met onze taalpartners, in op een laagdrempelig, vraag gerelateerd aanbod aan activiteiten en cursusaanbod. De taalvrager wordt op een snelle en simpele manier geholpen en doorverwezen naar het juiste aanbod (o.a. bij het Taalhuis). Het aanbod dat zijn meerwaarde heeft bewezen wordt gehandhaafd en zo nodig versterkt/uitgebreid; daarnaast is er ruimte voor nieuw te ontwikkelen aanbod.

Met de uitvoering van het in 2022 aangenomen taalbeleidsplan “Het start met Taal” geven we uitvoering aan bovenstaande ketenaanpak.

Passend onderwijs en voorkomen van schooluitval

Onderwijs is essentieel voor jeugdigen om zich te kunnen ontwikkelen en te kunnen bouwen aan een goede toekomst. Een diploma biedt meer kansen op een baan.

De leerplichtwet zorgt ervoor dat iedereen met gelijke kansen begint en de benodigde algemene kennis heeft om goed te functioneren in een zich steeds sneller ontwikkelende maatschappij. De leerplichtwet zorgt niet alleen voor **leerplicht**, maar garandeert ook dat ieder kind **leerrecht** heeft.

Daarom zetten we in op het handhaven van de leerplichtwet en wordt voortijdig schoolverlaten, of schooluitval, tot een minimum beperkt. Vroeg signalering en terug- en/of toeleiding naar een passend onderwijsprogramma is daarbij essentieel.

Bij jeugdigen die niet meer vallen onder de leerplichtwet wordt ingezet op dat zo veel mogelijk jeugdigen een startkwalificatie behalen (de RMC-functie).

Wetsvoorstel “van school naar duurzaam werk”

De rijksoverheid werkt op dit moment aan de nieuwe wet “Van school naar duurzaam werk” die per 1 augustus 2025 in zal moeten gaan. Het doel van de wet is kanselijkheid vergroten en het aanpakken van jeugdwerkloosheid. Dit wordt bereikt door jongeren met een (risico op) afstand tot de arbeidsmarkt te begeleiden bij de overgang van school naar werk en bij het behoud van werk bij (dreigende) werkloosheid. Jongeren die een (risico op) structurele achterstand op de arbeidsmarkt hebben worden begeleid in het doorleren en/of aan duurzaam werk geholpen. De huidige RMC-functie (nieuw naam wordt het Doorstroompunt) wordt uitgebreid naar jongeren tot 27 jaar.

De nieuwe wet vraagt een (nog betere) verbinding en (preventievere) samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en werkgevers. Ook intern zal de nieuwe wet vergen dat er (nog) betere verbindingen en samenwerking wordt opgezet tussen de afdelingen onderwijs, jeugd, jeugdteam, WMO, sociaal wijkteam en (de jongerencoaches van) werk en inkomen. In 2024 zal zowel op regionaal niveau als intern voorbereidingen worden getroffen voor de implementatie van deze nieuwe wet.

Iedere leerling volgt zo passend mogelijk onderwijs. Meestal is dat op een reguliere school. Maar soms is dat niet mogelijk of kan dit alleen met een jeugdhulp arrangement.

Scholen hebben een goed zicht op de kinderen en kunnen problemen vroegtijdig signaleren.

Het schoolmaatschappelijk werk verzorgt preventieve en kortdurende hulp en vervult de schakelfunctie tussen het onderwijs en het jeugdteam.

Via de “consulent in school” heeft iedere Rijswijkse school een “maatje” binnen het jeugdteam zodat er snel binnen de driehoek onderwijs-schoolmaatschappelijk werk-jeugdteam geschakeld wordt. Ook Team Leerplicht en de jeugdartsen/verpleegkundigen van de JGZ vervullen, indien nodig, een belangrijke preventieve taak binnen deze driehoek.

Samen met de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs, het jeugdteam en overige partners binnen het preventieve voorveld, wordt ingezet op het (nog) sneller signaleren van mogelijke problemen en het maken van slimme combinaties waar passend onderwijs en passende jeugdhulp bij elkaar komen. We realiseren samen een dekkende zorg-onderwijs-structuur, zetten in op zo “thuisnabij onderwijs” als mogelijk is en dringen daardoor het aantal (dreigende) thuiszitters terug en voorkomen schooluitval.

Dit doen we op zowel lokaal niveau (via het project Elkaar Versterken) als op (sub)regionaal niveau (H3 en H10).

Ook als onderdeel van de regiovisie Jeugdzorg Haaglanden wordt het verbeteren van de aansluiting op het onderwijs en het voorkomen van thuiszitters, genoemd. Samen met de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Den Haag (H3) en de betrokken samenwerkingsverbanden zijn we hier al langere tijd mee bezig waarbij we in 2021 onze sub-regionale ambities hebben vastgesteld voor verbetering van deze samenwerking. Binnen de ambities lopen zowel lokaal als regionaal diverse pilots.

Onderwijs-Jeugdzorgarrangementen (OJA)

Binnen deze sub-regionale samenwerking lopen een tweetal OJA-projecten; De Ontdekkers op een speciale school voor basisonderwijs en de OJA's binnen de diverse scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Een OJA is een integraal/meer groepsgerichte onderwijs-jeugdhulparrangement.

Op basis van de afspraken tussen de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Leidschendam-Voorburg en de samenwerkingsverbanden Passend onderwijs voor het primair en voortgezet onderwijs, worden deze projecten gezamenlijk gefinancierd.

Vanwege de ontwikkelingen die de gemeente Den Haag aan het doorvoeren is in het kader van de zorg voor jeugd (het Haags Toekomstperspectief) waarin ook het integrale jeugdhulpaanbod in de scholen in enige vorm een plaats moet krijgen is er besloten om in ieder geval voor het schooljaar 2023/2024 het huidige aanbod te continueren inclusief de daarbij afgesproken financieringsafspraken. Daarnaast bleek ook de periode van 1 schooljaar te kort om te komen tot uitspraken over de effectiviteit van het aanbod en de huidige organisatie van het aanbod.

Over het aanbod en de financieringswijze van dit integrale aanbod en de gevolgen daarvan voor de gemeente Rijswijk kan pas na de uitrol van het Haags Toekomstperspectief en manier van inbedden van de OJA's daarin, nadere uitspraken worden gedaan. Vooralnog wordt ervanuit gegaan dat ook dan de OJA's een structurele financieringsvraag met zich meebrengt.

Voor deze nieuwe periode van het project OJA is afgesproken het beschikbare budget te indexeren met 5,85% (het indexatiepercentage dat ook wordt gehanteerd door het Servicebureau).

Bij de invoering van het project OJA zijn afspraken gemaakt over de onderlinge verdeling van de kosten tussen de 3 gemeenten en het onderwijs en de 3 gemeenten onderling. Als verdeelsleutel tussen de 3 gemeenten onderling geldt het aantal leerlingen uit de gemeente op deze scholen op de meest recente 1 oktober peildatum. Op 1 oktober 2022 was het aantal in Rijswijk woonachtige leerlingen op de desbetreffende scholen hoger dan op de voorgaande peildatum.

Al deze ontwikkelingen maken een structurele verhoging van het budget Passend onderwijs, waar deze financiering onderdeel van uitmaakt, noodzakelijk welke niet gedekt kan worden binnen de begroting van Team jeugd en Onderwijs. Voor het niet gedekte deel (€ 17.816) vragen we door middel van deze begroting het ontbrekende bedrag aan bij de raad.

Schoolmaatschappelijk werk

De aanbestedingsperiode van het schoolmaatschappelijk werk liep af op 1 augustus 2023. Mede gezien de doorontwikkeling van het Haagse jeugd(hulp)aanbod (het Haags Toekomstperspectief) waar het schoolmaatschappelijk werk in Den Haag een onderdeel van moet gaan uitmaken, hebben de aanbestedende partijen besloten gebruik te maken van de verlengingsoptie binnen de aanbesteding. Dit heeft een verhoging van de uurprijs tot gevolg waarbij de afspraak is gemaakt dat deze verhoging niet ten koste zou gaan van het aantal uren schoolmaatschappelijk werk dat voor de scholen beschikbaar is.

Bij het primair onderwijs speelt daarnaast dat tijdens de looptijd van de aanbesteding er 2 nieuwe scholen zijn gestart (Montessori Parkrijk en Freinet Parkrijk) en het leerlingenaantal in het basisonderwijs fors is gegroeid, terwijl het beschikbare budget voor het schoolmaatschappelijk werk gelijk is gebleven.

Ook vergt de nieuwe manier van werken in de zorgstructuur van de basisschool (het Viermanschap) die de afgelopen periode in Rijswijk is ingevoerd van de partners, dus ook van het schoolmaatschappelijk werk, een extra tijdsinvestering in het kader van de betere samenwerking. Vooralnog gaan we uit van een kwartier per school per week.

Al deze ontwikkelingen maken een structurele verhoging van het budget voor het schoolmaatschappelijk werk noodzakelijk welke niet gedekt kan worden binnen de begroting van Team Jeugd en Onderwijs. Voor het niet gedekte deel (€ 29.410) vragen we door middel van deze begroting het ontbrekende bedrag aan bij de raad.

Onderwijshuisvesting

Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In 2019 begon het Nieuwe Onderwijs Energie Rijswijk (NOER) programma met als doel de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt in Rijswijk te versterken. Het richt zich op het opleiden van jongeren voor banen met toekomstperspectief. De gemeente speelt een faciliterende rol in dit programma, waarbij ze samenwerking tussen scholen, bedrijven en andere stakeholders aanmoedigt en zorgt voor een gunstig ondernemersklimaat met kansen voor stages en werktrajecten. Dit initiatief sluit ook aan bij maatschappelijke uitdagingen, zoals de Energietransitie, waarbij goed gekwalificeerd personeel essentieel is. Samen met regionale partners werkt Rijswijk aan de Energy Cave, een project rond geothermie en energietransitie op Kesslerpark. Het O&A-programma integreert zijn techniekonderwijs- en Energietransitie-initiatieven in de Energy Cave met activiteiten en onderwijs voor zowel het PO, VO en MBO. Daarnaast continueren we de samenwerking met JINC in het kader van kansengelijkheid.

Persoonlijke ontwikkeling

Het is belangrijk dat kinderen en jongeren opgroeien met een brede bagage en hun talenten ontdekken en ontwikkelen en het beste uit zichzelf halen. Zowel op school (PO/VO) als in de eigen buurt wordt er een activiteitenprogramma aangeboden waarbinnen jeugdigen hun interesses kunnen verbreden en/of intensiveren en kansengelijkheid wordt vergroot. Het streven is dat de jeugdigen doorstromen naar het reguliere aanbod.

Het aanbod is gebaseerd op de behoefte en de vraag van de jeugdigen, ouders, scholen en andere partijen en draagt bij aan de gezondheid, de algemene ontwikkeling en/of de sociale vaardigheden en kansengelijkheid van de jeugd. De activiteitenprogramma's zijn gericht op sport, kunst, cultuur, techniek, natuur en milieu, gezondheid en taal.

De gemeente Rijswijk, scholen, kinderopvang en andere betrokken partners hebben hierin een gedeeld belang en dragen de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het organiseren van het totale activiteitenprogramma.

We waarborgen voldoende (veilige) voorzieningen om buiten te spelen, te ontmoeten, te sporten en in aanraking te komen met de natuur (openbare speelplekken, speeltuinen, scouting, kinderboerderij, natuurtuin, schooltuin). Jeugdigen hebben hierin hun eigen stem en worden betrokken bij het tot stand komen van het aanbod.

Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

In 2019 begon het Nieuwe Onderwijs Energie Rijswijk (NOER) programma met als doel de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt in Rijswijk te versterken. Het richt zich op het opleiden van jongeren voor banen met toekomstperspectief. De gemeente speelt een faciliterende rol in dit programma, waarbij ze samenwerking tussen scholen, bedrijven en andere stakeholders aanmoedigt en zorgt voor een gunstig ondernemersklimaat met kansen voor stages en werktrajecten. Dit initiatief sluit ook aan bij maatschappelijke uitdagingen, zoals de Energietransitie, waarbij goed gekwalificeerd personeel essentieel is. Samen met regionale partners werkt Rijswijk aan de Energy Cave, een project rond geothermie en energietransitie op Kesslerpark. Het O&A-programma integreert zijn techniekonderwijs- en Energietransitie-initiatieven in de Energy Cave met activiteiten en onderwijs voor zowel het PO, VO en MBO. Daarnaast continueren we de samenwerking met JINC in het kader van kansengelijkheid.

Persoonlijke ontwikkeling

Persoonlijke ontwikkeling

Het is belangrijk dat kinderen en jongeren opgroeien met een brede bagage en hun talenten ontdekken en ontwikkelen en het beste uit zichzelf halen. Zowel op school (PO/VO) als in de eigen buurt wordt er een activiteitenprogramma aangeboden waarbinnen jeugdigen hun interesses kunnen verbreden en/of intensiveren en kansengelijkheid wordt vergroot. Het streven is dat de jeugdigen doorstromen naar het reguliere aanbod.

Het aanbod is gebaseerd op de behoefte en de vraag van de jeugdigen, ouders, scholen en andere partijen en draagt bij aan de gezondheid, de algemene ontwikkeling en/of de sociale vaardigheden

en kansengelijkheid van de jeugd. De activiteitenprogramma's zijn gericht op sport, kunst, cultuur, techniek, natuur en milieu, gezondheid en taal.

De gemeente Rijswijk, scholen, kinderopvang en andere betrokken partners hebben hierin een gedeeld belang en dragen de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het organiseren van het totale activiteitenprogramma.

We waarborgen voldoende (veilige) voorzieningen om buiten te spelen, te ontmoeten, te sporten en in aanraking te komen met de natuur (openbare speelplekken, speeltuinen, scouting, kinderboerderij, natuurtuin, schooltuin). Jeugdigen hebben hierin hun eigen stem en worden betrokken bij het tot stand komen van het aanbod.

Brede regeling combinatiefuncties

Voor het coördineren en realiseren van deze activiteitenprogramma's voor de jeugdigen van 2 tot 16 jaar maakt Rijswijk gebruik van de Brede regeling combinatiefuncties (Team Brede Impuls). Binnen deze regeling wordt op een projectmatige manier gewerkt, met een divers en laagdrempelig aanbod van activiteiten. Het vergroten en versterken van de verbinding tussen de diverse activiteiten met de maatschappelijke organisaties en verenigingen staat hierbij centraal. Het doel is het bereiken van jeugdigen en het verhogen van de deelname aan activiteiten. Hierbij wordt ook een beroep gedaan op het verenigingsleven in Rijswijk. Op basis van de jarenlange monitoring en diverse evaluaties van de Brede Regeling combinatiefuncties heeft het rijk besloten voor de periode 2023-2026 een nieuwe regeling op te stellen.

De nieuwe regeling komt in de vorm van een Specifieke Uitkering (SPUK). Deze uitkering is bedoeld voor het bevorderen van gezondheid, sport – en beweegstimulering, cultuurparticipatie en het versterken van de sociale basis door gemeenten. De Brede Regeling Combinatiefuncties is hier onderdeel van.

De inhoud van deze nieuwe regeling is op 8 februari 2023 bekend gemaakt. Wil de gemeente gebruik maken van deze SPUK-regeling moet er een integraal plan worden opgesteld voor 30 september 2023. Het team Jeugd en Onderwijs werkt samen met beleid Sociaal Domein, Cultuur en Sport aan dit integrale plan. Gedurende 2023 wordt duidelijk hoe de regeling precies ingevuld gaat worden en welke plek de combinatiefunctionarissen daarin innemen.

De Ontdekkers

Al meer dan 10 jaar verzorgt De Ontdekkers een succesvol aanbod van vakantie- en naschoolse activiteiten. Het cursusaanbod blijft continu insprijngen op de behoefte van de kinderen, maar ook op trends. Er is veel aandacht om een gevarieerd programma-aanbod aan te bieden. Om het aanbod te kunnen realiseren wordt samengewerkt met diverse lokale aanbieders op het gebied van sport, cultuur, natuur, taal, techniek en verkeer. De Ontdekkers hebben als doel dat de kinderen kennismaken, ontdekken, verdiepen, verbreden en verbinden. Hiermee worden de kinderen mede gestimuleerd om lid te worden van één van de lokale verenigingen. De activiteiten vinden zo veel mogelijk plaats in alle wijken van Rijswijk.

De activiteiten van De Ontdekkers vinden plaats op basis van een drie (school)jaarlijks Plan van aanpak. De nieuwe planperiode is op 1 augustus 2023 ingegaan.

Het nieuwe Plan van Aanpak en de daarbij behorende kostenberekening maakt een structurele verhoging van het budget noodzakelijk welke niet helemaal gedekt kan worden binnen de begroting van Team Jeugd en Onderwijs. Voor het niet gedekte deel (€ 14.620) vragen wij door middel van deze begroting het ontbrekende bedrag aan bij de raad.

Expeditie Rijswijk

In samenspraak met de oudere jeugd wordt vanuit "Expeditie Rijswijk" een aansprekend activiteitenaanbod georganiseerd. De Expeditie is opgezet tijdens de coronapandemie (vanuit een extra doeluitkering vanuit het rijk) en is een groot succes. Reden om dit aanbod voort te

zetten en verder uit te bouwen. Vanaf 2021/2022 komt de financiering van Expeditie Rijswijk uit het coronamaatregelenpakket vanuit het groeifonds. Voor 2024 en verder kunnen de kosten voor Expeditie Rijswijk slechts gedeeltelijk worden gedekt binnen de begroting van Team Jeugd en Onderwijs.

Epic Youth (Online activiteiten aanbod uitschrijven.)

Tijdens de coronapandemie hebben de partners veelal digitaal met (vooral de oudere) jeugd gecommuniceerd en activiteiten georganiseerd. Tijdens de pandemie hebben we gemerkt dat we digitaal een andere doelgroep kunnen bereiken dan fysiek en heeft het online jongerenwerk vorm gekregen via het aanbod van Epic Youth. Via activiteiten sluiten jongeren zich aan bij een discount waar jongerenwerkers ook bij aangesloten zijn. Het is gebleken dat de jongeren met elkaar, maar zeker ook met de jongerenwerkers digitaal makkelijker over bepaalde onderwerpen, of wat hen bezighoudt communiceren. Vandaar dat we in Rijswijk een compleet pakket aan jongerenwerk realiseren van zowel fysiek als digitaal jongerenwerk waarbij de medewerkers (en jongeren) onderling contact hebben over aanbod en samenhang. Voor 2024 en verder kunnen de kosten voor Epic Youth slechts gedeeltelijk worden gedekt binnen de begroting van Team Jeugd en Onderwijs.

Voor het niet gedekte deel van Expeditie Rijswijk alsmede Epic Youth (€ 31.780) vragen we door middel van deze begroting het ontbrekende bedrag aan bij de raad.

De Helden van de Natuur

Helden van de Natuur is een binnen- en buitenschools programma met verschillende activiteiten om jeugdigen en hun ouders te stimuleren meer naar buiten te gaan en op avontuur te gaan in de natuur. Binnen schooltijd leren jeugdigen over natuur- en milieu in lessen gegeven door groenpartners, leerkrachten en vrijwilligers. Buiten schooltijd kunnen jeugdigen deelnemen aan activiteiten die hen stimuleren om ook in hun vrije tijd meer bewust met de natuur om te gaan. Verder worden binnen het programma “Helden van de Natuur” netwerkbijeenkomsten georganiseerd voor (groen)partners uit Rijswijk. Activiteiten en bijeenkomsten worden o.a. georganiseerd vanuit het educatiecentrum in de Natuurtuin, de kinderboerderij en het kindertuincomplex. Helden van de Natuur is ook nauw betrokken bij het intensiveren en het ontwikkelen van aanbod voor het PO vanuit de Energy Cave.

Tussen Team Brede Impuls, De Ontdekkers, Expeditie Rijswijk en Helden van de Natuur bestaat een nauwe samenwerking. Al deze programma's zijn gericht op kennismaking, verdieping, toeleiding naar bestaande activiteiten en verenigingen en borging.

Jeugdparticipatie

Bij het ontwikkelen van gemeentelijk beleid en de uitvoering daarvan, betrekken we de jeugdigen; zij zijn tenslotte de volwassenen van de toekomst.

Met de kinderrechtenambassadeurs van de basisscholen hebben we blijvende aandacht voor participatie en de rechten van kinderen. Het doel is om betrokkenheid van kinderen in maatschappelijke vraagstukken te creëren door hen gevraagd, maar ook ongevraagd advies te laten leveren aan het gemeentebestuur.

De oudere jeugd betrekken we op beleidsthema's en onderwerpen die hen aanspreken, maar ook waar we als gemeente graag over willen praten. Het streven is om vanuit jongerenpanels de jeugdigen advies te vragen. De panels kunnen variëren qua samenstelling afhankelijk van de adviesvraag., zodat een brede groep uit alle lagen van de stad betrokken wordt bij thema's die hen aanspreken.

Hiervoor wordt gewerkt met de Speaking Minds Methodiek. De coaches die zijn opgeleid met de Speaking Minds methodiek begeleiden de jeugdigen. Hun ideeën worden uitgewerkt in een presentatie aan de wethouder.

Maatschappelijke Diensttijd (MDT)

MDT is een programma voor jeugdigen van 14 tot en met 27 jaar. Het is een kans om hun talenten te ontdekken, van betekenis te zijn, nieuwe mensen te ontmoeten en keuzes te maken voor de toekomst. Binnen dit programma staat maatschappelijke impact voorop en daarbij zijn drie kernbegrippen van belang: iets doen voor een ander en/of de samenleving, talentontwikkeling en elkaar ontmoeten.

In Rijswijk doen we mee aan twee MDT projecten; “*The Real Social*” en “*Follow Your Dreams*”.

Real Social

The Real Social is een project voor alle jeugdigen in Rijswijk tussen de 14 en 27 jaar. Jeugdigen voeren, op basis van hun interesses en talenten, uiteenlopende activiteiten uit van maatschappelijke waarde. Er wordt bijvoorbeeld geholpen bij het uitvoeren van sportieve en culturele activiteiten voor kinderen, jongeren en senioren in de buurt. De jeugdigen worden begeleid door een teamcoach. Deelname aan het project duurt zes maanden (totaal 100 uur). Na afloop van deelname aan het project ontvangt de jeugdige een certificaat van deelname.

Follow Your Dreams

De doelgroep van Follow Your Dreams zijn jeugdigen tussen de 18 en 27 jaar zonder werk en/of startkwalificatie en richt zich daarmee op de doelgroep van het Doorstroompunt (de RMC-functie) en de nieuwe wet Van school naar Duurzaam werk.

Deelname aan het project duurt 20 weken (320 uur). De jeugdige wordt intensief begeleid en gaat 16 uur per week aan de slag met een gevarieerd programma. Het programma bestaat uit deelname aan maatschappelijke activiteiten en werkervaringsplekken. Het doel is om 70% van de deelnemers naar werk of een opleiding te begeleiden. Na afloop krijgen de deelnemers een MDT-certificaat. Aan landelijke erkenning van dit certificaat wordt gewerkt.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Onderwijs		2022	2023	2024	2025	2026	2027
4010 Huisvesting scholen	Lasten	3.623	4.105	3.933	4.789	4.732	4.759
4010 Huisvesting scholen	Baten	103	83	151	151	136	136
Saldo		-3.520	-4.022	-3.782	-4.638	-4.596	-4.623
4030 Lokaal onderwijsbeleid	Lasten	4.459	2.379	2.436	2.436	2.436	2.436
4030 Lokaal onderwijsbeleid	Baten	2.660	256	255	255	255	255
Saldo		-1.799	-2.123	-2.181	-2.181	-2.181	-2.181
6500 Kinderopvang	Lasten	351	524	508	508	487	487
6500 Kinderopvang	Baten	9					
Saldo		-342	-524	-508	-508	-487	-487
Totaal Lasten		8.432	7.007	6.877	7.733	7.655	7.682
Totaal Baten		2.772	339	406	406	391	391
Saldo Onderwijs		-5.660	-6.669	-6.471	-7.327	-7.264	-7.291

Investerings

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
4010 Huisvesting scholen					11.024			
Realisatie nieuwe school Plaspoelpolder					11.024			

Sport, Cultuur en Recreatie

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

Cultuur

Het gemeentelijk cultuurbeleid is opgenomen in de Cultuurvisie 2016-2030 'Rijswijk vrij gedacht'. Cultuur heeft waarde voor Rijswijk en haar inwoners. Het maken of beleven verruimt het gezichtsveld en draagt bij aan ontwikkeling. Wij hechten waarde aan een breed cultureel aanbod in onze gemeente.

Naast de waarde van cultuur op zich, gaat het juist ook om de bijdrage van cultuur aan de Rijswijkse samenleving. De ambitie is om kunst en cultuur als een verbindende kracht in te zetten voor de samenleving en economie van Rijswijk. Cultuur biedt inwoners de gelegenheid tot ontmoeting en meedoen. En het zorgt voor binding met de omgeving en elkaar.

Omdat het bijdraagt aan het welbevinden willen wij graag dat meer inwoners gebruik (kunnen) maken van culturele voorzieningen. Wij hechten aan een laagdrempelig en toegankelijk aanbod.

Ten aanzien van cultuur zijn er ook een aantal wetten voor de gemeente van belang. Die hebben verband met het bibliotheekwerk, de lokale omroep en behoud en beheer van cultureel erfgoed.

Sport

Sport heeft van oudsher een sociaal maatschappelijke functie. Sport brengt niet alleen plezier en gezondheid, het brengt ook mensen bij elkaar, helpt talenten ontwikkelen, zorgt voor sociale cohesie, biedt een platform voor vrijwilligerswerk en zorgt voor veiligheid in buurten. Deze maatschappelijke functies maken dat sport gewild én kansrijk is voor het realiseren van maatschappelijk verantwoord beleid.

De afgelopen jaren zijn de rollen en verantwoordelijkheden van de gemeente in de maatschappelijke ondersteuning, de zorg voor jeugd en de participatie van kwetsbare inwoners, sterk veranderd. De gemeente zet met een continuering van de nota Sport en Bewegen, het herijkte sport- en preventieakkoord en de uitvoeringsagenda Gezondheid – Sport – Preventie in op het vergroten van de deelname van kwetsbare mensen aan de samenleving en de bestrijding van eenzaamheid. Daarnaast is sport en bewegen een essentieel onderdeel van het Gezond en Actief Leven Akkoord (2023-2026) waarbij de nadruk wordt gelegd op eigen verantwoordelijkheid, het gebruikmaken van het sociale netwerk, op preventie en op zoveel mogelijk voorkomen in plaats van genezen. Integraal samenwerken tussen de verschillende programma's is daarbij een voorwaarde.

Sport wordt niet gezien als een doel op zich, maar als een middel om maatschappelijke doelen zoals sociale cohesie en een gezonde leefstijl te bereiken. Bijzondere aandacht krijgt de duurzaamheid bij de vervanging van sportvelden en onderhoud en pragmatische invulling van de binnen- en buitensportaccommodaties.

Evenementen

Er valt veel te beleven in Rijswijk aan evenementen en andere activiteiten: van festivals, wedstrijden en markten tot optochten en buurtfeesten. Evenementen dragen veelal bij aan leefbaarheid en leveren een positieve bijdrage aan de stabiliteit en samenhang in de samenleving (sociale cohesie). Evenementen worden gewaardeerd door de inwoners en ondernemers. De gemeente levert hierin een actieve bijdrage door stimulering, ondersteuning en facilitering van de organisatoren. De gemeente heeft hierbij oog voor duurzaamheid, veiligheid en toegankelijkheid.

Rijswijk is modern én historisch, druk én rustig, grijs én groen, stad én dorp. Rijswijk groeit en de gemeente wil nieuwe inwoners graag aan de stad verbinden. Hierin kunnen evenementen een functie

hebben. Het verbindt 'nieuwe' inwoners aan de stad en zorgt voor kennismaking en ontmoeting tussen alle inwoners.

Wij laten het initiatief tot een evenement bij de samenleving, met een uitgestoken hand. We gaan enthousiasmeren, stimuleren, faciliteren en verbinden. Hoewel de gemeente niet zelf in de rol van opdrachtgever of organisator stapt, toetst ze de initiatieven wel op maatschappelijke impact, uitstraling voor de stad en relevantie voor de omgeving. Daarvoor is meer nodig dan alleen juridische toetsing van evenementen. Het vraagt van de gemeente een dienstverlenende, uitnodigende en stimulerende rol.

Doelstellingen

Cultuur

De Cultuurvisie gaat uit van de volgende zes beleidspijlers, die samen met onze partners verder worden ingevuld met acties:

- Clustering en samenhang: Door het stimuleren van afstemming en samenwerking worden krachten meer gebundeld en samenhang gecreëerd. Ook het clusteren van activiteiten en voorzieningen draagt naast een betere benutting bij aan zichtbaarheid.
- Creatieve vrijheid in de openbare ruimte en ruimte voor cultuurbeoefening: Het bieden van ruimte aan nieuwe en tijdelijke initiatieven.
- Aanbod voor jeugd en jongeren: Het aansluiten van het aanbod op de behoeften van jeugd en jongeren.
- Cultuureducatie: Het stimuleren van kunst- en cultuureducatie, met name voor jeugd en jongeren, om bij te dragen aan hun brede vorming en de creativiteit van de samenleving. Het gaat zowel om binnenschools cultuuronderwijs als een toegankelijk aanbod in de vrije tijd.
- Ouderen en cultuur: Het benutten van het potentieel van vitale ouderen en het bereiken van kwetsbare ouderen om bij te dragen aan hun betrokkenheid bij en in de samenleving.
- Cultureel en historisch erfgoed en architectuur: Het bekend en meer zichtbaar maken van het lokale erfgoed bij de inwoners van de gemeente en de regio.

Sport

Het stimuleren van de Rijswijkse bevolking tot deelname aan sport, door het in standhouden van een breed aanbod. Hierdoor willen we een brede ontwikkeling bevorderen, sociale cohesie versterken, onderling respect vergroten en een gezonde leefstijl stimuleren. Er wordt met name ingezet op de breedtesport. De verbinding tussen gezondheid, sport en preventie wordt door de verschillende akkoorden (sport- en preventieakkoord 2) verder geïntensiveerd en geoptimaliseerd.

De belangrijkste thema's hierbij zijn:

1. Iedereen mag meedoen - inclusief sporten en bewegen;
2. Bewegen in de buitenruimte;
3. Vitale aanbieders - maatschappelijke verenigingen toekomstbestendig;
4. Positieve sportcultuur - leuk, veilig, eerlijk en zorgeloos sporten en bewegen;
5. Van jongs af aan vaardig in bewegen – jeugd meer laten bewegen en sporten;
6. Fundament op orde;
7. Groter bereik;
8. Meer zichtbare betekenis;
9. Rookvrije generatie;
10. Gezond gedrag.

Evenementen

Evenementen zijn er voor de bewoners en bezoekers van de stad. Naast het versterken van de identiteit en het stimuleren van een aantrekkelijke woonomgeving willen we dat via evenementen de parels in de stad over het voetlicht worden gebracht zoals bij het huidige Strandwalfestival gebeurt. Onze stadsparken, de Schouwburg, maar ook ons verenigingsleven zijn voorbeelden van parels waar iedere Rijswijker een verbinding mee voelt.

Evenementen leveren een positieve bijdrage aan een aantrekkelijke woonomgeving; ze zorgen voor levendigheid en sociale betrokkenheid. Het zorgt voor kennismaking en ontmoeting tussen de verschillende inwoners. Daarmee draagt het bij aan een leefbare stad.

Uitgaande van de doelstellingen en het huidige aanbod maakt de gemeente voor de komende jaren diverse keuzes. Ten aanzien van het evenementenaanbod wil de gemeente:

- De bestaande evenementen met een stadsbrede aantrekkingskracht tenminste behouden.
- Kwalitatief goede nieuwe evenementen passend bij de identiteit van Rijswijk faciliteren.
- Ruimte geven aan bestaande en nieuwe lokale en kleinschalige evenementen en buurtinitiatieven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Cultuur

We geven samen met onze partners uitvoering aan de Cultuurvisie. Hierbij houden we bij de thematische pijlers de uitgangspunten vraaggericht werken, innovatie en samenwerking voor ogen. In onze contacten met aanbieders van culturele activiteiten stimuleren wij deze. Bij de subsidiering van structurele en incidentele activiteiten, waarmee we culturele voorzieningen faciliteren, hebben we hier nadrukkelijk aandacht voor.

Dit geldt ook voor het verder verbinden van cultuur en maatschappelijke vraagstukken en cultuur en economie. We werken hier intern aan, zoals bij de samenwerking in het kader van de brede specifieke uitkering ten behoeve van het bevorderen van gezondheid, sport- en beweegstimulering, cultuurparticipatie en het versterken van de sociale basis voor de periode tot en met 2026. Wij hebben ook oog voor het inzetten van cultuur als verbindende kracht in onze contacten met partners. We stimuleren ze tevens om financiering via andere bronnen te verkrijgen en hiermee een steviger beleid te kunnen voeren.

Vanaf het najaar van 2023 is het Huis van de Stad operationeel. Met behulp van een specifieke uitkering kunnen we de bemande openingstijden van de bibliotheekvestiging in het Huis van de Stad met 10 uren per week uitbreiden; voor de periode tot en met 2025. Inwoners kunnen met vragen over online dienstverlening van overheden en bedrijven en voor trainings- en cursusaanbod terecht bij het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) van de bibliotheek. De onderlinge samenwerking in het Huis van de Stad, en in samenhang met de schouwburg, stimuleren we verder. In het kader van samenwerking faciliteren we ook het in 2023 gestarte halfjaarlijkse cultuurcafé door en voor het culturele veld. Ondanks de verhuizing van Trias Centrum voor de Kunsten en de Bibliotheek aan de Vliet naar het Huis van de Stad, blijven we hechten aan cultureel aanbod in de wijken.

We continueren de ondersteuning van de programma's voor kunst- en cultuureducatie, waaraan Rijswijkse basisscholen meedoen. Binnen het programma van de landelijke regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) wordt, onder coördinatie van Trias, de samenwerking tussen scholen en culturele organisaties en de deskundigheid van leerkrachten en cultuuraanbieders bevorderd om goed cultuuronderwijs te bereiken. Er komt een nieuwe en vierde periode CmK 2025-2028, waarvoor we in 2024 de aanvraag indienen na voorbereiding met partners.

Onze collectie kunst in de buitenruimte is toegankelijk voor iedereen. We zorgen voor een goed beheer en onderhoud ervan. We realiseren een nieuw kunstwerk bij het IKC Montessori in Parkrijk. Oplevering hiervan wordt in de zomer van 2024 verwacht. Daarnaast wordt de beeldenroute in het Wilhelminapark verder vorm gegeven door de plaatsing van verweerde beelden.

In 2024 werken we met het Museum Bescherming Bevolking (MBB) en Korpora verder aan de doorontwikkeling van het bunkercomplex Overvoorde. Er zal uitvoering worden gegeven aan de vervolgstappen, die onder andere betrekking hebben tot groot onderhoud en subsidies.

Het Commissariaat voor de Media zal de procedure voor de aanwijzing van een lokale omroep voor onze gemeente openstellen een jaar voorafgaand aan de nieuwe periode vanaf oktober 2025. Met het vaststellen van toetsingscriteria bereiden wij ons najaar 2024 voor op het geval van meerdere aanvragers.

Sport en Recreatie

Vitaliteit van onze sportaanbieders blijft een belangrijk speerpunt binnen Rijswijk. Ook onderhouden wij, samen met de Sportraad Rijswijk, contact met alle organisaties en verenigingen die zich bezighouden met de uitvoering van sport in Rijswijk. Daarnaast is sport en bewegen een essentieel onderdeel van het Gezond en Actief Leven Akkoord (2023-2026) waarbij de nadruk wordt gelegd op eigen verantwoordelijkheid, het gebruikmaken van het sociale netwerk, op preventie en op zoveel mogelijk voorkomen in plaats van genezen. Integraal samenwerken tussen de verschillende programma's is daarbij een voorwaarde. Dit moet leiden tot een groter bereik, meer sportende inwoners en het beter behalen van onze ambities. Als uitgangspunt hanteren wij de oorspronkelijke ambities vanuit de nota Sport en Bewegen, deze zijn:

- Rijswijk nodigt uit tot sport en bewegen;
- De Rijswijkse sportinfrastructuur is sterk, open en toegankelijk;
- Als impuls voor de breedtesport maken we gebruik van de topsport(beleving).

Deze ambities zijn gecombineerd met de ambities uit het sport- en preventieakkoord 2. Ook in 2024 zullen de eerder aangelegde beweegroutes met QR-codes structureel onder de aandacht van de Rijswijkse inwoners worden gebracht en zijn deze geïntegreerd in het Happy Fit programma.

Om ouderen en kwetsbare groepen te begeleiden naar een passend sport- en beweegaanbod, wordt in 2024 de professionele beweegmakelaar gecontinueerd. Het is ook de bedoeling dat de beweegmakelaar ook andere doelgroepen (18+) bedient.

Onder het bevorderen van een gezonde leefstijl vallen voedingsvoorlichting en wijkgerichte naschoolse sportactiviteiten (activiteiten op het Cruyff Court, Sport in de Wijk en sportmix). Om het percentage basisschoolleerlingen met overgewicht te laten dalen stellen we een voedingsvoorlichting programma op in combinatie met het aanbieden van meerdere momenten om te sporten onder begeleiding in de wijk. De nieuw aangelegde Krajicek Playground in RijswijkBuiten maakt hier onderdeel van uit.

In 2024 wordt het programma Happy Fit 0 – 100 jaar gecontinueerd. Het project heeft als doel een impuls te geven aan de lokale volksgezondheid waarbij er samenwerking zal plaatsvinden tussen verschillende partijen die actief zijn op het terrein van gezondheid, sport en bewegen.

Op Sportpark Elsenburg wordt een duurzame maatschappelijke voorziening (Multifunctionele Accommodatie) voor de drie sportverenigingen en maatschappelijke partners gerealiseerd. De verwachting is dat medio 2024 de daadwerkelijke bouwactiviteiten van start gaan, waarna deze in augustus 2025 gerealiseerd zullen zijn.

De Rijswijkse bevolking groeit en dat vraagt ook om meer faciliteiten. Om hier invulling aan te geven starten wij in 2024 met de bouw van een sportzaal bij de nieuw te bouwen Steenvoordeschool. Ook bij het realiseren van scholen in Pasgeld/Parkrijk zal gekeken worden naar de mogelijkheid van het realiseren van een sporthal.

De toekomstbestendigheid van de sportparken vraagt vooral ook aandacht voor een optimale benutting van de beschikbare ruimte voor sport en bewegen en mogelijke herverdeling van sportruimte. Naar de bespelingsgraad van onze sportparken en een evenwichtige verdeling van de sportruimte is in 2023 onderzoek gedaan. In 2024 zullen de uitkomsten van dit onderzoek nader worden uitgewerkt tot concrete plannen.

Evenementen

Wij geven uitvoering aan de in 2023 vastgestelde kadernota. Voor de invulling van de rol en ambitie voor stadsbrede evenementen doet de gemeente dat door samen te werken met de bestaande organisatoren die in de stad actief zijn. Met hen kan aanvullende dienstverlening worden gerealiseerd. Denk hierbij aan netwerkvorming, kennisontwikkeling, samenwerking met het bedrijfsleven, gezamenlijke promotie en afstemming van de evenementenkalender. Daarnaast willen wij de route voor de organisatoren binnen de gemeente zo eenvoudig mogelijk maken. Het moet organisatoren duidelijk zijn waar zij terecht kunnen en welke gegevens daarbij nodig zijn. Zo stimuleren en activeren wij partners binnen Rijswijk om evenementen te organiseren.

Ook onderzoeken wij hoe wij de Uit agenda kunnen doorontwikkelen zodat inwoners de Rijswijkse evenementen eenvoudig kunnen vinden en de kalender nog meer aansluit bij de behoeftes van onze inwoners.

Wij kijken actief naar de mogelijkheden voor evenementen op andere locaties in Rijswijk waarbij de doelstelling van verbinding voorop staat. Het beschikbare budget voor 2024 maakt dat wij scherpe keuzes moeten maken in de financiële ondersteuning. Deze keuzes maken wij aan de hand van de aanvullende subsidievoorwaarden voor stadsbrede evenementen en de algemene subsidievoorwaarden. Daarnaast moet de bijdrage passen in het gestelde subsidieplafond.

De mogelijkheden voor subsidies van kleinschalige evenementen maken wij breed bekend. Daarmee stimuleren wij enthousiaste bewoners en maatschappelijke partners om festiviteiten te organiseren die passen bij de wijk en/ of doelgroep.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Sport, Cultuur en Recreatie		2022	2023	2024	2025	2026	2027
5100 Openbaar bibliotheekwerk	Lasten	1.448	1.561	1.589	1.589	1.589	1.589
5100 Openbaar bibliotheekwerk	Baten		113	54	54	54	54
Saldo		-1.448	-1.448	-1.535	-1.535	-1.535	-1.535
5300 Sport	Lasten	3.711	4.950	4.186	4.493	4.749	4.696
5300 Sport	Baten	1.715	2.385	1.596	1.596	1.587	1.555
Saldo		-1.996	-2.565	-2.590	-2.897	-3.163	-3.141
5400 Kunst en cultuur	Lasten	2.635	2.947	2.664	2.664	2.663	2.664
5400 Kunst en cultuur	Baten						
Saldo		-2.635	-2.947	-2.664	-2.664	-2.663	-2.664
5410 Cultureel erfgoed	Lasten	1.035	1.637	1.087	1.087	1.087	1.088
5410 Cultureel erfgoed	Baten	27	18	7	7	7	7
Saldo		-1.007	-1.619	-1.080	-1.080	-1.081	-1.081
5800 Speeltuinwerk	Lasten	622	674	643	659	661	656
5800 Speeltuinwerk	Baten						
Saldo		-622	-674	-643	-659	-661	-656
Totaal Lasten		9.450	11.769	10.169	10.491	10.750	10.693
Totaal Baten		1.742	2.516	1.657	1.657	1.647	1.616
Saldo Sport, Cultuur en Recreatie		-7.708	-9.253	-8.513	-8.835	-9.103	-9.077

Toelichting op de afwijkingen:

5300 Sport

Lasten voordeel € 155.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In het collegewerkprogramma is afgesproken dat de Van Zweedenzaal gesloopt gaat worden. Voor de sloop is er met de 1^e halfjaarrapportage 2023 € 150.000 aan extra middelen gevraagd. De sloop heeft in 2023 plaatsgevonden. Daarom is in 2024 sprake van een daling ten opzichte van het voorgaand jaar.

Baten nadeel € 688.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In 2023 maakt de gemeente gebruik van de SPUK MEOZ regeling. Dit betreft een gedeeltelijke, voorsnog eenmalige, vergoeding van de meerkosten energie openbare zwembaden over 2022 en 2023 voor een bedrag € 688.000. Dit betreft een ontvangen vergoeding van het Rijk die als subsidie wordt verstrekt aan Optisport. Daarom is in 2024 sprake van een daling ten opzichte van het voorgaand jaar.

Lasten voordeel € 688.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In 2023 maakt de gemeente gebruik van de SPUK MEOZ regeling. Dit betreft een gedeeltelijke, voorsnog eenmalige, vergoeding van de meerkosten energie openbare zwembaden over 2022

en 2023 voor een bedrag € 688.000. Dit betreft een ontvangen vergoeding van het Rijk die als subsidie wordt verstrekt aan Optisport. Daarom is in 2024 sprake van een daling ten opzichte van het voorgaand jaar.

Investerings

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
5300 Sport	33		33		33		33	
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2024	33							
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2025			33					
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2026					33			
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2027							33	
5800 Speeltuinwerk	165		165		165		165	
Herinrichten speelplekken in de wijk 2024	150							
Herinrichten speelplekken in de wijk 2025			150					
Herinrichten speelplekken in de wijk 2026					150			
Herinrichten speelplekken in de wijk 2027							150	
Vervanging hekwerken 2024	15							
Vervanging hekwerken 2025			15					
Vervanging hekwerken 2026					15			
Vervanging hekwerken 2027							15	

Sociaal Domein

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

Als gemeente willen wij dat al onze inwoners mee kunnen doen in de samenleving. Het liefst zo lang mogelijk op eigen kracht. Als het nodig is, biedt de gemeente ondersteuning. Deze ondersteuning helpt de inwoners zelfredzaam te worden en mee te doen met de maatschappij.

De inwoners worden aangemoedigd om eerst zelf naar een oplossing te zoeken. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van hun sociale netwerk. Of van de algemene voorzieningen van de gemeente. Lukt dat niet, dan is er ondersteuning mogelijk vanuit de gemeente en onze maatschappelijke partners. Het gaat om ondersteuning op het gebied van:

- Werk;
- Inkomen;
- Het voeren van een huishouden;
- Opvoeden;
- Gezondheid;
- Zorg;
- Welzijn;
- Financiën.

Ontwikkelingen in de samenleving

De welvaartsverschillen worden groter. Onder andere door allerlei ontwikkelingen in de samenleving die invloed hebben op het dagelijks leven van onze inwoners. Bijvoorbeeld de oorlog in Oekraïne, de inflatie en de hoge energiekosten. Er zijn hierdoor meer inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Vanwege toenemend zorggebruik, ook in de jeugdhulp, stijgende zorgkosten en structurele arbeidskrachte staat de zorg in Nederland voor grote uitdagingen. Er worden manieren gezocht om de zorg in de toekomst anders te organiseren en te betalen. Daarnaast is er sprake van toenemende polarisatie en verharding in de samenleving. We zetten daarom in op het bevorderen van inclusie en een gelijke behandeling van iedereen.

Preventief en integraal werken

Als gemeente besteden wij veel aandacht aan preventie. We willen voorkomen dat een inwoner de regie verliest. Door snel te handelen, zorgen wij ervoor dat de situatie niet erger wordt.

Wanneer inwoners ondersteuning nodig hebben, zorgen wij ervoor dat de hulp op verschillende leefgebieden op elkaar wordt afgestemd. We werken samen met maatschappelijke partners in de stad en de regio Haaglanden. De gemeente neemt een regierol bij het tegengaan van:

- Armoede;
- Huiselijk geweld;
- Schulden;
- Eenzaamheid.

Via het welzijnsbeleid geven we ook aandacht aan vrijwilligerswerk, mantelzorg en inclusie. Ook willen we ervoor zorgen dat jonge inwoners veilig kunnen opgroeien. En dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven leven.

We starten met het project Integrale Toegang als onderdeel van het programmaplan Toekomstbestendig Sociaal Domein. Het doel is te komen tot een brede toegangsorganisatie, gericht op integraal werken, normaliseren en het versterken van eigen kracht. Deze uitgangspunten worden vertaald naar beleid en onze dienstverlening.

Werken vanuit kaders

In Rijswijk vinden wij het belangrijk dat iedereen zich welkom voelt en gelijk wordt behandeld. We willen zorgen voor een samenleving waar inwoners de kans krijgen om naar eigen vermogen mee te doen in de samenleving en naar elkaar omkijken.

Hier werken we naartoe vanuit drie leidende kaders:

1. *Passende dienstverlening die aansluit op de situatie van de inwoner*

Waar nodig bieden wij ondersteuning. Dit doen we via een integrale aanpak als er sprake is van meervoudige problematiek.

2. *Laagdrempelige toegang tot onze ondersteuning*

Het voorkomen van problemen staat voorop. Zo kunnen inwoners mee blijven doen in de samenleving. Dit draagt bij aan het welzijn van de inwoner.

We organiseren onze dienstverlening op een efficiënte manier

We zijn ons bewust van de kosten en houden administratieve lasten zo laag mogelijk. We stellen concrete doelstellingen en graadmeters vast zodat we onze dienstverlening kunnen meten en monitoren.

Doelstellingen

Binnen het programma Sociaal Domein werken we onze visie uit binnen drie thema's met bijbehorende ambities en acties:

Het leiden van een zelfstandig leven

Betaald werk

We vinden het belangrijk dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen meedoen in de samenleving. Het hebben van betaald werk is hier een belangrijk onderdeel van. Wie nog geen betaald werk heeft, begeleiden wij naar werk dat bij hen past. Inwoners die nog niet toe zijn aan betaald werk, helpen we bij het vinden van een andere manier om mee te doen in de samenleving. Denk aan vrijwilligerswerk of een werkervaringsplek. Samen met de inwoners worden hun talenten in kaart gebracht. De focus ligt hierbij op wat iemand wel kan. Wij ondersteunen inwoners bij het aanpakken van eventuele beperkingen.

Hulp bij geldzaken

Naast ondersteuning op het gebied van werk en inkomen, bieden we ook hulp bij vragen over geld of het aanpakken van schulden. We bieden de inwoner zo vroeg mogelijk hulp. Zo worden de problemen niet groter en kan het bestaande probleem vroeg worden aangepakt. Inwoners kunnen daarom ook met eenvoudige vragen bij ons terecht.

We hebben hierbij niet alleen aandacht voor huishoudens met een laag inkomen, maar ook voor huishoudens met een middeninkomen. Onze kwetsbare inwoners informeren we over onze financiële dienstverlening via een integrale communicatieaanpak.

Open dienstverlening

Bij het bieden van ondersteuning hebben we aandacht voor de stress die inwoners kunnen ervaren. Het is namelijk niet altijd makkelijk om hulp te vragen. We staan daarom in onze dienstverlening open voor de inwoners. We luisteren en zoeken samen met de inwoners naar een oplossing. We bieden dienstverlening waarbij we naast de inwoners staan en rekening houden met de spanning of stress die zij ervaren. Hierdoor sluit onze dienstverlening beter aan op hun leefwereld en kunnen wij hen beter helpen.

Ontheemden en inburgeraars

Tot slot hebben we aandacht voor ontheemden en inburgeraars die in Rijswijk wonen. Voor hen is ondersteuning nodig om hun weg te vinden en een zelfstandig leven in Rijswijk op te bouwen. We bieden hen daarom trajecten aan om zelfredzaam te worden en de eigen regie te pakken. Deze zijn afgestemd op hun persoonlijke behoeften.

Het leiden van een zelfstandig leven

Betaald werk

We vinden het belangrijk dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen meedoen in de samenleving. Het hebben van betaald werk is hier een belangrijk onderdeel van. Wie nog geen betaald werk heeft, begeleiden wij naar werk dat bij hen past. Inwoners die nog niet toe zijn aan betaald werk, helpen we bij het vinden van een andere manier om mee te doen in de samenleving. Denk aan vrijwilligerswerk of een werkervaringsplek. Samen met de inwoners worden hun talenten in kaart gebracht. De focus ligt hierbij op wat iemand wel kan. Wij ondersteunen inwoners bij het aanpakken van eventuele beperkingen.

Hulp bij geldzaken

Naast ondersteuning op het gebied van werk en inkomen, bieden we ook hulp bij vragen over geld of het aanpakken van schulden. We bieden de inwoner zo vroeg mogelijk hulp. Zo worden de problemen niet groter en kan het bestaande probleem vroeg worden aangepakt. Inwoners kunnen daarom ook met eenvoudige vragen bij ons terecht.

We hebben hierbij niet alleen aandacht voor huishoudens met een laag inkomen, maar ook voor huishoudens met een middeninkomen. Onze kwetsbare inwoners informeren we over onze financiële dienstverlening via een integrale communicatieaanpak.

Open dienstverlening

Bij het bieden van ondersteuning hebben we aandacht voor de stress die inwoners kunnen ervaren. Het is namelijk niet altijd makkelijk om hulp te vragen. We staan daarom in onze dienstverlening open voor de inwoners. We luisteren en zoeken samen met de inwoners naar een oplossing. We bieden dienstverlening waarbij we naast de inwoners staan en rekening houden met de spanning of stress die zij ervaren. Hierdoor sluit onze dienstverlening beter aan op hun leefwereld en kunnen wij hen beter helpen.

Ontheemden en inburgeraars

Tot slot hebben we aandacht voor ontheemden en inburgeraars die in Rijswijk wonen. Voor hen is ondersteuning nodig om hun weg te vinden en een zelfstandig leven in Rijswijk op te bouwen. We bieden hen daarom trajecten aan om zelfredzaam te worden en de eigen regie te pakken. Deze zijn afgestemd op hun persoonlijke behoeften.

Wonen met Zorg

Zelfstandig wonen dankzij maatwerkvoorzieningen

In Rijswijk vinden we het belangrijk dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Ook als zij ouder worden, psychisch kwetsbaar zijn of een verstandelijke en/of lichamelijke beperking hebben. Vanuit de Wmo bieden we ondersteuning op het gebied van:

- Begeleiding;
- Hulp bij het huishouden;
- Hulpmiddelen en woningaanpassingen.

Er zijn maatwerkvoorzieningen voor mensen die onvoldoende zelfredzaam zijn of onvoldoende mee kunnen doen in de maatschappij. Eerst wordt er gekeken of mensen dit zelf, met mantelzorg, hulp uit het eigen netwerk of algemene voorzieningen kunnen oplossen. Lukt dit niet, dan biedt de gemeente ondersteuning.

Regionale samenwerking

De maatwerkvoorzieningen, begeleiding en hulp bij het huishouden hebben we in regionaal H5-verband ingekocht. De H5 is een samenwerking tussen de gemeentes Delft, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Westland en Rijswijk. We monitoren de kwaliteit van deze samenwerking.

Voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang werken we samen met Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Zoetermeer en Wassenaar.

Passende zorg voor kwetsbare inwoners

Mensen krijgen steeds vaker zorg en ondersteuning op andere plekken dan de zorginstellingen. Bijvoorbeeld thuis. Dit komt door de landelijke ontwikkelingen in de zorg. De zorgvragen van inwoners worden steeds ingewikkelder. Bijvoorbeeld bij een combinatie van psychische en sociale problemen. Soms is er ook sprake van een lichamelijke beperking. Of is de woonsituatie niet meer passend bij de beperking die iemand ervaart.

Om passende zorg te bieden aan onze inwoners, werken we samen met de woningcorporaties en zorgaanbieders. Samen ontwikkelen wij woonzorgvoorzieningen. Dit doen we binnen de Woonzorgvisie. Ook gaan we met het zorgkantoor en zorgverzekeraars in gesprek over de afspraken die zijn gemaakt in het landelijke Integraal Zorgakkoord (IZA). Zo houden we de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar.

Opgroeien in een veilige omgeving

Ondersteuning voor Rijswijkse jeugdigen

Alle jeugdigen verdienen een positief opgroei- en opvoedklimaat waarin zij zich vrij en veilig kunnen ontwikkelen en kunnen opgroeien tot verantwoordelijke, zelfstandige, zelfredzame en maatschappelijk betrokkenen volwassenen. De ouders/verzorgers spelen hierbij een grote rol. Soms hebben zij hier hulp bij nodig.

Onze ondersteuning aan jeugdigen en ouders is:

- Snel beschikbaar en toegankelijk;
- Vanuit de eigen leefomgeving, zo dichtbij mogelijk;
- Zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig;
- Waar mogelijk gericht is op het gezinssysteem van de jeugdigen;
- Gericht is op zelfredzaamheid en eigen kracht van de jeugdigen en opvoeders.

Centrum voor Jeugd en Gezin

Als de ontwikkeling van jeugdigen hobbels kent of zelfs vastloopt, bieden wij met onze partners vanuit het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) een vangnet. Wij maken daarbij onderscheid tussen laagdrempelige ondersteuning bij het gewone opvoeden en opgroeien en de (hoog)specialistische jeugdhulp. De ondersteuning die we bieden sluit zo goed mogelijk aan bij het eigen netwerk en de eigen leefwereld van ouders/verzorgers en jeugdigen. In de wijk, op school of bij de kinderopvang.

Regiovisie Jeugdzorg Haaglanden 2021-2026

We sluiten met onze dienstverlening aan op de regiovisie Jeugdzorg Haaglanden 2021-2026. De focus ligt hierbij op de kwetsbare omstandigheden waar ouders/verzorgers en jeugdigen zich in kunnen bevinden. Het uitgangspunt is dat vallen en opstaan hoort bij het opgroeien. In plaats van onnodig problematiseren, diagnosticeren en medicaliseren, richten we ons op het versterken van de beschermende factoren en normaliseren.

Samen beslissingen maken

Ouders/verzorgers hebben de regie in eigen hand. Tenzij dit in strijd is met kinderrechten of een zwaarwegend maatschappelijk belang. Samen met hen brengen we in kaart welke problemen er spelen en hoe ze deze het beste met onze ondersteuning kunnen oplossen. We maken onderscheid tussen specialistische jeugdhulp en lichte ondersteuning bij uitdagingen die horen bij het opvoeden en opgroeien.

Soms spelen er meerdere problemen. We houden overzicht door één aanspreekpunt te bieden namens de verschillende betrokken organisaties. Dit noemen wij procesregie. Als kinderen in een onveilige situatie opgroeien, staat in eerste instantie (het herstellen van) hun veiligheid voorop.

Duurzaam en effectief

We kiezen zoveel mogelijk voor snelle en duurzaam effectieve interventies. We letten op de balans tussen baten en kosten. We willen dat met de inzet van jeugdhulp resultaten worden geboekt. Het gaat daarbij nadrukkelijk niet alleen om de regionaal ingekochte specialistische jeugdhulp, maar ook om ons lokale ondersteuningsaanbod. We werken doelgericht, kostenbewust en onderzoeken de resultaten van ons ondersteuningsaanbod.

Meedoen in een gezonde samenleving

Rijswijk is inclusief

Inwoners doen naar vermogen mee, kijken naar elkaar om en helpen elkaar waar nodig. We willen dat Rijswijk een stad is waar geen verdeeldheid is en waar inwoners zich veilig en thuis voelen. Een inclusieve samenleving. Waar we voor elkaar zorgen. Waar plek is voor iedereen. Met gelijke kansen en waar gelijke behandeling de norm is.

Preventie en gezondheid

Belangrijke randvoorwaarden voor een inclusieve samenleving zijn de fysieke en mentale gezondheid van onze inwoners. We zetten daarom in op het stimuleren van een gezonde omgeving en het maken van gezonde keuzes. Dit gaat zowel over aspecten als alcohol, voeding, roken, bewegen, als zingeving, eenzaamheid, sociale cohesie en anti-discriminatie. Dit sluit aan bij de landelijke beweging van 'zorg naar gezondheid' waarbij preventie meer zorg in de toekomst moet voorkomen.

We werken aan deze onderwerpen vanuit het landelijke Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), onze lokale uitvoeringsagenda Welzijn 2023-2025 en ons in 2024 te ontwikkelen Inclusie en Anti-discriminatieprogramma.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het leiden van een zelfstandig leven

Inkomen en maatschappelijke participatie (Participatiewet)

- We willen inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt zoveel mogelijk activeren. Het doel is om maatschappelijke participatie onder deze inwoners te laten toenemen in 2024. Wij gaan ons in 2024 focussen op de mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt. Wij zien dat de huidige arbeidsmarkt kansen biedt en gaan daarom actief aan de slag met deze groep. De stap naar betaald werk zal niet eenvoudig zijn maar door middel van maatwerk en aandacht verwachten wij hierin mensen te kunnen bemiddelen naar (parttime) werk. Verder starten wij met een pilot gericht op statushouders.
- We analyseren ons gehele bestand door middel van een uitgebreid onderzoek. We willen hiermee de belemmeringen voor activering en uitstroom duidelijker in beeld krijgen. En kijken daarbij ook naar onze eigen dienstverlening. Aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek passen we ons beleid aan.

- In 2024 starten wij met een pilot om werken met behoud van uitkering lonend te maken. Dit doen we door gebruik te maken van flexibele inkomensondersteuning. Het gaat hier om de doelgroep van uitkeringsgerechtigden die niet in staat zijn om fulltime te werken. Maar wel een wisselend aantal uur per maand werkt, naast hun uitkering.
- We ontwikkelen in 2024 het Programma Aandacht Werkt. Met dit programma zorgen wij ervoor dat inwoners stappen zetten op de Participatieladder.

Werk in Uitvoering

- Vanuit het project 'Deel naar Heel' vergroten we mogelijkheden voor deeltijdwerkers om meer uren te werken. Dit project is voor inwoners die fulltime kunnen werken, maar dat nu nog parttime doen. We willen hen ondersteunen naar fulltime werk, zodat zij zelfstandig in hun levensonderhoud kunnen voorzien.
- Bij inwoners die zich melden bij het Werkgevers Servicepunt (WSP) focussen wij ons op hun talenten. Ook helpen wij bij het wegnemen van mogelijke belemmeringen. Dit doen wij in lijn met het programma 'Aandacht Werkt'. We werken samen met de werkgevers om innovatief om te gaan met arbeidspotentieel in deze krappe arbeidsmarkt.

Armoede- en schuldenbeleid

- We stellen in 2024 een integrale beleidsvisie armoede en schulden op. Op deze manier ontwikkelen we een duurzaam beleid waarmee we niet alleen aandacht hebben voor financiële armoede. Maar ook breder inzetten op de gevolgen van armoede op andere leefgebieden. Bij het aanpakken van de schulden, zorgen we voor een volledige aanpak.
- We zetten de uitvoering van het actieplan Armoedebestrijding+ voort. In 2024 doen we dat door:
  - Een klankbordgroep Armoedebestrijding Rijswijk beschikbaar te maken. Hierin kunnen ervaringsdeskundigen en ketenpartners gezamenlijk ideeën bedenken, ontwikkelen en uitvoeren. Met de acties vanuit de klankbordgroep ondersteunen we inwoners in de aanpak van armoede en schulden.
  - Een verkennend onderzoek te doen naar de aard en omvang van de doelgroep middeninkomens. Vervolgens ontwikkelen wij een aanpak om armoedeval tegen te gaan.
- We zijn gestart met een pilot voor gratis reizen met HTM voor ouderen met een Ooievaarspas. Hiermee kunnen ouderen met een laag inkomen mobiel blijven en blijven ze deelnemen aan de samenleving. In 2024 evalueren we de pilot. Op basis van de gebruiksdata en ervaringen van inwoners bepalen we of en op welke manier we de pilot een vervolg geven.
- De programmatische aanpak om onze financiële dienstverlening aan inwoners te vernieuwen is in 2023 gestart en loopt door in 2024 en 2025. Met deze aanpak willen we voorkomen dat betalingsachterstanden uitgroeien tot problematische schulden. Activiteiten die in 2024 worden uitgevoerd vanuit het programma zijn:
  - *Uitvoeren kwaliteitsonderzoek onder inwoners en partners*
In het vorige kwaliteitsonderzoek scoorde wij een 6,9. Dit onderzoek heeft ons geholpen om in kaart te brengen wat wij kunnen verbeteren. Ons doel is om bij het volgende kwaliteitsonderzoek minimaal een 7,4 te scoren. Dit cijfer is gelijk aan het landelijke gemiddelde.
  - *Evalueren dienstverlening aan ondernemers*
Aan de hand van de uitkomsten van de evaluatie passen we onze dienstverlening aan.
  - *Het verhogen van het bereik van vroegsignalering*
Voorkomen is beter dan genezen. Met onze actieve aanpak op vroegsignalering willen wij het bereik verhogen van 5% (het landelijke gemiddelde) naar 10% voor Rijswijk.

Inburgering

- In 2024 evalueren wij het inburgeringsbeleid waarin we trajecten aanbieden om nieuwe inwoners van Rijswijk zelfstandig te kunnen laten meedoen in de stad. Naar aanleiding van de evaluatie passen we het inburgeringsbeleid aan waar nodig.
- De pilot 'statushouders aan het werk' wordt geëvalueerd. Met deze pilot begeleiden we statushouders tijdens het inburgeringstraject naar werk. En lopen het taaltraject en het werktraject tegelijk. Aan de hand van de uitkomsten van de pilot stellen we hiervoor structureel beleid op.

Wonen met zorg

Ondersteuning vanuit de Wmo

- De doordecentralisatie Beschermd Wonen is een jaar uitgesteld en gaat nu naar verwachting in per 1 januari 2025. Daarom bereiden we in 2024 samen met Den Haag en de vier andere regiogemeenten de doordecentralisatie voor. Dat doen we onder andere door te zorgen voor een goed zorgaanbod en de processen hierop in te richten.
- We versterken de bemoeizorgketen voor inwoners die door ernstige (psychische) complexe problemen hulp nodig hebben, maar hier zelf niet om vragen. Dit doen we door de afspraken met de keten te evalueren.

Woonzorgvisie

- We zetten vanuit de Woonzorgvisie in 2024 het uitvoeringsprogramma Wonen en Zorg 2022-2025 voort. We willen dat senioren die in grote (huur)woningen wonen, doorstromen naar een passende woonruimte. Ook willen we dat projectontwikkelaars de woonbehoefte van de in de Woonzorgvisie beschreven doelgroep beter in zicht krijgen.

Integraal Zorgakkoord

- We gaan samen met de regio in overleg met het zorgkantoor en de zorgverzekeraars over het landelijke Integraal Zorgakkoord (IZA). Samen met maatschappelijke partners maken we de zorg toekomstbestendig.

Opgroeien in een veilige omgeving

Preventie

- In 2023 is de raad geïnformeerd over het actieplan Preventief Jeugdbeleid. In 2024 wordt gestart met de uitvoering.
- Samen met Stichting Jeugdgezondheidszorg Zuid Holland West en andere ketenpartners wordt in 2024 een lokale coalitie opgesteld voor het landelijke actieprogramma Kansrijke Start. We richten ons op de eerste duizend dagen van ieder kind en zorgen hiermee dat ieder kind de best mogelijke start van het leven krijgt.

Lokale ontwikkelingen jeugdhulp

- In 2024 werken we toe naar structurele inzet van ervaringsdeskundigen als onderdeel van beleid.
- We geven uitvoering aan de integrale visie op de dienstverlening aan Rijswijkse jongeren uitgaande van de Big 5 geformuleerd door Jong doet mee! Jongerenplatform 'Jong doet mee!' beschrijft met De Big 5 de vijf leefgebieden die, als ze op orde zijn, de basis van zelfstandigheid vormen: support, wonen, school & werk, inkomen en welzijn. In gezamenlijke verantwoordelijkheid met professionals, externe partners en jongeren worden deze vijf leefgebieden besproken en waar nodig vervolgplannen vastgelegd.
- In juli 2023 is het landelijke programmaplan 2023-2026 Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming opgeleverd. In 2024 lokaal zetten wij in op de invoering van het kwaliteitskader 2.0 voor de lokale teams. En geven we vorm aan het addendum Versterken lokale teams uit de Hervormingsagenda.

Inkoop Specialistische Jeugdhulp 2024-2026

- Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden is in 2023 gestart met het project Outcome indicatoren en het meten ervan om de kwaliteit van de jeugdhulp te verbeteren. In 2024 zorgen wij dat verbeterpunten worden doorgevoerd.

Regionale samenwerking en andere transformatieopgaven

- In juni 2023 is landelijk een akkoord bereikt over de Hervormingsagenda. Er is een regionale analyse uitgevoerd om zicht te krijgen op de technische werkzaamheden die waarschijnlijk uit de landelijke afspraken ontstaan voor het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. In 2024 brengen we de beleidsmatige gevolgen in kaart. En leggen we de regionale opgaven vast in een regionaal plan van aanpak.

Aanpak Huiselijk geweld

- De regiovisie aanpak Huiselijk Geweld loopt tot 2026. Vanuit de regiovisie werken we met het Jeugd- en Sociaalwijkteam samen met ketenpartners aan het voorkomen van huiselijk geweld en het zo snel mogelijk stoppen ervan. In 2024 wordt het kwaliteitskader Versterken Lokale teams 2.0 ingevoerd.

Meedoen in een gezonde samenleving

Welzijn en mentale gezondheid

- We voeren de Uitvoeringsagenda Welzijn 2023-2025 uit. In 2024 evalueren we de lopende projecten en borgen we die in het beleid. Het doel is om het percentage Rijswijkers dat zich eenzaam voelt te verlagen en mantelzorgers beter in beeld te krijgen. Het percentage Rijswijkers dat vrijwilligerswerk doet willen we verhogen en bewustwording rond inclusie bevorderen.
- In 2024 gaan we met vrijwilligers in gesprek over de ondersteuning die zij nodig hebben. We werken aan een vorm van waardering waarmee we een zo groot mogelijke groep vrijwilligers bereiken.
- Rond mantelzorg gaan we de samenwerking met de zorgaanbieders Florence en Cardia versterken. We geven ook in 2024 aandacht aan jonge en werkende mantelzorgers. Aan organisaties in Rijswijk vragen we aandacht voor werkende mantelzorgers en mantelzorgvriendelijk beleid.
- We stellen een plan van aanpak op om een dementievriendelijke gemeente te worden.

Inclusie en anti-discriminatie

- We leveren een Inclusie- en Anti-discriminatieprogramma op waarin we een visie op inclusie opnemen. Hierin wordt aandacht besteed aan het bewustzijn van (on)bedoelde uitsluiting, ongelijk behandelen of het onbewust opwerpen van extra drempels.
- In 2024 versterken we de samenwerking met onze Werkgroep Toegankelijk Rijswijk. Deze werkgroep bestaat uit inwoners met een beperking die meedenken met de gemeente.

Fysieke gezondheid

- We evalueren in 2024 de uitvoeringsagenda Gezondheid, Sport en Preventie met als doel de aanpak te blijven (door)ontwikkelen en te verbeteren.
- We gaan aan de slag met de uitvoering van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) 2023-2026. Daarin zijn onder andere de thema's uit het Preventieakkoord opgenomen. Concreet gaan we lokale coalities vormen met ketenpartners om in te zetten op de onderwerpen Valpreventie en de aanpak Overgewicht en Obesitas.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Sociaal Domein		2022	2023	2024	2025	2026	2027
1400 Dierenwelzijn	Lasten	136	118	143	144	146	148
1400 Dierenwelzijn	Baten						
Saldo		-136	-118	-143	-144	-146	-148
6100 Inkomen	Lasten	24.380	27.542	26.357	26.357	26.357	26.357
6100 Inkomen	Baten	21.431	23.231	23.231	23.231	23.231	23.231

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Sociaal Domein		2022	2023	2024	2025	2026	2027
Saldo		-2.949	-4.311	-3.126	-3.126	-3.126	-3.126
6110 Arbeidsmarkt overig	Lasten	2.574	2.643	2.465	2.461	2.460	2.461
6110 Arbeidsmarkt overig	Baten						
Saldo		-2.574	-2.643	-2.465	-2.461	-2.460	-2.461
6140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	Lasten	9.719	7.903	6.210	5.797	5.767	5.767
6140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	Baten	108	221	221	221	221	221
Saldo		-9.612	-7.682	-5.989	-5.576	-5.546	-5.546
6204 Inburgering	Lasten	494	1.451	1.519	1.357	1.357	1.357
6204 Participatie en integratie overig	Baten	104	741	799	769	769	769
Saldo		-390	-710	-720	-588	-588	-588
6230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	Lasten	2.716	3.348	3.469	3.387	3.387	3.387
6230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	Baten	921		71			
Saldo		-1.795	-1.795	-3.397	-3.387	-3.387	-3.387
6610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo	Lasten	3.201	3.812	3.675	3.675	3.675	3.675
6610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo	Baten						
Saldo		-3.200	-3.812	-3.675	-3.675	-3.675	-3.675
6620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	Lasten	12.709	13.732	13.700	13.618	13.590	13.590
6620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	Baten	557	398	418	418	418	418
Saldo		-12.152	-13.334	-13.283	-13.201	-13.173	-13.173
6700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	Lasten	8.908	9.740	9.415	9.367	9.309	9.156
6700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	Baten	1.900	2.171	2.281	2.281	2.231	2.077
Saldo		-7.007	-7.569	-7.134	-7.086	-7.078	-7.079
6710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	Lasten	1.224	1.240	1.199	1.204	1.227	1.227
6710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	Baten	2					
Saldo		-1.222	-1.240	-1.199	-1.204	-1.227	-1.227
6820 Individuele voorzieningen natura jeugd	Lasten	16.507	19.659	17.504	17.447	17.376	17.376
6820 Individuele voorzieningen natura jeugd	Baten	339					
Saldo		-16.168	-19.659	-17.504	-17.447	-17.376	-17.376
6830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	Lasten	2.048	1.908	1.821	1.821	1.821	1.821
6830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	Baten	12					
Saldo		-2.036	-1.908	-1.821	-1.821	-1.821	-1.821
7100 Volksgezondheid	Lasten	1.004	1.393	1.467	1.467	1.344	1.068
7100 Volksgezondheid	Baten	71	428	400	400	278	1
Saldo		-933	-965	-1.066	-1.066	-1.066	-1.066
7240 Lijkbezorging	Lasten	14	36	54	54	54	54
7240 Lijkbezorging	Baten	143	134	134	134	134	134
Saldo		128	98	81	81	81	81
69650 Oekraïne	Lasten	8.392	7.500	1.113	1.113	1.113	1.113
69650 Oekraïne	Baten	9.295	7.500				
		903					
Totaal Lasten		94.026	102.025	90.111	89.268	88.983	88.556
Totaal Baten		34.884	34.823	27.556	27.455	27.283	26.852
Saldo Sociaal Domein		-59.142	-67.201	-62.554	-61.813	-61.701	-61.704

Toelichting op de afwijkingen:

66100 Inkomen

Lasten voordeel € 850.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Door de inzet van extra maatregelen is het doel een realisatie van 30 mensen meer uitstroom uit de BUIG trede 3/4 en 20 mensen minder instroom, hetgeen een besparing moet opleveren van € 850.000.

66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid

Lasten voordeel € 2.308.550 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Energietoeslag: € 1.730.000

In 2022 en 2023 heeft het Rijk incidenteel middelen beschikbaar gesteld om huishoudens te ondersteunen bij het betalen van de Energierekening. (Energietoeslag). Met ingang van 2024 vervalt deze Energietoeslag.

Bijzondere bijstand: € 315.000

In 2023 waren er extra uitgaven bijzondere bijstand door een inhaalslag van de statushouders.

Programma vernieuwing financiële dienstverlening: € 134.000

De programmatische aanpak om onze financiële dienstverlening aan inwoners te vernieuwen is in 2023 gestart en loopt door in 2024 en 2025. In 2024 is voor de uitvoering van dit programma een bedrag van € 159.000 beschikbaar gesteld en in 2023 was hiervoor € 292.000 beschikbaar.

Programma Armoede+: € 125.000

Voor het programma Armoede + is er geld beschikbaar gesteld voor 2023 en 2024. In 2023 was dit een bedrag van € 310.000 en voor 2024 is dit een bedrag van € 185.000.

66230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet

Lasten voordeel € 271.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

In 2023 was er incidenteel extra budget beschikbaar voor het continueren van een deel van de intensiveringen van het zogenaamde herstel-corona pakket. In 2024 is dit vervallen.

66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel WMO

Nadeel lasten € 228.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Jaarlijks wordt conform de richtlijnen van de H5 het OVA-percentage gebruikt voor de indexatie van de tarieven. Voor 2024 is de voorlopige OVA-index 4,94% hetgeen een stijging betekent van € 526.000.

In 2024 wordt de was- en strijkservice een algemene voorziening. Dit geeft een voordeel van ca. € 300.000.

6820 Individuele voorzieningen natura jeugd

Lasten voordeel € 3.330.000 (raming 2024 t.o.v. 2023)

Voor 2023 zien we een kostenstijging in de jeugdhulp in Rijswijk. Het betreft een stijging in lasten van € 3.330.000 miljoen ten opzichte van 2022. De toename zit vooral in stijgende tarieven door indexatie (+ € 850.000), stijging aantal jeugdigen in zorg (+ € 850.000), en verzwaren en/of intensivering van zorg, met name in de dagbehandeling (+ € 500.000), de jeugd GGZ (+ € 780.000) en lokale maatwerkcontracten voor gezinshuizen (+ € 320.000).

De kostenstijgingen in de jeugdhulp zijn niet alleen regionaal zichtbaar, ook landelijk is er sprake van een continue kostenstijging. Deze ontwikkeling maakt dat de noodzaak tot nadere analyse en het treffen van maatregelen, zowel lokaal als vanuit de H10 regio, onverminderd groot is. Omdat de meerjarige financiële ontwikkeling in de jeugdzorg onzeker is en onderwerp is van de verdere duiding, verwerken we de eventuele meerjarige bijstellingen in de 1e halfjaarrapportage 2024.

Wonen en Leven

Wat willen we bereiken?

Visie op het programma

De ontwikkeling van Rijswijk tot een moderne duurzame groene stad waar het voor iedereen prettig werken en wonen is, vraagt een aanpak waarbij de bevolkingsgroei wordt gefaciliteerd en gelijktijdig de kwaliteit van de leefomgeving wordt behouden en daar waar mogelijk versterkt. Deze ambitie, vastgelegd in de Stadsvisie en de Woonvisie, is verwerkt in de visies en plannen voor de verschillende gebiedsontwikkelingen. Naast de realisatie van Rijswijk Buiten vormen de grote transformatieopgaven van Bogaard stadscentrum, het Havenkwartier, Kessler Park en Te Werve Oost een omvangrijke uitdaging voor de komende tijd. Ook is gestart met de revitalisering van het station Rijswijk en stationsgebied. Omdat het zwaartepunt van de herontwikkeling plaatsheeft in gebieden die nu al verstedelijkt en bebouwd zijn, kunnen de overige delen van de stad grotendeels gevrijwaard blijven van nieuwe bebouwing. Doordat de herontwikkeling met name plaatsvindt binnen al dichtbebouwd gebied, zal extra zorg uitgaan naar klimaatmaatregelen die de hittestress die daar juist al is, te beperken.

Daarbij hebben we oog voor alle inkomensdoelgroepen in de stad. Door de sterk toegenomen koop- en huurprijzen hebben met name lagere inkomens, starters en aandachtsgroepen veel moeite om passende woonruimte te vinden. Om hen te helpen zullen we, samen met de woningcorporaties en ontwikkelaars, moeten werken aan de realisatie van sociale huurwoningen, betaalbare koop- en huurwoningen in het middensegment en flexwoningen; woningbouw in diverse categorieën biedt een kans om te bouwen aan een gemêleerde samenleving zodat onze inwoners meer mogelijkheden krijgen om binnen Rijswijk een woning te vinden die aan hun eisen voldoet. In de actualisatie van de Woonvisie is ingezet op het bouwen voor het middensegment en de ontwikkeling van een woonfonds. Vanuit de Woonzorgvisie heeft daarbij ook 'Wonen met een plus' de aandacht. De komende vier jaar willen we meer de nadruk leggen op de betaalbaarheid van woningbouwontwikkelingen en daarmee voorkomen dat de sociale woningvoorraad achterblijft bij de groei van de totale woningvoorraad. We willen daarbij niet onder de 30% komen waar het gaat om de sociale woningvoorraad (DAEB) afgezet tegen de gehele woningvoorraad. Aangezien de ontwikkelpotentie in Rijswijk enorm groot is, zullen we keuzes moeten maken in prioritering en fasering. Dat doen we om de leefbaarheid van de stad te waarborgen gedurende de 'verbouwing' en omdat onze capaciteit om te investeren en om de processen ambtelijk te begeleiden (van ruimte tot verkeer, van economie tot groen en klimaatadaptief) ook zijn grenzen kent.

Wonen is meer dan stenen. Planontwikkelingen grijpen we ook aan om de stad gezonder te maken, bijvoorbeeld door het toevoegen van groen en door natuur inclusief te bouwen. Het doel is bovendien om meer sociale cohesie, betrokkenheid en levendigheid in de buurt te realiseren en, specifiek voor ouderen, de mogelijkheid te bieden om langer zelfstandig te wonen. Goed wonen is belangrijk voor het welbevinden van mensen. Vandaar ook het belang van wijkontwikkeling waar naast de aanpak van de woningvoorraad wordt ingezet op het realiseren van verbeteringen op het gebied van bereikbaarheid, duurzaamheid, openbare ruimte, welzijn, leefbaarheid en sociale cohesie. Daarnaast is de aanwezigheid van parken, water en groen in de wijken de sleutel tot een gezonde leefomgeving voor mens en dier en het belang daarvan neemt alleen maar toe. Parken, tuinen, bomen, biodiversiteit en groen zorgen voor stikstofopname, nemen het meest effectief het water op van de steeds heviger wordende regenbuien, laten de temperatuur dalen in de heter wordende zomers, zijn een plek om te sporten en te ontspannen en vormen daardoor de sleutel tot een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Het Rijswijkse groen moeten we daarom koesteren. Door groen langs singels en in parken en de landgoederenzone goed te onderhouden en in samenhang door te ontwikkelen, zorgen we voor gebieden die uitnodigen tot wandelen, fietsen, sporten, spelen, beleven en ontmoeten. Dat vraagt ook iets op het gebied van beheer en onderhoud. Er wordt een basis kwaliteitsniveau B gehandhaafd. Differentiatie van groen vormt een belangrijk uitgangspunt; meer kleur en variëteit is de wens van onze inwoners en goed voor de biodiversiteit.

Gemeenten voeren lokaal de regie op de warmtetransitie. In december 2021 heeft de gemeenteraad de Transitievisie Warmte Rijswijk vastgesteld. In dit document staat dat de gemeente Rijswijk in 2050 aardgasvrij wil zijn. Dit is in overeenstemming met de afspraken die in het klimaatakkoord met onder

andere het Rijk zijn gemaakt. De gemeente zet in eerste instantie in op *no-regret* maatregelen zoals isoleren. Dit beperkt niet alleen de vraag naar warmte, maar bespaart ook jaar in jaar uit geld, en verbetert ook het wooncomfort. In de Transitievisie warmte staat beschreven dat grote delen van Rijswijk het best op een warmtenet zouden kunnen aansluiten om van het aardgas af te gaan. De warmte zou kunnen komen uit een mix van warmte uit WarmtelinQ en geothermie. Voor 2030 wil de gemeente aan de slag met de wijken die aan de westkant van de Prinses Beatrixlaan liggen. De kosten om woningen op een warmtenet aan te sluiten zijn hoog. In de Transitievisie Warmte is daarom gesteld dat de gemeente pas aan de slag gaat als er uitzicht is op een bijdrage die een warmtenet haalbaar maken. Het Rijk werkt op dit moment aan diverse regelingen om te komen tot een versnelling van de aanleg van warmtenetten. Ook is er nieuwe wetgeving in de maak die betere kaders meegeeft als het gaat om de ontwikkeling van warmtenetten. Door het demissionaire kabinet is het nu onzeker of en hoe deze kaders ontwikkeld worden. De gemeente gaat op de achtergrond aan de slag met de voorbereidende werkzaamheden.

Ook op regionaal niveau wordt gewerkt aan de klimaatdoelstellingen. Iedere regio moet hiervoor een Regionale Energiestrategie vaststellen. Samen met 22 gemeenten, de provincie Zuid-Holland, de netbeheerders, vier waterschappen en maatschappelijke organisaties heeft Rijswijk een strategie uitgezet voor de regionale energietransitie. Deze strategie heet de Regionale Energiestrategie Rotterdam - Den Haag en wordt periodiek herzien. Op 15 juni 2021 is door de gemeenteraad ingestemd met de Regionale Energiestrategie Rotterdam-Den Haag (RES 1.0).

De RES 1.0 kent drie inhoudelijke hoofdlijnen: warmte, elektriciteit en duurzame brandstoffen. Bij warmte richt het vraagstuk zich op de (regionale) infrastructuur die nodig is om de bebouwde omgeving te verwarmen en de regionale afstemming van de vraag en het aanbod van warmte. In de Transitievisie Warmte wordt op gemeentelijk niveau beschreven welke stappen we zetten om de bebouwde omgeving in de toekomst duurzaam te verwarmen.

Bij de ontwikkeling van stad en groen is een integrale aanpak het uitgangspunt. Meekoppelkansen om hittestress tegen te gaan, klimaatbestendigheid te versterken, duurzaamheid te verbeteren en biodiversiteit te vergroten worden benut.

Het realiseren van een aantrekkelijke, betaalbare, groene, veilige en gezonde woon-, leef- en werkomgeving is een gedeelde verantwoordelijkheid. We verbeteren de luchtkwaliteit, beperken geluidshinder en hebben aandacht voor de externe veiligheid van onze inwoners. Daarnaast bevorderen we duurzaamheid, onder meer via grondstoffenmanagement en het stimuleren van hergebruik.

Het Huis van de Stad wordt de ontmoetingsplek om gezamenlijk met alle betrokkenen in Rijswijk te werken aan een betere leefomgeving en aan versterking van de identiteit van onze stad. De gemeente speelt actief in op wensen en initiatieven van inwoners, bedrijven, woningbouwcorporaties en maatschappelijke organisaties. De mogelijkheden van de nieuwe Omgevingswet voor participatieve werkwijzen worden, waar mogelijk, benut.

Op regionaal niveau maakt Rijswijk afspraken met andere gemeenten, de provincie en het Rijk over gezamenlijke ambities, inspanningen en prestaties voor de (verstedelijkings)opgaven.

Doelstellingen

1. Stedelijke ontwikkeling
Rijswijk ontwikkelen tot een moderne duurzame groene stad waar het prettig werken, wonen en recreëren is.
2. Wonen
Toename, differentiatie en verduurzaming van de woningvoorraad door verdichting, transformatie en nieuwbouw, waarbij ook voor de lage- en middeninkomens, starters en andere aandachtsgroepen voorzien in een aanbod van passende woonruimte.
3. Groen en onderhoud
Behoud, ontwikkeling en differentiatie van singels, parken en de landgoederenzone.
4. Openbare ruimte
Basis op orde: schoon, heel en veilig en een beeldkwaliteitsniveau op B (conform de kwaliteitscatalogus van het kennisplatform CROW).

5. Energie, verduurzamings- en klimaatambities
Doorbouwen aan een duurzame, klimaatadaptieve, gezonde stad die in de toekomst klimaatneutraal is en een circulaire economie heeft.
6. Gedeelde verantwoordelijkheid voor de leefomgeving
Bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn medeverantwoordelijk voor de en worden betrokken bij het instandhouden van de kwaliteit van de leefomgeving.

Indicatoren

Indicator (nummers verwijzen naar doelstellingen)	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	2024	2025	2026	2027
5. Scheidings- percentage huishoudelijk afval	44%	40%	45%	50%	55%	55%
5. Omvang huishoudelijk restafval kg/inwoner p/jaar	222	2501	210	210	210	210
2. Oplevering nieuwe woningen per 1000, tussen haakjes totaal aantal opgeleverde woningen ¹ VERPLICHT	343 BAG 926 projectovz	31,3(887)	18,2(529)	23,8 (707)	47,5 (1.443)	47,5 (1.443)
2. % (zelfstandige) sociale huurwoningen in bezit van een toegelaten instelling (corporatie) als aandeel van de totale woningvoorraad ¹	30%	30%	30%	30%	30%	30%
2. % geprogrammeerde (zelfstandige) sociale huurwoningen in bezit van een toegelaten instelling als aandeel van het totale woningbouwprogramma	8%	8%	10%	0,7%	8%	8%
2. Aantal toegevoegde tijdelijke wooneenheden (flexwoningen) en wooneenheden met een sociale huurprijs in bezit van overige partijen (geen toegelaten instelling)	367	367	449	32	368	367
5. Aantal gasloze/Nul op de meter (NoM) woningen (jaarlijks toegevoegde aantal)	926	887	529	707	1443	1443
5. Hernieuwbare elektriciteit (%) VERPLICHT	4,32%	5%	5%	6%	7%	8%
2. Gemiddelde WOZ waarde (duizend euro) VERPLICHT	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen
1. Gebieds(deel)visies en bestemmings- plannen	1/8	2/8	2/8	2/6	2/6	2/6
Demografische druk ²	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen	Zie paragraaf lokale heffingen

Indicator (nummers verwijzen naar doelstellingen)	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	2024	2025	2026	2027
5a overschrijding EU norm NO ₂	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5a-2 - overschrijding WHO norm NO ₂ (2005)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5a-3 overschrijding WHO norm NO ₂ (sept 2021)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
5b-1 overschrijding EU norm PM ₁₀	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5b-3- overschrijding WHO norm PM ₁₀ (2005)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5b- overschrijding WHO norm PM _{2,5} (sept 2021)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
5c-1 overschrijding EU norm PM _{2,5}	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5c-3- overschrijding WHO norm PM _{2,5} (2005)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
5c- overschrijding WHO norm PM _{2,5} (sept 2021)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
5b-2 Overschrijding (WHO-norm)	Nee	EU norm 40µg/m3	EU norm 40µg/m3	EU norm 40µg/m3	EU norm 40µg/m3	EU norm 40µg/m3
Overschrijding PM 2,5 Jaargemiddelde concentratie en blootstelling concentratie verplichting	EU norm 25µg/m3	EU norm 25µg/m3	EU norm 25µg/m3	EU norm 25µg/m3	EU norm 25µg/m3	EU norm 25µg/m3
5d Aantallen wegen of wegvakken voorzien van stilasfalt	0	1	1	1	1	1

1 Oplevering per duizend bestaande woningen maakt vergelijking met andere gemeenten mogelijk.

2 Verhouding van het aantal jongeren en ouderen t.o.v. de categorie 20 tot 64 jarigen.

De invoering van nascheiding geeft positievere resultaten dan nu getoond wordt. Deze effecten (ook van toekomstige maatregelen) worden komende jaren beter zichtbaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stedelijke ontwikkeling

Rijswijk ontwikkelen tot een moderne duurzame groene stad waar het prettig werken, wonen en recreëren is.

Regionale samenhang

- We leveren met onze ontwikkelstrategie een bijdrage aan de regionale en lokale behoefte aan woningen en bedrijfsruimten/arbeidsplaatsen. Versterking van de agglomeratiekracht door verbetering van de samenhang tussen regionale economische clusters, koppeling van woning- en arbeidsmarkt en een goede leefomgeving is daarbij het uitgangspunt.
- We zorgen voor een goede ontsluiting, mede via een metropolitaan OV-netwerk.

Stadsontwikkeling

- We concentreren, naast Rijswijk Buiten, nieuwbouw voornamelijk in de ontwikkelgebieden binnen de stadsas en bouwen daarmee in de nabijheid van het station.

- De transformatie van Bogaard stadscentrum is gestart en we werken naar een levendig woon- en verblijfsgebied in een groene omgeving conform het door de raad vastgestelde Masterplan. Voor verschillende deellocaties worden planologische procedures doorlopen.
- We ontwikkelen het Havenkwartier tot een gemengd woon-, werk- en verblijfsgebied conform het door de raad vastgestelde ontwikkelkader. We doorlopen verschillende planologische en vergunningsprocedures voor deellocaties in de eerste fase en zijn met planologische voorbereidingen bezig voor fase twee.
- We ontwikkelen Kessler Park tot een levendig campusgebied met een mix van wonen, werken en leren, conform het daarvoor vastgestelde ontwikkelkader. Daarvoor zijn verschillende overeenkomsten gesloten en doorlopen we nu planologische en vergunningsprocedures.
- De herontwikkeling van Te Werve Oost is in vergaande voorbereiding en gaat bijdragen aan een verbetering van de woningvoorraad en differentiatie van woontypen in het gebied. Het wordt een groene en leefbare wijk met veel ruimte voor gezondheid en bouwen aan sterke sociale cohesie.
- Mobiliteit is een integraal onderdeel van deze ontwikkelingen evenals het hebben van adequate parkeernormen. We sluiten aan bij het vastgestelde Mobiliteitsprogramma. Waar mogelijk lopen we bij gebiedsontwikkelingen vooruit op nieuw mobiliteits- en parkeerbeleid. Zie hiervoor het programma Verkeer en Vervoer.
- Het stationsgebied van Rijswijk verdient bijzondere aandacht; als hart van de stadsas en als belangrijk OV knooppunt voor de hele gemeente dient het station en het gebied aan te sluiten bij de ambities en de huidige en toekomstige eisen. Een station waar het prettig verblijven is en een goede overstap tussen trein, tram, bus, auto en fiets mogelijk is, helpt mee om het gebruik van het openbaar vervoer te stimuleren. We werken het hiervoor opgestelde Handelingsperspectief verder uit (zie verder het Programma Verkeer en vervoer).
- We koppelen de ontwikkelingsopgave aan maatschappelijke doelen voor verduurzaming van het energienetwerk, klimaatadaptatie, innovatie van de economie en behoud van landschappelijke kwaliteiten.
- We hebben al diverse subsidies verkregen en zetten in op aanvullende en nieuwe subsidieaanvragen (zoals de Woningbouwimpuls).

Programma Stadsontwikkeling

- Binnenstedelijk is er ruimte gevonden voor het toevoegen van ca. 11.000 woningen tot 2040. De behoefte aan bedrijfsruimte en bedrijfsterreinen is onderdeel van de op te leveren Strategie Werklocaties. Het realiseren van deze opgaven geeft een grote druk op de stad. Het programma Stadsontwikkeling richt zich op de leefbaarheid van de stad.
- Bij gebiedsontwikkelingen wordt al vergaand rekening gehouden met de leefbaarheid door een integrale benadering van vraagstukken en onderzoeken als leefbaarheidseffectrapportages. Het programma Stadsontwikkeling is projectoverstijgend en richt de aandacht op het inzichtelijk maken en adresseren van integrale, projectoverstijgende maatregelen die nodig zijn om de stad leefbaar, bereikbaar en toekomstbestendig te ontwikkelen.
- Hierbij valt te denken aan maatregelen op het gebied van bereikbaarheid, groen, wateroverlast, maar ook sociale cohesie en voorzieningen.
- Vanuit het programma Stadsontwikkeling wordt inzichtelijk gemaakt welke maatregelen het meeste bijdragen aan de gestelde ambities, of ze noodzakelijk of wenselijk zijn en hoeveel ze kosten. Hierdoor is Rijswijk in staat om op stadsniveau gefundeerde investeringsbeslissingen te nemen waar nodig te faseren en daarmee de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkeling van de stad in balans te brengen. Daarnaast stelt het Rijswijk in staat om eventuele benodigde financieringshulp van andere overheden te concretiseren.

Samenwerking private partijen en andere overheden

- We werken binnen de Verstedelijkingsalliantie (8 gemeenten, de provincie en de MRDH) samen met andere overheden. De alliantie richt zich op het wegnemen van belemmeringen bij het realiseren van complexe binnenstedelijke gebieds-ontwikkelingen. Op 20 november 2019 zijn hierover afspraken vastgelegd in een Verstedelijkingsakkoord met het Rijk en andere stakeholders. Als uitwerking daarvan is inmiddels vanuit het Nationaal Groeifonds € 1 miljard gereserveerd voor de ontwikkeling van een Metropolitane OV netwerk. In het BO Leefomgeving van juni 2022 hebben rijk en regio afgesproken dat dit najaar de Startbeslissing definitief kan worden genomen voor de MIRT-verkenning Oude Lijn als onderdeel van het gebiedsgericht programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe). Om te komen tot toekomstbestendige verstedelijking worden naast

wederkerige afspraken over verstedelijking en bereikbaarheid ook concretere afspraken gemaakt op onder meer de thema's Groen in en om de stad, klimaatadaptatie en energie. De wijze waarop (wat in Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad als NOVEX-gebied en wat in Woondeals voor Zuid-Holland) zal richting het komende BO MIRT worden uitgekristalliseerd.

- Rijswijk maakt deel uit van het regionale convenant Klimaatadaptief Bouwen. Om klimaatadaptatie meer en beter toe te passen bij plannen en projecten is in 2022 een uitvoeringsplan opgesteld. Dit uitvoeringsplan wordt dit jaar uitgevoerd.
- De Lokale Prestatieafspraken met de woningcorporaties (LPA) passen we aan, waarbij we afspraken maken over de nieuwbouw van sociale huurwoningen. We werken een locatiescan uit waarbij we bezien welke gemeentelijke locaties beschikbaar zouden kunnen komen voor sociale woningbouw en/of woon-zorg voorzieningen. Daarnaast onderzoeken we actieve mogelijkheden tot het inpassen van sociale woningbouw in bestaande gebiedsontwikkelingen.

Wonen

Toename, differentiatie en verduurzaming van de woningvoorraad door verdichting, transformatie en nieuwbouw, met oog voor betaalbaarheid.

Woonvisie

- Uitvoering geven aan de begin 2022 vastgestelde prestatieafspraken met de corporaties. De kwaliteit van de sociale woningvoorraad, betaalbaarheid en beschikbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid en bouwen voor doelgroepen zijn belangrijke thema's. We gaan in gesprek over herijking van de Lokale Prestatieafspraken, gevoed door het collegewerkprogramma. Hierin besteden we nadrukkelijk aandacht aan de in het coalitieakkoord gestelde doelen rondom het behouden van 30% sociale woningvoorraad (DAEB), flexwonen en huisvesten van aandachtsgroepen.
- Uitvoering geven aan de in mei 2021 vastgestelde Actualisatie van de Woonvisie. Het gaat hierbij onder meer om het stimuleren van de bouw van betaalbare koop en huurwoningen in het sociale en middeldure segment voor starters, jonge gezinnen en doorstromers, het operationeel maken van het Woonfonds, toevoegen van toegankelijke (levensloopbestendige) woningen voor senioren, het inzetten van een zelfbewoningsplicht, opkoopbescherming en de beleidsregel om verkamering van woningen tegen te gaan. De in 2023 vastgestelde Regionale Realisatieagenda (RRA) vormt een leidraad voor de toekomstige nieuwbouw.
- Uitvoering geven aan het Principeakkoord tussen woningcorporatie Rijswijk Wonen en de gemeente. Het gaat om de toevoeging van middeldure huurwoningen met compensatie in het sociale segment. En onderzoeken of een dergelijk akkoord ook met Vidomes gesloten kan worden.
- Opstellen en uitvoering geven aan een plan voor 30% sociale huur in onze woningvoorraad.
- We ontwikkelen een doelgroepenverordening met als inzet om de woningvoorraad in Rijswijk betaalbaar en bereikbaar te houden voor de doelgroepen die het het hardst nodig hebben.

Woningbouw en woon-gerelateerde zaken

- Realiseren van nieuwbouw binnen lopende gebiedsontwikkelingen op de locaties Rijswijk-Buiten / Pasgeld en (de laatste fase van) Eikelenburgh.
- Herstructurering wijk Te Werve Oost: door sloop van het verouderde en eenzijdige woningbestand en nieuwbouw met woningen in verschillende prijsklassen (sociaal en middenhuur) wordt een meer gedifferentieerde wijk gerealiseerd.
- Vernieuwing Plataanstraat e.o. (Bomenbuurt).
- Transformatie en nieuwbouw in de gebiedsontwikkelingen: diverse projecten zitten in de fase van de planologische en vergunningsprocedures om daarna direct te kunnen starten met de bouw. In overzicht gaat het om:

Deelgebieden	Lopende projecten	Aantal woningen	Stand van project			
			Definitie	Ontwerp	Voorbereiding	Realisatie
Havenkwartier	Harbour Park	300			X	
	De Landtong	120		X		
	Urban Parks	600		X	X	
	De Havenmeester	195		X	X	
	The Harbour House	142				X
	Sijthoff	670	X			
Kessler Park	At the Park	1.330		X		
	Edelstaete	244				X
	Toren B	64	X			
	Nieuwbouw – Bouwhuis	279	X			
	Visseringlaan 26	471		X		
Te Werve Oost	Te Werve Oost	500	X			
Bogaard stadscentrum	The Orchard	500				X
	De Terp - Hof van Rijswijk	350			X	
	Beatrixblok	300	X			
	ING-blok	120	X			
	HBG locatie	550		X		
	The Beatrix	188				X
	Prinsenpassage	150		X		

- De ontwikkeling van project Hofstede in de Landgoederenzone, waarvoor het bestemmingsplan recent is vastgesteld. Op basis van een hernieuwde ontsluitingsvarianten studie, in opdracht van de raad, is inmiddels de ontsluiting via Van Vredenburgweg west vastgesteld. Hieraan zal binnen het kader van het uitvoeringsprogramma Landgoederenzone verder uitvoering worden gegeven.
- Uitvoeren van de lokale prestatieafspraken met de woningcorporaties: nieuwbouw (De Entree, Our House, G. Bomanslocatie, de Koploper, Helfrichsingel 51 en locatie Sammersweg), renovatie en verduurzaming (Rembrandtkade en complexen in Te Werve, Muziekbuilt en Ministerbuurt), huisvesten van statushouders en kwetsbare personen uit instellingen.
- In het voorjaar van '23 is een doorstroommakelaar aangesteld; na afloop van de 2-jarige pilot zal het resultaat worden geëvalueerd.
- Herstructurering woonwagencentrum De Strijp: in co-financiering met Rijswijk Wonen is een projectleider aangetrokken om het projectplan voor de herstructurering en overdracht van woonwagencentrum De Strijp te actualiseren en de uitvoering hiervan op te pakken.
- Tijdelijke studentenhuisvesting Polakweg: het vergunningtraject voor de transformatie van een drietal kantoorpanden aan de Polakweg ten behoeve van tijdelijke studentenhuisvesting is in de afrondende fase, waarna uitvoering zal worden opgepakt.
- Nu het centrum voor flexwonen 'Hof van Elsenburg' is geopend, wordt ook gewerkt aan de planologische procedure voor de zogenaamde 'fase 2', centrum voor flexwonen aan de Bordewijkstraat / Verrijn Stuartlaan. Beoogde oplevering van circa 400 (flex)wooneenheden in dit complex is eind 2024. Voor de realisatie van deze flexwoonconcepten is een subsidie van € 4,8 miljoen van het Ministerie van BZK ontvangen.
- De energiecrisis vergt een versnelde aanpak om te komen tot isoleren van woningen. Het mes snijdt dan aan twee kanten: minder verbruik is minder kosten aan energie en is tegelijkertijd goed voor het verduurzamen van de woningen. In samenwerking met onder andere de corporaties hebben we meerdere projecten lopen die in 2024 een verdere uitrol krijgen. We ondersteunen actief lokale initiatieven om woningen of VvE's van het aardgas te halen of die investeren om beter te isoleren. Ondertussen werken we ook aan het uitvoeren van de inhoud van de Transitievisie Warmte. We willen Rijswijk, net als omliggende gemeenten, mee laten profiteren van WarmtelinQ, die door de Gasunie wordt aangelegd of op termijn aansluiten op nog te boren geothermische bron of andere lokale warmtebronnen. Tot slot zetten we volop in om ons eigen vastgoed te verduurzamen.
- Toevoegen van goed toegankelijke appartementen in de gebiedsontwikkelingen Bogaard stadscentrum, Havenkwartier en Kessler Park alsmede op diverse locaties in Rijswijk-Buiten.

- Ontwikkelen van wonen en zorg concepten zoals Our House, de Blauwe Parel en de zorgwoningen in de Buitenpoort in RijswijkBuiten en zorgwoningen in Bogaard Stadscentrum in lijn met de vastgestelde Woonzorgvisie en het opvolgende uitvoeringsprogramma.
- De gewijzigde marktomstandigheden vragen extra inzet: planvorming vertraagt en/of wordt bijgesteld, wat in sommige gevallen extra capaciteit van de organisatie vraagt.
- Regionaal werken aan een Regionale Woonvisie binnen het Volkshuisvestelijk programma (vanuit Wet Versterking Regie Volkshuisvesting)

Groen en Onderhoud

Behoud, ontwikkeling en differentiatie van openbaar groen, singels, parken en landgoederen

Groen en natuur

- We onderhouden het openbaar groen op beeldkwaliteit B, in winkelcentra In de Bogaard en Oud-Rijswijk op A niveau.
- We bestrijden ziekten en plagen in het openbaar groen actief. Hier communiceren we regelmatig over en we geven aan hoe bewoners hier ook een bijdrage aan kunnen leveren.
- Door op bepaalde locaties in de stad minder te maaien trachten we een positieve bijdrage aan de biodiversiteit te leveren. Hier maaien we wel netheidsstroken om onveilige situaties langs fietspaden en bij kruisingen te voorkomen.
- Watergangen onderhouden we conform de eisen van het Hoogheemraadschap van Delfland. We hebben daarbij oog voor ecologie en biodiversiteit.
- We streven binnen de groene ruimte naar een breed palet aan vrijetijdsmogelijkheden. Dit draagt ook bij aan de gezondheid van inwoners: ouderen, maar zeker ook jongeren en kinderen.

Bomen

- We planten nieuwe bomen als we bomen moeten kappen. En waar mogelijk planten we extra bomen om oorspronkelijke laanstructuren in Rijswijk weer te herstellen. Daarmee borgen we de groene kwaliteit in de gemeente Rijswijk.
- We zorgen ervoor dat nieuw aangeplante bomen gedurende drie jaar voldoende water krijgen om goed aan te kunnen slaan. Door langere periodes van droogte zijn meer watergeefrondes nodig dan voorheen. Vochtsensoren in de bodem leveren hiervoor data.
- Eens per drie jaar controleren we onze bomen op veiligheid. Hiermee voldoen we aan de wettelijke zorgplicht.

Wilhelminapark

- We transformeren het Wilhelminapark de komende jaren tot een stadspark dat voldoet aan de behoeften van onze inwoners door te investeren in recreatieve verbindingen, sport- en spelvoorzieningen, gedifferentieerd groen, kunst, cultuur en evenementen te faciliteren.
- De aanbesteding voor een nieuw te bouwen horecagelegenheid bij de zwembad is niet gelukt. We onderzoeken de mogelijkheden voor een tijdelijke horecagelegenheid.
- De tijdelijke speelplek aan de zijde van ParkRijk is gerealiseerd. Nadat de werkzaamheden van WarmtelinQ zijn afgerond realiseren we een definitieve speelplek.

Landgoederenzone Rijswijk

- De Landgoederenzone Rijswijk is erg belangrijk voor een gezonde leefomgeving in een verstedelijkt gebied. Het cultuurhistorisch gebied is belangrijk voor mens en natuur. Vanuit een integrale gebiedsvisie op de gehele zone, starten we met fase 1 van de investeringen tussen de Huis te Landelaan en Park Schoonoord. De beleving voor inwoners en bezoekers wordt beter en de natuurwaarden worden versterkt.
- De ontwikkeling van de Landgoederenzone sluit aan op de ambities die in de samenwerking binnen het Nationaal Park Hollandse Duinen zijn geformuleerd om de samenhang en kwaliteit van de Zuid-Hollandse Landgoederenzones te versterken.

- We zoeken samenwerking met derden, zowel maatschappelijke organisaties als commerciële partijen, om te verkennen op welke wijze deze partijen kunnen bijdragen in de kosten voor ontwikkeling en beheer van de Landgoederenzone.
- Het verkoopproces van buitenplaats De Voorde wordt verder doorgezet. Hierbij is de openbare toegankelijkheid van het park en herstel van de cultuurhistorische waarden van belang.
- De plannen op de locatie van de afgebrande bowlingbaan, voormalige tennisbanen en afgebrande boerderij worden in de vorm van plan Hofstede verder ontwikkeld. Het nieuwe bestemmingsplan maakt de ontwikkeling van appartementen en woningen mogelijk, in combinatie met het vergroten van het openbaar gebied met recreatieve mogelijkheden en een versterking van de landschappelijke en cultuurhistorische karakteristiek.

Dierenwelzijn

- Wij bevorderen dierenwelzijn in onze gemeente door dierenwelzijn duurzaam te integreren in ons gemeentelijk handelen en bewustwording over dierenwelzijn onder onze inwoners te versterken.
- Via overeenkomsten met dierenasiel 't Juliaalaantje, het Knaaghof en Dierenambulance Den Haag e.o. geven we uitvoering aan onze wettelijke plicht voor vervoer en opvang van zwerfdieren.
- In nauwe samenwerking met de dierenklinieken stimuleren we het chippen van katten.
- We realiseren en onderhouden veilige losloopgebieden voor honden.
- Wij dragen bij aan het terugdringen van de ganzenpopulatie door het uitvoeren van ons Ganzenbeheerplan.
- Wij faciliteren de dierenvoedselbank voor gebruikers van de reguliere voedselbank.
- Wij geven meer aandacht aan het bevorderen van het welzijn van wilde dieren en het vervoer en de opvang van wilde dieren in nood.

Openbare ruimte

Basis op orde: schoon, heel en veilig en beeldkwaliteitsniveau B

Beheerplan wegen 2024-2027

- We stellen een nieuw beheerplan wegen op als uitvoering van het beleid voor het onderhoud aan het gemeentelijke wegennet tot en met 2027 en starten in 2024 met de effectuering daarvan. Doel is om de eerder ontstane achterstand in te lopen zodat aan het eind van de beheerperiode minimaal beeldkwaliteit B gerealiseerd is. Naast een beschrijving van de status quo bevat het beheerplan wegen 2024 – 2027 ook een meerjarenplanning met een overzicht van de benodigde budgetten.

Beheerplan civiele kunstwerken 2023 – 2026

- We geven invulling aan de uitvoering van het op 19 januari 2023 door de gemeenteraad geaccordeerde Beheerplan civiele Kunstwerken. In 2023 is de vervanging van 13 voetgangers- en fietsbruggen aanbesteed, de eerste bruggen van deze cyclus worden in het najaar van 2023 vervangen. In 2024 volgt het restant van deze geplande vervangingen. In 2024 wordt daarnaast een vervolgoopdracht gegeven om nog eens 11 bruggen te vervangen. Uitvoering van deze laatste opdracht start in de tweede helft van 2024 en loopt door in 2025.

Groenbeheerplan 2024-2028

- We stellen een nieuw groenbeheerplan op, waarin duidelijk beheerbeleid geformuleerd staat. Er wordt aangegeven welke middelen nodig zijn om het groenbeheer dusdanig uit te voeren om het openbaar groen in stand te houden en beeldkwaliteitsniveau B te behalen. Daarnaast geven we opties om de stad te verfraaien en de biodiversiteit te versterken. Een uitvoeringsprogramma voor groenrenovaties maakt ook onderdeel uit van het plan.

Zwerfafval

- We verminderen het zwerfafval door publieksgerichte acties en handhaving conform het actieplan “Rijswijk Schoon”.
- De educatie over zwerfafval en afvalscheiding op basisscholen wordt voortgezet met de Afvalrace. Dit is een programma specifiek gericht op kinderen en er wordt spelenderwijs geleerd hoe om te gaan met het scheiden van afval en preventie van zwerfafval.
- Op verschillende plekken zijn interventies ingezet om bijplaatsingen en illegale dumpingen te voorkomen. Denk hierbij aan (levende) containertuintjes, gedragsprikkelers en slimme maatregelen.
- Naar aanleiding van het voederverbod (nieuw artikel in de APV) hebben we ook aandacht voor de schadelijke gevolgen van het voeren van dieren, waaronder rattenoverlast.

Integrale herinrichtingen buitenruimte

- We verbeteren de openbare ruimte door een integrale herinrichting van een aantal straten (zie ook paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen). De komende jaren verbeteren we de Lindelaan, het resterende deel van de Rembrandkade, de Tulpstraat en de Steenlaan.
- Met kleinschalige ingrepen knappen we kansrijke plekken in de openbare ruimte op waar sprake is van achterstallig onderhoud, of waar onderhoud niet (meer) leidt tot een kwaliteitsverbetering. We maken deze plekken mooier en bekijken daarbij of de ingrepen zich lenen voor actieve betrokkenheid en participatieve inbreng van omwonenden.
- In de Verkenning Geestbrugweg e.o. welke staat beschreven in het programma Verkeer en vervoer wordt ook de kwaliteitsverbetering van de entree van het winkelcentrum Oud Rijswijk meegenomen.

Energie, verduurzamings- en klimaatambities

Doorbouwen aan een duurzame, klimaat adaptieve, gezonde stad die in de toekomst klimaatneutraal is en een circulaire economie heeft.

Energie

Nu de Transitievisie Warmte is vastgesteld, is de vraag wat de vervolgstappen zijn. In de onderstaande schema's is aangegeven wat er in hoofdlijnen aan uitvoeringacties voor de komende tijd op de rol staan. Organisatorisch moeten we gaan kijken of we wat meer na programmasturing kunnen gaan zodat de acties in lijn liggen maar er wel via het programma integrale sturing mogelijk is. Dit zal via organisatielijnen worden uitgewerkt. Met als hoofdlijnen:

1. Warmte

A Beleidsontwikkeling:

- Regionale samenwerking: Input leveren voor de Regionale Energiestrategie Rotterdam-Den Haag 2.0.
- Input aanleveren nadere uitwerking regionale strategie warmte (vraag en aanbod) en samenwerking.
- vaststellen Beleidsontwikkeling bodemenergie.
- Interne organisatie bewust maken van de warmtetransitie.
- Transitievisie Warmte borgen in diverse gemeentelijk beleidsplannen en met name in de Omgevingsvisie.
- Werken aan de samenwerking tussen diverse partijen die betrokken moeten zijn bij de ontwikkeling van een warmtenet.
- Grip op energie: gemeentelijk plan opstellen om te komen tot besparing van warmte en inzet van duurzame warmte/aardgasvrij-ready maken.
- 2-jaarlijks uitvoeringsplan opstellen met duidelijke doelstellingen.

B. Participatie en communicatie

- Opstellen algemene communicatieplan inclusief doelgroepen aanpak.
- Draagvlak creëren door vanaf het begin bewoners en andere eigenaren te betrekken.
- Voor iedere buurt een handelingsperspectief samen met de wijk opstellen, bijvoorbeeld om de warmtevraag te beperken, de woning aardgasvrij ready te maken of om de overstap naar een eigen duurzame warmteoptie te maken.

- Helder advies geven, praktische informatie en ervaringen delen en voor alle beschikbare instrumenten inzetten. Bewoners wegwijs maken naar (subsidie) mogelijkheden.
- Partijen ondersteunen om tot samenwerking en kennisuitwisseling te komen.
- Jaarlijks uitwerken van plan met communicatie momenten.
- Succesverhalen delen ook uit andere gemeentes.

C. Energiebesparing

- Samenwerken met Energieloket, die vragen bewoners kan beantwoorden. Bewoners wegwijs maken naar (subsidie) mogelijkheden.
- Verder uitwerken communicatiemiddelen die gericht zijn op energiebesparing.
- Energiecoaches inzetten voor laagdrempelig maatwerkadvies aan bewoners.
- Inwoners en bedrijven stimuleren en concreet helpen om de energievraag terug te dringen.
- Communicatietraject "Rijswijk Schakelt Over" verder uitrollen inzake isolatie en aardgasvrij/ready maken woningen.
- Woningeigenaren en projectontwikkelaar stimuleren om beter te isoleren en zoveel mogelijk energie te besparen.
- Uitvoering van Plan van aanpak Energiearmoede, onder andere witgoed regeling.

D. Betaalbaarheid eindgebruiker borgen

- Nader definiëren van betaalbaarheid.
- Buurtplannen voorbereiden en aanvullende middelen organiseren om de transitie betaalbaar en haalbaar te maken in die buurten.
- Lokale initiatieven ondersteunen om deze betaalbaar te maken.
- Werken aan aanvullende middelen, Europese en Nationale middelen beschikbaar laten komen voor duurzame projecten.
- Bewoners informeren over de verschillende subsidies.
- Beschikbaar stellen van financiering uit lokaal Energiefonds.
- Lobbyen voor aanvullende financieringsconstructies en nadere wet- en regelgeving bij het Rijk, via de netwerken waarin we vertegenwoordigd zijn.
- Oog houden voor betaalbare oplossingen voor individuele kwesties.

E. Ondersteunen lokale initiatieven

- Lokale initiatieven ondersteunen en stimuleren met maatwerk
- Ondersteuning bieden aan bewoners, ondernemers en ontwikkelaars door kennis, wegwijs maken in de beschikbare subsidies en leningen en zo nodig met het beschikbaar stellen van aanvullende financieringsmogelijkheden.
- Ondersteuning bieden als bewoners, bedrijven of andere gebouweigenaren warmte en koude uit de bodem willen winnen met een collectieve bodemwarmtepomp.
- Regierol oppakken: verbinden en faciliteren van partijen, stimuleren van isolatie en faciliteren van lokale initiatieven.

F. Ontwikkelen van duurzame warmtenetten

- Opstellen van uitvoeringsplan om aantal buurten (Hoekpolder, Stervoorde, Ministerbuurt en de Presidentenbuurt) aan te sluiten op warmtenet.
- Afstemmen van dit uitvoeringsplan met overige herinrichtingsplannen en gepland groot onderhoud in de openbare ruimte opdat meekoppelkansen ontstaan.
- Selecteren van warmtebedrijf en de governance opstellen.
- Ten oosten van de Prinses Beatrixlaan ruimte maken voor een warmteoverdrachtsstation.

2. Elektriciteit

A. Stimuleren meer zon op daken

- Voorlichting en collectieve acties voor particuliere woning eigenaren, VvE's, corporaties en bedrijven.
- Onderzoek naar mogelijkheden voor het benutten van de eigen daken, daken van scholen en sportverenigingen en (rijk) Overheidsgebouwen.

B. Zon op overige ruimtes

- Onderzoek naar mogelijke zonnevelden, bijvoorbeeld langs de A4.
- Inventariseren van geschikte parkeerplaatsen om te overdekken (dubbel gebruik).

C. Overige acties

- Sturen op vraag en aanbod van energie op bijvoorbeeld bedrijven terreinen middels duurzame opslag.
- Ondersteunen lokale energie corporaties zoals Zon op Rijswijk.
- Voorlichting ten aanzien van besparen bij zowel bewoners, bedrijven als intern bij de gemeente.

Grondstoffenmanagement (inzameling en verwerking)

- Onze focus ligt nog steeds op het beter scheiden van grondstoffen van afval. Alle inwoners moeten gebruik kunnen maken van voorzieningen ten behoeve van het scheiden van afval. De invoering en communicatie voeren we samen met Avalex uit. De invoering van omgekeerd inzamelen gaat gepaard met veel communicatie. Een digitaal platform, folders en bakjes voor recycling.
- Het verbeteren van de kwaliteit van grondstoffen door slimmer om te gaan met gft-e (Groente, fruit, Tuinafval en Etensresten). Sorteertanalyses wijzen uit dat 40% van ons GFT-e verbrand wordt. Daarnaast is de kwaliteit die bij verzamelcontainers wordt ingeleverd, vaak slecht. Het doel van de impuls is om zoveel mogelijk schone grondstoffen in te zamelen en de hoeveelheid GFT-e uit het restafval te krijgen.
- Onze kosten voor de verwerking van restafval, stijgen elk jaar opnieuw. Dit heeft er mee te maken dat er belasting wordt geheven over elke ton te verwerken restafval en de grote hoeveelheden restafval die onze inwoners laten inzamelen. Dit zorgt voor een hoge kostenpost. Het college heeft sinds 2021 dan ook een taakstelling aangenomen op de reductie van restafval. Die bedraagt dit jaar € 360.000,-. Met de vorming van nieuw beleid zullen maatregelen worden voorgesteld om deze ombuiging in te vullen. En de toekomst van grondstoffenbeleid een impuls te geven.
- Door middel van containertuintjes en gedragsprikkelers wordt op een aantal plekken ingegrepen om de hoeveelheid illegale dumpingen te verminderen. De maatregelen rouleren van hotspot naar hotspot. Hierdoor behouden we aandacht voor een schone omgeving en vallen de maatregelen meer op. Het effect is klein, maar wel effectief voor de hotspot waar ze ingezet worden.

Rijswijk klimaatproof

- Rijswijk wordt klaargemaakt voor klimaatverandering, met focus op hittestress en biodiversiteit. De Rijswijkse Adaptatiestrategie (RAAK) is in 2023 goedgekeurd en onze klimaatatlas is in 2024 bijgewerkt met de nieuwe KNMI-scenario's. Een nieuw hittestresstest tool wordt dit jaar ontwikkeld. We stellen ook een Lokaal Hitteplan op. Op basis van de uitkomsten, kunnen maatregelen effectiever per gebied en wijk worden toegepast. We herstarten ook risicodialogen met de regio en werken samen met Vidomes, Rijswijk Wonen, en Hoogheemraadschap van Delfland aan klimaatadaptieve en biodiverse woonomgeving. Operatie Steenbreek zetten we ook dit jaar voort, met lokale acties en bewustwordingscampagnes. We passen het convenant Bouwadaptief toe.

Verbeteren milieukwaliteit

- We zetten ons in voor een plan van aanpak voor beheersing van de aangetroffen bodemverontreiniging bij volkstuin Ons ideaal.
- We werken aan de realisatie van maatregelen uit het Actieplan Luchtkwaliteit en het Schone luchtakkoord. We voeren een milieuzone in voor de Prinses Beatrixlaan en breiden de milieuzone van de Haagweg uit.
- We actualiseren het actieplan Geluid. In het actieplan worden beleid en de voorgenomen maatregelen ter beperking van de geluidbelasting in de stad beschreven. Op grond van de Europese Richtlijn omgevingslawaaï zijn wij verplicht om dit plan elke 5 jaar opnieuw vast te stellen.
- We werken aan het verminderen van de geluidsoverlast die wordt veroorzaakt door het verkeer, door voor de woningen die op de saneringslijst voorkomen saneringsprogramma's op te stellen. Na het doorlopen van een wettelijke procedure kan subsidie voor de uitvoering van de maatregelen aangevraagd worden bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (Bureau sanering wegverkeerslawaaï). De uitvoering van de bronmaatregel is gekoppeld aan het meerjaren onderhoudsprogramma wegen.
- In 2024, wordt onder de Omgevingswet, de gemeente het bevoegd gezag van alle bodemtaken (warme overdracht bodemtaken). De omvang van deze taak, de bodemdossiers die overkomen en de financiële gevolgen worden nu inzichtelijk gemaakt waarna afspraken gemaakt kunnen worden met de Omgevingsdienst Haaglanden inzake taakverdeling en mandatering.

Gedeelde verantwoordelijkheid voor de leefomgeving

Bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn medeverantwoordelijk voor de kwaliteit van de leefomgeving.

Gebiedsgericht werken

- We werken gebiedsgericht waarbij we in de beleids- en uitvoeringsfase van buiten naar binnen werken, ruimte bieden aan de inbreng van inwoners en constructief samenwerken met bedrijven en maatschappelijke organisaties. We stimuleren dat mensen zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving en we faciliteren eigen initiatieven van inwoners en ondernemers zo goed mogelijk.
- Voor een succesvolle integrale aanpak in wijkontwikkeling en het behouden en verbeteren van de leefbaarheid stellen we de vraag en behoefte van het gebied (buurt, wijk of stad) voorop. We ontwikkelen daar waar nodig een gebiedsprogramma of een plan van aanpak op maat. De gebiedsregisseurs hebben hierin een adviserende rol en zorgen voor de verbinding tussen de inwoners, lokale partijen en bedrijven, maatschappelijke partners en de gemeentelijke organisatie.
- Door middel van 'Groene Ideeën' kunnen bewoners een stukje openbaar groen vrijwillig onderhouden, zoals boomspiegels, groenvakken en geveltuintjes. Met een bijdrage aan de openbare ruimte krijgen bewoners invloed op het uiterlijk van hun omgeving. Omdat bewoners op een ontspannen manier met elkaar aan de slag gaan, versterkt dat de onderlinge contacten en daarmee de sociale samenhang en betrokkenheid bij de straat of buurt. Via samen.rijswijk.nl/groen communiceren we hierover en kunnen bewoners een aanvraag indienen.

Omgevingswet

- In deze collegeperiode realiseren we de invoering van de Omgevingswet in onze gemeente. De invoering van de wet is gepland voor 1 januari 2024. We zullen dan voldoen aan de minimaal wettelijke verplichtingen die de Omgevingswet stelt. In de Omgevingswet staat de balans tussen het benutten en het beschermen van de fysieke leefomgeving centraal.
- We gebruiken daarom de mogelijkheden van de Omgevingswet om bij te dragen aan de verbetering van onze leefomgeving en de bescherming van de gezondheid en veiligheid van onze inwoners. Bijvoorbeeld bij gebiedsontwikkelingen.
- We vervolgen het proces om te komen tot een Rijswijkse Omgevingsvisie conform het plan van aanpak Omgevingsvisie. Na de zomer van 2024 zal de Ontwerp-Omgevingsvisie worden voorgelegd aan de raad ter vaststelling. De Omgevingsvisie in definitieve vorm moet uiterlijk 31 december 2024 door de Raad zijn vastgesteld.
- We gaan vanaf 1 januari 2024 werken met het 'Omgevingsplan van rechtswege' en zetten het proces voort voor de transitie naar het Omgevingsplan Rijswijk (dat de Raad eind 2031 moet hebben vastgesteld). In 2023 is gestart met een opstellen van een basisregeling voor het Omgevingsplan, dat wordt afgerond met een raadsbesluit over de uitgangspunten. In 2024 zijn de volgende activiteiten voorzien:
  - verwerken van het raadsbesluit over de uitgangspunten in de basisregeling;
  - de basisregeling vrijgeven voor inspraak;
  - ontwerpwijziging Omgevingsplan Rijswijk voor de basisregeling opstellen en ter visie leggen.

Nadat het omgevingsplan Rijswijk met de basisregeling is gewijzigd start vanaf 2025 het vervangen van de bestemmingsplannen en beheersverordeningen door de basisregeling. Dit vraagt om een extra financiële inspanning waarvoor te zijner tijd een begrotingsvoorstel wordt voorgelegd.

- We benutten de invoering van de Omgevingswet voor verbetering van onze dienstverlening. Bijvoorbeeld door goed functionerende intake- en omgevingstafels, en een goed werkend Omgevingsloket met gebruik van Toepasbare regels. Waar mogelijk gebruiken we de invoering voor meer deregulering en vermindering van de bureaucratie. Ook na de invoering van de wet zal dit naar verwachting nog inspanning vragen.
- We verwachten eind 2023 extra aanvragen op grond van de huidige regelgeving in aanloop naar de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen per 1 januari 2024. Dit verhoogt de werkdruk binnen de gehele vergunningsketen. Het werken met twee wettelijke stelsels, waarvan 1 "oud" en 1 "nieuw" vraagt extra inzet en energie van de medewerkers. Waar nodig zal extra capaciteit worden ingehuurd.

- Er blijft wat onduidelijkheid over de compensatie van de invoeringskosten van de wet door de Rijksoverheid. Vooral nog wordt uitgegaan van dezelfde uitgangspunten als bij het opstellen van de begroting 2023. In hoeverre deze (gewijzigde) compensatie toereikend is voor de forse financiële inspanning die de invoering van de wet vraagt en blijft vragen zal worden gemonitord.

Huis van de Stad

- We ontwikkelen het Huis van de Stad tot een plek die verbinding legt tussen politiek en samenleving en waar gemeente, inwoners, ondernemers, maatschappelijke en culturele organisaties kennis delen en krachten bundelen om de kwaliteit van de (sociale, culturele en fysieke) leefomgeving in Rijswijk te versterken: een icoon. Het is een herkenningspunt voor Rijswijk. Een plek die symbool staat voor de stad, haar kracht en haar historie.
- We ontwikkelen daarom het gebouw aan de Generaal Spoorlaan 2-4 en de openbare ruimte daaromheen tot een aantrekkelijke omgeving die uitnodigt tot ontmoeting en samenwerking. Nu de huisvesting van bibliotheek, Trias, een horecavoorziening en een aantal activiteiten van Stichting Welzijn Rijswijk in het gebouw deels gerealiseerd en deels aanstaande is, bereiden we de verhuizing van gemeentelijke organisatie (inclusief multifunctionele raad- en theaterzaal) verder voor, waarbij de realisatie van fase 2 van het Huis van de Stad inmiddels zijn afronding nadert. We hebben voorts de opdracht afgerond voor een voorstel voor het in beeld brengen van de verschillende mogelijke scenario's ten behoeve van de buitenruimte van het Huis van de Stad. Vanwege de financiële consequenties van de diverse scenario's opteren wij voornamelijk voor een aanpak van schoon, heel en veilig. De parkeer- en verkeersproblematiek zullen wij aanpakken middels flankerende maatregelen en dus niet via substantiële uitbreiding van de parkeervoorzieningen in het gebied tussen Huis van de stad en schouwburg.

Openbare Speelvoorzieningen

Wij realiseren, beheren en onderhouden voldoende aantrekkelijk ingerichte en veilige openbare speelplaatsen. In het uitvoeringsprogramma van de nota Speelbeleid staat onder andere voor 2024 in de planning:

- Het opstellen van het Speeltuinbeleid.
- Het onderzoek starten naar de behoefte en mogelijkheden voor sanitaire voorzieningen bij (grote) speel/sportplekken.
- Herinrichting speelplek Cromvlietpark met vervanging van de toplaag i.v.m. lood in de bodem.

In het beheerplan vervanging speeltoestellen/herinrichting speelplekken staat o.a. voor 2024 in de planning:

- Ontwerp en participatietraject voor de herinrichting waterspeelplek aan de Treubstraat / Wilhelminapark en de Drassige Driehoek. Voorbereiding in 2024 en uitvoering in 2025.
- Herinrichting speeltuin Inter Amicos.

Wat gaat het kosten?

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Wonen en Leven		2022	2023	2024	2025	2026	2027
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	Lasten	6.857	7.426	6.613	5.945	5.932	5.949
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	Baten	84	82	82	82	82	82
Saldo		-6.773	-7.344	-6.531	-5.863	-5.850	-5.867
7210 Afvalverwijdering en -verwerking	Lasten	8.198	9.393	10.354	10.298	10.303	10.253
7210 Afvalverwijdering en -verwerking	Baten	11.304	10.834	12.743	12.722	12.722	12.722
Saldo		3.105	1.442	2.389	2.425	2.419	2.469
7220 Riolerings en waterzuivering	Lasten	3.515	2.988	3.151	3.166	3.181	3.199
7220 Riolerings en waterzuivering	Baten						
Saldo		-3.515	-2.988	-3.151	-3.166	-3.181	-3.199
7230 Milieubeheer	Lasten	1.945	3.586	7.297	6.976	4.406	4.395
7230 Milieubeheer	Baten	768	1.415	1.726	1.726	1.188	1.188
Saldo		-1.177	-2.171	-5.571	-5.250	-3.218	-3.207

Exploitatie (meerjarig): (bedragen x € 1.000)		Jr.rek.	Raming na wijziging				
Wonen en Leven		2022	2023	2024	2025	2026	2027
7260 Baten rioolheffing	Lasten						
7260 Baten rioolheffing	Baten	6.010	5.714	5.886	5.886	5.886	5.886
Saldo		6.010	5.714	5.886	5.886	5.886	5.886
7290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater	Lasten	857	959	867	867	867	867
7290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater	Baten	51					
Saldo		-806	-959	-867	-867	-867	-867
7300 Hemelwater	Lasten	104	202	142	142	142	142
7300 Hemelwater	Baten						
Saldo		-104	-202	-142	-142	-142	-142
7310 Grondwater	Lasten	144	168	155	155	155	155
7310 Grondwater	Baten						
Saldo		-144	-168	-155	-155	-155	-155
8100 Ruimtelijke ordening	Lasten	4.532	5.441	11.800	3.356	3.357	2.287
8100 Ruimtelijke ordening	Baten	1.018	3.255	8.629	535	535	
Saldo		-3.514	-2.186	-3.171	-2.821	-2.822	-2.287
8200 Woningexploitatie	Lasten	28	36	56	56	56	56
8200 Woningexploitatie	Baten	92	843	93	93	93	93
Saldo		65	807	38	38	38	38
8210 Wijkontwikkeling	Lasten	191	227	837	835	819	819
8210 Wijkontwikkeling	Baten						
Saldo		-191	-227	-837	-835	-819	-819
8220 Volkshuisvesting	Lasten	2.832	3.372	2.325	2.023	1.971	1.973
8220 Volkshuisvesting	Baten	3.018	2.228	2.663	2.413	2.413	2.413
Saldo		186	-1.144	338	390	442	440
8300 Bouwgrondexploitatie	Lasten	490	606	490	490	490	490
8300 Bouwgrondexploitatie	Baten	794	2.568	183	183	183	183
Saldo		304	1.962	-307	-307	-307	-307
8320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	Lasten	30.210	17.634	17.678	24.258	16.047	16.610
8320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	Baten	12.963	17.614	17.658	24.238	16.027	16.590
Saldo		-17.247	-20	-20	-20	-20	-20
Totaal Lasten		59.902	52.037	61.764	58.566	47.726	47.196
Totaal Baten		36.101	44.553	49.664	47.879	39.130	39.159
Saldo Wonen en Leven		-23.801	-7.484	-12.101	-10.687	-8.596	-8.037

Toelichting op de afwijkingen

5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie

Lasten voordeel € 635.650 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

De lagere lasten hebben betrekking op het onderhoud van de bomen. In 2023 is incidenteel geld beschikbaar gesteld voor inhaalslag onderhoud bomen. Dit bedrag valt nu weg in de begroting 2024. Hierdoor is de begroting 2024 € 600.000 lager dan de begroting 2023.

7210 Afvalverwijdering en -verwerking

Lasten nadeel € 505.880 Baten voordeel € 1.908.870 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

De extra lasten hebben betrekking op bijdrage Avalex (€ 305.000) en extra budget voor opruimen illigale dumpingen (€ 200.000).

7230 Milieubeheer

Lasten nadeel € 2.485.770 Baten voordeel € 310.680 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Extra lasten RO Milieu bestaat uit invoering milieuzone Haagweg en Pr.Beatrixlaan (€ 300.000), Ons ideaal (€ 70.000) en extra wekbudget milieu (€ 25.000).

Lasten nadeel € 1.800.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Zoals in raadsvoorstel van het Woningisolatieprogramma al is aangekondigd, blijft een groot deel van het beschikbare budget (€ 2 miljoen) uit 2023 onbesteed vanwege de doorlooptijd van de implementatie. Het resterende budget voor 2023 (vooralsnog vastgesteld op € 1,9 miljoen) wordt met de 2^e halfjaarrapportage 2023 bestemd voor de uitvoering van het Woningisolatieprogramma in 2024. De middelen (ad. € 2 miljoen) in 2024 worden daarmee verschoven naar 2026, waarmee de uitvoering van het programma 3 jaar blijft.

Daarom is in 2024 sprake van een stijging ten opzichte van het voorgaand jaar.

7260 Baten rioolheffing

Baten voordeel € 172.170 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Extra baten verwachten bij de rioolheffingen.

8100 Ruimtelijke ordening

Lasten nadeel € 6.813.840 Baten voordeel € 5.373.540 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Voor de gebiedsontwikkelingen (onder andere Bogaard Stadscentrum, Kesslerpark en Havengebied) waren de projectbegrotingen deels opgenomen in de programmabegroting. Voor 2024 zijn de projectbegrotingen nu volledig verwerkt in de programmabegroting.

8220 Volkshuisvesting

Lasten voordeel € 965.810 Baten voordeel € 196.460 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

Voor beleidsproduct Volkshuisvesting waren er in 2023 verschillende incidentele kosten begroot, deze vallen nu weg. De kosten die wegvallen bestaan uit Hotelkosten COA (€ 500.000), Inhuur voor de Wabo (€ 240.000) en project "Our House" (€ 185.000).

8300 Bouwgrondexploitatie

Lasten voordeel € 405.000 Baten nadeel € 385.000 (raming 2024 t.o.v. raming 2023)

De woningbouwimpuls Bogaard Centrum was in 2023 begroot op beleidsproject Bouwgrondexploitaties. In 2024 is dit onderdeel geworden van de projectbegroting van de gebiedsontwikkelingen.

Investeringsen

Investeringskrediet (U=uitgaven en I=inkomsten bedragen x € 1.000)	2024		2025		2026		2027	
	U	I	U	I	U	I	U	I
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	536		536		536		536	
Transformatie Wilhelminapark 2024	250							
Transformatie Wilhelminapark 2025			250					
Transformatie Wilhelminapark 2026					250			
Transformatie Wilhelminapark 2027							250	
Vervanging bomen 2024	286							
Vervanging bomen 2025			286					
Vervanging bomen 2026					286			
Vervanging bomen 2027							286	
7210 Afvalverwijdering en -verwerking	50		50		50		50	
Afvalbakken 2024	50							
Afvalbakken 2025			50					
Afvalbakken 2026					50			
Afvalbakken 2027							50	
7220 Riolering en waterzuivering	2.180		2.180		2.690		2.690	
Vervanging vrijvervalriolen 2024	2.180							
Vervanging vrijvervalriolen 2025			2.180					
Vervanging vrijvervalriolen 2026					2.690			
Vervanging vrijvervalriolen 2027							2.690	
7230 Milieubeheer	24		24		24		24	
Uitwerking actieplan geluid 2024	24							
Uitwerking actieplan geluid 2025			24					
Uitwerking actieplan geluid 2026					24			
Uitwerking actieplan geluid 2027							24	
8100 Ruimtelijke ordening	20		20		20		20	
Vervanging luchtfoto's 2024	20							
Vervanging luchtfoto's 2025			20					
Vervanging luchtfoto's 2026					20			
Vervanging luchtfoto's 2027							20	

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Lasten 2024	Baten 2024	Saldo
a) Lokale belastingen waarvan de besteding niet gebonden is:			
- Ozb eigenaren woningen		7.403	7.403
- Ozb eigenaren niet-woningen		6.521	6.521
- Ozb	54		-54
- Wet WOZ	232		-232
- Precariobelasting		24	24
- Retributies	2		-2
- Toeristenbelasting		310	310
b) Algemene uitkeringen:			
- Uitkering uit het gemeentefonds	-279	128.470	128.749
c) Dividend:			
- Dividenden	129	415	286
d) Overige algemene dekkingsmiddelen:			
- Gemeente eigendommen	246	1.376	1.130
- Overig	3.281	423	-2.857
- Vennootschapsbelasting	80		-80
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	3.745	144.943	141.197
Onvoorzien			
Onvoorzien uitgaven	50		-50
Onderuitputting kapitaallasten	-500		500
Subtotaal onvoorzien uitgaven	-450		450
Totaal	3.295	144.943	141.647

Toelichting

In dit hoofdstuk worden de onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen beknopt toegelicht.

Grondslagen voor de meerjarenbegroting

Grondslagen	2024	2025	2026	2027
Aantal woningen	28.801	29.465	30.129	31.457
Aantal inwoners	59.373	60.742	62.111	63.480

Lokale belastingen

In de paragraaf lokale heffingen wordt nader ingegaan op beleidsuitgangspunten, ontwikkelingen op het gebied van lokale heffingen, de lastendruk en een vergelijking met andere gemeenten in de regio Haaglanden.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In deze begroting 2024-2027 zijn de resultaten tot de Septembercirculaire 2023 verwerkt. Voor een uitgebreide toelichting op de ontwikkelingen van het gemeentefonds wordt verwezen naar de 2^e Halfjaarrapportage onder algemene dekkingsmiddelen.

Dividend

Betreft het geraamde dividend 2024 van de BNG Bank. Op basis van het besluit van de Algemene Vergadering in april 2023 is dit in de 1e halfjaarrapportage 2023 positief bijgesteld.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige algemene dekkingsmiddelen bestaan vooral uit de gemeentelijke eigendommen, bezuinigingstaakstellingen, het structureel begrotingsoverschot en toegerekende uren

Gemeente eigendommen

Betreft de opbrengst van huren, erfpachten en dergelijke.

De bezuinigingstaakstellingen 2024 bestaan uit:

Omschrijving	Bedrag
Stelpost ombuigingen maatschappelijk vastgoed	€ - 225.000
Stelpost ombuigingen korting subsidie	€ - 314.000
Totaal	€ - 539.000

Begrotingsoverschot

In het coalitieakkoord heeft het college afgesproken dat ze streeft naar een structureel begrotingsoverschot van 0,5% van het begrotingstotaal. Dit is gelijk aan een bedrag van € 1 miljoen.

Toegerekende uren

Onder algemene dekkingsmiddelen zijn de uren verantwoord van vooral de afdelingen Publiekszaken, Financiën, Grondzaken en Juridische zaken die werkzaamheden verrichten voor de producten belastingen en het beheer van vastgoed.

Onvoorziene uitgaven

Om eventuele tegenvallers op te vangen bestaat de post onvoorziene uitgaven. Deze wordt gelijk gesteld aan de begroting 2023 voor een bedrag van structureel € 50.000.

Onder uitputting kapitaallasten

Naast het investeringsplan 2024-2027 bestaan nog niet gerealiseerde investeringskredieten, die we jaarlijks kritisch beoordelen. Naar schatting levert dit € 500.000 per jaar op.

Overhead

Wat willen we bereiken?

Het doel van het overzicht overhead is om de overhead bij de gemeente beter zichtbaar te maken. Daarnaast ontstaat beter inzicht in de directe kosten die de gemeente maakt voor het leveren van haar producten en het halen van haar doelstellingen binnen de beleidsprogramma's. Ook kan door het hanteren van een eenduidige systematiek een betere vergelijking met andere gemeenten worden gemaakt. Het overzicht van het totale apparaat en de onderverdeling naar de verschillende organisatieonderdelen is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. Hiermee wordt de raad inzicht geboden in de omvang en aard van de totale apparaatslasten van de gemeente.

De beoogde effecten zijn:

- Een transparant inzicht in de omvang en samenstelling van de overhead;
- Een efficiënte en effectieve ondersteuning van het primair proces.

Voor de definitie van Overhead wordt aangesloten bij het BBV: Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van het primaire proces. Overhead bestaat uit:

- Leidinggevenden primair proces (projectleiding valt hierbuiten).
- Financiën, toezicht en controle gericht op de (eigen) gemeentelijke organisatie.
- Personeel en organisatie.
- Inkoop.
- Communicatie.
- Juridische zaken.
- Informatievoorziening en automatisering (ICT).
- Facilitaire zaken en huisvesting (inclusief beveiliging).
- Documentaire informatievoorziening
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning.
- Managementondersteuning primair proces.

Voor toerekening van overhead aan grondexploitaties en investeringen heeft de commissie BBV een uitzondering gemaakt, aangezien het niet langer toerekenen een gat in de begroting zou veroorzaken.

Onderdeel	Begrote lasten 2024	Begrote baten 2024	Saldo
Materieel en kapitaallasten	13.373	401	12.972
Personeel	52.354	86	52.268
Eindtotaal apparaatskosten	65.727	487	65.240
Naar programma's en investeringen	-35.974	315	-36.289
Restant(=overhead)	29.753	802	28.951

Na toerekening van de directe lasten resteert een bedrag aan overhead van netto € 28.951.065.

In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het centraal begroten van de kosten van overhead betekent dat het niet langer mogelijk is om uit de ramingen op de beleidsproducten alle tarieven te bepalen. Om deze reden dient op een andere wijze uit de begroting te blijken hoe de tarieven worden berekend en welke beleidskeuzes bij die berekening zijn gemaakt. Hierbij dient in ieder geval vermeld te worden welke overhead- en andere kosten, niet geraamd onder het beleidsproduct (lees: extracomptabel), toegerekend worden.

Beleidsindicatoren

In de regeling beleidsindicatoren van BZK is een aantal indicatoren voorgeschreven die betrekking hebben op de eigen organisatie. Deze indicatoren worden hieronder weergegeven.

Indicator	Eenheid	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	8,43	8,34	9,63
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	8,25	7,45	8,51
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 860,61	€ 935,00	€ 1.089,09
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	20,6%	4,3%	9,1%
Overhead	% van totale lasten	12,4%	10,0%	12,0%

De definitie voor overhead die is vastgesteld door de commissie BBV creëert een nieuwe discussie over de kosten van de gemeentebrede bedrijfsvoering en de toerekening hiervan. Omdat iedere gemeente anders is georganiseerd is het niet eenvoudig om de overhead met andere gemeenten te vergelijken. Er zijn bijvoorbeeld gemeenten die de bedrijfsvoering in een gemeenschappelijke regeling laten uitvoeren en daardoor minder fte per inwoner hebben. Deze diverse manieren van organiseren maakt een discussie over de overhead complex. We voeren benchmarks uit met andere gemeenten. Voorbeeld hiervan is de benchmark van Vensters voor Bedrijfsvoering die diverse aspecten van de bedrijfsvoering belicht.

De groei van de gemeente leidt ook tot hogere inkomsten uit het gemeentefonds. Een deel van deze inkomsten wordt gereserveerd voor extra taken die met de groei gepaard gaan. Zolang deze gelden niet zijn toebedeeld aan het primaire proces worden deze nog toegerekend aan de overhead. Voor de ontwikkeling van de personeelsbegroting en de externe inhuur wordt verwezen naar de paragraaf Bedrijfsvoering.

Paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De gemeente Rijswijk bevindt zich in een zeer dynamische omgeving. Externe factoren zoals diverse financiële crisissen, het herstel daarop met wijzigingen in de door de centrale overheid beschikbaar gestelde budgetten maken dat de gemeente flexibel moet kunnen inspelen op snel veranderende situaties. Het aangaan van risico's valt daarbij niet uit te sluiten.

Niet alleen de externe factoren, maar ook het gegeven dat gemeentelijke budgetten tegenwoordig meer en meer onder druk komen te staan, betekenen dat 'risico' en 'risicobeleid' een niet weg te denken factor zijn als onderdeel van het gemeentelijk beleid.

Risico's beperken zich niet tot enkel risico's met een financieel gevolg. Er zijn ook andere risico's denkbaar die misschien niet onder de term 'financieel risico' te vatten zijn, maar wel als zodanig een risico kunnen vormen. Te denken valt onder andere aan imagoschade, politieke- en veiligheidsrisico's.

Aanleiding en achtergrond

De gemeente Rijswijk wil risico's die zij loopt beheersbaar houden. Hiertoe wordt onder andere extra geïnvesteerd in de professionalisering van projectmanagement. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat huidige en toekomstige risico's in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie.

Om inzicht in deze risico's te verkrijgen is een risico-inventarisatie uitgevoerd. Op basis van de geïnventariseerde risico's wordt het benodigde weerstandsvermogen berekend.

In het kader van de begrotingscyclus worden de risico's gemonitord door de afdelingen. Bij elke rapportage wordt de lijst geactualiseerd, beoordeeld en centraal verwerkt in het risicomanagementprogramma NARIS®. Met dit programma wordt bijvoorbeeld de top 10 risico's en scenario's bepaald, maar kunnen ook de geïmplementeerde beheersmaatregelen worden aangepast.

Kader

Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Het BBV schrijft voor dat een paragraaf Weerstandsvermogen in de jaarstukken moet worden opgenomen. Daarnaast moet, op grond van het BBV, een tabel met financiële kengetallen worden opgenomen. Deze treft u aan het einde van de paragraaf aan.

- Financiële verordening gemeente Rijswijk 2016

Op 19 april 2016 heeft de raad deze verordening vastgesteld. Gewijzigd op 17 december 2019.

- Nota weerstandsvermogen en risicomanagement

Op 17 december 2013 heeft de raad deze nota vastgesteld.

- Nota reserves en voorzieningen gemeente Rijswijk

Ook deze nota is op 17 december 2013 door de raad vastgesteld.

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Actoren	Rollen	Acties/besluiten
Raad	Sturen en toezicht houden	<ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen nota weerstandsvermogen en risicomanagement; • hoogte weerstandsvermogen vaststellen; • programma- en programmarekening vaststellen.
College	Sturen en toezicht houden	<ul style="list-style-type: none"> • toezicht op implementatie risicomanagement; • sturen op verantwoording van risico's.
Management	Sturen en verantwoorden	<ul style="list-style-type: none"> • Implementatie risicomanagement; • beoordelen top 10 risico's; • kwantificering risico's; • aanspreken op gedrag.
Medewerkers	Beheersen	<ul style="list-style-type: none"> • Implementeren beheersmaatregelen; • kwantificeren van risico's; • rapporteren ontwikkeling risico's; • aanspreken op gedrag.
Advies & Control	Beheersen en toezicht houden	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdrage leveren aan risico analyse; • in beeld brengen financiële consequenties; • bewaken input risicobeheersingssysteem.

Risicoprofiel

Om de risico's van de gemeente Rijswijk in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel wordt als volgt gedefinieerd:

Een overzicht van de risico-eigenschappen van de organisatie, d.w.z. minimaal omvattend de risicodefinities met bijbehorende kansen en gevolgen.

Dit risicoprofiel is onder andere tot stand gekomen met behulp van een risicomanagement informatiesysteem dat bij veel gemeenten wordt gebruikt. Hiermee worden risico's systematisch in kaart gebracht en beoordeeld.

Afzonderlijk van het gemeentebreed gehanteerd risicomanagementsysteem systeem is door een extern bureau een risicoanalyse uitgevoerd op de grondexploitatie RijswijkBuiten. Omdat de werkwijze niet geheel overeenkomt met het gehanteerde systeem worden de resultaten apart vermeld en zijn deze niet opgenomen in tabel 1: Belangrijke financiële risico's.

In de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen is wel rekening gehouden met de uitkomsten van de risicoanalyse van RijswijkBuiten.

P&C cyclus

De nota weerstandsvermogen en risicomanagement schrijft een koppeling van het risicoprofiel met behulp van NARIS® voor bij de diverse beleidsrapportages zoals programmabegroting, jaarrekening en tussentijdse rapportages.

In de kern draait NARIS® om het vastleggen en analyseren van risico's, beheersmaatregelen en opgetreden risico's (incidenten). Risico's hebben impact op de activiteiten (processen en projecten) die de organisatie onderneemt om haar doelen te realiseren. Door risico's te koppelen aan projecten, processen en/of doelstellingen ontstaat direct inzicht waarop gestuurd moet worden om grip te houden op de belangrijkste risico's van de organisatie.

Begroting 2024

Voor de programmabegroting 2024-2027 zijn de risico's geactualiseerd. Op grond van het risicomanagementbeleid worden in het onderstaande overzicht alleen de 10 grootste risico's gepresenteerd met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
Juridisch	50%	max.€ 3.000.000	14,58%
Juridische risico's als gevolg van bezwaar, beroep en procedures			
CAO ontwikkelingen	70%	max.€ 2.000.000	13,69%
De CAO loopt op 1-1-2023 af. De onderhandelingen voor een nieuwe CAO moeten nog starten. de verwachting is dat de lonen zullen stijgen. Het is echter nog onzeker met hoeveel de lonen zullen stijgen.			
Participatiewet	50%	max.€ 2.400.000	11,69%
Bezuinigingen op de macrobudgetten BUIG en veranderingen in het rekenmodel waarmee de macrobudgetten BUIG worden berekend kunnen leiden tot tekorten op de lokale rijkssubsidie. Een dergelijke overheidsmaatregel kan niet worden voorkomen en kan leiden tot tekorten. Het participatiebudget wordt maximaal ingezet voor bevordering van uitstroom uit de uitkering zodat de uitgaven aan uitkeringen zo laag mogelijk blijven en het eventuele tekort zoveel als mogelijk beperkt blijft.			
Inflatie en stijgende energieprijzen	50%	max.€ 2.000.000	9,70%
Oplopende inflatie en stijgende energieprijzen. Als gevolg van macro economische ontwikkelingen is er sprake van een hoge inflatie en fors stijgende energieprijzen. Het is onzeker hoe dit zicht in de toekomst gaat ontwikkelen.			
Gebiedsontwikkelingen	50%	max.€ 1.000.000	4,88%
Uitgangspunt bij gebiedsontwikkelingen is 100% kostendekkendheid door middel van bijdragen van ontwikkelaars. Het risico bestaat dat dit niet realiseerbaar is voor alle gebiedsontwikkelingen. Momenteel loopt hiervoor een onderzoek van Twijnstra-Gudde			
Gemeenschappelijke regelingen	50%	max.€ 1.000.000	4,86%
Verplichte bijdragen in exploitatieverliezen en beperkte invloed waardoor beleidsdoelstellingen niet volledig zouden kunnen worden gehaald			
Bouwgrondexploitaties	30%	max.€ 1.200.000	3,54%
Niet kunnen afdekken van risico's, die kunnen ontstaan door richtlijnen, voorwaarden, eisen van andere overheden, langere procedures en overige derden-partijen. Financiële tegenvallers, hogere kosten of lagere opbrengsten			
Toekomstig renterisico	50%	max.€ 700.000	3,40%
De financieringsbehoefte zal vanaf 2023 t/m 2025 liggen tussen de € 40 tot € 60 miljoen inclusief de eventuele extra financieringsbehoefte van RijswijkBuiten. Een en ander is afhankelijk van de ontwikkeling van deze grondexploitatie. De eventuele extra rentekosten worden in rekening gebracht bij RijswijkBuiten. In de begroting is rekening gehouden met financieringskosten van 1,5% over € 60 miljoen, ofwel € 900.000 per jaar voor de algemene dienst. Dit bedrag is voorlopig genoeg om de eventuele rentestijgingen op te kunnen vangen. Door de energiecrisis zal de economie worden afgeremd. Dit zal tot gevolg hebben dat de druk op de renteontwikkeling zal afnemen.			
Betalingsproblemen	50%	max.€ 600.000	2,93%
Betalingsproblemen bij burgers en bedrijven. Als gevolg van de hoge inflatie met als gevolg stijgende kosten voor burgers en bedrijven stijgt het risico dat uitstaande vorderingen niet betaald kunnen worden.			
Investerings	30%	max.€ 600.000	1,76%
Bij grote projecten worden de investeringen overschreden			

Uit de inventarisatie zijn in totaal 62 risico's in beeld gebracht met een totaal geraamd risico van circa € 45.256.000. Risico's met een geschatte omvang kleiner dan € 60.000 zijn in deze berekening niet meegenomen. Indien een dergelijk risico zich daadwerkelijk voordoet, dienen de lasten hiervan binnen de exploitatiebudgetten opgevangen te worden.

Het aandeel van de top 10 risico's in het totaal is € 14.500.000. Dit betekent dat de overige risico's optellen tot een bedrag van € 30.756.000.

Benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgevoerd met behulp van een risicosimulatie (Monte Carlo methode). Dit is een onderdeel van NARIS® waarbij gebruik wordt gemaakt van de inschattingen van de kansen en gevolgen zoals die per risico zijn aangegeven. Op basis van de risicosimulatie kan worden berekend welk bedrag er benodigd is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage van 90%.

Het reserveren van het maximale bedrag van de opgenomen risico's is namelijk niet reëel, omdat de risico's niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang zullen optreden. Het resultaat van deze simulatie is dat met een benodigde weerstandscapaciteit van € 7.590.810 het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt. Ter informatie is in de volgende tabel de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen bij het hanteren van naastgelegen zekerheidspercentages.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit: bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag
75%	€ 6.315.048
80%	€ 6.656.916
85%	€ 7.066.265
90%	€ 7.590.810
95%	€ 8.377.326

Analyse risicomanagement RijswijkBuiten

Afzonderlijk van het gemeente breed gehanteerd risicomanagementsysteem is een risicoanalyse uitgevoerd op de grondexploitatie Rijswijk Buiten. Omdat de werkwijze niet geheel overeenkomt met het gehanteerde systeem worden de resultaten apart vermeld en zijn deze niet opgenomen in bovenstaand overzicht. In de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen wordt wel rekening gehouden met de uitkomsten van de risicoanalyse van Rijswijk Buiten voor zover deze niet kunnen worden opgevangen binnen de Grondexploitatie. In de Elfde herziening van de grondexploitatie Sion-'t Haantje is er een totaalbedrag aan gekwantificeerde risico's opgenomen van € 3,924 miljoen.

Het verwachte nadelige saldo van de Grondexploitatie 2023 bedraagt € 22,551 miljoen, waardoor er binnen de Grondexploitatie geen buffer meer is voor het opvangen van risico's en deze moeten worden meegenomen in de berekening van de weerstandscapaciteit van de gemeentelijke begroting.

In het vierde kwartaal 2023 zullen de wijzigingen op de huidige grondexploitatie in beeld worden gebracht en verwerkt in de begin 2024 vast te stellen Twaalfde herziening van de grondexploitatie.

Totaal benodigde weerstandscapaciteit

Totaal benodigde weerstandscapaciteit	
Uitkomst risicomanagementsysteem	€ 7.590.810
Uitkomst risicoanalyse RijswijkBuiten	€ 3.924.000
Totaal	€ 11.514.810

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Rijswijk bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Weerstand	Startcapaciteit
Algemene reserve	€ 8.720.860
Reserve Woonfonds	€ 3.115.000
Reserve Investeringsfonds energietransitie en klimaat	€ 7.409.995
Onvoorzien	€ 50.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 19.295.855

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moet de relatie worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste en beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

Risico's:

Bedrijfsproces
Financieel
Imago / politiek
Informatie / strategie
Juridisch / aansprakelijkheid
Letsel / veiligheid
Materieel
Milieu
Personeel / arbo
Product

Weerstandscapaciteit:

Algemene reserve
Onvoorzien

Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$	=	$\frac{€ 19.295.855}{€ 11.514.810}$	=	1,67
----------------------------	---	---	-------------------------------------	---	------

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dient te worden vastgesteld welke ratio de gemeente Rijswijk nastreeft. Hiertoe wordt op grond van de nota weerstandsvermogen en risicomanagement gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel.

Waarderingscijfer	Ratio	Kwalificatie
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De ratio valt in categorie B. Geconcludeerd kan worden dat op dit moment, volgens de huidige analyse van de mogelijke risico's, vertaald in het benodigde weerstandsvermogen, de kwalificatie 'Ruim voldoende' van toepassing is.

Ten opzichte van de jaarrekening 2022 is de ratio weerstandsvermogen afgenomen is van 2,8 naar 1,7. Dit is voornamelijk het gevolg van de aanwending van een negatief begrotingsaldo aan de algemene reserve.

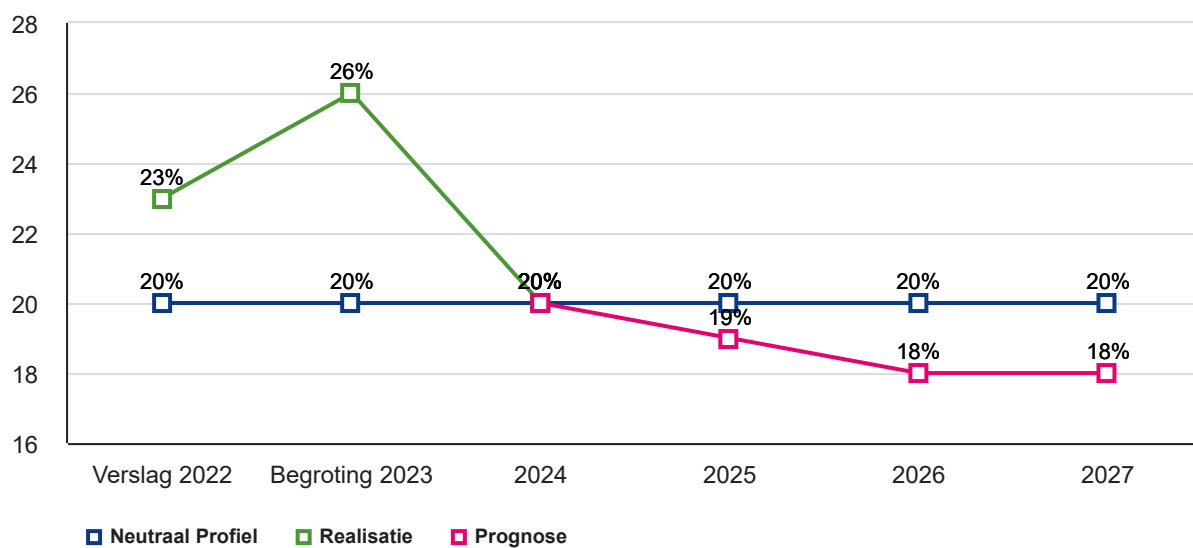
Financiële kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 dient onderstaande tabel met financiële kengetallen te worden opgenomen op grond van art. 11 BBV en de "Regeling vaststelling Kengetallen". Gedachtegang van de commissie BBV is dat deze kengetallen door de toezichhouders (gemeenteraad en provincie) meegewogen dienen te worden bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Hierbij zal nadrukkelijk de eigen specifieke situatie in ogenschouw genomen moeten worden, omdat deze

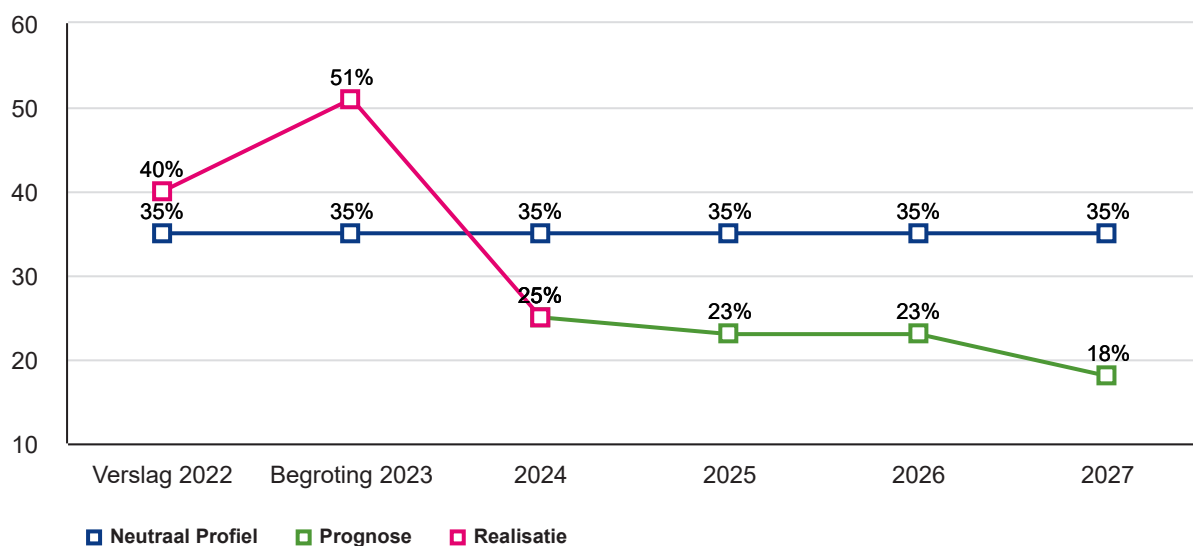
voor iedere gemeente min of meer uniek is. Oftewel, enige nuancering is op zijn plaats bij het interpreteren van de 'kale' cijfers.

Kengetal	Verslag	Begroting	2024	2025	2026	2027
	2022	2023				
Netto schuldquote	103%	96%	110%	122%	124%	115%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	102%	97%	103%	115%	117%	108%
Solvabiliteitsratio	23%	26%	20%	19%	18%	18%
Grondexploitatie	40%	51%	25%	23%	23%	18%
Structurele exploitatieruimte	4,7%	1,3%	0,6%	0,9%	-2,9%	-0,7%
Belastingcapaciteit	100%	111%	108%	108%	108%	108%

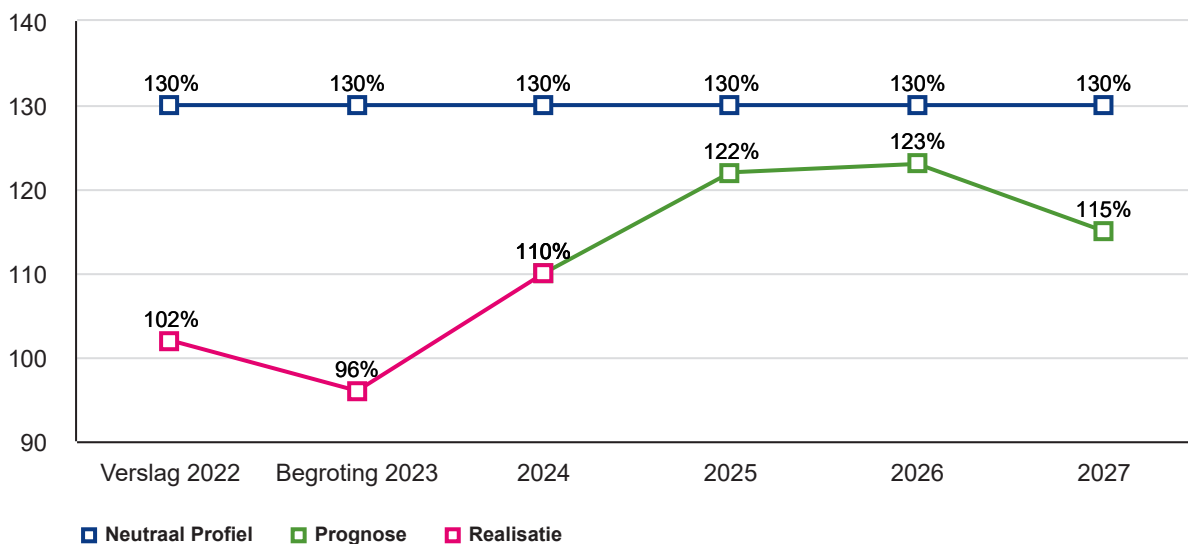
Grafiek Solvabiliteit

Grafiek GREX

Grafiek Netto schuldquote

Toelichting kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. De VNG stelt over de netto schuldquote: “Normaal ligt de netto schuldquote van een gemeente tussen 0% en 90%. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Hij moet niet verder stijgen. Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente in de gevarenszone (rood).” Door forse investeringen neemt de schuld de komende jaren toe, maar door de verkopen in RijswijkBuiten daalt deze tot een acceptabel niveau.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de in de verhouding tussen het eigen vermogen en het totaal vermogen en de mate waarin de gemeente op lange termijn in staat is aan de financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de belangrijkste graadmeter voor de financiële gezondheid. In de begroting 2024 zit de solvabiliteit op de ondergrens van een neutraal financieel profiel (20%), meerjarig zakt het door de ondergrens heen en zakt de gemeente af naar een risicovol financieel profiel. De belangrijkste oorzaken voor deze verslechtering zijn:

- het negatieve resultaat over boekjaar 2022 ad. € 11 mln., voornamelijk veroorzaakt door de verliesneming van € 17 mln. op de grondexploitatie Rijswijk Buiten;
- het verwachte negatieve resultaat over boekjaar 2023 ad. € 14 mln., voornamelijk veroorzaakt door een onverwachte uitgavenstijging voor jeugdzorg, WMO en bijstandsuitkeringen;
- de hogere financieringsbehoefte voor (nieuwe en doorgeschoven) investeringsprojecten en voor de grondexploitatie Rijswijk Buiten doordat daar het afzettempo vertraagd is; en
- de financiële verhouding met het Rijk. Rijswijk is een nadeelgemeente bij de herverdeling van het gemeentefonds en bij het BUIG budget. Voor de uitgaven aan jeugdzorg heeft het kabinet in 2022 incidentele extra middelen toegekend, maar structureel blijft sprake van een tekort in het meerjarenbeeld.

De algemene reserve is de belangrijkste buffer om tegenvallers en risico's op te vangen. Na het afboeken van het negatieve resultaat 2022 resteert een saldo van € 20 mln. Rekeninghoudend met het verwachte negatieve resultaat over 2023 komt de algemene reserve eind 2023 uit op € 6 mln. Op grond van de aangenomen motie bestemmingsreserves (4 juli 2023) zijn de reserves geanalyseerd. Afhankelijk van de financiële ontwikkelingen zal het college bij de jaarrekening 2023 aan de raad voorstellen € 10 mln. over te hevelen naar de algemene reserve.

Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte vergelijkt de structurele baten en structurele lasten met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten (bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de OZB) toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De structurele exploitatieruimte is vanaf jaarschijf 2026 negatief, dit is onder andere verklaarbaar door het negatieve begrotingssaldo.

Grondexploitatie

Omdat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie, is het kengetal grondexploitatie toegevoegd. Dit kengetal geeft de grondpositie (de waarde van de grond) weer ten opzichte van de totale baten. Hoe lager het percentage voor dit kengetal, hoe gezonder dit kengetal is. In Rijswijk is de grondexploitatie zeer bepalend voor de kengetallen. Het kengetal grondexploitatie is sterk dalend van 40% in de jaarrekening 2022 naar 18% in 2027. Dit wordt veroorzaakt door de grondexploitatie RijswijkBuiten. Deze ontwikkeling is onder voorbehoud van de twaalfde herziening van de GREX RijswijkBuiten. Deze herziening kan ook effect hebben op het sovbiliteitsratio en de netto schuldquote.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt tot de landelijk gemiddelde woonlasten. Naast de onroerendezaakbelasting wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing, omdat deze heffingen niet kostendekkend hoeven te zijn, maar ook lager vastgesteld mogen worden (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt). De uitkomst geeft inzicht in de ruimte voor belastingverhoging om bijvoorbeeld een financiële tegenvaller op te vangen of om nieuw beleid te dekken (in het volgende begrotingsjaar). Hiermee geeft dit kengetal – naast de schuld en de verhouding tussen structurele lasten en structurele baten – een indicatie van de wendbaarheid van de begroting, oftewel de mate waarin bijgestuurd kan worden op een tegenvaller (de wendbaarheid wordt verder beperkt door een hoge schuld en structurele lasten die hoger zijn dan de structurele baten). Voor Rijswijk is het kengetal belastingcapaciteit van 111% gedaald naar 108% van af 2024.

Conclusie:

De financiële gezondheid staat onder druk, terugval naar risicovol profiel in zicht

De begroting 2024 sluit op een begrotingsoverschot van € 2 mln. Het meerjarenbeeld laat zien dat de financiële gezondheid fors onder druk staat. Daarbij is ook nog sprake van een aantal belangrijke risico's en onzekerheden: de waardering van de grondexploitatie Rijswijk Buiten, de ontwikkeling van de uitgaven aan jeugdzorg en de financiële verhouding met het Rijk.

In de kadernota 2024 wordt het meerjarenbeeld geactualiseerd. Gelet op bovengenoemde risico's en onzekerheden blijft de koers voor Rijswijk gericht op een financieel neutraal profiel. Indien nodig komt het college in de kadernota 2024 met voorstellen en maatregelen om de financiële gezondheid op orde te houden. Tot die tijd geldt dat nieuwe plannen en ambities die geld kosten alleen mogelijk zijn door het schrappen van oud beleid. De focus komt vooral te liggen op de uitvoering van de bestaande plannen en ambities.

Onderhoud kapitaalgoederen

Wat willen we bereiken?

Visie

Het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen (openbare ruimte, gebouwen) komt in meerdere programma's van deze begroting terug. Het vormt financieel gezien een aanzienlijk deel van de begroting en het is bovendien maatschappelijk gezien van groot belang. Om deze redenen wordt het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen in een aparte, verplichte paragraaf in de begroting opgenomen.

'Samen werken aan de stad'

De gemeente Rijswijk is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de veiligheid van de openbare ruimte. We zorgen dat de openbare ruimte op orde is en aansluit bij het hedendaagse gebruik en de identiteit van onze stad. Dit doen we niet alleen, maar samen met Rijswijk. Bewoners zijn niet alleen belangrijke ogen en oren voor het dagelijks beheer. We vragen hen ook om actief bij te dragen en mee te denken over passende lange termijn oplossingen. Met elkaar hebben we bepaald wat de basis is en hebben we het minimale kwaliteitsniveau op onze kapitaalgoederen vastgelegd in een integraal beheerplan. Dit overkoepelend beheerplan vormt de leidraad voor onze inzet de komende jaren en zorgt ervoor dat de basis op orde blijft. We werken belangrijke ontwikkelingen die veel raakvlakken hebben met en/of invloed hebben op het beheer en onderhoud, verder uit. Denk hierbij aan de energietransitie, klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie.

Doelstellingen

1. De basis op orde

De openbare ruimte voldoet aan de gestelde kwaliteitsniveaus en wettelijke zorgplicht. Dat wil zeggen: geen kapitaalvernietiging en het is schoon, heel en veilig en het onderhoudsniveau is gemiddeld B kwaliteit. We inspecteren regelmatig onze kapitaalgoederen en grijpen tijdig in om kapitaalvernietiging te voorkomen. Er wordt gewerkt met actuele beheerplannen, meerjarenonderhoudsplannen en een adequaat dekkingsplan voor zowel de onderdelen in het integraal beheerplan openbare ruimte als voor al het vastgoed.

2. Meedenken en betrokkenheid

We willen bewoners actief betrekken bij het beheer en onderhoud van de stad. Door samen aan de slag te gaan, willen we niet alleen een openbare ruimte creëren die beter aansluit op het gebruik, maar ook meer betrokkenheid en waardering realiseren. Samen maken we de stad beter.

3. Versterken van parken en groene zones in Rijswijk

Rijswijk is een groene stad. Conform ons groenbeheerplan gaan we de komende jaren investeren in het openbaar groen om dit beeld te behouden en waar mogelijk te versterken. Dit willen we samen met bewoners, gebruikers, partners en bedrijven gaan invullen.

4. Verduurzaming en innovatie in het beheer van kapitaalgoederen

We willen innovatieve technieken in gebouwen-, infra- en groenbeheer gaan toepassen. Daarmee willen we een bijdrage leveren aan de energietransitie en verduurzaming van Rijswijk. Dit aspect nemen we ook mee in de selectie van onze aannemers en toeleveranciers.

5. Optimaal gebruik van gebouwen

Wij gaan gebouwen zoveel als mogelijk multifunctioneel inzetten en proberen hiermee de functies te versterken. Hiermee gaan wij kosten besparen en meer interactie stimuleren tussen maatschappelijke partners.

6. Communiceren

Jaarlijks wordt fors geïnvesteerd in de openbare ruimte. We willen meer laten zien wat we doen, waarom we het zo doen en wat het betekent voor de stad. We gaan de komende jaren de werkzaamheden meer zichtbaar maken.

Indicatoren

Indicator	Realisatie		Streefwaarde			
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
1. Aantal meldingen over de openbare ruimte	9.469	9.000	9.000	8.750	8.500	8.250
2. Voldoen aan vastgesteld kwaliteitsniveau	niveau B	niveau B	niveau B	niveau B	niveau B	niveau B
3. bezettingspercentage maatschappelijk vastgoed	Circa 80%	90%	95%	95%	95%	95%

Areaalgegevens

Het openbare gebied dat de gemeente beheert, omvat een omvangrijk aantal objecten met uiteenlopende functies. Vanwege ontwikkeling, uitbreidings- en ontwikkellocaties en aanpassingen in het openbaar gebied zijn de areaalgegevens aan verandering onderhevig. Enkele kengetallen:

Groen, Water en Recreatie		
Gazon en Gras	circa	194 ha.
Beplanting	circa	111 ha.
Bomen	circa	30.066 stuks
Water	circa	63 km

Voorzieningen voor kinderen en jeugd		
Speeltoestellen	circa	689 stuks

Wegen, civiele kunstwerken en verkeer		
Verkeerregelinstantie	circa	45 stuks
Doorgaande wegen en pleinen	circa	109 ha.
Fiets- en recreatieve paden	circa	121 km ²
Bruggen, tunnels en viaducten	circa	310 stuks
Lichtmasten (incl. armaturen)	circa	9.600 stuks

Volksgezondheid en milieu		
Afvalbakken	circa	970 stuks
ONdergrondse verzamelcontainers	circa	800 stuks
Bovengrondse verzamelcontainers	circa	320 stuks
Riolering en hemelwaterafvoer	circa	231 km

De vastgoedportefeuille welke de gemeente beheert, omvat verschillende objecten met uiteenlopende functies:

Brede Schoollocaties in eigendom bij de gemeente Rijswijk	4
Cultuurlocaties	2
Sportlocaties (geen onderdeel van brede school)	5
Welzijnslocaties/wijkwelzijnswerk	3
Welzijnslocaties/kinderopvang	5
Ateliers (gebouwen)	2
Woningen	12
Winkelpanden	5
Fietsenstallingen	2
Kinderboerderijen	2
Overige gebouwen	14

Wat gaan we daarvoor doen?

Integraal beheerplan

In ons Integraal beheerplan openbare ruimte staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en welke activiteiten wij verrichten. Samenvattend is het credo: slim, doelmatig en sober. Wij zorgen voor de veiligheid en houden de basis op orde. De benodigde middelen voor het realiseren van de kwaliteit hebben we inzichtelijk.

Uitdagingen en risico's

Renovatieprogramma nutsleidingen door bedrijven

Wat voor onze OV kabels geldt, geldt ook voor de kabels en leidingen van nutsbedrijven. De komende jaren gaan de nutsbedrijven in Rijswijk veel verouderde kabels en leidingen vervangen (voornamelijk gas- en waterleidingen). Tevens wordt er de komende jaren glasvezel aangelegd. De gemeente is een actieve gesprekspartner voor de nutsbedrijven. Samen met de nutsbedrijven vindt afstemming plaats over de geplande werkzaamheden en waar kansen liggen om deze te combineren.

Programma met herinrichtingen

Er zijn meerdere straten in Rijswijk waar meerdere onderhoudsproblemen samenkomen (zie ook programma Leven en Wonen). Het gaat om locaties waar de riolering, wegen, kabels en leidingen en bomen oa. moeten worden vervangen. De boomwortels veroorzaken complicaties zoals wortelopdruk welke niet meer te herstellen zijn met kleine onderhoudsmaatregelen. Bij de herinrichting verbeteren we daarnaast ook de (verkeers)veiligheid en de leefomgeving. We creëren een openbare ruimte met een goede balans tussen groen, verharding en verlichting. Hierbij houden we rekening met een toekomstbestendige ondergrondse infrastructuur.

Gemeentelijk Riolerings- en Waterplan

Er wordt de komende jaren meer geïnvesteerd in de riolering vanwege de leeftijd van de riolering en de gemalen. Ook wordt er meer geïnvesteerd vanwege de klimaatverandering (meer aanleg van hemelwaterriolen en andere inrichting (semi) openbare ruimte).

Wat gaat het kosten?

Budgettair kader

Conform de eisen van het BBV maken wij alle onderhoudsbudgetten inzichtelijk in een overzichtelijke tabel. Daarnaast geven wij aan waarvoor het budget wordt ingezet.

Beschikbare exploitatiebudgetten

De belangrijkste exploitatiebudgetten (exclusief kapitaallasten) zijn:

Exploitatiebudgetten (Bedragen x €1.000)	2024	2025	2026	2027	Specificatie van de werkzaamheden
Wegen	1.225	1.225	1.225	1.225	<ul style="list-style-type: none"> • Klein onderhoud asphalt • Onderhoud bestrating • Onderhoud paden • Herstellen belijning • Maaien gras
Groen	2.753	2.150	2.150	2.150	<ul style="list-style-type: none"> • Herstellen gazons • Onderhoud bomen • Herplanten groenstroken • Onkruid en zwerfvuil verwijderen • Verhelpen van storingen en reparaties
Verlichting en verkeersregelinstallaties	894	894	894	894	<ul style="list-style-type: none"> • Preventief vervangen lampen • Schilderen van armaturen en masten • Beheer verkeers- management- systeem • Maaien en krozen van watergangen
Waterwegen	810	604	604	604	<ul style="list-style-type: none"> • Onderhoud beschoeiing • Baggeren watergangen • Veiligheids- controles en inspecties
Spelen	168	169	170	171	<ul style="list-style-type: none"> • Reparaties en klein onderhoud • Veiligheids- controles en inspecties
Bruggen en duikers	295	295	295	295	<ul style="list-style-type: none"> • Reparaties en klein onderhoud • Reinigen • Klein onderhoud van riolering
Riolering	830	830	830	830	<ul style="list-style-type: none"> • Verhelpen van storingen en verstoppingen • Reinigen van riolering • Beheer en monitoren van het functioneren van rioolstelsel
Gebouwen en objecten	122	122	122	122	<ul style="list-style-type: none"> • Preventief onderhoud woningen en objecten • Onderhoud woningen en objecten • Vervangingsonderhoud woningen en objecten
Maatschappelijk Vastgoed	2.348	2.300	2.300	2.300	<ul style="list-style-type: none"> • Preventief onderhoud en beheer maatschappelijk vastgoed • Onderhoud maatschappelijk vastgoed • Vervangingsonderhoud maatschappelijk vastgoed

Investeringsen

De belangrijkste investeringsbudgetten zijn

Investeringsbudgetten (Bedragen x €1.000)	2024	2025	2026	2027	Specificatie van de werkzaamheden
Wegen	2.797	26.755	2.519	5.219	<ul style="list-style-type: none"> • Reguliere vervanging asphalt • Aanpak probleemstraten • Kleinschalige plekken opwaarderen • Reguliere vervanging bomen
Groen	536	536	536	536	<ul style="list-style-type: none"> • Aanpak overlastbomen en versterking laanstructuren • Renovatie en groenontwikkeling
Speelplekken	165	165	165	165	<ul style="list-style-type: none"> • Vervanging van speeltoestellen en ondergronden • Inhaalprogramma verlichting
Verlichting en verkeersregelinstallaties	947	947	947	947	<ul style="list-style-type: none"> • Reguliere vervanging beschoeiing
Bruggen en duikers	1.118	149	207	115	<ul style="list-style-type: none"> • Vervanging van speeltoestellen en ondergronden
Waterwegen	695	695	695	695	<ul style="list-style-type: none"> • Reguliere vervanging van bruggen en duikers
Riolering	2.180	2.180	2.690	2.690	<ul style="list-style-type: none"> • Reguliere vervanging riolering en gemalen
Afvalinzameling	350	350	350	50	<ul style="list-style-type: none"> • Invoeren nieuwe inzameling

Bedrijfsvoering

Inleiding

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft informatie over de interne bedrijfsvoering van de gemeente. Dat omvat HRM-beleid, ICT / digitalisering, huisvesting, financiën en andere onderdelen van de bedrijfsvoering.

Rijswijk groeit. Het aantal inwoners steeg in zes jaar tijd van 49.000 in 2016 naar 58.000 in 2023. De groei gaat na 2023 door. Naast de groei van de stad vragen ook andere opgaven om inzet. Denk aan de energietransitie, de veranderende sociale dynamiek in de samenleving en ondermijning door het verweven raken van bovenwereld en onderwereld. Deze veranderende dynamiek in de stad vraagt iets anders van onze organisatie.

De 'schaalsprong' die de organisatie moet maken en die er voor zorgt dat de organisatie in de pas loopt met de ontwikkeling die Rijswijk als stad doormaakt is een topprioriteit. Alleen met een goed functionerende organisatie kunnen we onze ambities waarmaken.

Het coalitieakkoord 'Gezonde Groei' Rijswijkse koers 2022-2026 spreekt op veel aspecten van de bedrijfsvoering een duidelijke ambitie voor de komende 4 jaar uit. Deze ambitie wordt in het programma 'Groeien met de stad' omgezet in concrete acties. Het programma is daarmee de opvolger van het Groot Project Organisatieontwikkeling. Net als bij het Groot Project wordt gerapporteerd over ambitie, activiteiten en voortgang.

In deze paragraaf wordt per onderdeel aangegeven wat we willen bereiken en hoe we dat willen gaan doen. Daarnaast is een aantal indicatoren opgenomen die de ambities meetbaar maken.

HRM beleid

Wat willen we bereiken?

Flexibiliteit in de organisatie

Een organisatie die past bij de groei van de stad en de toenemende complexiteit van onze opgaven, voldoende kwantitatief en kwalitatief is toegerust en wendbaar kan inspelen op urgente vraagstukken en nieuwe complexe opdrachten.

Versterken van de strategische beleidsadvisering

Een organisatie die kwalitatief is toegerust op de toenemende complexiteit van onze (grootstedelijke) opgaven en steeds sneller wijzigende maatschappelijke en technologische vraagstukken.

Stimuleren van talent

Onze organisatie trekt talent aan, investeert en stimuleert persoonlijke en functionele groei, biedt steeds nieuwe kansen en benut en ontwikkelt het talent optimaal.

Goed werkgeverschap

In onze organisatie voelen mensen zich prettig en veilig. We hebben een divers samengesteld personeelsbestand en we sluiten niemand buiten. Onze kernwaarden, toewijding, betrokkenheid, betrouwbaarheid en deskundigheid zie je overal terug. We sluiten aan op belangrijke nieuwe (maatschappelijke) ontwikkelingen die ons ook tot een aantrekkelijk werkgever maken.

Wat willen we bereiken?

Flexibiliteit in de organisatie

Een organisatie die past bij de groei van de stad en de toenemende complexiteit van onze opgaven, voldoende kwantitatief en kwalitatief is toegerust en wendbaar kan inspelen op urgente vraagstukken en nieuwe complexe opdrachten.

Versterken van de strategische beleidsadvisering

Een organisatie die kwalitatief is toegerust op de toenemende complexiteit van onze (grootstedelijke) opgaven en steeds sneller wijzigende maatschappelijke en technologische vraagstukken.

Stimuleren van talent

Onze organisatie trekt talent aan, investeert en stimuleert persoonlijke en functionele groei, biedt steeds nieuwe kansen en benut en ontwikkelt het talent optimaal.

Goed werkgeverschap

In onze organisatie voelen mensen zich prettig en veilig. We hebben een divers samengesteld personeelsbestand en we sluiten niemand buiten. Onze kernwaarden, toewijding, betrokkenheid, betrouwbaarheid en deskundigheid zie je overal terug. We sluiten aan op belangrijke nieuwe (maatschappelijke) ontwikkelingen die ons ook tot een aantrekkelijk werkgever maken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Flexibiliteit in de organisatie

- Onderzoeken en in kaart brengen waar we als stad naar toe groeien en wat er nog meer op ons afkomt (onder andere wet- & regelgeving). De basis daarvoor vinden we in het rapport van Berenschot.
- Bepalen wat dit betekent voor de inrichting van de organisatie (omvang en aard van de formatie en flexibele schil /externe inhuur) en onze sturingsmechanismen.
- Ontwikkelproces vormgeven en uitvoeren.

Wat betekent dit concreet in 2024

- We stellen een ontwikkelplan op voor een passende organisatiestructuur, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen reguliere aansturing en project-/programmatische aansturing.
- We werken planmatig op basis de bekende data aan het waar mogelijk beperken van externe inhuur op vacatureruimte.

Versterken van de strategische beleidsadvisering

- Toevoegen, versterken en uitbreiden van de strategische functie(s) in de organisatie (verbinding met de GAP-analyse).
- Structureel binnen halen en uitwisselen van nieuwe kennis en vaardigheden (verbinding met externe partijen en opleidings- en ontwikkelingsprogramma's).
- Aantrekken en ontwikkelen en behouden van talent op strategisch werk en denkniveau.

Wat betekent dit concreet in 2024

- We passen het functiehuis en bijhorende salarisstructuur aan ten behoeve van het versterken en uitbreiden van strategische functies in de organisatie.
- We gebruiken de inzichten uit de strategische personeelsplanning/toekomstgerichte personeelsplanning om het potentieel in de organisatie te behouden en door te ontwikkelen ten behoeve van te verwachte vacatures en veranderende of nieuwe opdrachten.

Stimuleren van talent

- Investeren in onze arbeidsmarktbenadering en arbeidsmarktcommunicatie waarin we zichtbaar maken waar Rijswijk voor staat en de wat organisatie te bieden heeft.
- Blijven zoeken naar andere en creatieve manieren om het talent in deze krappe arbeidsmarkt te vinden en aan onze organisatie te binden.
- Mogelijkheden en middelen ontwikkelen voor de persoonlijke en functionele groei van de medewerkers.
- Structureel en transparant inzicht creëren in zowel het potentieel van al onze medewerkers als in de te verwachten vacatures, nieuwe en veranderende opdrachten in de organisatie. Zodat medewerkers en management gezamenlijk kansen kunnen benutten en talenten goed kunnen worden ingezet.

Wat betekent dit concreet in 2024

- We ontwikkelen onze arbeidsmarktcommunicatie door op drie niveaus, te weten op Corporate niveau, op thema/campagneniveau en op vacatureniveau. We stellen aansluitend een arbeidsmarktcommunicatiekalender op.
- We breiden de recruitmentcapaciteit uit om meer externe talenten actief te kunnen benaderen.
- We investeren in een ATS-systeem om het werving & selectieproces te optimaliseren voor de kandidaten, de managers en HRM.
- We investeren voortdurend in leren en ontwikkelen van onze medewerkers. Zowel op organisatie brede thema's als op functionele en persoonlijk ontwikkeling. En bouwen voort aan de content van de Rijswijkacademie.

Goed werkgeverschap

- Zorgen voor een veilige werkomgeving binnen vastgestelde wet- en regelgeving, ons arbobeleid, heldere werkprocessen en instructies en continue aandacht voor onderlinge verhoudingen, inclusie, integriteit, transparantie en leren van fouten.
- Structureel aandacht besteden aan het terugdringen van ziekteverzuim
- Stimuleren van de vitaliteit van ons personeel.
- Aansluiten op ontwikkelingen als hybride werken en het bijdragen aan een duurzame samenleving.

Wat betekent dit concreet in 2024

- We implementeren de nieuwe regeling voor woon-/werkverkeer, inclusief de wettelijk verplichte registratie van CO2-uitstoot en herijken aansluitend de regeling voor dienstreizen.
- We optimaliseren het personeelsinformatiesysteem.
- We voeren een organisatie brede RI&E (risico-inventarisatie en evaluatie) uit, gericht op nieuwe manieren van (samen)werken en de (nieuwe) werkomgeving.
- We herijken ons beleid Hybride werken aan het nieuwe (samen)werken en evalueren waar nodig.
- We versterken onze vitaliteitsaanpak, zowel op inhoud als in de aandacht voor het belang.

Verdere verbetering financiële functie

Wat willen we bereiken?

Rijswijk investeert in de stad waarbij gebiedsontwikkeling, wonen en mobiliteit een belangrijke plaats innemen. Samen met nationale opgaven van het Rijk zoals vluchtelingenopvang, klimaat en milieu vergt dit veel van de financiële slagkracht en beheersing. Deze druk is verder toegenomen doordat het kabinet begin juli 2023 demissionair is waardoor niet duidelijk is of gemeenten snel (voldoende) duidelijkheid krijgen over de lopende financiële vraagstukken met betrekking tot de ombuigingen op het gemeentefonds vanaf 2026. Hierdoor is voor directie, college en de gemeenteraad de urgentie en het belang van een tijdige en adequate bijsturing en verantwoording nog groter geworden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Digitalisering

- In 2024 wordt een nieuw financieel systeem geïmplementeerd;

- Het reeds operationele dashboard zal door verdere ontwikkeling in 2024 meer informatie ontsluiten;
- De software waarmee P&C stukken op de website worden ontsloten, zal ook gebruikt worden voor de werkprocessen in 2024;
- Zakelijke laptops zullen worden ingezet op de werkplek met gebruik van Office365.

Wat betekent dit concreet in 2024

- In het laatste kwartaal zal het nieuwe financiële informatiesysteem gereed zijn voor productie in 2025;
- De organisatie zal worden voorgelicht en opgeleid om het nieuwe systeem te gebruiken;
- Het uitgebreidere dashboard zal meer informatie tonen ten behoeve van de tweemaandelijks monitor;
- De informatiestromen waarmee de P&C stukken gemaakt worden zullen met behulp van software verlopen waardoor meer grip verkregen wordt op voortgang en verwerking;
- Zowel thuis als op kantoor kan met een zakelijke laptop tijd en plaats onafhankelijk gewerkt worden;
- Door de verdere uitrol van Office365 kunnen bestanden gedeeld worden.

Financiële functie

- De tweemaandelijks monitor op budgetten, productie- en projectdoelen, risico's en kansen wordt structureel uitgevoerd;
- De resultaten van de tweemaandelijks monitor worden besproken en toegelicht in het GMT zodat het inzicht actueler zal worden en bijsturing sneller en efficiënter kan plaatsvinden;
- Voorstellen worden structureel vooraf voorzien van een advies;
- Samenwerking tussen decentrale en centrale businesscontrollers wordt geïntensiveerd;
- Het lange termijn investeringsplan wordt verder verbeterd;
- De financiële nota's worden vervangen op basis van de nieuwe financiële verordening;

Wat betekent dit concreet in 2024

- Informatie uit de tweemaandelijks monitor geeft sneller en actueler overzicht van stand van budgetten, productie en projecten: meer zicht en grip;
- Kansen en risico's worden eerder vooraf bekend door pro actieve advisering;
- Voorstellen voorzien van een advies kunnen in de besluitvorming beter afgewogen worden;
- Er kan sneller en actueler overzicht gemaakt worden van de totale financiële situatie;
- Kwetsbaarheid van kennis en actualiteiten worden verbeterd door inzet van "tweetallen" in de businesscontrol functie.
- Er ontstaat beter zicht en grip op de invloed van investeringen op de exploitatie;
- Door nieuwe financiële nota's worden kaders en regels van financieel beleid en beheer van reserves, voorzieningen, treasury en verbonden partijen versterkt.

Digitalisering

Wat willen we bereiken?

Op basis van de ontwikkelingen binnen de IT, de trends die VNG ziet en in het bijzonder de uitdagingen voor gemeente Rijswijk zijn er 3 speerpunten voor de komende jaren geformuleerd, namelijk :

- Borgen van de continuïteit van de informatievoorziening;
- Efficiëntie van de bedrijfsprocessen verbeteren;
- Informatiehuishouding verder op orde brengen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Borgen van de continuïteit van de informatievoorziening

Cloud-strategie

SaaS (Software As A Service) oftewel het naar de 'cloud brengen van applicaties' biedt voor de gemeente een aantal relevante voordelen, met name omdat de leverancier een complete dienst biedt. Daarnaast worden steeds meer applicaties door de leverancier naar SaaS overgezet, zodat

de gemeente op enig moment de stap naar SaaS wel moet maken. Vaak is er geen alternatief meer, of vindt er geen doorontwikkeling meer plaats op de huidige applicatie. Om hier meer grip op te krijgen is er in opdracht van de gemeente Rijswijk een Cloud-strategie, inrichtingsplan en roadmap opgesteld. De uitvoering hiervan zal (de komende jaren) binnen de gemeente Rijswijk de digitaliseringsagenda bepalen.

Het opzetten van een regie organisatie

Vanuit de Cloud-strategie worden steeds meer applicaties buiten de deur geplaatst. Om als gemeente in control te blijven bij het enerzijds 'naar de cloud brengen' van de applicaties, maar ook het bewaken van een juiste IT-dienstverlening hierna, vervolgen we de transitie naar een regie organisatie. De 'cloud-gang' van applicaties zal op een uniforme en consistente manier plaatsvinden aan de hand van een zogenaamde I-Fabriek.

Efficiëntie van de bedrijfsprocessen verbeteren

Datagedreven werken

Door de inzet van Datagedreven werken, kan er sneller ingespeeld worden op vraagstukken en kan er een besluit worden genomen op basis van inzichten wat een hogere waarde geeft voor de samenleving. Datagedreven werken zal het komende jaar breder binnen de organisatie zijn intrede doen.

RPA

RPA, Robotic Process Automation, is het gebruiken van speciale software die standaard repeterende handelingen uitvoert. Het wordt ook vaker een virtuele robot genoemd. Door de inzet hiervan kunnen repetitieve processen volgens vooraf gedefinieerde regels uitgevoerd worden zonder dat hier (veel) menselijke handelingen voor nodig zijn. Vanwege de krapte op de huidige arbeidsmarkt en de toename in de hoeveelheid taken voor de gemeente, kan RPA helpen om een deel van de standaard taken uit te voeren. De komende jaren zullen de mogelijkheden van RPA binnen de gemeente Rijswijk verkend gaan worden.

Informatiehuishouding verder op orde brengen

(Domein) Zaakgericht werken

Zaakgericht werken is een werkwijze waarmee de processen voor afhandeling van de vraag en de informatievoorziening aan de aanvrager is vormgegeven in een volgsysteem rondom een vraag (een zaak). Zaakgericht werken biedt voordelen voor een efficiënte afhandeling van de vraag en het op orde houden van de informatiehuishouding (Archiefwet). Ook het komende jaar zullen er processen, zaakgericht ontsloten worden.

Common Ground

Common Ground is de informatiekundige visie waarmee gemeenten collectief de informatievoorziening eenvoudiger, flexibeler en slimmer gaan inrichten. Met de herinrichting van de informatievoorziening kunnen gemeenten hun dienstverlening en bedrijfsvoering ingrijpend verbeteren. Dat stelt ons in staat om op een moderne en flexibele manier in te spelen op maatschappelijke opgaven.

Huisvesting en Facilitair

Wat willen we bereiken?

Na de verhuizing van de gemeentelijke organisatie naar Huis van de stad zetten we in op een ontmoetingsplek voor de stad en medewerkers. We streven ernaar om van het Huis van de stad een multifunctioneel gebouw te maken dat het bruisende hart van onze stad zal vormen. Het moet een plek zijn waar zowel bewoners als medewerkers van de gemeente Rijswijk zich thuis voelen, waar we

efficiënte diensten kunnen verlenen en innovatie wordt gestimuleerd. We faciliteren in een moderne werkomgeving waar we ontmoeting en hybride werken mogelijk maken.

Vanuit facilitair streven we ernaar om onze diensten op een verantwoorde en duurzame manier te beheren en te verbeteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

In Huis van de stad creëren we verschillende type werkplekken om het hybride werken goed te faciliteren. We gaan terug in onze aantal basiswerkplekken en geven meer ruimte aan andere type werkplekken. In Huis van de stad Rijswijk komen ook projectruimtes, belplekken, focusruimtes, aanlandplekken en informele zitplekken. Dit ondersteunen wij door het invoeren van het activiteitgericht werken. Hierbij zoekt men een passende werkplek op basis van de aard van de activiteit. We evalueren in 2024 het nieuwe (samen)werken en zetten in op doorontwikkeling van het nieuwe concept.

We zullen hybride werken mogelijk maken door de kantooromgeving in het Huis van de stad hierop aan te passen. Zo zorgen we voor voldoende hybride vergaderruimtes, ontmoetingsplekken en introduceren we een werkplek app om werkplekken te reserveren.

Daarnaast zorgen we ervoor dat medewerkers een gezonde en veilige thuiswerkplek kunnen creëren met behulp van een thuiswerkplekvergoeding.

We zullen een nulmeting uitvoeren om te bepalen waar we momenteel staan met onze facilitaire processen wat betreft duurzaamheid. Vervolgens zullen we verbeteringen doorvoeren binnen deze processen. Hierbij valt te denken aan de interne afvalverwerking, voorzieningen voor warme dranken en de catering.

Informatiebeveiliging en Privacy

Wat willen we bereiken?

Wij zorgen ervoor dat we bewust en veilig omgaan met informatie door een combinatie van het organisatorisch en technisch borgen van de juiste toegankelijkheid van informatie, het opbouwen en onderhouden van het bewustzijn over informatieveiligheid en privacy en tijdige signalering en opvolging van incidenten. We zijn transparant: we maken inzichtelijk waarvoor wij de gegevens van onze inwoners gebruiken en bieden mogelijkheden tot inzage in het eigen dossier of tot een verzoek voor wijziging/ vernietiging van de eigen gegevens.

Onze verantwoordelijkheid voor informatiebeveiliging en privacy beperkt zich niet tot onze eigen organisatie. Ook in samenwerking met andere organisaties nemen wij onze verantwoordelijkheid voor het zorgvuldig omgaan met informatie en privacy in de keten door te zorgen voor duidelijke afspraken over deze onderwerpen.

Doelstellingen

- We voldoen aan het basisnormenkader zoals verwoord in de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).
- We voldoen aan de eisen die de privacywet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), aan ons stelt.
- We leggen jaarlijks verantwoording af over informatieveiligheid door toepassing van de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA).

Wat gaan we daarvoor doen?

Informatiebeveiliging volgens BIO

In de gemeentelijke processen gaat veel informatie om. Burgers en bedrijven mogen erop vertrouwen dat we zorgvuldig met die informatie omgaan. Tegelijkertijd is de wens dat informatie altijd beschikbaar is en klopt. De dienstverlening krijgt steeds meer een digitaal karakter. In het coalitieakkoord

onderschrijven we dat. Dit heeft consequenties voor de organisatie van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie. Om die goed te kunnen borgen is binnen de overheid afgesproken om één norm voor informatiebeveiliging te hanteren: de baseline informatiebeveiliging overheid (BIO). Ook voor Rijswijk is dat de standaard.

De BIO is het ijkpunt bij de jaarlijkse verantwoording over de informatiebeveiliging. Voor die verantwoording is landelijk een eenduidige systematiek ontwikkeld (ENSIA, eenduidige normatiek single information audit). In feite wordt met de ENSIA verantwoording afgelegd over de mate waarin de BIO is geïmplementeerd.

Rijswijk zet zich ervoor in om stapsgewijs steeds beter aan de BIO te voldoen. Daar is een plan van aanpak voor opgesteld. Het plan volgt twee sporen. In het ene spoor worden beveiligingsmaatregelen ontwikkeld die gemeentebreed (voor alle processen) worden ingezet, in het tweede spoor wordt ieder proces apart onder de loep genomen en daar waar nodig aangepast aan de BIO. Op basis van de resultaten van de verantwoording en de leerpunten uit recente landelijke incidenten is bepaald welke maatregelen, naast de verdere implementatie van de BIO volgens het plan van aanpak, met prioriteit worden opgepakt. In 2024 zal er daarom (opnieuw) aandacht worden gegeven aan bewustwording en de verdere ontwikkeling van het incidentmanagement.

Bewustwording

De technische beveiligingsmaatregelen kunnen nog zo goed op orde zijn, een menselijke fout is zo gemaakt. De voorbeelden zijn legio, waarbij ICT-systemen besmet raakten met gijzelsoftware nadat een medewerker op een linkje in een phishingmail had geklikt of zijn inloggegevens prijs gaf. De gevolgen kunnen groot zijn: lege schappen in de winkels of het stilvallen van de dienstverlening van de gemeente. Door toepassing van tools met kunstmatige intelligentie (zoals ChatGPT) worden frauduleuze berichten steeds gehaaid, Misleidende berichten zijn daardoor moeilijker te herkennen. Het blijft belangrijk om medewerkers te wijzen op de, veranderende, risico's op het gebied van informatiebeveiliging en aan te geven hoe ze daarmee om moeten gaan.

Incidentmanagement

Ondanks alle, vooral preventieve, beveiligingsmaatregelen is het belangrijk om voorbereid te zijn op de situatie dat het toch misgaat. Uit de vele voorbeelden die in de media genoemd worden, blijkt dat een ongeluk in een klein hoekje schuilt. Hoe zorg je er dan voor dat de dienstverlening aan burgers en bedrijven daar zo min mogelijk hinder van ondervindt. Voor de beheersing van dit soort incidenten is een crisisplan gemaakt. De praktische toepasbaarheid van dat plan zal worden getoetst. Daarnaast zal gewerkt worden aan het opstellen en verder verfijnen van bedrijfscontinuïteitsplannen voor de bedrijfskritische processen.

Borgen Privacy

Een van de doelen van de gemeente is het tijdig aansluiten op de snel veranderende omgeving naar een persoonlijke, inclusieve en digitale dienstverlening van een excellent niveau. Dit doel gaat gepaard met de verwerking van grote hoeveelheden data, waaronder persoonsdata, en het gebruik van nieuwe technologieën en modellen zoals datagestuurde werken. Maatschappelijke vraagstukken, zoals de bestrijding van armoede en schulden, vragen naar het koppelen van data om inwoners met een hulpvraag beter van dienst te kunnen zijn. Ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving, de duurzaamheidstransitie maar ook camerabewaking om de veiligheid op de openbare ruimte te verbeteren, vragen naar inzet van artificiële intelligentie (AI), algoritmen en sensoren.

Deze nieuwe technologieën verbeteren werkprocessen en bieden kansen, maar nemen ook risico's met zich mee voor de balans tussen inwoners en de gemeente, vooral als het gaat om de bescherming van de data van onze inwoners. Bij het gebruik van nieuwe technologieën, waaronder AI en algoritmes, is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) geheel van toepassing wanneer persoonsgegevens worden gebruikt. Hierdoor vallen deze technologieën onder het toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens. Naast de reguliere aandacht voor het naleven van de AVG, richt de privacy organisatie zich in 2024 ook op het vergroten van het kennisniveau en de bewustwording over het gebruik van deze nieuwe technologieën en de impact hiervan voor onze

inwoners. Bijvoorbeeld als algoritmes onbedoeld bepaalde groepen in de samenleving discrimineren. Er komen spelregels bij de inzet van deze technologieën zoals het centrale algoritmeregister voor de Nederlandse overheid. Technologieën die gebruik maken van persoonsgegevens zullen daarom onderdeel uit gaan maken van het Security & Privacy e-learning programma voor medewerkers. Ook zullen deze aandacht krijgen bij selectie en/of ontwerp van informatiesystemen (non-discriminatie by design) en bij risicoanalyses (Data Privacy Impact Assessments) die voorafgaand aan verwerkingen moeten worden uitgevoerd.

Invoering rechtmatigheidsverantwoording

Wat willen we bereiken?

Met ingang van het verslagjaar 2023 dient het college van burgemeester en wethouders zelf een rechtmatigheidsverantwoording op te stellen en op te nemen in de jaarstukken. Hiermee wordt zelfstandig verantwoording afgelegd over de naleving van geldende wet- en regelgeving bij de totstandkoming van de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening.

Wat gaan we daarvoor doen?

Door middel van de (verbijzonderde) interne controle wordt inzichtelijk gemaakt waar de gemeente staat bij de beheersing van de kritische processen. Er worden aanbevelingen gedaan die met het management worden besproken en er wordt toegezien op de opvolging hiervan. Op deze wijze kan de gemeente steeds beter aantoonbaar 'in control' komen. Er is sprake van een groeiproces gericht op het betrekken van de gehele gemeente bij de verbetering van de bedrijfsvoering en de interne beheersing.

Om een verklaring op te kunnen stellen worden veel processen en beheersmaatregelen nogmaals tegen het licht gehouden en – in goed overleg met de accountant – voorbereidingen getroffen voor een goede onderbouwing van deze rechtmatigheidsverantwoording. Een knelpunt is nog wel dat gedetailleerde informatie over wat de rechtmatigheidsverantwoording precies vereist, nog steeds onduidelijk is.

Wet open overheid

Wat willen we bereiken?

De Wet open overheid (Woo) is in 2022 in werking getreden als vervanger van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB). Het doel van de Woo is een open, transparante en toegankelijke overheid. Onder de Woo kan iedereen een verzoek doen om openbaarmaking van informatie. Tevens verplicht de Woo bestuursorganen om de komende jaren informatie uit 11 informatiecategorieën openbaar te maken.

De actieve openbaarmakingsplicht treedt gefaseerd in werking op een nader te bepalen moment.

Concreet vergt dit dat onze informatievoorziening naar de nieuwe normen wordt aangepast.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met de oplevering van het plan van aanpak in juli 2023 is de planningsfase van de Woo afgerond. In de tweede helft van 2023 volgt de realisatie van een aantal generieke randvoorwaarden, zoals de implementatie van anonimiseringssoftware en een publicatieplatform. Belangrijke mijlpalen voor 2024 zijn het doorvoeren van procesaanpassingen die leiden tot publicatie van informatie die het Rijk heeft aangemerkt voor fase 1.

Burgergerichte Overheid

Wat willen we bereiken?

We blijven inzetten op zogenaamde informele afdoening. Voorbeeld hiervan is het ketenproces betreffende WOZ-bezwaren, waarin het team Belastingen het voortouw neemt met mediation. Informele afdoening is uitgangspunt voor klachtenbehandeling.

Wat gaan we daarvoor doen?

Optimalisatie van de coördinatie van gemeente brede klachtbehandeling staat op de agenda. Daartoe wordt de klachtregeling aangepast en moet het werkproces in een zaakstelsel worden ingericht. Team Juridische zaken ondersteunt vakteams bij het aanpassen en opstellen van regelgeving, medewerkers volgen trainingen c.q. opleidingen voor bij voorbeeld deskundigheidsbevordering, gericht op gespreksvoering en het vermogen maatwerk toe te passen. Vanzelfsprekend volgen we (landelijke) ontwikkelingen en benutten we formats van de Rijksoverheid (bv. Deelprogramma Burgergerichte overheid).

Personele indicatoren

Indicatoren

Op basis van onze doelstellingen en resultaten hanteren we voor de volgende periode de onderstaande indicatoren:

Indicator	Realisatie 2022	Begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Verhouding vast-flexibel (%kosten inhuur t.o.v. Totale loonsom ¹)	16,3%	18%	20%	19,5%	19%	18%
Gemiddelde uitgaven opleiding en ontwikkeling per medewerker ²	€ 933	€ 882	€ 882	€ 882	€ 882	€ 882
Streefcijfer ziekteverzuimpercentage	6,1%	5,2%	5,0%	4,8%	4,6%	4,6%

- 1 De krapte op de arbeidsmarkt heeft tot gevolg dat in Rijswijk een aanzienlijk aantal vacatures op meerdere vakgebieden moeilijk te vervullen zijn. (o.a. Ruimtelijke teams, bij veiligheid en handhaving, juridische zaken etc.) Dit betekent dat nog veel moet worden ingehuurd om de gemeentelijke taken uit te kunnen blijven voeren. Tegelijkertijd breiden we ons recruitment uit, ontwikkelen we opleidings- en ervaringstrajecten (m.b.v. inhuur) voor junior en medior medewerkers die we wel weten aan te trekken of intern kunnen laten doorstromen, werken we met detavast-constructies (inhuur met uitzicht op instroom) zodat op termijn de inhuur in dienst treedt en zoeken we naar mogelijkheden om de functiewaarding (wat kunnen we bieden aan salaris) van zwaardere functies binnen ons functiegebouw concurrerender te maken.
- 2 In Rijswijk zetten we in op de ontwikkeling van medewerkers om de kwaliteit van onze dienstverlening op peil te houden, om potentiële medewerkers geïnteresseerd te maken voor werken bij Rijswijk, medewerkers ook voor langere termijn aan onze organisatie te binden, optimaal gebruik te maken van de talenten van medewerkers en doorgroei te stimuleren naar andere (moeilijker vervulbare) functies. Het huidige budget bedraagt ca 1.2% van de loonsom (realisatie in 2022 = 1.4%). De wens is om hiervoor op termijn het budget uit te breiden naar 2% van de loonsom. Voor de komende jaren is hiervoor nog geen ruimte en handhaven we nog het huidige budget waar mogelijk aangevuld met projectgelden voor de implementatie van nieuwe wetgeving en beleid.

In het programma Overhead wordt de inhuur berekend op het geraamde budget dat voor inhuur in de begroting is opgenomen. In de Paragraaf Bedrijfsvoering wordt bij de indicator Verhouding vast-flexibel rekening gehouden met het feit dat er bijvoorbeeld ook tijdelijk wordt ingehuurd voor bijvoorbeeld openstaande vacatures.

Personeel in cijfers

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de geraamde salarislasten per domein.

	2023 inclusief begrotings wijzigingen	2024
Personele lasten		
Huidig personeel excl. Griffie en RijswijkBuiten	48.013.024	50.727.694
Directie inclusief ondersteuning	2.775.440	3.288.360
Bedrijfsvoering	12.140.450	10.634.544
Maatschappelijke Ontwikkelingen	10.362.030	10.988.550
Ruimtelijke Ontwikkelingen	8.498.074	10.450.180
Sociaal Domein	13.002.450	14.553.420
Overig	1.234.580	812.640
Griffie en RijswijkBuiten	1.347.550	1.724.330
Griffie	539.850	916.940
RijswijkBuiten	807.700	807.390
Gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders	1.251.160	1.167.800
Bestuur	1.251.160	1.167.800
Voormalig personeel	172.290	172.290
Organisatieverliezen	72.020	72.020
Sporthal/zwembad algemeen	80.000	80.000
Voorziening pensioenen wethouders	20.270	20.270
Eindtotaal	50.784.024	53.792.114

Overig bestaat uit:		
Garantiebanen	213.560	213.340
Lasten huwelijksvoltrekkingen/partnerschapsregistr	45.000	45.000
Speeltuinen en -plaatsen	13.890	13.890
Stage- en traineeplan	145.000	145.000
Organisatieverliezen	134.980	134.980
Ombuigingen en schaa sprong	682.150	260.430
	1.234.580	812.640

Overzicht formatie en bezetting

Onderstaand wordt een overzicht gegeven van de formatie en de bezetting per domein:

Domein	Formatie in fte's	Bezetting in fte's	Vacatureruimte/ Overbezetting
Griffie	5,5	3,5	2
Directie inclusief ondersteuning	25,5	21	4
Bedrijfsvoering	123,5	128,5	5
Maatschappelijke Ontwikkelingen	134	111,5	22,5
Ruimtelijke Ontwikkelingen	120,5	100	20,5
Sociaal Domein	150	131	19
Subtotaal	559	495,5	63,5
RijswijkBuiten	9,5	6	3,5
Totaal	568,5	501,5	67

Bovenstaand overzicht geeft een beeld van de vacatureruimte binnen de gemeente op de peildatum 1 oktober 2023. De salarislasten die vrijvallen als gevolg van de vacatureruimte kunnen worden ingezet om (tijdelijk) extern in te huren om de continuïteit van de werkzaamheden te waarborgen.

Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen voeren vaak taken uit met een groot politiek belang en ze leveren hierbij een belangrijke bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke doelen. Het deelnemen in Verbonden partijen levert gemeenten naast voordelen ook financiële en bestuurlijke risico's op. Het is noodzaak om zicht te hebben op deze risico's die immers de realisatie van de doelstellingen binnen de gestelde financiële kaders kunnen belemmeren. De paragraaf Verbonden partijen, in de programmabegroting en in de programmarekening, is een belangrijk instrument voor de gemeente Rijswijk om proactief te sturen op Verbonden partijen.

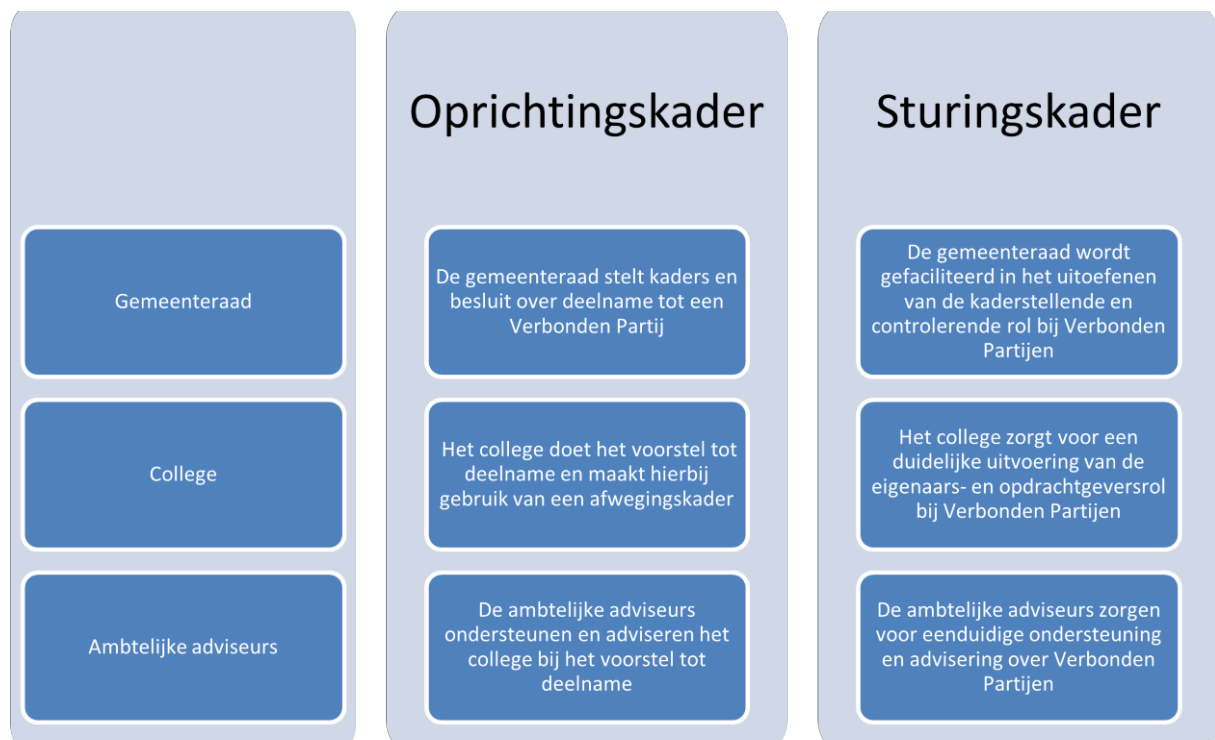
Verbonden partijen zijn organisaties waaraan de gemeente zich bestuurlijk en financieel verbindt.

Verbonden partijen bestaan uit deelnemingen door de gemeente in gemeenschappelijke regelingen, N.V.'s, B.V.'s, stichtingen, verenigingen, Publiek Private Samenwerkingsconstructies etc. Het Besluit

Begroting en Verantwoording (BBV) waarin algemene regels voor de verantwoording door gemeenten en provincies staan, geeft als definitie:

Een Verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

In de Nota Verbonden partijen 2013 staan kaders voor hoe de gemeente Rijswijk wil omgaan met Verbonden partijen. Het betreft de volgende kaderstellende uitgangspunten:

Overzicht Verbonden Partijen

De gemeente Rijswijk heeft bestuurlijke en financiële belangen in drie vennootschappen en tien gemeenschappelijke regelingen.

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen	Stichtingen en verenigingen	Overige verbonden partijen
Stedin Holding N.V.	GGD en VT Haaglanden	Stichting Businesspark Haaglanden	Woonfonds Rijswijk
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Industrieschap De Plaspoelpolder (IPP)		
N.V. Dunea Duin & Water	Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex		
De Binnenbaan B.V.	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)		
	Omgevingsdienst (ODH)		
	Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden		
	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)		
	Bedrijfsvoeringsorganisatie Delft-Rijswijk		

Risicoprofiel

De Verbonden partijen van de gemeente Rijswijk lopen sterk uiteen in (financiële) omvang en vorm. Hierdoor variëren ook de gemeentelijke belangen en risico's sterk. Door jaarlijks het risicoprofiel van een Verbonden partij in te schatten, zorgt de gemeente Rijswijk ervoor dat kansen en bedreigingen bij Verbonden partijen tijdig worden gesignaleerd en dat hierop adequaat kan worden gereageerd.

Het risicoprofiel van een Verbonden partij is gebaseerd op actuele bestuurlijke en financiële risico's en gebeurt op basis van een risicoanalyse (zie bijlage B Nota Verbonden Partijen). Op basis van de risicoanalyse en het vastgestelde risicoprofiel wordt een pakket aan stuur- en beheersinstrumenten gekoppeld aan een Verbonden partij. Het stuur- en beheersinstrumentarium dient binnen de gemeente Rijswijk om vorm en inhoud te geven aan de aansturing, het beheer en de control van de specifieke Verbonden partij.

Hoe groter het bestuurlijk en/of financieel risico dat wordt gelopen bij een Verbonden partij, des te intensiever zijn de sturing op de Verbonden partij en de informatievoorziening aan de gemeenteraad. De gemeente Rijswijk kent hiervoor drie verschillende pakketten: het basispakket, het pluspakket en het aanvullende pluspakket.

Het basispakket is van toepassing op alle Verbonden partijen. De sturing op Verbonden partijen die zijn ingedeeld in het plus- en aanvullend pluspakket is echter intensiever. Bij deze Verbonden partijen zal het ambtelijk en bestuurlijk contact worden geïntensiveerd en zullen onder andere de prestatieafspraken en risico's nauwlettender worden gevolgd. Deze intensivering van de sturing stelt het college bovendien in staat om de gemeenteraad accuraat te informeren (zie verder bijlage C Nota Verbonden Partijen).

Hieronder staat van elke deelneming of gemeenschappelijke regeling informatie. Per deelneming worden de belangrijkste wetenswaardigheden weergegeven in het hoofdstuk Toelichting op de vennootschappen. Dit gebeurt op dezelfde manier als in de voorgaande jaren. In de tabel die daarna volgt zijn de belangrijkste feiten van tien gemeenschappelijke regelingen opgenomen. Het overzicht financieel belang geeft inzicht in de financiën van zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen. Tot slot is in één tabel het risicoprofiel en het daarbij behorende stuur- en beheerspakket van zowel de vennootschappen als de gemeenschappelijke regelingen weergegeven.

		Bestuurlijk risico		
		laag	gemiddeld	hoog
Financieel risico	laag	laag MRDH SJH Dunea BNG GGD en VT Haaglanden ICT Delft Rijswijk ODH De Binnenbaan B.V. St. Businesspark Haaglanden Woonfonds Rijswijk 1	laag/gemiddeld 1	gemiddeld 2
	gemiddeld	laag/gemiddeld Avalex VRH Stedin 1	gemiddeld IPP 2	gemiddeld/hoog 2
	hoog	gemiddeld 2	gemiddeld/hoog 2	hoog 3

SJH = Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Zoals aangegeven past bij elk risico een passend stuur- en beheersinstrumentarium. Bij het risicoprofiel met de kwalificatie 1 past het zogenaamde basispakket. Dat betekent dat begroting en jaarstukken tijdig aan de raad worden voorgelegd en dat er een zienswijze wordt opgesteld. Bij het risicoprofiel met de kwalificatie 2 kunnen aanvullende maatregelen worden gesteld aan rapportages en overleggen, informatie op maat (raadsinformatiebrieven) en de mogelijkheid tot het uitvoeren van onderzoeken. Bij de Verbonden partijen met de waardering van het risico in de klasse 3 is het aanvullende pakket nog intensiever. Hiervoor is echter een breed regionaal draagvlak vereist. Te denken valt aan: het vaststellen van aanvullende kaders, het instellen van een rekeningcommissie, het doen van een rekenkameronderzoek, het doen van een onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de verbonden partij.

Toelichting op de vennootschappen

Overzicht Vennootschappen			
Naam	Stedin		
Vestigingsplaats	Rotterdam		
Doel/Openbaar Belang	Beheren van gas- en elektriciteitsnetwerken		
Ontwikkelingen	Ten tijde van het opstellen van deze begroting is bekend geworden dat de Staat – onder voorbehoud van instemming door beide Kamers – zal toetreden als aandeelhouder van Stedin Holding N.V. (hierna: Stedin) met een bedrag van € 500 miljoen. Het aandelenbelang van de Staat in Stedin bedraagt daarmee 11,9%. Door de toetreding verbetert de kredietwaardigheid van Stedin en daalt de kapitaalbehoefte de komende jaren. Het gemeentelijk publieke belang is hiermee gediend. De essentiële veiligheid, leveringszekerheid en betaalbaarheid van energie blijven intact. Ook de cruciale rol van Stedin in het slagen van de woningbouwopgave en het tijdig aangesloten worden op het elektriciteitsnet, en de elektrificatie van de industrie is hiermee geborgd. De dividendbaten van de gewone aandelen van Rijswijk verwateren door de toetreding van de Staat als aandeelhouder van 1,78% naar 1,57%. Vanwege onze zeer behoedzame raming, heeft dit geen negatief effect op onze begroting. Het dividend op onze cumulatief preferente aandelen blijft ongewijzigd. Hierop heeft de toetreding geen effect. In 2024 zullen de gesprekken van Stedin met mogelijke nieuwe aandeelhouders zoals provincies en gemeenten in het verzorgingsgebied verder gaan. De kapitaalbehoefte tot aan 2032 blijft groot vanwege de zeer grote benodigde investeringen in het net. De berekeningen van Stedin van de resterende kapitaalbehoefte zullen in 2024 duidelijk worden.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Risico op lagere dividendumuitkering		
Doelstelling/taakstelling	Algemene dekkingsmiddelen, Groiefonds Rijswijk		
Rechtsvorm	Vennootschap		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1-2022)	Eindstand (31-12-2022)
	Eigen vermogen	€ 3,270 miljard	€ 3,342 miljard
	Vreemd vermogen	€ 4,912 miljard	€ 5,178 miljard

Overzicht Vennootschappen			
Resultaat 2022	€ 44 miljoen		
Aandelenkapitaal	88.486 aandelen van € 100 nominaal + 14.087 cumulatief preferente aandelen van € 480,69 prijs per cumulatief preferent aandeel.		
Financieel belang	1,57% van het gestort gewone aandelenkapitaal en 3,39% van de cumulatief preferente aandelen.		
Naam	BNG (Bank voor Nederlandse gemeenten)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Doel/Openbaar Belang	Bank ten dienste van de overheid.		
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Sinds de oprichting aandeelhouder.		
Ontwikkelingen	Geen.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Beperkt risico. Waarde aandelen niet geactiveerd. Jaarlijks dividend is beperkt.		
Doelstelling/taakstelling	Algemene dekkingsmiddelen		
Rechtsvorm	Vennootschap		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1-2022)	Eindstand (31-12-2022)
	Eigen vermogen	€ 4,3 miljard	€ 4,3 miljard
	Vreemd vermogen	€ 144 miljard	€ 107,5 miljard
Resultaat 2021	€ 236 miljoen		
Aandelenkapitaal	165.945 aandelen van € 2,50.		
Financieel belang	0,30% van het geplaatst aandelenkapitaal.		
Naam	Dunea Duin & Water		
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Doel/Openbaar Belang	Leveren van betrouwbaar drinkwater en beheren van de duinen tussen Monster en Katwijk.		
Ontwikkelingen	<p>De strategie van Dunea is om een duurzaam en robuust drinkwatersysteem te creëren met meerdere bronnen, dat ook op de lange termijn goed en veilig drinkwater en leveringszekerheid biedt voor de klanten. Door verstedelijking en bevolkingsgroei neemt de vraag naar drinkwater toe. Het heeft dan ook prioriteit bij Dunea om nog meer drinkwater te leveren uit bestaande bronnen en dit systeem zo goed mogelijk te beschermen. Nieuwe bronnen zullen naar verwachting vanaf 2030 extra capaciteit kunnen bieden. Dunea is volop bezig om naar een duurzaam systeem te komen, uit het huidige duinsysteem gecombineerd met innovatieve systemen van zuivering uit nieuwe bronnen dichtbij. Met de duinen wordt de voorraadvorming behouden, de nieuwe zuiveringstechnieken helpen tegen nieuwe opkomende (vervuilde) stoffen in het oppervlaktewater en rivieren. Voor Dunea is de krapte op de arbeidsmarkt, met name in techniek en ICT, ook in 2024 een uitdaging. Daarnaast is er sprake van toenemende aandacht voor cybersecurity. Voor een vitale-sectorbedrijf als Dunea vraagt cybersecurity continu en toenemend aandacht in alle lagen van de organisatie. Hierbij wordt ook samengewerkt met andere partners in de drinkwatersector, om maximaal weerbaar te zijn tegen digitale dreigingen.</p>		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Beperkt risico. Waarde van aandelen niet geactiveerd. Er wordt geen dividend uitgekeerd. Gemeenten hebben stemrecht via hun aandelen en daarmee invloed op de drinkwatervoorziening. De warmteactiviteiten zijn ondergebracht in een aparte dochteronderneming Dunea Warmte & Koude B.V. met een aparte bestuurder, aparte processen, een aparte administratieve organisatie en interne controle, zodat de risico's op belangenverstremgeling en ineffectief toezicht en bestuur het best worden beheerst.		
Doelstelling/taakstelling	Algemene dekkingsmiddelen		
Rechtsvorm	Vennootschap		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1-2022)	Eindstand (31-12-2022)
	Eigen vermogen	€ 245 miljoen	€ 251 miljoen
	Vreemd vermogen	€ 362 miljoen	€ 365,2 miljoen
Resultaat 2021	€ 6,3 miljoen		
Aandelenkapitaal	158.403 aandelen van € 5,00		
Financieel belang	3,96% van het geplaatst aandelenkapitaal. Geen dividenduitkering.		
Naam	De Binnenbaan B.V.		
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Doel/Openbaar Belang	De Binnenbaan B.V. is de plek waar de inwoners met een Sociale Werkvoorziening (SW)-indicatie uit de gemeenten Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk passend werk uit kunnen voeren. De Binnenbaan B.V. brengt werk en SW'ers bij		

Overzicht Vennootschappen

Ontwikkelingen	<p>elkaar. SW-medewerkers worden zoveel mogelijk bij reguliere werkgevers geplaatst, maar kunnen ook bij de Binnenbaan zelf terecht voor het uitvoeren van opdrachten. Gemeente Zoetermeer is voor 98% eigenaar van De Binnenbaan B.V., gemeente Leidschendam-Voorburg en gemeente Rijswijk zijn ieder voor 1% eigenaar van de Binnenbaan B.V. De Binnenbaan B.V. voert voor de gemeente Rijswijk alleen de WSW uit.. Middels de kwartaal overleggen blijven we betrokken inzake de bedrijfsresultaten, maar vooral ook hoe het met de Rijswijkse SW'ers gaat. Vóór 2024 dient aan het bestuur van De Binnenbaan kenbaar worden gemaakt of de aandeelhouders per 1 januari 2026 de Dienstverleningsovereenkomst (gewijzigd) willen voortzetten.</p>		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	<p>Elk jaar krijgen gemeenten vanuit het Rijk een bijdrage ten behoeve van de personeelskosten bij de uitvoering van de WSW. Deze bijdrage vanuit het Rijk is, zoals nagenoeg overal in Nederland, niet kostendekkend, waardoor een aanvullende gemeentelijke bijdrage nodig is. Het risico op het bedrijfsresultaat binnen De Binnenbaan wordt verrekend voor een vast lumpsum bedrag van € 104.926 voor 2024 en wordt jaarlijks geïndexeerd t/m 2025.</p>		
Doelstelling/taakstelling	Programma Sociaal Domein - Arbeidsmarkt overig.		
Rechtsvorm	B.V.		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Begroot resultaat 2023	n.v.t.		
Financieel belang	1%		
Omvang van de bijdrage	€ 1.940.000		

Toelichting op de gemeenschappelijke regelingen

Overzicht Gemeenschappelijke regelingen

Naam	GGD en Veilig Thuis Haaglanden
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel/Openbaar Belang	<ul style="list-style-type: none"> Op grond van de Wet publieke gezondheid zorg dragen voor de instelling en instandhouding van één regionale gezondheidsdienst in die regio. Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 zorg dragen voor een regionaal advies- en meldpunt huiselijk geweld. Doel/Openbaar Belang geweld en kindermishandeling. De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid en de aanpak huiselijk geweld.
Ontwikkelingen GGD en Veilig Thuis Haaglanden	<p>GGD</p> <p>De betrokkenheid van de GGD bij Corona wordt afgebouwd. Er worden minder testen en vaccinaties afgenomen. Er is afgeschaald van acht testlocaties naar één omdat het aantal vaccinaties is afgenomen. De GGD bereidt zich sinds Corona wel beter voor om bij een toekomstige pandemie weer snel te kunnen opschalen. Daarnaast wordt er geëvalueerd en gemonitord hoe het met de mentale gezondheid van mensen, vooral jongeren en kinderen, gaat.</p> <p>De opvang van Oekraïense vluchtelingen was een uitdaging waar de GGD zich sterk voor inzette, omdat deze niet van tevoren te voorzien was. De GGD ziet bijzonder toe op de gezondheid van Oekraïense vluchtelingen, omdat zij vatbaarder zijn voor angst en stress. De GGD doet dit onder andere door inspecties van opvanglocaties uit te voeren en gemeenten te adviseren bij de opvang van de vluchtelingen. Ten slotte is de GGD betrokken bij de uitvoering van IZA (Integraal Zorgakkoord) en GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord). De GGD adviseert hier op diverse thema's bij het opstellen van ketenaanpakken samen met de ketenpartners uit het veld.</p> <p>Veilig Thuis Haaglanden</p> <p>Terugkijkend: het aantal adviesvragen (495) en meldingen (540) in 2021 ligt in lijn met het aantal adviezen (475) en meldingen(535) met de 2022 (voorlopige cijfers van het CBS). Veilig Thuis kampt met onvervulde vacatures door krapte op de arbeidsmarkt, hierdoor neemt de werkdruk toe. Veilig Thuis geeft spoedzaken prioriteit. In 2024: samen met onder andere VT gaan we de cijfers nader duiden en organiseren we interne- en externe bijeenkomsten om de ontwikkelingen omtrent huiselijk geweld te kunnen volgen en zo mogelijk te voorkomen. Jaarlijks wordt budget beschikbaar gesteld door VT om de lokale teams te versterken. De acties voor het versterken van het lokale team zijn opgenomen in het plan "Samenwerken aan een veilig thuis voor iedereen" om zo het kennisniveau van huiselijk geweld en kindermishandeling in de teams te</p>

Overzicht Gemeenschappelijke regelingen

	vergroten. In 2024 wordt de lokale vertaling gemaakt van het landelijk ontwikkelde kwaliteitskader 2.0.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	De GGD blijft een belangrijke partner bij huidige of nieuwe pandemieën. De uitvoeringsorganisatie kan opgeschaald worden als dat nodig is. Voor wat betreft Veilig Thuis heeft de organisatie over het hele jaar bekeken te maken met een fluctuerend aantal adviesvragen en meldingen en blijft het vinden en behouden van personeel een punt van aandacht.		
Doelstelling/taakstelling	Programma Sociaal Domein Preventieve gezondheidszorg en het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 2.754.000	€ 2.082.000
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Begroot resultaat 2024			€ -
Financieel belang	3%		
Omvang van de bijdrage	€ 1.401.000,00		

Naam	Industrieschap De Plaspoelpolder		
Vestigingsplaats	Rijswijk		
Doel/Openbaar Belang	Het IPP heeft tot taak het aanleggen en exploiteren van bedrijfsterreinen, waaronder alles is begrepen hetgeen met deze aanleg en exploitatie samenhangt, alsmede het stichten en exploiteren van bedrijfsgebouwen onder de noemer herstructurering. - Ontwikkeling en uitgifte bedrijventerreinen regio Haaglanden. - Herstructurering bedrijventerreinen. - Faciliteren regionale samenwerking bovengenoemde zaken.		
Ontwikkelingen	In 2024 wordt de GR te gewijzigd in lijn met de WGR uit 2022. Het IPP geeft verdere uitvoering aan de Investeringsagenda met betrekking tot de Plaspoelpolder Middengebied in Rijswijk en de Westvlietweg in Den Haag.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Rijswijk participeert voor 50% risicodragend in de exploitaties van het Industrieschap de Plaspoelpolder. De verkoop van bouwkavels en verhuur/verkoop bedrijfspanden is onderhevig aan de marktcondities.		
Doelstelling/taakstelling	Programma Economie en Werken.		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 13,1 miljoen	€ 13,1 miljoen
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat 2022			€ 64.606
Financieel belang	50%		
Omvang van de bijdrage	n.v.t.		

Naam	Afvalinzameling Avalex		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Doel/Openbaar Belang	Het bedrijf heeft tot doel het zo effectief en efficiënt mogelijk uitvoeren van de zorgplicht van de deelnemers voor de inzameling en verwerking van grondstoffen en restafval. Avalex werkt samen met de deelnemende gemeenten aan een open en transparante Dienstverleningsovereenkomst (DVO) en inkoop. Tevens worden er gezamenlijke inspanningen geleverd om de hoeveelheid restafval af te laten nemen. De markt voor het verwerken van afvalstoffen/grondstoffen blijft in beweging. De verwachte hogere verwerkings- en verbrandingskosten van het huishoudelijk afval en de lagere opbrengsten voor grondstoffen zijn verwerkt in de begroting. Daarnaast verzorgt Avalex vanaf 2022 de afhandeling van de subsidies van Nedvang voor het recyclen van plastic, metaal en drankkarton-afval (PMD) voor de gemeenten. De mutaties die hieruit voortkomen, namelijk tegenover uitgaven staan subsidie ontvangsten, zijn eveneens verwerkt in de begroting. In 2024 is er ook een vervolg op het huisvestingsdossier van Avalex, waarbij kantoorpersoneel (mogelijk) wordt verplaatst naar één locatie in plaats van de huidige twee locaties.		
Ontwikkelingen	De ontwikkeling van hogere afvalverwerkingskosten en de lagere opbrengst van pmd brengen een risico met zich mee.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	De garantstelling van Avalex bij HVC heeft geen gevolgen voor de financiële positie van de gemeente Rijswijk. De garantstellingsprovisie (ca. € 140.000 per jaar) heeft een		

Overzicht Gemeenschappelijke regelingen

positief effect op de begroting.

Doelstelling/taakstelling	Programma Wonen en Leven - Afvalinzameling,		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€6,2 miljoen	€7,8 miljoen
	Vreemd vermogen	€ 35,8 miljoen	€ 38,7 miljoen
Resultaat 2022	€ 2,06 mln.		
Financieel belang	17,73% van de omzet		
Omvang van de bijdrage	€ 7,9 miljoen		

Naam	Veiligheidsregio Haaglanden		
Algemene informatie	De Veiligheidsregio Haaglanden (hierna: VRH) behartigt de belangen van de gemeente op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening.		
	De VRH bevordert de veiligheid en gezondheid van allen die zich in het gebied van de regio Haaglanden bevinden door de samenwerking tussen burgers, private en publieke partijen te stimuleren en te faciliteren.		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Doel/Openbaar Belang	De doelstelling is verwoord in artikel 2, lid 3 van de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Haaglanden 2016. "De Veiligheidsregio Haaglanden behartigt de belangen van de gemeenten op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening."		
	De ingezette koers van de brandweer van afgelopen jaren focust op het leveren van zorg op maat, op basis van de hulpvraag, maatschappelijke ontwikkelingen én met inachtneming van de mogelijke risico's. Deze koers wordt voortgezet. Verder volgt de VRH de ontwikkelingen die volgen uit de focus van de komende kabinetsperiode op het realiseren van een toekomstbestendig, samenhangend stelsel voor de crisisbeheersing en brandweezorg. Daarnaast hebben de uitkomsten van de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's een invloed op de VRH. De GHOR zal zich verder, in het kader van het GHOR meerjaren-beleidsplan 2021-2025 ook richten op het thema "verbreden van het netwerk".		
Ontwikkelingen	De ingezette koers van de brandweer van afgelopen jaren focust op het leveren van zorg op maat, op basis van de hulpvraag, maatschappelijke ontwikkelingen én met inachtneming van de mogelijke risico's. Deze koers wordt voortgezet. Verder volgt de VRH de ontwikkelingen die volgen uit de focus van de komende kabinetsperiode op het realiseren van een toekomstbestendig, samenhangend stelsel voor de crisisbeheersing en brandweezorg. Daarnaast hebben de uitkomsten van de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's een invloed op de VRH. De GHOR zal zich verder, in het kader van het GHOR meerjaren-beleidsplan 2021-2025 ook richten op het thema "verbreden van het netwerk".		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Risico's normale bedrijfsuitoefening; politiek- bestuurlijke risico's.		
Doelstelling/taakstelling	Programma openbare orde en veiligheid – VRH.		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 4,2 miljoen	€ 6,2 miljoen
	Vreemd vermogen	€ 111,1 miljoen	€ 111,2miljoen
Resultaat 2022	€ 3.585.000		
Financieel belang	5%		
Omvang van de bijdrage	€ 5.770.920		

Naam	Omgevingsdienst Haaglanden		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Doel/Openbaar Belang	De milieuproblemen en uitdagingen in de regio Haaglanden worden aangepakt door intensieve samenwerking tussen de betrokken overheden. Negen Haaglanden gemeenten hebben de uitvoering van milieu vergunningverlening, toezicht en handhavingstaken ondergebracht bij de Omgevingsdienst Haaglanden, waardoor expertise kan worden gebundeld. Ook de gemeente Rijswijk heeft een aantal milieutaken ondergebracht bij de Omgevingsdienst Haaglanden. De Omgevingsdienst Haaglanden is namens de gemeente Rijswijk verantwoordelijk voor de uitvoering van taken op het gebied van milieuvergunningverlening, -toezicht en -handhaving. Ook kan de ODH op verzoek van de gemeente optreden als specialistisch milieuadviseur op het gebied van ruimtelijke ordening en kan deze dienst de gemeente adviseren bij de beleidsontwikkeling en uitvoering.		
	De Wet Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (wet VTH) die de basis vormt voor de taakuitvoering van de Omgevingsdienst Haaglanden gaat per datum inwerkingtreding van de Omgevingswet beleidsneutraal over in deze wet via het Invoeringsbesluit Omgevingswet.		
Ontwikkelingen	De Wet Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (wet VTH) die de basis vormt voor de taakuitvoering van de Omgevingsdienst Haaglanden gaat per datum inwerkingtreding van de Omgevingswet beleidsneutraal over in deze wet via het Invoeringsbesluit Omgevingswet.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Voor risico's die bekend zijn, worden bestemmingsreserves gevormd. Daarnaast wordt een weerstandsvermogen aangehouden tot 5% van de structurele lasten. Als er risico's		

Overzicht Gemeenschappelijke regelingen			
	zijn waar niet in voorzien is, en waarvoor het weerstandvermogen ontoereikend is, dan kan de gemeente uit hoofde van deelname in de gemeenschappelijke regeling voor ongeveer 3% worden aangesproken.		
Doelstelling/taakstelling	Programma Wonen en Leven - milieuvergunningen & advies. Programma Openbare orde en veiligheid - toezicht & handhaving.		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 1,8 miljoen	€ 2,9 miljoen
	Vreemd vermogen	€ 17,4 miljoen	€ 16,8 miljoen
Resultaat 2022			€ 1.461.555
Financieel belang	3%		
Omvang van de bijdrage	€ 792.039		

Naam	Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (voorheen Inkoopbureau H10)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Doel/Openbaar Belang	Samenwerking gericht op inkoop van specialistische jeugdzorg voor de H10 Gemeenten. Jeugdigen/ gezinnen (passende) zorg bieden.		
Ontwikkelingen	De werkzaamheden van het Servicebureau zijn in 2020 voor onbepaalde tijd verlengd. Belangrijkste onderdelen van de uitvoering betreft de contractering van aanbieders die jeugdhulp leveren aan jeugdigen uit de deelnemende gemeenten, contractmanagement met deze aanbieders, de controle op de declaraties van de aanbieders, de verantwoording daarvan en de data-analyse.		
	<p>Politiek bestuurlijke risico's voor de gemeente:</p> <p>In het kader van de verplichting vanuit het Rijk om regionaal samen te werken is de gezamenlijk inkoop ondergebracht in een zelfstandig servicebureau. Positieve effecten zijn onder andere risico- en aansprakelijkheidsspreidingen en schaalvoordeel. Door regionale samenwerking middels een servicebureau heb je als gemeente minder zeggenschap. Terugtrekkende deelnemers of het niet doorzetten van het Servicebureau hebben een risico voor de continuïteit ervan. Er zijn ook risico's die voortvloeien uit rechtsgedingen als gevolg van handelen van het Servicebureau H10. De kosten voortvloeiend uit het inkooptraject zijn niet verwerkt in de begroting 2024, omdat deze onder de regiobegroting vallen. Eventuele financiële gevolgen hiervan komen in een alsdan te publiceren herziening van de begroting aan de orde.</p> <p>Met ingang van 1 januari 2024 gaat de gemeente Voorschoten voor de gezamenlijke inkoop en afstemming van beleid jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering samenwerken met de jeugdhulpregio Leidse regio/Holland Rijnland, in plaats van met de jeugdhulpregio Haaglanden. De uittreding van Voorschoten heeft geen significante financiële gevolgen. De bijdrage van Voorschoten is 2,21% (circa € 80.000). De gemeente Voorschoten kiest ervoor om de uittreedsom te betalen gedurende drie jaar conform de bepalingen uit de gemeenschappelijke regeling. De uittreedsom is ook verwerkt in de conceptbegroting 2024 van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden en in de meerjarenbegroting.</p> <p>Sinds 2021 hebben we in H10 verband ontwikkel- en resultaatovereenkomsten afgesloten met aanbieders. Hierbij bestaat de mogelijkheid om tussentijds afspraken te wijzigen zodat rekening gehouden kan worden met ontwikkelingen of geleerde lessen. Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden bereidt herzieningsvoorstellen voor middels de Ontwikkeltafels.</p> <p>In juni 2023 is de Hervormingsagenda Jeugd 2022-2028 vastgesteld. De Hervormingsagenda richt zich op de verbetering van de jeugdzorg en financiële beheersbaarheid van de uitgaven.</p>		
Risico's (financieel, bestuurlijk)			
Doelstelling/taakstelling	Programma Sociaal domein		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 84.000	€ 122.000
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Begroot resultaat 2024			€ -
Financieel belang	5%		
Omvang van de bijdrage	€ 224.000 (excl. kosten voortvloeiend uit inkooptraject).		

Overzicht Gemeenschappelijke regelingen

Naam	MRDH (Metropoolregio Rotterdam Den Haag)		
Vestigingsplaats	Rotterdam		
Doel/Openbaar Belang	Het verbeteren van de bereikbaarheid, het versterken van het economisch vestigingsklimaat en het stimuleren van werkgelegenheid binnen de metropoolregio Rotterdam - Den Haag. De MRDH is opdrachtgever voor het openbaar vervoer in de regio.		
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	Gemeente Rijswijk is samen met 20 andere gemeenten partner in de gemeenschappelijke regeling. De uitgaven voor de programma's Exploitatie verkeer en openbaar vervoer en Infrastructuur verkeer en openbaar vervoer worden gedekt uit de Brede Doeluitkering (BDU) en andere rijks gelden. Daarnaast betalen gemeenten een inwonersbijdrage, waaruit activiteiten voor het (in verhouding geringe) programma Economische vestigingsklimaat worden gedekt.		
Ontwikkelingen	MRDH heeft in mei 2023 de nieuwe strategische agenda vastgesteld. Vanuit zes opdrachten wordt gewerkt aan vier regionale opgaven (groei, vernieuwen, versterken en herstel van de regio). De begroting 2024 is aangepast op deze nieuwe agenda. De Wet gemeenschappelijke regelingen is gewijzigd, De Gemeenschappelijke Regeling MRDH wordt hierop aangepast. Dit traject moet medio 2024 zijn afgerond. Het betreft met name technische wijziging. In 2024 wordt de MRDH geëvalueerd. Daaruit komen mogelijk meer beleidsrijke wijzigingen van de gemeenschappelijke regeling. De grote uitdaging ligt bij het openbaar vervoer. Het aantal reizigers in het OV heeft zich na de corona nog niet volledig hersteld terwijl de kosten voor het openbaar vervoer stijgen. Samen met de concessiehouders (vervoerbedrijven) en ook het Rijk (financier) wordt gezocht naar oplossingen.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	De risico's hangen met name samen met de rol van de MRDH als opdrachtgever voor het openbaar vervoer en partner in aanbestedingen van infrastructuur.		
Doelstelling/taakstelling	De doelen van de MRDH zijn in de strategische agenda samengevat in zes opdrachten: <ol style="list-style-type: none"> 1. Investeren in de bereikbaarheid om de inwonersgroei in de regio te faciliteren 2. Toekomstbestendige economie faciliteren 3. Actieve en collectieve vormen van mobiliteit stimuleren 4. Vernieuwen van werklocaties 5. Versterken van het regionale mobiliteitsnetwerk 6. Herstellen van het OV-systeem 		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 32,5 miljoen	€ 35,7 miljoen
Naam	Bedrijfsvoeringsorganisatie Delft-Rijswijk		
Vestigingsplaats	Delft		
Doel/Openbaar Belang	Samenwerking Delft-Rijswijk op IT beheer (bedrijfsvoering).		
Rol van de gemeente t.o.v. de verbonden partij	GR en gemeente staan samen aan de lat		
Ontwikkelingen	De gemeenschappelijke regeling wordt in 2024 voor de derde keer geëvalueerd. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de aanbevelingen uit vorige evaluaties die aan de hand van een bedrijfsplan zijn geïmplementeerd. Tevens komt er een doorkijk naar de toekomst hoe de GR zich dient te ontwikkelen gezien verschillende veranderingen in het vakgebied die op de GR afkomen. Ook is er aandacht voor de kosten en de kwaliteit van de GR in relatie tot andere IT-samenwerkingsverbanden.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Risico's betreffende normale bedrijfsuitoefening.		
Doelstelling/taakstelling	Overhead / Paragraaf Bedrijfsvoering.		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat 2022	-		
Financieel belang	50,0%		
Omvang van de bijdrage	€ 3.017 miljoen		

Toelichting op de stichtingen

Overzicht Stichtingen			
Naam	Stichting Businesspark Haaglanden		
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp		
Doel/Openbaar Belang	Businesspark Haaglanden is een samenwerking tussen zeven gemeenten in regio Haaglanden. De stichting Businesspark Haaglanden heeft ten doel het versterken van de regionale samenwerking tussen de deelnemende gemeenten op het gebied van bedrijfshuisvesting ten behoeve van het behouden en vestigen van bedrijven en daarmee de werkgelegenheid in de Haagse regio.		
Ontwikkelingen	Begroting 2024 wordt vastgesteld in november 2023.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Risico's betreffende normale bedrijfsuitoefening.		
Rechtsvorm	Stichting		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 71.499	€ 58.011
	Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.
Resultaat 2022			€ -13.487
Financieel belang	15,0%		
Omvang van de bijdrage	€ 24.577		

Toelichting overige verbonden partijen

Overzicht overige verbonden partijen			
Naam	Woonfonds		
Vestigingsplaats	Driebergen-Rijsenburg		
Doel/Openbaar Belang	Vastgoed Syndicering Nederland N.V. (VSN) richt een woonfonds op. De gemeente Rijswijk participeert daarin met andere deelnemers. Middels dat fonds zijn 100 huurwoningen in Rijswijk voor de middengroepen gebouwd. Doel zijn huurwoningen in het middensegment toevoegen en de huur voor langere tijd in dit segment beschikbaar te houden.		
Ontwikkelingen	Geen.		
Risico's (financieel, bestuurlijk)	Risico's: juridisch, financieel. Deze risico's zijn onderzocht door een externe partij en opgenomen in de risicoanalyse (RV 21-042). De risico's worden als laag beoordeeld.		
Rechtsvorm	Het fonds wordt vormgegeven als een combinatie van een maatschap en een stichting, Participanten van het fonds treden toe tot de maatschap.		
Financiële gegevens		Beginstand (1-1)	Eindstand (31-12)
	Eigen vermogen	€ 11.725.000	€ 11.664.977
	Vreemd vermogen	€ 17.575.900	€ 20.269.852
Resultaat 2022			€ -
Financieel belang	24,95% (€ 2,925 miljoen)		

Grondbeleid

Inleiding

Gemeentelijk grondbeleid richt zich op de grondmarkt in brede zin. Het omvat onderwerpen als grondverwerving, gronduitgifte, huurovereenkomsten, voorkeursrecht, onteigening, vestiging van zakelijke rechten, inrichting van de openbare ruimte en de aanleg van nutsvoorzieningen, het bouw- en woonrijp maken, grondprijnsbeleid en vormen van publiek-private-samenwerking (PPS). Met de uitvoering van het gemeentelijk grondbeleid kan de gemeente sturing geven aan de ruimtelijke ontwikkelingen.

Om te komen tot een goede verhouding tussen wonen, werken en recreëren is sturing nodig. Het grondbeleid is daarom ondersteunend aan andere beleidsterreinen, waaronder het ruimtelijke beleid en bij de uitwerking van ruimtelijke plannen. Rijswijk richt zich de komende jaren op een omvangrijk, te ontwikkelen bouwprogramma. Dit doen we met zgn. 'faciliterend grondbeleid'. Bij dit beleid stellen wij de kaders voor de ontwikkeling vast, maar zijn derden (zoals ontwikkelaars of woningcorporaties) verantwoordelijk voor de realisatie.

Nu de uitvoering van Rijswijk Buiten vordert, groeit de behoefte om risicodragend te sturen bij ruimtelijke ontwikkelingen. De mogelijkheid om actief grondbeleid te voeren zal daarom worden verkend. Dit met het doel om plannen en visies integraal te kunnen realiseren. Of om strategische aankopen te doen voor het behoud of het versterken van het welzijn, die bepalend zijn voor de identiteit van de stad. Ook om de werkgelegenheid een impuls kunnen geven.

Wat willen we bereiken?

Visie

In samenwerking met marktpartijen op het gebied van woningbouw, bedrijfs- en kantoorgebouwen, maatschappelijke voorzieningen c.a. willen we komen tot een aantrekkelijke en duurzame ontwikkeling. Hiermee kunnen (toekomstige) bewoners en gebruikers plezierig wonen, werken en/of recreëren.

Doelstellingen

- Inzicht geven in de verschillende vormen van grondbeleid die openstaan voor de gemeente;
- Het bevorderen van maatschappelijk gewenst grondgebruik door het faciliteren en zoveel mogelijk sturing te geven aan bestuurlijk en maatschappelijk gedragen ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen en projecten;
- Het op bestuurlijk verantwoorde wijze inzetten van het gemeentelijk grondbeleid locaties die strategisch van belang zijn voor de uitwerking van het ruimtelijke beleid;
- Het beheersbaar en inzichtelijk maken van de risico's van ruimtelijke ontwikkelingen;
- Het waarborgen van het gemeentelijk kostenverhaal conform de uitgangspunten van de Wet ruimtelijke Ordening (Wro) / per 1 januari 2024 de Omgevingswet (Ow) en streven naar een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten voor gemeente en grondeigenaren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Algemeen

- Gemeentelijke gronduitgifte

In het geval van gemeentelijke gronduitgifte van bouwrijpe grond wordt als basis de grondprijzenbrief toegepast. Hierin wordt aangegeven hoe de gemeentelijke grondprijzen tot stand komen. Deze schrijft de verkoopprijzen van grond voor die marktconform moeten zijn. In bepaalde gevallen is het wenselijk een taxatie te doen. Ter indicatie zijn voor projectmatig uit te geven gronden, grondquotes per type woning en prijsklasse opgenomen. Voor gronden voor vrije kavels, bedrijven, kantoren en (commerciële) voorzieningen zijn indicatieve prijzen per m² opgenomen. In 2023 wordt de

grondprijzenbrief geactualiseerd en vanaf dat moment van toepassing tot het moment dat er een nieuwe grondprijzenbrief wordt vastgesteld.

Na inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet (Ow) per 1 januari 2024 bekijken we of en zo ja hoe, Grondbeleid herijkt moet worden. We verwachten dat een jaar na inwerking- treden van de Omgevingswet voldoende ervaringen zijn opgedaan om tot een herijking te komen.

- Gemeentelijk kostenverhaal

Zoals genoemd in de nota Grondbeleid gaan we uit van 'faciliterend grondbeleid'. Dit betekent dat ruimtelijke initiatieven voor rekening en risico van een private zijn. De kosten van gemeentelijke inzet en externe advisering voor het faciliteren van die ontwikkeling worden door een anterieure overeenkomst of exploitatieplan (na 1 januari 2024 via het Omgevingsplan) verhaald of zijn verrekend in de grondprijzen bij de verkoop van gemeentelijke grond.

In exploitatie genomen gronden

- Eikelenburgh

De gemeente heeft met de ontwikkelende partij een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) gesloten, waarin afspraken zijn gemaakt over de ontwikkeling van deze locatie. Eind 2016 heeft het college van B&W ingestemd met een aangepaste voortgang van de samenwerkingsovereenkomst Eikelenburgh d.d. 15 december 2009. Het grootste deel van de locatie is inmiddels verkocht. Slechts fase 9 van de ontwikkeling resteert. Begin 2023 is voor fase 9 de noodzakelijke aanpassing van het ruimtelijk kader afgerond en is de verkoop en bouw van fase 9 gestart. Fase 9 omvat 24 woningen met NHG-garantie en 12 vrijesectorwoningen. Het aangepaste ruimtelijk kader heeft een positief effect op de grondexploitatie. Bij het opstellen van de jaarrekening 2023 zal worden beoordeeld of op basis van BBV regelgeving een tussentijdse winstneming mogelijk is dan wel verplicht is. De verwachting is dat eind 2025 de bouw van de woningen is voltooid en het openbaar gebied volledig is aangelegd.

- Molenhof

In 2023 wordt na verwachting nog de grondexploitatie Molenhof geopend. Deze grondexploitatie voorziet in financiële zin de ontwikkeling van een extra woonwagencentrum op woonwagencentrum Molenhof. De gemeente zorgt voor de aanpassing van het ruimtelijk kader, maakt de gronden bouw- en woonrijp en doet de gronduitgifte. Eind 2024 kan deze grondexploitatie naar verwachting budgetneutraal weer worden afgesloten.

Strategische gronden

Zolang gronden zich nog niet kwalificeren als bouwgrond in exploitaties, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als 'strategische gronden'.

- TH-locatie

In 2016 is het terrein geschikt gemaakt voor de bouw van een asielzoekerscentrum (AZC), schoolgebouw en woonunits. De verhuur aan het COA is op 30 november 2022 geëindigd. De oppervlakte van het terrein bedraagt circa 26.000 m². De insteek was na oplevering van het perceel door het COA het perceel de komende jaren grotendeels ter beschikking te stellen aan Rijkswaterstaat (RWS) als werkterrein voor de verbreding van de A4. Met RWS zijn voor een periode van 4 jaar hierover afspraken gemaakt. De planvorming bij RWS is door de stikstofproblematiek echter wel vertraagd. De verwachting is nu dat RWS het terrein pas na 2025 in gebruik wenst te nemen. Inmiddels is het terrein, Hof van Elsenburg genaamd, met een deel van de daarop aanwezige opstallen in gebruik genomen voor de tijdelijke huisvesting van specifieke kwetsbare doelgroepen.

- LGZ locatie De Opperd

Het bestemmingsplan Landgoederenzone (LGZ) maakt woningbouw mogelijk op de locatie van De Opperd. De inzichten over passende bebouwing in de Landgoederenzone zijn echter gewijzigd. De gewijzigde inzichten omvatten de wens om de Landgoederenzone niet te bebouwen en juist te investeren in de recreatieve betekenis voor de stad en het versterken van de natuur- en landschapswaarden. Het voornemen de woningbouw te laten vervallen op deze locatie zal in 2024 door wijziging van het omgevingsplan geregeld moeten worden.

- Het oude Raadhuis (Hofrust)

Het voornemen is om het oude Raadhuis, na voorbereidingen in 2023, eind 2023/begin 2024 daadwerkelijk in de verkoop te brengen. Daartoe zal eerst nog besluitvorming over de verkoopvoorwaarden voor het onroerend goed moeten plaatsvinden. Uitgangspunt hierbij is wel dat het park Hofrust in ieder geval voor het publiek toegankelijk blijft.

- LGZ locatie De Voorde

Het bestemmingsplan Landgoederenzone (LGZ) maakt een ontwikkeling in de directe omgeving en op de locatie De Voorde mogelijk. Gelet op het historisch karakter van landhuis De Voorde, tevens rijksmonument, is een zorgvuldige (her)ontwikkeling nodig. Na een periode van onzekerheid door het afhaken van eerdere initiatiefnemers, is het verkoop- en ontwikkelproces opnieuw opgestart. De bedoeling is dat De Voorde een stevige cultuurhistorische uitstraling krijgt waarin de natuurwaarde van de Landgoederenzone wordt versterkt.

De verkoopprocedure wordt voorbereid en zal via een openbare inschrijving plaatsvinden. De verwachting is dat de verkoop eind 2023/begin 2024 zal starten. Uitgangspunt is dat de opbrengst uit deze ontwikkeling de aanwezige boekwaarde zal goedmaken.

- De (oude) Brandweerkazerne

Deze locatie kan op een later, passend moment ontwikkeld worden gelijktijdig met de herontwikkeling van de naastgelegen gronden. Momenteel loopt een studie naar strategische gemeentelijke locaties en maatschappelijke c.q. woon (zorg) opgaven, waar deze locatie onderdeel van is.

- Woningen

De gemeente heeft 11 woningen in haar bezit. Deze woningen worden, wanneer de huur eindigt, verkocht tenzij de woning een strategisch belang heeft voor de gemeente. Veelal zal dit laatste niet het geval zijn.

- Trias

Door verhuizing is de Trias-locatie aan de Cor Ruysstraat vrijgekomen voor herontwikkeling. Voor deze locatie wordt herontwikkeling tot een woon-zorg hof onderzocht, in samenwerking met één van de lokale corporaties.

- Marimbahal, Van Zweedenzaal

Door de bouw van sportcomplex De Altis zijn de sportvoorzieningen Marimbahal en Van Zweedenzaal niet meer direct nodig. Momenteel wordt gekeken naar een mogelijke (andere) invulling van genoemde locaties. Voor de locatie Marimbahal (en omgeving) wordt daarvoor in opdracht van de raad in 2023 een scenariostudie voorgelegd, waarbij behoud van de sportfunctie uitgangspunt is.

Lokale heffingen

Inleiding

Soorten heffingen

Lokale heffingen zijn te onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is.

- Ongebonden heffingen worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Voorbeelden: onroerendezaakbelastingen (OZB) en toeristenbelasting.
- Van gebonden heffingen wordt de opbrengst gebruikt ter dekking van de gemaakte kosten. Voorbeelden: Leges, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Beleidsuitgangspunten

De uitgangspunten voor de ontwikkeling van de gemeentelijke tarieven in 2024 zijn gedeeltelijk geformuleerd in de meerjarenbegroting 2024-2027:

- de opbrengst OZB woningen en niet-woningen wordt verhoogd met 5%;
- de tarieven voor rioolheffing stijgen met inflatiecorrectie van 3,1%. Bij het gebruikerstarief van woningen wordt voortaan rekening gehouden met het aantal personen in een huishouden, één persoon, twee personen of 3 of meer personen.
- de tarieven voor parkeren stijgen met de inflatiecorrectie van 3,1%.
- in afwijking van de uitgangspunten stijgen de tarieven voor afvalstoffenheffing met 13% als gevolg van stijgende kosten voor afvalverwijdering en de geschatte inflatiecorrectie.

Overzicht van de lokale heffingen

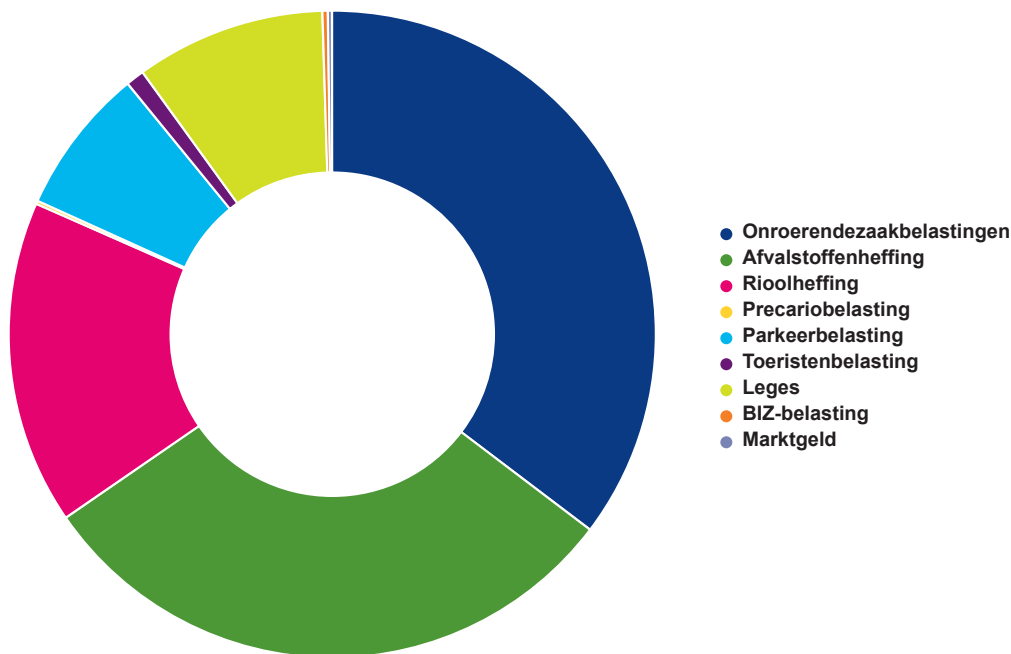
De gemeentelijke heffingen die in 2024 zullen worden geheven zijn:

Onroerendezaakbelastingen	Leges
Rioolheffing	Precariobelasting
Afvalstoffenheffing	Parkeerbelasting
Toeristenbelasting	Overige heffingen

Geraamde opbrengsten

In de onderstaande tabel worden de geraamde opbrengsten voor 2024 vergeleken met de opbrengsten van de begroting 2023. De cijfers voor 2023 zijn bijgewerkt tot en met de tweede halfjaarrapportage.

Heffing	Type	2023	2024
Onroerendezaakbelastingen	Ongebonden	13.383.660	13.923.910
Afvalstoffenheffing	Gebonden	10.520.160	12.619.160
Rioolheffing	Gebonden	5.714.040	5.886.210
Precariobelasting	Ongebonden	24.170	24.170
Parkeerbelasting	Ongebonden	4.189.680	4.775.000
Toeristenbelasting	Ongebonden	310.000	310.000
Leges	Gebonden	3.077.260	4.242.620
BIZ-belasting	Gebonden	96.560	99.400
Totaal		37.315.530	41.880.470

Demografische druk

De demografische druk geeft de som aan van inwoners van 0-20 jaar en inwoners van 65 en ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar. Het cijfer geeft inzicht in de verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking.

Op grond van de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is de demografische druk in Rijswijk 75,4%. De landelijke demografische druk is 70,3%. Deze gegevens zijn gebaseerd op de cijfers van 2023.

Woonlasten

De woonlasten vormen een graadmeter voor burgers om te bepalen of de gemeentelijke lasten stijgen of dalen. De berekening van de woonlasten is gebaseerd op de OZB voor een huiseigenaar bij een gemiddelde WOZ-waarde, de rioolheffing en afvalstoffenheffing.

De opbrengst OZB wordt verhoogd met 5%, waarbij in de tariefberekening rekening is gehouden met de gemiddelde waardeverhoging. Het tarief OZB 2024 van 0,0717% is hoger dan het tarief van 2023 (0,0701%). Dit is een verhoging van 0,0016%. Voor rioolheffing is voor woningen gekozen om aan te sluiten bij dezelfde systematiek als voor afvalstoffenheffing. Het tarief voor gebruik van een woning hangt af van de grootte van het huishouden. De tarieven van afvalstoffenheffing zijn verhoogd door de gestegen kosten.

Per categorie huishouden zijn de woonlasten in 2024 ten opzichte van 2023:

- voor een éénpersoonshuishouden gestegen met 5,11%
- voor een tweepersoonshuishouden gestegen met 10,32%;
- voor een drie- of meerpersoonshuishouden gemiddeld gestegen met 16,14%.

Gemiddelde WOZ waarde

De verwachting is dat de gemiddelde WOZ waarde in de gemeente Rijswijk voor 2024 met 3% stijgt ten opzichte van de gemiddelde WOZ waarde van 2023. Dat betekent dat de gemiddelde WOZ

waarde voor 2024 afgerond uitkomt op € 349.000,-. De procentuele waardeverandering ligt in lijn met de prognose voor het landelijk gemiddelde.

Gemiddelde woonlasten per jaar

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van de gemiddelde woonlasten in Rijswijk op begrotingsbasis.

Woonlasten	éénpersoonshuishouden			tweepersoonshuishouden			drie- of meerpersoonshuishouden		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
OZB	231,86	238,34	250,23	231,86	238,34	250,23	231,86	238,34	250,23
Afvalstoffenheffing	359,28	337,44	380,88	413,04	387,96	457,20	475,08	446,28	548,52
Rioolheffing	195,84	193,08	177,05	195,84	193,08	196,49	195,84	193,08	220,61
Totaal	786,98	768,86	808,16	840,74	819,38	903,92	902,78	877,70	1.019,36
Vershil		-18,12	39,30		-21,36	84,54		-25,08	141,66
Stijging in %		-2,30%	5,11%		-2,54%	10,32%		-2,78%	16,14%

Toelichting op de componenten van de woonlasten

Hieronder wordt een korte toelichting gegeven over de stand van zaken in 2024 op de tot de woonlasten behorende onderdelen.

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De opbrengst OZB wordt verhoogd met 5%, waarbij in de tariefberekening rekening is gehouden met de gemiddelde waardeverandering. Het tarief OZB 2024 van 0,0717% is hoger dan het tarief van 2023 van 0,0701%.

De WOZ-waarden moeten jaarlijks opnieuw worden vastgesteld. Voor het belastingjaar 2024 worden de WOZ-waarden vastgesteld naar waardepeildatum 1 januari 2023.

Afvalstoffenheffing

Bij de tarieven afvalstoffenheffing is rekening gehouden met het aantal personen in het huishouden. Het verschil in de tarieven tussen de soorten huishoudens is gewijzigd zodat er meer rekening wordt gehouden met de grootte van het huishouden. Door de toegenomen kosten stijgen de tarieven gemiddeld met 13%.

Rioolheffing

De verbrede rioolheffing wordt geheven om de kosten van het beheer en onderhoud van de afvoersystemen van afvalwater, hemelwater en grondwater te dekken. Het nieuwe Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan is vastgesteld 2021. De opbrengst van rioolheffing is verhoogd met 3,1% inflatiecorrectie. Door voortaan de rioolheffing voor gebruik van een woning ook te baseren op de grootte van het huishouden wordt de lastendruk eerlijker verdeeld. Er wordt voortaan dezelfde tarievenstructuur gebruikt als bij de afvalstoffenheffing, één, twee- en drie of meerpersoonshuishouden.

Lokale lastendruk ten opzichte van omliggende gemeenten

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de gemiddelde woonlasten van gemeenten in de regio Haaglanden. De cijfers van alle gemeenten zijn gebaseerd op de Atlas Lokale Lasten 2023 van COELO, vanwege het feit dat de cijfers van 2024 nog niet bekend zijn.

Gemeente	Woonlasten	
	voor éénpersoonshuishouden	voor meerpersoonshuishouden
Den Haag	802	889
Leidschendam-Voorburg	860	927
Rijswijk	842	951
Pijnacker-Nootdorp	889	989
Westland	908	1.025
Delft	938	1.083
Midden-Delfland	1.031	1.116
Wassenaar	1.352	1.573
Gemiddelde woonlasten	952	1.069

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat Rijswijk in 2023 ten opzichte van de omliggende gemeenten een positie onder het gemiddelde inneemt.

Landelijk gezien liggen de woonlasten van Rijswijk onder het gemiddelde voor een éénpersoonshuishouden en voor meerpersoonshuishoudens boven het gemiddelde. De woonlasten in 2023 waren gemiddeld in Nederland voor een eenpersoonshuishouden € 867,- (Rijswijk € 842,-) en voor een meerpersoonshuishouden € 944,- (Rijswijk € 951,-).

In de Atlas lokale lasten van COELO 2023 staat Rijswijk op de ranglijst op plaats 185 van de in totaal 352 gemeenten.

Overige lokale heffingen/belastingen

Algemeen

Het geschatte inflatiepercentage voor het jaar 2024 is 3,1%. De tarieven van de overige heffingen en belastingen worden met het geschatte inflatiepercentage van 3,1% verhoogd.

Leges

Voor de Leges is het uitgangspunt dat deze maximaal 100% kostendekkend mag zijn. Dat betekent dat de geraamde baten niet hoger mogen zijn dan de toerekenbare geraamde lasten. De berekening van de kostendekkendheid over de verordening komt uit op 85%.

Met de invoering van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging (Wkb) per 1 januari 2023 verandert ook Titel 2 van de Legesverordening. Als gevolg van deze wijzigingen zijn de tarieven voor de vergunningaanvragen die vallen onder de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging (Wkb) opnieuw berekend.

Precariobelasting

De precariobelasting wordt geheven voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond.

Voor de precario wordt voorgesteld om de tarieven voor terrassen en uitstallingen vast te stellen op nul. Dit komt voort vanuit het streven van Rijswijk om een gunstig vestigingsklimaat te creëren voor bedrijven en het streven naar een verbetering van de levendigheid van de winkelgebieden.

Voor het tarief voor standplaatsen wordt voorgesteld om het tarief te verhogen met de geschatte inflatie van 3,1%.

Parkeerbelasting

Bedragen zijn afgerond naar ronde bedragen op 5 eurocent. De tarieven voor vergunning parkeren zijn voor 2024 aangepast. Op basis van de gemiddelde prijs voor een parkeervergunning in het MRDH (Metropoolregio Rotterdam Den Haag), is de prijs voor de eerste en tweede parkeervergunning voor

bewoners vastgesteld op € 68,40. De tarieven voor de 3de en volgende parkeervergunningen zijn progressief. Nieuwe aanvragen voor een 4de en volgende vergunning worden niet meer gehonoreerd.

Naheffingsaanslag

Het maximum tarief voor een naheffingsaanslag parkeerbelastingen is landelijk vastgesteld op € 76,70. Op basis van de kostentoe rekening is de kostprijs van een naheffingsaanslag in de gemeente Rijswijk op begrotingsbasis € 65,83. Het tarief voor een naheffingsaanslag is vastgesteld op € 64,50 vermeerderd met de voor het betreffende parkeerplaats geldende tarief van de parkeerbelasting voor het eerste uur.

BIZ-belasting

De BIZ-belasting is een gebonden heffing die bestemd is voor het bevorderen van leefbaarheid, veiligheid, ruimtelijke kwaliteit of een ander mede publiek belang in de openbare ruimte van de BI-zone. De Raad heeft onlangs de Verordening BI-zone Oud Rijswijk 2020 t/m 2024 vastgesteld. Het tarief is voor 2024 vastgesteld op € 700,-.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting wordt geheven van hotels. Zij betalen het tarief per overnachting per persoon. De hotels mogen de toeristenbelasting verhalen op de personen die overnachten. Toeristenbelasting is alleen van toepassing op niet-inwoners van de gemeente.

In overleg met de hoteliers is besloten om het tarief voor 2 achtereenvolgende jaren vast te stellen. Voor 2023 was het tarief voor toeristenbelasting vastgesteld op € 3,50 per persoon per overnachting. Voor 2024 wordt voorgesteld om het tarief eveneens vast te stellen op € 3,50. Voorgesteld wordt om het tarief voor 2025 vast te stellen op € 3,60, zodat hoteliers hiermee rekening kunnen houden in hun onderhandeling over de nieuwe prijzen.

Kwijtschelding

Als een belastingplichtige niet in staat is een belastingaanslag te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De gemeente Rijswijk hanteert de zogeheten 100% bijstandsnorm, dit betekent dat huishoudens met een inkomen op of onder het bijstandsniveau recht hebben op kwijtschelding. Wanneer iemand een hoger inkomen heeft of vermogen bezit, betekent dit dat er betalingscapaciteit aanwezig is waaruit de belastingaanslag kan worden voldaan.

De heffingen waarvoor in de gemeente Rijswijk kwijtschelding kan worden gevraagd zijn:

- Onroerendezaakbelastingen;
- Afvalstoffenheffing;
- Rioolheffing.

Voor het in aanmerking komen van automatische kwijtschelding wordt in 2024 wederom gebruik gemaakt van de kosteloze toetsing door het Inlichtingenbureau. Alleen huishoudens die in 2023 kwijtschelding ontvingen, worden ter toetsing aangeboden. De huishoudens die volgens deze toets in aanmerking komen voor kwijtschelding hoeven dan niet meer jaarlijks opnieuw een verzoek in te dienen. Dit past binnen de doelstelling om de administratieve lasten voor burgers terug te dringen.

Naast de automatische kwijtschelding wordt gebruik gemaakt de dienstverlening van het Inlichtingenbureau¹. Deze dienstverlening betekent dat de afhandeling van de kwijtschelding verder wordt geautomatiseerd. Hiermee worden de administratieve lasten voor de inwoners verder teruggedrongen.

Voor 2024 is het bedrag aan te verlenen kwijtschelding per belastingsoort begroot op:

¹ Stichting Inlichtingenbureau is een dienstverlenende organisatie die door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is opgericht. Het inlichtingenbureau verwerkt gegevens over burgers die gebruik maken van regelingen en voorzieningen, bijvoorbeeld op het gebied van werk en inkomen en wmo en jeugdzorg. Het verwerken van deze gegevens gebeurt op grond van (wettelijke) taakstellende opdrachten voor gemeenten.

Belastingsoort	Bedrag
Afvalstoffenheffing	860.000
Rioolheffing	215.760
OZB	2.500

Kostendekkendheid

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	1.140.640	
Directe lasten	9.213.570	
Kwijtschelding	860.000	
Doorberekening veegkosten	352.946	
Afvalstoffenheffing		12.692.660
Overige opbrengsten		50.580
Garantstelling HVC		140.000
Totaal	11.567.156	
Toerekening Overhead		
Overhead	419.562	
Totale overhead	419.562	
Compensabele BTW	1.755.258	
Totale kosten	13.741.975	
Totale opbrengst		12.883.240
Dekking		94%

Toelichting op de tabel

Voor de berekening van de lasten voor de afvalstoffenheffing is het taakveld afvalverwijdering en -verwerking het centrale taakveld. 100% van de kosten van het product afvalverwijdering- en verwerking wordt in de heffing betrokken. De overhead wordt berekend over de toerekenbare salarislasten. Van de veegkosten wordt 50% van de kosten toegerekend aan de afvalstoffenheffing. De taak straatvegen omvat werkzaamheden voor het inzamelen van het huishoudelijk afval, maar ook het schoonhouden van de riolering valt hieronder. De compensabele BTW wordt voor 100% toegerekend aan de afvalstoffenheffing. De kosten voor kwijtschelding worden conform het coalitie akkoord niet langer toegeregend aan de rioolheffing. Dit heeft een lagere kostendekkendheid tot gevolg.

De totale opbrengst bestaat, naast de opbrengst afvalstoffenheffing uit inkomsten vanuit ongediertebestrijding. Ook is rekening gehouden met de opbrengst van bestuurlijke boetes en de vergoeding in het kader van de garantstelling voor HVC.

Rioolheffing

Rioolheffing	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	280.350	
Directe lasten	1.737.990	
Kwijtschelding	215.760	
Doorberekening veegkosten	352.946	
Investeringslasten	2.296.760	
Totaal	4.883.806	
Toerekening Overhead		
Overhead	459.955	
Totale overhead	459.955	
Compensabele BTW	756.781	
Compensabele BTW	756.781	
Totale kosten	6.100.542	
Totale opbrengst		5.886.210
Dekking		96%

Toelichting op de tabel

Voor de berekening van de lasten voor de rioolheffing is een aantal producten van belang. Dit zijn riolering en waterzuivering, huishoudelijk/bedrijfsafvalwater, hemelwater en grondwater. Daarnaast zijn ook 50% van de kosten voor straatvegen aan de rioolheffing.

De taak straatvegen omvat werkzaamheden voor het inzamelen van het huishoudelijk afval, maar ook het schoonhouden van de riolering zijn werkzaamheden die hieronder vallen.

De overhead wordt berekend over de toerekenbare salarislasten.

De kosten voor kwijtschelding worden conform het coalitie akkoord niet langer toegeregend aan de rioolheffing. Dit betekent een lagere kostendekkendheid.

Leges

Recapitulatie kostendekkendheid Legesverordening 2024 gemeente Rijswijk							
		Kosten personeel	Overhead gemeente	Overige kosten	Totale kosten	Verwachte baten	Kostendekkendheid
Totaal		1.726.156	2.009.389	1.191.206	4.926.751	4.189.556	85%
Titel I	Algemene dienstverlening	811.799	945.001	708.927	2.465.727	1.546.728	63%
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	59.744	69.547	99.477	228.767	152.074	66%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	365.543	425.522	366.492	1.157.557	648.582	56%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	124.759	145.230	68.155	338.144	193.031	57%
Hoofdstuk 4	Verstrekingen in het kader van de basisregistratie persoonsgegevens	19.633	22.855	12.775	55.263	36.810	67%
Hoofdstuk 5	Bestuursstukken	0	0	0	0	0	0%
Hoofdstuk 6	Vastgoedinformatie	0	0	0	0	0	0%
Hoofdstuk 7	Overige publiekszaken	58.447	68.038	132.738	259.223	191.676	74%
Hoofdstuk 8	Gereserveerd						
Hoofdstuk 9	Bijzondere wetten	182.900	212.911	29.290	425.101	323.475	76%
Hoofdstuk 10	Diversen	773	899	0	1.672	1.079	65%
Hoofdstuk 2	Dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet	773.658	900.602	475.263	2.149.522	2.562.650	119%
Paragraaf 2.2	Voorfase	119.572	139.192	0	258.763	155.079	60%
Paragraaf 2.3	Activiteiten met betrekking tot bouwwerken	557.732	649.246	475.263	1.682.241	2.363.432	140%

Recapitulatie kostendekkendheid Legesverordening 2024 gemeente Rijswijk							
		Kosten personeel	Overhead gemeente	Overige kosten	Totale kosten	Verwachte baten	Kostendekk
Paragraaf 2.4	Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed	2.128	2.477	0	4.605	8.051	175%
Paragraaf 2.5	Milieubelastende activiteiten	0	0	0	0	0	0%
Paragraaf 2.6	Lozingsactiviteiten	0	0	0	0	0	0%
Paragraaf 2.7	Aanlegactiviteiten	5.586	6.502	0	12.088	886	7%
Paragraaf 2.8	Overige activiteiten	57.633	67.089	0	124.722	87.318	70%
Paragraaf 2.9	Maatwerkvoorschriften	2.280	2.654	0	4.934	4.663	95%
Paragraaf 2.10	Gelijkwaardigheid	2.280	2.654	0	4.934	4.663	95%
Paragraaf 2.11	Overige tarieven	3.141	3.657	0	6.798	4.145	61%
Paragraaf 2.12	Modaliteiten	13.427	15.630	0	29.056	26.837	92%
Paragraaf 2.13	Vermindering	9.880	11.501	0	21.381	-92.423	-432%
Paragraaf 2.14	Teruggaaf	0	0	0	0	0	0%
Hoofdstuk 3	Dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2	140.700	163.786	7.016	311.502	80.178	26%
Paragraaf 3.1	Horeca	55.538	64.651	0	120.190	44.343	37%
Paragraaf 3.2	Seksbedrijven	773	899	7.016	8.688	4.259	49%
Paragraaf 3.3	Winkeltijdenwet	0	0	0	0	0	0%
Paragraaf 3.4	Organiseren evenement of markt	74.010	86.154	0	160.165	23.135	14%
Paragraaf 3.5	Standplaatsen (Gereserveerd)						
Paragraaf 3.6	Huisvestigingswet 2014	3.927	4.571	0	8.498	1.876	22%
Paragraaf 3.7	In dit hoofdstuk niet benoemd besluit	4.053	4.718	0	8.772	1.864	21%
Paragraaf 3.8	Automotive	2.398	2.792	0	5.190	4.703	91%

Voor de Leges is het uitgangspunt dat deze maximaal 100% kostendekkend mag zijn. Dat betekent dat de geraamde baten niet hoger mogen zijn dan de toerekenbare geraamde lasten. De berekening van de kostendekkendheid over de verordening komt uit op 85%.

Met de invoering van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging (Wkb) per 1 januari 2023 verandert ook Titel 2 van de Legesverordening. Als gevolg van deze wijzigingen zijn de tarieven voor de vergunningaanvragen die vallen onder de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging (Wkb) opnieuw berekend.

Marktgeld

Marktgeld	Lasten	Opbrengsten
Salarislasten	35.466	
Directe lasten	36.580	
Totaal	72.046	
Toerekening Overhead		
Overhead	41.286	
Totale overhead	41.286	
Totale kosten	113.332	
Totale opbrengst		78.660
Dekking		69%

Om de kostendekkendheid voor Marktgeld te berekenen, zijn alle directe lasten meegenomen. Daarnaast is personele inzet toegerekend.

Naheffingsaanslag parkeren

Naheffingsaanslag parkeren	Lasten	Opbrengsten
a. Berekening vaste informatieverwerkingskosten	350.000	
Parkeerautomaten (beheer)	180.000	
Parkeervergunningensysteem (saas)	70.000	
Scanoplossing (saas)	100.000	
b. Berekening variabele informatieverwerkingskosten	105.000	
Afhandeling naheffingsaanslagen, bezwaar en beroep	55.000	
Belparkeren	50.000	
c. Berekening kosten afschrijving en rente	140.249	
Kapitaallasten Parkeren incl. scanauto	140.249	
d. Berekening personeelskosten (salaris, opleiding, dienstkleding)	960.778	
Doorbelasting personeel Inspectie en Handhaving kredietbeheerder 43400	709.326	
Doorbelasting personeel Parkeren	177.331	
Doorbelasting/inhuur personeel Parkeerloket	70.933	
Dienstkleding	3.188	
e. Berekening overheadkosten obv doorbelasting personeel (50%)	480.389	
Overhead	480.389	
Totale kosten	2.036.416	
Totale opbrengst		1.900.000
Dekking		93%

Financiering

Inleiding

Rijswijk voert een financieel beleid, waarbij we op een verantwoordelijke manier omgaan met financiële middelen. Het is belangrijk dat we goed omgaan met financiële risico's en dat we over voldoende middelen beschikken, zodat we tijdig aan onze financiële verplichtingen kunnen voldoen tegen zo laag mogelijke kosten.

We houden onze financiële geldstromen en vermogensposities goed in de gaten en kijken ook naar de invloed van de economische ontwikkeling op de overheden en de geld- en kapitaalmarkt. Daarnaast beheersen we de financiële risico's door het steeds opnieuw afstemmen van onze financiële positie met de benodigde financiële middelen op zowel de korte termijn (liquiditeit) als op de langere termijn (langlopende leningen).

Rentevisie geld- en kapitaalmarkt

De kapitaalmarkt, de markt voor vragers en aanbieders van langlopende geldleningen > 1 jaar is internationaal.

In 2022 heeft de stijging in de energie- en grondstofprijzen tot een hoge inflatie geleid. In 2023 zijn de energieprijzen gedaald, waardoor de extreem hoge inflatie van vorig jaar is afgenomen. Daarmee is het probleem van de hoge inflatie nog niet opgelost. Doordat energie lange tijd erg duur was, zijn goederen en diensten waar tijdens het produceren energie voor nodig is, ook duurder geworden.

Daarom heeft de Europese Centrale Bank (ECB) om de hoge inflatie te verlagen ook in 2023 de renteverhoging doorgezet. Deze verhoging is opgelopen tot 4.00% in september 2023. Een te grote verhoging van de rente op de geldmarkt kan leiden tot stagnatie van de groei van de gehele economie. De huidige verwachting is dan ook dat de rente in 2024 zal stabiliseren.

Afhankelijk van de ontwikkelingen van de rente zullen wij in 2024 gebruik maken van leningen met looptijden van 1 maand tot enkele jaren.

Risicobeheer

Bij het financieren van investeringen, grondexploitaties en de lopende exploitatie worden de volgende risico's onderscheiden:

- Langlopend renterisico
- Kortlopend renterisico
- Kredietrisico
- Liquiditeitsrisico

Deze risico's proberen wij zo goed mogelijk te managen met het doel de rentekosten zo laag mogelijk te houden.

Langlopend renterisico

Per 1 september 2023 bedroeg het financieringsoverschot, rekening houdende met kortlopende verplichtingen, circa € 25 mln. Deze middelen zijn beschikbaar en worden verplicht aangehouden op een bankrekening bij het Ministerie van Financiën (Schatkist). Dit betekent dat er meer financieringsmiddelen waren in de vorm van opgenomen leningen, reserves en voorzieningen dan gerealiseerde investeringen. Deze middelen zijn bedoeld om onder meer de hoge aflossingen op bestaande leningen af te kunnen lossen en de nieuwe investeringen te kunnen betalen. Eind 2023 wordt een lening van € 13 miljoen afgelost.

Volgens de laatste voorlopige inzichten zal het financieringsoverschot eind 2023 omslaan in een financieringstekort mede door investeringsuitgaven. Ook het aflossen op leningen en het inzetten van de reserves maakt bij elkaar dat in de loop van 2024 leningen opgenomen moeten worden.

Financiering RijswijkBuiten

Volgens de 11^e herziening van de grondexploitatie RijswijkBuiten bedraagt de boekwaarde per 1 januari 2023 € 110,3 miljoen exclusief verliesvoorziening. Deze cijfers zijn gebaseerd op cijfers van december 2022.

I.v.m. het financieringstekort voor RijswijkBuiten is er in april 2023 is er een lening van € 20 mln. aangetrokken. Eind 2023 wordt een lening van € 13 mln. afgelost. Met de verwachte financieringstekorten voor RijswijkBuiten zal er in 2024 een lening van ca. € 13 mln. nodig zijn.

In 2016 zijn een drietal zogenaamde forwardleningen voor RijswijkBuiten afgesloten, waarvan er 2 inmiddels zijn afgelost. In 2019 en 2020 zijn 2 leningen afgesloten elk € 40 miljoen met negatieve rente. Het verloop van de investeringen volgens de 11^e herziening en de financieringen is als volgt:

x € 1 miljoen	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Boekwaarde opgave RB incl. voorz. ultimo jaar 2022	0	0	0	0	0	0
Gewogen gemiddelde boekwaarde opgave RB ultimo jaar 2022	0	0	0	0	0	0

Financiering RijswijkBuiten vanaf 2022 (opgave mei 2022 RB)

x € 1 miljoen	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Boekwaarde opgave RB incl. voorz. ultimo jaar 2022	110	102	94	80	71	60
Gewogen gemiddelde boekwaarde	106	97	87	75	66	55
financiering gemiddeld per jaar						
forward lening 1%						
forward lening 1,15%	13	-	-	-	-	-
10 jaar fixe -0,11%	40	40	40	40	40	40
10 jaar lineair -0,055%	28	24	20	16	12	8
5 jaar fixe 3%	20	20	20	20	20	20
totaal financieringen gemiddeld	101	84	80	76	72	68
financieringstekort per jaar RB	-5	-13	-7	1	6	13

Een grondexploitatie laat zich moeilijk voorspellen. Dit geldt ook voor RijswijkBuiten. Hiermee verband houdend is ook de financiering voor de toekomst moeilijk in te schatten. Gezien de onzekerheid over het verloop van de boekwaarde en de mogelijkheid om in het verleden op de kapitaalmarkt leningen te sluiten met negatieve rente is in 2019 besloten om voor 10 jaar extra te lenen en deze middelen beschikbaar te houden voor RijswijkBuiten. Hiermee wordt bereikt, dat voor de komende jaren in geval van stagnatie in de grondverkoop het risico van hoge rentekosten is geminimaliseerd en zelfs sprake kan zijn van negatieve rentekosten. Dit is wel afhankelijk in hoeverre de werkelijke boekwaarde van de investeringen bovenstaande prognose zal volgen.

Voor zover er een kapitaaloverschot voor het plangebied RijswijkBuiten bestaat (meer financieringsmiddelen dan boekwaarde) worden de financieringsmiddelen gebruikt voor de overige investeringen van de gemeente.

Als gevolg van de vertragingen in de afzet en de stijgende uitvoeringskosten dienen er extra financieringsmiddelen aangetrokken te worden. Een bijkomend nadeel is de ontwikkeling van stijgende rente op de kapitaalmarkt.

Financiering investeringen gemeenten (exclusief RijswijkBuiten)

De investeringen van de gemeente exclusief RijswijkBuiten zijn als volgt. In de cijfers van de investeringen is ook het investeringsplan 2024 t/m 2027 opgenomen.

x € 1 mln.	2022	2023	2024	2025	2026	2027
investeringen	239	263	284	319	305	299
idem gemiddeld	234	273	274	302	312	302
langlopende leningen minus boekwaarde RijswijkBuiten	131	140	155	154	152	156
reserves	88	74	73	75	70	69
voorzieningen	11	14	15	17	18	19
totaal financieringsmiddelen	231	228	243	245	240	244
gemiddeld	241	230	236	244	243	242
gemiddeld saldo per jaar	7	-44	-38	-58	-69	-60
+= financieringsoverschot						
- = financieringstekort						

Dit overzicht laat zien, dat er een financieringstekort ontstaat. Dit kan opgelost worden door het aantrekken van nieuw vreemd vermogen. In deze begroting is rekening gehouden met nog op te nemen leningen tot een maximum van € 25 miljoen in 2024. Deze leningen zijn niet opgenomen in bovenstaand overzicht. Dit om inzicht te geven in de hoogte van de financieringsbehoefte over de jaren. In 2024 wordt, afhankelijk van de renteontwikkeling zo veel mogelijk gebruik gemaakt van kortlopende leningen, dan wel leningen met een looptijd van 3 tot 5 jaar.

De reservepositie is afgenomen door het geraamde nadelig saldo van de begroting 2023 en de geraamde nadelige saldi van de meerjarenbegroting 2024-2027 in de laatste twee jaarschijven. Gezien de economische uitdagingen is het maar de vraag of deze reservepositie in de loop van de jaren op dit niveau kan blijven. Ook de boekwaarde van RijswijkBuiten is nog gebaseerd op de grondexploitatie van 2022. Daarnaast bestaat er nog genoeg onzekerheid omtrent de ontwikkelingen op de financiële markten door de inflatie, dat van invloed is op de leningspercentages.

In 2024 zal er meer duidelijkheid bestaan over de ontwikkelingen van bovenstaande cijfers, zodat ook de financieringsbehoefte duidelijker wordt. Er kunnen dan betere keuzes worden gemaakt tussen kort, middellang of lang krediet. Uit bovenstaand overzicht zou eerder gekozen worden uit kort tot middellang krediet.

Totale ontwikkeling schuldenpositie van Rijswijk

De relatief hoge schuldenpositie op dit moment is van tijdelijke aard. Deze positie wordt vooral veroorzaakt door de investeringen in de grondexploitatie RijswijkBuiten. De schuldenpositie wordt, zowel ten aanzien van de financieringsbehoefte als de rentekosten, nauwlettend gemonitord.

De verkopen van de gronden in RijswijkBuiten zullen in de loop van de jaren zorgen dat het saldo van de investeringen zal dalen. Hierdoor neemt de financieringsbehoefte van dit exploitatiegebied af, waardoor dit een gunstige invloed heeft op de totale schuldenpositie.

De mate van verlaging van de schuldenpositie is afhankelijk van de realisering van de verkoopopbrengsten van RijswijkBuiten en de overige investeringsplannen van de gemeente.

Niet alleen de hoge schuldenpositie is van belang, maar nog belangrijker is het lage niveau van de rentekosten waarvan jarenlang geprofiteerd kon worden. Met dit laatste houdt een schuldquote geen rekening. De gemiddelde rentevoet van vreemd en eigen vermogen is circa 1%.

Voor een totaaloverzicht van de ontwikkeling van de schuldenpositie, inclusief RijswijkBuiten wordt verwezen naar bijlage 2 behorende bij deze paragraaf.

Renterisiconorm

Het renterisico op langlopende geldleningen is wettelijk aan een maximum gebonden. Uitgangspunt hierbij is om zoveel mogelijk spreiding in de looptijden van leningen aan te brengen, zodat geen onnodige renterisico's worden gelopen. De wettelijk vastgestelde renterisiconorm van 20% houdt in

dat in enig jaar de aflossing van de lange schuld niet hoger mag zijn dan 20% van het totaal van de lasten (of de baten, indien deze hoger is dan het totaal van de lasten) volgens de begroting. Hierdoor wordt de rentegevoeligheid beperkt.

De rentegevoeligheid voor de gemeente Rijswijk is beperkt.

Voor RijswijkBuiten wordt gebruik gemaakt van fixe- en lineaire leningen. De middelen voor de aflossingen van deze leningen zijn afkomstig uit de opbrengsten grondverkoop. Nadat de exploitatie RijswijkBuiten is afgesloten zijn alle gronden verkocht en zijn financieringsmiddelen voor deze grondexploitatie niet langer nodig. Eventuele ontstane kapitaaloverschotten van RijswijkBuiten worden ingezet voor de financiering van de overige investeringen van de gemeente. Afhankelijk van de hoogte van de investeringsplannen voor de komende jaren zullen er aanvullende leningen moeten worden aangetrokken.

Voor 2024 is dit maximum berekend op circa € 47,5 miljoen (2023: € 45,7 miljoen). In 2024 zal er geen betaalde aflossing zijn, zodat onze gemeente ruim binnen deze norm blijft. Naast de opgenomen leningen van € 80 miljoen met negatieve rente voor RijswijkBuiten is een fixe lening van € 45 miljoen opgenomen met een looptijd van 50 jaar voor minus 0,02%. Dit maakt de gemeente Rijswijk minder gevoelig voor renteschommelingen gedurende 50 jaren ter hoogte van dit bedrag.

Kortlopend renterisico (kasgeldlimiet)

De rente op de geldmarkt voor 1-maands kasgeldleningen voor overheden beweegt zich medio september 2023 rond 3,8% op jaarbasis. Voor kasgeldleningen gaan we in 2024 uit van een marktrenteniveau van gemiddeld circa 4,1%.

Als de rente op de geldmarkt gelijk blijft en de kapitaalmarktrente niet verder stijgt, zullen wij zo nodig gebruik maken van de ruimte binnen de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) om de totale rentelasten zo laag mogelijk te houden. De kasgeldlimiet kunnen wij maximaal 3 kwartalen overschrijden, daarna moeten wij consolideren. Dit houdt in dat bij een dreigende structurele overschrijding van de kasgeldlimiet lange leningen aangetrokken moeten worden.

Het renterisico op kortlopende geldleningen (< 1 jaar) is door de wet FIDO gemaximaliseerd tot de kasgeldlimiet. Deze limiet is gesteld op 8,5% van de begrotingsomvang van 2024. Dit betekent dat bij een begrotingsomvang van € 237,7 miljoen in 2024 de kasgeldlimiet circa € 20,2 miljoen (2023: € 19,4 miljoen) bedraagt.

Kredietrisicobeheer

Het kredietrisico wordt veroorzaakt door de mogelijkheid dat de instelling waaraan geld is verstrekt niet in staat blijkt te zijn, de rente en aflossing op verstrekte leningen te voldoen. Deze verstrekte geldleningen betreffen leningen in het kader van de publieke taak van de gemeente. De gemeente heeft een relatief beperkt bedrag aan leningen uitstaan.

Het volgende overzicht geeft de vergelijking met de begrotingen 2024 en 2023 én de jaarrekening 2022:

	Per ultimo jaar (x € 1.000,-)		
	Begroting 2024	Begroting 2023	Jaarrekening 2022
Woningbouwverenigingen	455	504	550
Leningen eigen personeel	224	246	268
Fietsenplan	37	37	38
Krediethypotheek WWB	454	454	454
Startersleningen RB	600	600	600
Duurzaamheidsleningen	40	40	40
Lening Museum Rijswijk	538	567	597
Totaal	2.348	2.448	2.547

Museum Rijswijk

In de paragraaf financiering van de 2^e halfjaarrapportage 2018 is ten behoeve van de Stichting Museum Rijswijk een te verstrekken hypothecaire lening opgenomen van ten hoogste € 751.000. In werkelijkheid is € 617.000 opgenomen. Het verschil van € 134.000 bestaat uit:

- een minder nadelig exploitatiesaldo over 2018 € 21.000;
- geen nadelig saldo over 2020, geraamde tranche van € 25.000 over 2020 was niet benodigd;
- nog uit te voeren meerjarenonderhoudsplan € 90.000.

In 2022 is, volgens de lening overeenkomst, € 20.000 afgelost. Volgens het aflossingsschema van de lening overeenkomst wordt in 2023 € 29.940 afgelost.

In 2023 is het begrotingsbedrag bepaald op het bedrag volgens de jaarrekening 2021 minus de aflossingsbedragen van circa € 50.000 over 2022 en 2023, vermeerderd met het nog uit te voeren meerjarenonderhoudsplan van € 90.000.

Garantstellingen

De gemeente loopt niet alleen kredietrisico op verstrekte geldleningen, maar ook op de geldleningen, waarover een garantstelling is verstrekt. De garantstellingen heeft nagenoeg geheel betrekking op leningen aan de woningcorporaties Vidomes en Rijswijk Wonen. De zekerheidsstructuur kent een gelaagdheid, die in volgorde worden aangesproken. Bij afloop van de achtervangovereenkomsten worden deze vernieuwd tegen nieuwe zekerheden, waardoor het kredietrisico voor de gemeente verder beperkt wordt. Gemeenten en de Staat zijn de laatste laag in de zekerheidsstructuur en worden als laatste aangesproken. Met de nieuwe achtervangovereenkomst is de positie van gemeenten verder verbeterd.

Daarnaast beschikt Rijswijk Wonen over een eigen vermogen van € 930 miljoen (op basis van actuele waardebeoordeling) bij een balanstotaal van € 1.145 miljoen (bron: jaarrekening 2022). Dit betekent een zeer hoog solvabiliteitspercentage van circa 64,2% (2021: 82%).

Vidomes beschikt over een eigen vermogen van € 2,8 miljard (op basis van actuele waardebeoordeling) bij een balanstotaal van € 3,5 miljard (bron: jaarrekening 2022). Dit betekent eveneens een zeer hoog solvabiliteitspercentage van circa 78,1% (2021: 80%). Hierdoor is de financieringsgraad heel laag en gaat het meer om een theoretisch risico dat de gemeente heeft t.a.v. de leningen van de woningbouwverenigingen.

Van de overige gegarandeerde geldleningen is het risico afgedekt of beperkt. Zodra de gemeente betalingen verricht in het kader van de garantstellingverplichting vervalt het eigendom van het onderpand aan de gemeente.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisicobeheer betreft het financieren en uitzetten van middelen voor de perioden van één jaar of korter. Zoals eerder aangegeven zal een financieringstekort zo veel mogelijk met kortlopende geldleningen worden gefinancierd. Dit gebeurt door het aanhouden van een gering saldo op de rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) aangevuld met kasgeldleningen. Het aanhouden van rekening-courant krediet is veel duurder dan het financieren met kasgeldleningen. Om te voorkomen dat er onnodig tegoeden op de rekening-courant blijven staan, wordt dagelijks het totaal van de saldi van alle bankrekeningen > € 0,5 miljoen automatisch afgeroomd en overgeboekt naar de Schatkist.

Treasury resultaat

Overzicht rente exploitatie 2024 (x 1.000)	
totaal rentekosten lange termijnfinanciering	4.173
Idem, korte termijnfinanciering	270
	4.442
totaal rentebaten	264
saldo rentelasten en baten	4.178
toerekening rente aan RijswijkBuiten	751
toerekening rente aan overige grondexploitaties	5
	756
totaal aan beleidsproducten toe te rekenen rente	3.422
toerekening aan beleidsproducten 1%	2487
toerekening aan investeringen 1%	219
totaal doorbelast	2.705
Nadelig saldo rente	-717

Renteresultaat

Het renteresultaat bedraagt nadelig € 717.000, dit is ontstaan doordat er minder rentekosten zijn doorberekend aan de beleidsproducten. Het saldo van de geraamde rentelasten en -baten bedraagt € 3.422.000. Uitgedrukt in een percentage van de beginboekwaarde van de investeringen is dit 1,26%. Het doorberekende rentepercentage toegerekend aan de beleidsproducten is gemiddeld 1,0.

Het nadelig saldo heeft geen invloed op het totaal van de begroting, De rentekosten zijn alleen anders voor een lager bedrag verdeeld over de beleidsproducten.

Bijlagen

Bijlage 1. Overzicht langlopende leningen

Leningnummer	Beëindiging looptijd in het jaar	Rente- percentage	Restant begin 2024	Jaarlijkse aflossing/ eenmalig
235	2028	4,41	1.400	280
236	2028	4,47	2.000	400
237	2028	4,77	1.500	300
239	2030	3,81	2.800	400
241	2034	4,75	4.400	400
242	2030	3,94	5.250	750
Forwardlening AD	2035	2,033	14.000	0
Forwardlening AD	2040	2,048	14.000	0
Forwardlening AD	2045	2,005	14.000	0
Forwardlening AD	2050	1,977	14.000	0
Forwardlening AD	2055	1,925	14.000	0
Lening RB	2029	-0,11	40.000	0
Lening RB	2030	-0,055	28.000	4.000
Lening AD	2070	-0,02	45.000	0
Forwardlening RB	2028	3,00	20.000	0
Totaal *			220.350	6.530

* Het totaal van de langlopende leningen is exclusief de optionele lening van ca. € 25 mln.

Bijlage 1. Overzicht langlopende leningen volgens de begroting 2024

Bijlage 1 biedt inzicht in de looptijd, het aflossingsdeel en de rentepercentages van de bestaande langlopende geldleningen. Uit het overzicht blijkt hoeveel er in 2024 wordt afgelost en wat de restantschulden zijn per begin 2024.

Bijlage 2. Geprognosticeerde balans

Bedragen * € 1000	31-12-2022 jaarrek 2022	31-12-2023 raming	31-12-2024 raming	31-12-2025 raming	31-12-2026 raming	31-12-2027 raming
ACTIVA						
Immateriële vaste activa	568	534	501	467	433	400
Materiële vaste activa	222.595	247.532	268.263	303.718	289.124	283.204
Financiële vaste activa	15.458	15.333	15.233	15.131	15.027	14.943
Totaal vaste activa	238.621	263.399	283.996	319.316	304.584	298.547
Voorraden						
(bouwgrondexploitaties)	88.855	79.994	58.699	53.337	48.896	38.545
Vorderingen < 1 jaar	44.738	29.060	18.598	22.598	26.598	30.598
Rijk's schatkist	-	-	-	-	-	4.920
Liquide middelen	1.297	-	-	-	-	-
Overlopende activa	5.886	4.886	3.886	4.886	4.886	4.886
Totaal vlottende activa	140.777	113.940	81.184	80.821	80.380	78.950
TOTAAL ACTIVA	379.398	377.340	365.180	400.137	384.964	377.496
PASSIVA						
Algemene reserve	20.468	6.745	8.721	10.956	4.790	3.170
Bestemmingsreserves	67.851	67.582	64.161	63.605	65.281	65.490
Totaal eigen vermogen	88.319	74.327	72.882	74.561	70.071	68.660
Voorzieningen	11.185	13.648	15.101	16.555	18.009	19.462
Vaste schulden > 1 jaar	219.880	220.350	213.820	207.290	200.760	194.230
Idem, optioneel € 25 miljoen	-	-	25.000	10.000	-	-
Totaal vaste schulden > 1 jaar	219.880	220.350	238.820	217.290	200.760	194.230
Totaal vaste passiva	319.384	308.325	326.803	308.406	288.839	282.352
Kasgeldleningen	-	20.000	-	-	-	-
Overige schulden	28.064	23.055	16.103	46.114	47.117	46.064
Netto vlottende schulden	28.064	43.055	16.103	46.114	47.117	46.064
Overlopende passiva	31.950	25.960	22.274	45.617	49.008	49.081
Totaal vlottende passiva	60.014	69.015	38.377	91.731	96.125	95.145
TOTAAL PASSIVA	379.398	377.340	365.180	400.137	384.964	377.497

Bijlage 2. Geprognosticeerde balans

In bijlage 2 van deze paragraaf is de geprognosticeerde balans opgenomen. Deze staat geeft het verloop van de investeringen over de begrotingsperiode 2024-2027 én in hoeverre deze investeringen zijn gefinancierd met eigen vermogen en vreemd vermogen.

RijswijkBuiten

Wat willen we bereiken

Visie op de paragraaf

De transformatie van het glastuinbouwgebied in RijswijkBuiten in een unieke en duurzame woonlocatie, met daarbij voldoende voorzieningen op het gebied van detailhandel, onderwijs, welzijn, bedrijventerreinen en werklocaties.

De gebiedsontwikkeling RijswijkBuiten vindt zijn grondslag in het in 2009 door de raad vastgestelde Masterplan Rijswijk-Zuid. Dit masterplan is in 2013 en 2014, vijf jaar na vaststelling van het masterplan in overleg met de gemeenteraad geëvalueerd en op onderdelen in beoogd beleid aangepast en geactualiseerd. Inmiddels zijn 2 fases van deze gebiedsontwikkeling in uitvoering, waarbij deelgebied Sion nagenoeg is afgerond en deelgebied Parkrijk volop in de realisatiefase verkeert. In 2021 is bestuurlijk verder richting gegeven aan de beoogde invulling van het gebied Pasgeld (3e fase van de gebiedsontwikkeling) en is de hoofdplanstructuur vastgesteld en besloten dat er in Pasgeld-West maximaal 1.000 woningen ontwikkeld en gerealiseerd worden.

De stedenbouwkundige en financiële uitwerking van Pasgeld-West en het daarvoor beoogde woningbouwprogramma zijn verwerkt in de in maart 2023 vastgestelde elfde herziening van de grondexploitatie Sion - 't Haantje. Hierin zijn ook de effecten van de huidige macro-economische en financiële situatie verwerkt welke hebben geresulteerd in een oplopend verlies. Eind 2023 worden verliesbeperkende maatregelen in beeld gebracht. Deze worden verwerkt in de begin 2024 vast te stellen twaalfde herziening van de grondexploitatie.

Doelstellingen

1. Volkshuisvesting, realisatie van ongeveer 4.000 woningen binnen een programma dat aansluit op de woonvisie, meest actuele inzichten en beoogde invulling van het gebied Pasgeld als geheel;
2. Ruimtelijke en stedenbouwkundige inpassing van maatschappelijke voorzieningen, waaronder drie basisscholen, een gezondheidscentrum en bijzondere woonvormen/doelgroepen;
3. Realisatie en uitgifte bouwgrond voor ongeveer 10 ha bvo voor bedrijven, overwegend midden- en kleinbedrijf;
4. Duurzaamheid, een optimale leefomgeving waarbij de milieubelasting, de mobiliteit en het energieverbruik minimaal en onderscheidend zijn;
5. Groenstedelijk woonmilieu, grondgebonden woningen, afgewisseld met appartementen in een parkachtige omgeving;
6. Aandacht voor cultuurhistorische waarden en sociale cohesie in de wijk;
7. Een op eindwaarde sluitende grondexploitatie.

De doelstellingen zijn bij de vaststelling van de elfde herziening (2023) van de grondexploitatie herbevestigd.

Indicatoren

Indicator Sion, Parkrijk ('t Haantje) Pasgeld-West en -Oost	Realisatie	Streefwaarde				
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Woningen ¹	2.407	164	164	165	166	165
EPC (BENG/ENG) ²	0	0	0	0	0	0
Sociale huur ³	197	4	6	10	10	10
Scholen	2	0	1	0	0	0
Overige voorzieningen ⁴	3	1	0	0	0	0
Uitgifte bedrijventerrein in m2 BVO	43.108	8.436	5.113	5.113	5.113	5.113

1 Planning van de verkoop van bouw kavels voor woningen.

2 De EnergiePrestatieCoëfficiënt (EPC) van een woning drukt de energetische prestatie van een woning uit. Wettelijk is inmiddels vastgelegd dat nieuwbouwwoningen gasloos worden gebouwd en is de EPC-norm vervangen door een nieuw normstelsel, dat meer Europees aansluit met BENG (Bijna Energie Neutraal en Gasloos) en ENG (Energie Neutraal en Gasloos). De EPC-waarde 1,0 is ongeveer wat een gemiddelde woning in 1990 presteerde. Een woning met een EPC van 0,6 gebruikt dus nog maar 60% van de energie, die zo'n woning twintig jaar terug gebruikt zou hebben. De EPC-berekening is opgenomen in het bouwbesluit, en sinds 1995 is het verplicht deze bij een bouwvraag in te dienen. Vanaf 2011 geldt de strengere norm van EPC 0,6. Vanaf 2015 is de norm EPC 0,4. Vanaf 2020 is de norm BENG (= EPC circa 0,2), de norm ENG is gepland om enige jaren daarna in te voeren.

3 Met betrekking tot de fasering en de aantallen sociale huurwoningen vindt nog overleg plaats met de woningcorporaties.

4 In Sion zijn 2 kinderdagverblijven en een huisartsenpost gevestigd. In 2023 zal er een nieuwe huisartsenpost in Parkrijk gerealiseerd worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Het programma van werkzaamheden en uitgifte van bouwgrond voor voornamelijk verkoop van woningbouw, zoals dat is gepland en dient als onderlegger van de ramingen van de jaarschijf 2024 van de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023.

Eind 2023 wordt de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Twaalfde herziening 2024 opgesteld. De hieruit volgende wijzigingen voor de Programmabegroting 2024-2027 zullen in de 1e halfjaarrapportage 2024 worden meegenomen.

Grondverwerving

Verwervingsactiviteiten worden nadrukkelijk afgestemd op de beoogde ontwikkeling van het gebied. Bij een grootschalige ontwikkeling, waarvan sprake is in RijswijkBuiten, is het doel om alle benodigde percelen te verwerven in een minnelijk traject.

De laatste voor de ontwikkeling van het plangebied benodigde gronden zijn verworven. Er resteert alleen nog de overdracht van de door ProRail voor de realisatie van de spoorverdubbeling benodigde percelen aan de gemeente.

Bouw- en woonrijp maken

De planning en de uitvoering van de werkzaamheden van bouw- en woonrijp maken zijn aangepast aan de uitgangspunten zoals opgenomen in de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023.

Rente en financiering

In de grondexploitatieberekening wordt nu rekening gehouden met een gemiddeld calculatietarief voor de rentekosten van 0,92%.

Risico's

De omgang met risico's bij grondexploitaties is beschreven in de Nota Grondbeleid. Risico's bij dit project kunnen zich voordoen op allerlei gebieden (o.a. politiek, bestuurlijk, maatschappelijk, economisch, wet- en regelgeving, samenwerking). Voor de kansen en bedreigingen van de gemeentelijke grondexploitatie is een risicoparagraaf opgesteld. Deze maakt deel uit van de grondexploitatie.

De gekwantificeerde risico's binnen de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023 bedragen € 3,924 miljoen. Gelet op het negatieve exploitatieresultaat is hiervoor binnen de grondexploitatie geen dekking aanwezig. De Algemene reserve wordt ingezet als buffer.

Gronduitgifte

De uitgifte van bouwgronden in RijswijkBuiten is nu voorzien in de periode tot en met 2030. Volgens de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023 zijn er tot en met 2023 circa 2.400 bouw kavels in verkoop gebracht. De planning is gebaseerd op het sturen op woningaantallen (programma) en het realiseren van de geraamde grondopbrengsten. Naast de drie geplande scholen wordt de tijdelijke school in Sion voor een langere periode aangehouden. In Parkrijk is langs de Laan van 't Haantje eveneens een tijdelijke school gerealiseerd. De op deze locaties geplande woningbouw zal na afsluiting van de exploitatieperiode, als de behoefte aan lokalen is afgenomen, plaatsvinden (over ca 8 jaar).

Uitgifte bouwgrond voor bedrijven

Om de afzet van bouwgrond voor bedrijven te stimuleren heeft de gemeenteraad besloten om in navolging van de woningbouwstimulering door middel van erfpacht, dit instrument ook voor bedrijventerreinen in RijswijkBuiten in te zetten.

Per augustus 2023 zijn in deelgebied H7 vijf van de zes bedrijfskavels verkocht. Eén bedrijfskavel was gereserveerd, maar is in juli 2023 teruggegeven en zal weer openbaar aan de markt worden aangeboden. De gronden worden pas uitgegeven als er een onherroepelijke omgevingsvergunning is. Naar verwachting zullen deze bedrijfskavels in uiterlijk half 2024 bouwrijp worden uitgegeven. Het woonrijp maken zal naar verwachting in 2025 worden afgerond.

De verwachting is dat de bedrijfskavels van H9 in eind 2023/begin 2024 door middel van een openbare verkoopprocedure aan de markt zullen worden aangeboden. Deelgebied H8 wordt t/m 2024 door ProRail gebruikt en zal nadien in verkoop gaan.

Duurzaamheid

Rijswijk heeft als doel om van RijswijkBuiten een van de meest duurzame uitbreidingswijken van Nederland te maken. Onderdeel van deze ambitie is het beïnvloeden van de vervoerswijze. Hierbij wordt ingezet op een verschuiving van autogebruik naar duurzamere vormen van vervoer, zoals fietsen en openbaar vervoer. Zeker bij nieuwbouw op deze schaal is dat goed aan de voorkant te organiseren. De nabijheid van de bestaande stations Rijswijk en Delft en de (fiets)verbindingen naar die stations toe en het beter benutten daarvan is waar mede op wordt ingezet, separaat aan het doen van onderzoek in samenwerking met MRDH naar een halteplaats voor dit gebied.

Voor het deelgebied Parkrijk is in lijn met bovengenoemde ambities een parkeerconcept opgesteld, waarbij lager autobezit wordt gestimuleerd door het aanleggen van "mobi-punten" op verschillende locaties in de wijk. Op deze locaties worden op termijn niet alleen deelauto's aangeboden, maar ook deelbakfietsen en elektrische deelscooters. Op deze manier worden nieuwe bewoners gestimuleerd om een (tweede) auto niet aan te schaffen of mee te verhuizen, omdat alternatieve vervoermiddelen in de wijk aanwezig te zijn die het bezit van een extra auto overbodig maken.

Binnen RijswijkBuiten zijn momenteel twee mobi-point gerealiseerd en ingericht voor het gebruik van twee elektrische deelvoertuigen, een deelbakfiets en een elektrische deelfiets. Eind 2023/ begin 2024 zullen de volgende vier mobi-point worden opgeleverd. In totaal zullen er negen mobi-points worden gerealiseerd.

Boekwaarde

In de paragraaf Financiering is de invloed van RijswijkBuiten op de hoge netto schuldquote van de gemeente opgenomen. Doelstelling is om deze schuldquote snel omlaag te brengen. Ten tijde van het opstellen van de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023 was de verwachting nog dat de boekwaarde in 2023 en ook in 2024 met € 8,3 miljoen verlaagd kon worden. De afzet

verloopt moeizamer dan verwacht en bij de Twaalfde herziening, 2024 in het voorjaar 2024 wordt deze planning bijgesteld.

Een op eindwaarde sluitende grondexploitatie

Op advies van de accountant is bij het in september 2019 vaststellen van de gemeentelijke jaarrekening 2018 een verliesvoorziening gevormd. Dit is in de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Achtste herziening, 2020 ook verwerkt. Dit geldt ook voor de uitkomsten van de risicoanalyse en de nog uit te werken optimaliseringsmogelijkheden (o.a. meer woningen en bedrijvigheid).

Op basis van de Grondexploitatie Sion-'t Haantje Elfde herziening, 2023, waarin de effecten van de huidige macro-economische en financiële situatie zijn verwerkt, is de verliesvoorziening verhoogd naar € 20,7 miljoen.

Wat gaat het kosten?

Grondexploitatie Sion – 't Haantje elfde herziening, 2023	Raming 2024 x € 1 miljoen)
Verwerving	€ 0,60
Plankosten	€ 1,86
Bouwrijp maken	€ 5,73
Rente en financiering	€ 1,15
Afname boekwaarde grondexploitatie	€ 8,29
Totaal lasten	€ 17,63
Plankosten	€ 0,10
Bouwrijp maken	€ 0,02
Gronduitgifte	€ 17,51
Totaal baten	€ 17,63

Subsidies

Beleid subsidieverstrekking

Subsidieverstrekking is één van de instrumenten die een gemeente tot haar beschikking heeft om maatschappelijke en beleidsdoelstellingen te realiseren. De gemeente Rijswijk kent verschillende wettelijke grondslagen en beleidskaders die te verstrekken subsidies mogelijk maken.

Voor de bestuursperiode 2024-2027 bestaat het subsidieproces van Rijswijk uit een door de gemeenteraad in 2020 vastgestelde Subsidieverordening Rijswijk (ASV) en een vastgesteld Beleidskader Subsidies.

De Algemene wet Bestuursrecht (Awb) schrijft in artikel 4:23, lid 1 voor dat: Een bestuursorgaan verstrekt slechts subsidie op grond van een wettelijk voorschrift dat regelt voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt.

De ASV beschrijft het proces van subsidie aanvraag en verstrekking. Daarnaast zijn er diverse nadere regelingen en beleidsnota's van kracht waarin is vastgelegd welke taken en beleidsdoelen de gemeente Rijswijk nastreeft. De manier waarop de gemeente de ASV in relatie tot diverse beleidsdoelstelling toepast, is vastgelegd in het Beleidskader Subsidies. Het Beleidskader Subsidies beschrijft op basis van welke toetsingscriteria subsidies worden ingezet en getoetst. De toetsingscriteria zijn: maatschappelijk effect, vraaggericht werken, social return (participatie), duurzaamheid, inclusie, cofinanciering, samenwerking en innovatie.

De activiteiten die bijdragen aan de onderstaande vastgestelde gemeentelijke doelstellingen behorende bij de programmabegroting, kunnen in aanmerking komen voor subsidie:

1. Algemeen Bestuur en Organisatie
2. Onderwijs
3. Sport, Cultuur en Recreatie
4. Sociaal Domein
5. Wonen en Leven

Specifiek subsidieplafond

Bij een vastgesteld subsidieplafond kan er beperkt subsidie verstrekt worden met een maximum van het vastgestelde bedrag. Wanneer het subsidieplafond bereikt is kunnen er geen subsidies meer beschikt worden en kunnen er voor de betreffende subsidieactiviteiten geen subsidies meer worden verleend. Voor 2024 zijn er een tweetal subsidieplafonds vastgesteld.

De vastgestelde subsidieplafonds zijn:

Beleidsproduct	Subsidie	Subsidieplafond
65600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	Evenementensubsidie stadsbrede evenementen	350.000
64030 Lokaal onderwijsbeleid	Taalplannen basisscholen	155.060

Beleidskader subsidies | Gemeente Rijswijk

Algemene subsidieverordening Rijswijk 2020 (overheid.nl)

Subsidieregister

Subsidieproces en subsidieregister

Het subsidieproces ziet er als volgt uit, zoals vastgelegd in de ASV:

Een aanvraag om verlening van subsidie wordt ingediend uiterlijk 6 maanden voor aanvang van het kalenderjaar waarop de activiteiten betrekking hebben.

Het college beslist binnen 12 weken na ontvangst van een volledige aanvraag.

Een aanvraag om vaststelling van subsidie wordt ingediend uiterlijk 6 maanden na afloop van het kalenderjaar waarop de activiteiten betrekking hebben

Rijswijk zorgt ervoor dat het subsidieproces uniform en transparant wordt uitgevoerd en dat expertise over het subsidieproces binnen de gemeente gebundeld is. Wij vinden het belangrijk dat voor iedereen inzichtelijk is welke subsidies worden verstrekt en voor welke activiteiten. Het subsidieregister maakt inzichtelijk welke subsidies de gemeente Rijswijk verstrekt en voor welke activiteiten. Op de gemeentelijke website wordt het subsidieregister gepubliceerd van verleende en vastgestelde subsidies door de gemeente Rijswijk. Dit register is openbaar.

Subsidieraming

Programma	Subsidies beleidsproduct	Bedragen x € 1.000				
		Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
101 01 Algemeen Bestuur en Organisatie						
	65801 Mediabeleid	46	50	50	50	50
Totaal 101 01 Algemeen Bestuur en Organisatie		46	50	50	50	50
105 05 Onderwijs						
	64030 Lokaal onderwijsbeleid	617	560	560	560	560
Totaal 105 05 Onderwijs		617	560	560	560	560
106 06 Sport, Cultuur en Recreatie						
	65100 Openbaar bibliotheekwerk	1.561	1.589	1.589	1.589	1.589
	65400 Kunst en cultuur	2.133	2.279	2.279	2.279	2.279
	65410 Cultureel erfgoed	461	506	506	506	506
	65800 Speeltuinwerk	19	19	19	19	19
Totaal 106 06 Sport, Cultuur en Recreatie		4.173	4.394	4.394	4.394	4.394
107 07 Sociaal Domein						
	61400 Dierenwelzijn	89	105	107	105	109
	66110 Arbeidsmarkt overig	16	16	16	16	16
	66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	468	468	468	468	468
	66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	517	517	517	517	517
	66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	6.088	6.172	6.173	6.173	6.173
	66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	48	53	53	53	53
Totaal 107 07 Sociaal Domein		7.226	7.331	7.334	7.332	7.336
108 08 Wonen en Leven						
	65600 Openbaar groen en openluchtrecreatie	208	184	184	184	184
	67210 Afvalverwijdering en -verwerking	32	32	32	32	32
Totaal 108 08 Wonen en Leven		240	216	216	216	216
Eindtotaal		12.303	12.549	12.553	12.551	12.555

Inkomende subsidies

Rijswijk wil optimaal gebruik maken van het benutten van externe financieringsmogelijkheden, de zogenaamde derde geldstromen. Het gaat hierbij om inkomende subsidiemogelijkheden voor onder andere sociale taken, sport, kunst en cultuur, energietransitie, leren en ontwikkelen, en veiligheid/ondermijning. Rijswijk zet met haar coalitieakkoord in op de ambitie voor een gezonde groei van

de stad. Het optimaliseren van het subsidieverwervings- en verantwoordingsproces past in het programma *Groeien met de stad*.

Het verwerven van derde geldstromen wordt hierin genoemd als middel om een bijdrage te leveren aan het realiseren van de doelstelling *'Rijswijk werkt actief aan de (co-) financiering van opgaven op basis van derde geldstromen vanuit medeoverheden en private financieringsbronnen'* en *'De ambtelijke organisatie richt zich actief op het werven van derde geldstromen die bijdragen aan de realisatie van beleidsdoelstellingen'*.

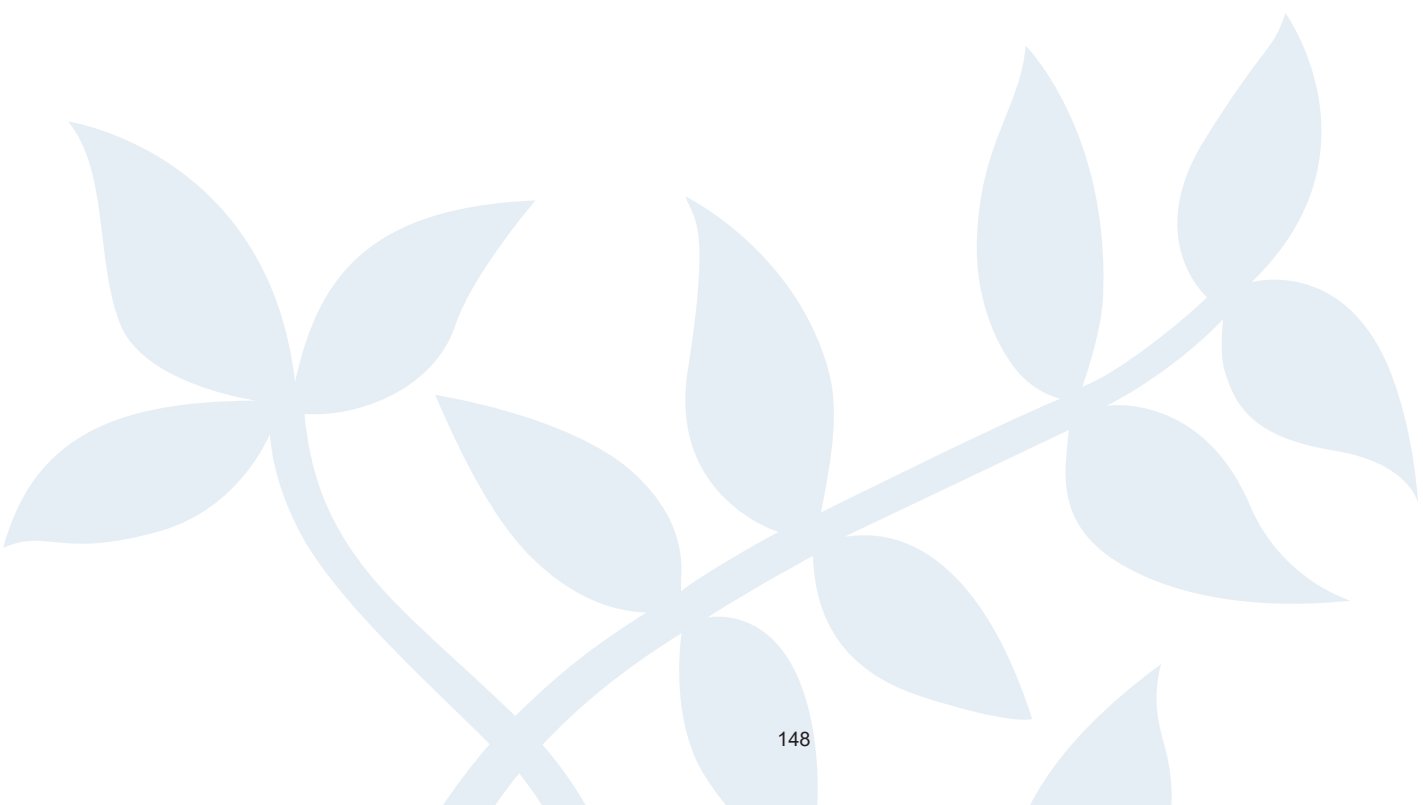
Door het bureau Vindsubsidies is een rapport opgeleverd met hierin organisatorische aanbevelingen. Daarbij is een subsidiescan uitgevoerd van de voor de gemeente kansrijke subsidiemogelijkheden. Voor de verdere implementatie worden de volgende stappen gezet:

- het opstellen van de governance en een procesbeschrijving van het subsidieverwervings-, monitoring en verantwoordingsproces;
- het verhogen van de bewustwording door medewerkers toegang te geven tot een subsidies-database;
- het implementeren van een centraal subsidievolgsysteem voor monitoring en verantwoording van aangevraagde subsidies.

Met deze stappen wordt het gehele subsidiesverwervingsproces stevig in de organisatie geborgd.

De rijksoverheid stimuleert oplossingen middels het verstrekken van subsidies. De financiering van de aanpak door fondsvorming gaat onder meer ten laste van het Gemeentefonds. Zo is ten behoeve van de Woningbouwimpuls en het Volkshuisvestingsfonds respectievelijk € 1 miljard en € 600 miljoen aan het Gemeentefonds onttrokken. Daarmee is de Algemene Uitkering lager en kunnen gemeenten vervolgens een specifiek beroep doen op deze middelen. Rijswijk beschikt over kansrijke projecten en ontwikkelingen, zoals de Woningbouwimpuls, Regeling huisvesting aandachtsgroepen, gebiedsontwikkelingen en FlexWonen waarvoor rijkssubsidies verkregen of aangevraagd zijn.

Financiële begroting

Meerjarenraming 2024-2027

(Bedragen x € € 1.000)	Lasten 2024	Baten 2024	Saldo 2024	Lasten 2025	Baten 2025	Saldo 2025
Programma's						
Algemeen Bestuur en Organisatie	8.437	1.292	-7.144	7.983	1.318	-6.665
Openbare Orde en Veiligheid	9.523		-9.523	9.531		-9.531
Verkeer en Vervoer	12.725	5.292	-7.433	13.023	4.992	-8.031
Economie en Werken	1.183	782	-401	1.188	782	-405
Onderwijs	6.877	406	-6.471	7.733	406	-7.327
Sport, Cultuur en Recreatie	10.169	1.657	-8.513	10.491	1.657	-8.835
Sociaal Domein	90.111	27.556	-62.554	89.268	27.455	-61.813
Wonen en Leven	61.764	49.664	-12.101	58.566	47.879	-10.687
Subtotaal programma's	200.790	86.649	-114.141	197.782	84.489	-113.294
Algemene dekkingsmiddelen						
a) Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	288	14.258	13.970	288	14.258	13.970
b) Algemene uitkeringen	-279	128.470	128.749	-311	129.614	129.925
c) Dividend	129	415	286	129	415	286
d) Overige algemene dekkingsmiddelen	3.527	1.800	-1.727	4.296	1.856	-2.440
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	3.665	144.943	141.277	4.403	146.143	141.740
Overhead	29.753	802	-28.951	27.939	802	-27.137
Heffing vennootschapbelasting	80		-80	80		-80
Onvoorzien						
Onvoorzien uitgaven exploitatie	50		-50	50		-50
Onvoorzien uitgaven investeringen	-500		500	-500		500
Subtotaal onvoorzien	-450		450	-450		450
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	233.839	232.394	-1.445	229.754	231.434	1.679
Mutaties reserves per programma						
Algemeen Bestuur en Organisatie						
Openbare Orde en Veiligheid						
Verkeer en Vervoer	2.092	2.484	393	2.092	2.369	277
Economie en Werken						
Onderwijs						
Sport, Cultuur en Recreatie						
Sociaal Domein		363	363		71	
Wonen en Leven	329	2.751	2.422	329	303	-26
Algemene Dekkingsmiddelen		243	243		234	234
Subtotaal mutaties reserves	2.421	5.842	3.421	2.421	2.977	556
HET GERAAMDE RESULTAAT	236.260	238.236	1.976	232.175	234.411	2.235
MUTATIES INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	30.348	29.188	-1.160	26.362	24.954	-1.408
HET GERAAMDE RESULTAAT na mutaties incidentele baten en lasten	205.912	209.048	3.136	205.813	209.457	3.643

(Bedragen x € € 1.000)	Lasten 2026	Baten 2026	Saldo 2026	Lasten 2027	Baten 2027	Saldo 2027
Programma's						
Algemeen Bestuur en Organisatie	8.041	1.318	-6.723	8.051	1.318	-6.732
Openbare Orde en Veiligheid	9.550		-9.550	9.676		-9.676
Verkeer en Vervoer	13.477	4.992	-8.485	13.563	4.992	-8.571
Economie en Werken	1.074	782	-292	1.132	782	-350
Onderwijs	7.655	391	-7.264	7.682	391	-7.291
Sport, Cultuur en Recreatie	10.750	1.647	-9.103	10.693	1.616	-9.077
Sociaal Domein	88.983	27.283	-61.701	88.556	26.852	-61.704
Wonen en Leven	47.726	39.130	-8.596	47.196	39.159	-8.037
Subtotaal programma's	187.256	75.544	-111.712	186.549	75.111	-111.438
Algemene dekkingsmiddelen						
a) Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	288	14.258	13.970	288	14.258	13.970
b) Algemene uitkeringen	-94	121.445	121.539	-94	124.172	124.266
c) Dividend	129	415	286	129	415	286
d) Overige algemene dekkingsmiddelen	4.439	1.930	-2.510	4.568	1.985	-2.583
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	4.763	138.048	133.285	4.891	140.830	135.938
Overhead	27.236	802	-26.433	27.083	802	-26.281
Heffing vennootschapbelasting	80		-80	80		-80
Onvoorzien						
Onvoorzien uitgaven exploitatie	50		-50	50		-50
Onvoorzien uitgaven investeringen	-500		500	-500		500
Subtotaal onvoorzien	-450		450	-450		450
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	218.885	214.394	-4.491	218.154	216.743	-1.411
Mutaties reserves per programma						
Algemeen Bestuur en Organisatie						
Openbare Orde en Veiligheid						
Verkeer en Vervoer	2.092	2.369	277	2.092	1.834	-257
Economie en Werken						
Onderwijs						
Sport, Cultuur en Recreatie						
Sociaal Domein						
Wonen en Leven	2.329	249	-2.081	329	249	-81
Algemene Dekkingsmiddelen		128	128		128	128
Subtotaal mutaties reserves	4.421	2.746	-1.675	2.421	2.211	-210
HET GERAAMDE RESULTAAT	223.306	217.140	-6.166	220.575	218.954	-1.621
MUTATIES INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	17.071	16.537	-534	16.565	16.565	
HET GERAAMDE RESULTAAT na mutaties incidentele baten en lasten	206.235	200.603	-5.632	204.010	202.389	-1.621

Mutatieoverzicht meerjarenraming 2024-2027

Programma/beleidsproduct	Cijfers 2024		Cijfers 2025 t.o.v. 2024		Saldo
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	
Algemeen Bestuur en Organisatie	8.339	1.292	-426	26	453
60010 Bestuursorganen	1.855				
60011 Bestuurlijke samenwerking	502		20		-20
60030 Burgerzaken	2.684	1.290	20	26	6
60031 Verkiezingen / referenda	277		-242		242
60032 Publieke dienstverlening	2.123	2	-225		225
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie	848				
65801 Mediabeleid	50				
Openbare Orde en Veiligheid	9.297		9		-9
61100 Openbare orde en veiligheid	3.367		25		-25
61200 Brandweer	5.866		-16		16
61201 Rampenbestrijding	64				
Verkeer en Vervoer	9.049	5.292	-415	-300	115
62100 Wegen, straten en pleinen	4.738	431		-300	-300
62110 Verkeer	962	23	-93		93
62120 Openbaar vervoer	172				
62140 Parkeren	2.224	4.838	-116		116
62400 Waterwegen	953		-206		206
Economie en Werken	1.133	782	15		-15
63100 Economische aangelegenheden	1.133	279	15		-15
63300 Nutsbedrijven		503			
Onderwijs	4.072	406			
64010 Huisvesting scholen	1.165	151			
64030 Lokaal onderwijsbeleid	2.436	255			
66500 Kinderopvang	471				
Sport, Cultuur en Recreatie	8.638	1.657	-38		38
65100 Openbaar bibliotheekwerk	1.589	54			
65300 Sport	2.967	1.596	-39		39
65400 Kunst en cultuur	2.629				
65410 Cultureel erfgoed	1.054	7			
65800 Speeltoerisme	399		1		-1
Sociaal Domein	89.848	27.556	-829	-101	728
61400 Dierenwelzijn	143		1		-1
66100 Inkomen	26.357	23.231			
66110 Arbeidsmarkt overig	2.418		-4		4
66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	6.210	221	-413		413
66230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet	3.469	71	-82	-71	11
66610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo	3.675				
66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	13.700	418	-82		82
66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	9.199	2.281	-34		34
66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	1.199		5		-5
66820 Individuele voorzieningen natura jeugd	17.504		-57		57
66830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	1.821				
67100 Volksgezondheid	1.467	400			
67240 Lijkbezorging	54	134			
66204 Inburgering	1.519	799	-162	-30	132
69650 Oekraïne	1.113				
Wonen en Leven	57.439	49.664	-3.411	-1.785	1.626
65600 Openbaar groen en openlucht recreatie	5.731	82	-903		903
67210 Afvalverwijdering en -verwerking	10.215	12.743	-21	-21	
67220 Riolering en waterzuivering	177				
67230 Milieubeheer	7.279	1.726	-323		323
67260 Baten rioolheffing		5.886			
67290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater	867				
67300 Hemelwater	142				
67310 Grondwater	155				
68100 Ruimtelijke ordening	11.780	8.629	-8.444	-8.094	350
68200 Woningexploitatie	35	93			
68210 Wijkontwikkeling	677				
68220 Volkshuisvesting	2.204	2.663	-300	-250	50
68300 Bouwgrondexploitatie	498	183			
68320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	17.678	17.658	6.580	6.580	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	4.804	144.943	-78	1.200	1.278
69500 Algemene dekkingsmiddelen	4.804	144.943	-78	1.200	1.278
Onvoorzien	-450				
69510 Onvoorzien	-450				
Overhead	28.313	802	-2.260		2.260
60010 Bestuursorganen	40				
60020 Bestuursondersteuning	30				
60021 Publiekvoorlichting, promotie en Public Relations	364				
60022 Organisatieverliezen	207				
65410 Cultureel erfgoed	157				
69500 Algemene dekkingsmiddelen	145				
69602 Directie	2.658	48	93		-93
69603 Bedrijfsvoering	21.016	300	-2.035		2.035
69604 Bestuurlijk Domein	5				
69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen	371		-3		3
69606 Ruimtelijke Ontwikkelingen	2.178	139	-328		328
69607 Sociaal Domein	1.659		12		-12
69609 RijswijkBuiten en Financiering	-517	315			
Mutaties reserves	2.421	5.842		-2.865	-2.865
69800 Mutaties reserves	2.421	5.842		-2.865	-2.865
Rekeningresultaat		2.451		-1.122	-1.122
69920 Saldo van de rekening van baten en lasten		2.451		-1.122	-1.122
Totaal excl. Kapitaallasten	222.903	240.687	-7.434	-4.948	2.486
Totaal Kapitaallasten	13.357		3.349		-3.349
Eindtotaal	236.260	240.687	-4.085	-4.948	-863

Programma/beleidsproduct	Cijfers 2026 t.o.v. 2025			Cijfers 2027 t.o.v. 2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen Bestuur en Organisatie	60		-60	9		-9
60010 Bestuursorganen						
60011 Bestuurlijke samenwerking	7		-7	9		-9
60030 Burgerzaken						
60031 Verkiezingen / referenda	242		-242			
60032 Publieke dienstverlening	-189		189			
60060 Bestuursondersteuning raad en rekenkamerfunctie						
65801 Mediabeleid						
Openbare Orde en Veiligheid	19		-19	124		-124
61100 Openbare orde en veiligheid	-25		25	25		-25
61200 Brandweer	44		-44	99		-99
61201 Rampenbestrijding						
Verkeer en Vervoer						
62100 Wegen, straten en pleinen						
62110 Verkeer						
62120 Openbaar vervoer						
62140 Parkeren						
62400 Waterwegen						
Economie en Werken	-110		110			
63100 Economische aangelegenheden	-110		110			
63300 Nutsbedrijven						
Onderwijs		-15	-15			
64010 Huisvesting scholen		-15	-15			
64030 Lokaal onderwijsbeleid						
66500 Kinderopvang						
Sport, Cultuur en Recreatie	-44	-9	35	-30	-31	-1
65100 Openbaar bibliotheekwerk						
65300 Sport	-45	-9	36	-31	-31	
65400 Kunst en cultuur						
65410 Cultureel erfgoed						
65800 Speeltuinwerk	1		-1	1		-1
Sociaal Domein	-276	-172	104	-429	-431	-2
61400 Dierenwelzijn	2		-2	2		-2
66100 Inkomen						
66110 Arbeidsmarkt overig						
66140 Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	-30		30			
66230 Re-integratie- en participatievoorzieningen Participatiewet						
66610 Maatwerkvoorzieningen materieel Wmo						
66620 Maatwerkvoorzieningen immaterieel Wmo	-28		28			
66700 Algemene voorzieningen Wmo en jeugd	-50	-50		-154	-154	
66710 Eerstelijnsloket Wmo en jeugd	23		-23			
66820 Individuele voorzieningen natura jeugd	-71		71			
66830 Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd						
67100 Volksgezondheid	-122	-122		-277	-277	
67240 Lijkbezorging						
66204 Inburgering						
69650 Oekraïne						
Wonen en Leven	-10.832	-8.748	2.083	-518	29	547
65600 Openbaar groen en openluchtrecreatie						
67210 Afvalverwijdering en -verwerking						
67220 Riolering en waterzuivering						
67230 Milieubeheer	-2.571	-538	2.033	-12		12
67260 Baten rioolheffing						
67290 Huishoudelijk/bedrijfsafvalwater						
67300 Hemelwater						
67310 Grondwater						
68100 Ruimtelijke ordening				-1.069	-535	535
68200 Woningexploitatie						
68210 Wijkontwikkeling						
68220 Volkshuisvesting	-50		50			
68300 Bouwgrondexploitatie						
68320 Grondexploitatie RijswijkBuiten	-8.211	-8.211		563	563	
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	300	-8.095	-8.395	64	2.782	2.718
69500 Algemene dekkingsmiddelen	300	-8.095	-8.395	64	2.782	2.718
Onvoorzien						
69510 Onvoorzien						
Overhead	-812		812	-120		120
60010 Bestuursorganen						
60020 Bestuursondersteuning						
60021 Publiekvoorlichting, promotie en Public Relations						
60022 Organisatieverliezen						
65410 Cultureel erfgoed						
69500 Algemene dekkingsmiddelen						
69602 Directie	103		-103	-10		10
69603 Bedrijfsvoering	-823		823	-110		110
69604 Bestuurlijk Domein						
69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen	-8		8			
69606 Ruimtelijke Ontwikkelingen	-10		10			
69607 Sociaal Domein	-74		74			
69609 RijswijkBuiten en Financiering						
Mutaties reserves	2.000	-231	-2.231	-2.000	-535	1.466
69800 Mutaties reserves	2.000	-231	-2.231	-2.000	-535	1.466
Rekeningresultaat		4.566	4.566		25	25
69920 Saldo van de rekening van baten en lasten		4.566	4.566		25	25
Totaal excl. Kapitaallasten	-9.695	-12.705	-3.009	-2.901	1.839	4.740
Totaal Kapitaallasten	826		-826	170		-170
Eindtotaal	-8.870	-12.705	-3.835	-2.731	1.839	4.570

De toelichting op het mutatieoverzicht meerjarenraming 2023-2026 wordt toegelicht onder de programma's. De afwijkingen ten opzichte van het voorgaande jaar groter dan 100.000 moeten worden verklaard.

Baten - = nadelig, lasten - = voordelig.

Overzicht verschillen begroting met voorgaand jaar

PROGRAMMA (bedragen x € 1.000)	Lasten 2024	Baten 2024	Saldo 2024	Lasten 2023 incl.begr. wijz.	Baten 2023 incl.begr. wijz.	Saldo 2023 incl.begr. wijz.	Verschil 2024 tov 2023
Algemeen Bestuur en Organisatie	8.437	1.292	-7.144	8.636	749	-7.887	743
Openbare Orde en Veiligheid	9.523		-9.523	8.763		-8.763	-760
Verkeer en Vervoer	12.725	5.292	-7.433	11.984	4.481	-7.503	69
Economie en Werken	1.183	782	-401	1.759	752	-1.007	606
Onderwijs	6.877	406	-6.471	7.007	339	-6.669	197
Sport, Cultuur en Recreatie	10.169	1.657	-8.513	11.769	2.516	-9.253	740
Sociaal Domein	90.111	27.556	-62.554	102.025	34.823	-67.201	4.647
Wonen en Leven	61.764	49.664	-12.101	52.037	44.553	-7.484	-4.617
Totaal programma's	200.790	86.649	-114.141	203.980	88.213	-115.767	1.625
Totaal algemene dekkingsmiddelen	3.665	144.943	141.277	3.999	135.974	131.975	9.302
Totaal onvoorzien	-450		450	50		-50	500
Totaal overhead	29.753	802	-28.951	30.767	937	-29.831	880
Totaal vennootschapsbelasting	80		-80	320		-320	240
GERAAMDE TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN	233.839	232.394	-1.445	239.116	225.124	-13.992	12.547
Mutaties reserves	2.421	5.842	3.421	3.920	4.189	269	3.152
HET GERAAMDE RESULTAAT	236.260	238.236	1.976	243.036	229.313	-13.723	15.699

Leeswijzer investeringsplan 2024-2027

Het investeringsplan geeft een doorkijk van de geplande investeringen tot en met 2028, inclusief een verschillenanalyse met de geplande investeringen zoals opgenomen in de begroting 2024.

Hoe leest u het investeringsplan 2024-2027?

Een voorbeeld:

Investerings object	Jaar van investeren	Afschr. %	U	I Begroting 2023				
				Kap.Ist. 2024	Kap.Ist. 2025	Kap.Ist. 2026	Kap.Ist. 2027	Kap.Ist. 2028
Investing	2024	2	4.300	2.150	65	64	64	64

Begroting 2024

Inzichtelijk is dat in het jaar 2024 een bedrag van € 4.300.000 wordt geïnvesteerd. Aan inkomsten is € 2.150.000 geraamd. De afschrijving geschiedt in 50 jaar ($100/50=2,00$), en wordt tezamen met de rente zichtbaar vanaf het jaar na afronding van de investering. De kapitaallasten (afschrijving + rente) zijn inzichtelijk gemaakt t/m 2028.

Het dalend verloop van de kapitaallasten wordt veroorzaakt doordat de rente berekend wordt over de boekwaarde op 1 januari, die als gevolg van afschrijving jaarlijks afneemt.

Verschil kapitaallasten

De in de begroting 2024 opgegeven lagere investeringsbedragen zijn een voordeel omdat de investering is doorgeschoven van 2024 naar 2025.

Berekening kapitaallasten

Het af te schrijven bedrag plus de rente over de resterende boekwaarde worden kapitaallasten genoemd. In het investeringsplan wordt gerekend met een rente van 1%. Hieronder is weergegeven hoe de kapitaallasten berekend worden.

Investeringsobject		2024	2025	2026	2027	2028
A	Investering	4.300				
B	Inkomsten	2.150				
C	Investering	2.150				
D	Afschrijvingspercentage	2%				
E	Rente	1%				
F	Boekwaarde 1/1		2.150	2.107	2.064	2.064
G	Afschrijving (C x D)		43	43	43	43
H	Rente (C x E)		21	21	20	20
I	Kapitaallasten (G+H)		64	64	63	63

Investeringsplan 2024-2027

Investeringskrediet (x € 1.000) U=Uitgaven I=inkomsten	Start	Afschr. %	Rest waarde %	U	I	Kap.	Kap.	Kap.	Kap.
						lasten 2025	lasten 2026	lasten 2027	lasten 2028
Openbare Orde en Veiligheid									
1200 Brandweer									
Vervangen brandkranen 2024	2024	5,00%	0%	20		1	1	1	1
Vervangen brandkranen 2025	2025	5,00%	0%	20			1	1	1
Vervangen brandkranen 2026	2026	5,00%	0%	20				1	1
Vervangen brandkranen 2027	2027	5,00%	0%	20					1
Verkeer en Vervoer									
2100 Wegen, straten en pleinen									
Fietspaden in asfalt 2024	2024	2,00%	0%	200	100	3	3	3	3
Fietspaden in asfalt 2025	2025	2,00%	0%	200	100		3	3	3
Fietspaden in asfalt 2026	2026	2,00%	0%	200	100			3	3
Fietspaden in asfalt 2027	2027	2,00%	0%	200	100				3
Herinrichting Geestbrugweg en Masterplan									
Bereikbaarheid CID-Binckhorst	2024	2,00%	0%	2.700		27	27	27	81
Herstel asfaltwegen 2024	2024	5,00%	0%	997		60	59	59	58
Herstel asfaltwegen 2025	2025	5,00%	0%	997			60	59	59
Herstel asfaltwegen 2026	2026	5,00%	0%	569				34	34
Herstel asfaltwegen 2027	2027	5,00%	0%	569					34
Herstellen (duiker)bruggen 2024	2024	2,00%	0%	1.118		34	33	33	33
Herstellen (duiker)bruggen 2025	2025	2,00%	0%	149			4	4	4
Herstellen (duiker)bruggen 2026	2026	2,00%	0%	207				6	6
Herstellen (duiker)bruggen 2027	2027	2,00%	0%	115					3
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan 2024	2024	2,00%	0%	11.958	2.250	97	291	289	287
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan 2025	2025	2,00%	0%	11.850	7.702		124	124	123
Integrale herinrichting probleemstraten 2024	2024	5,00%	0%	1.100		66	65	65	64
Integrale herinrichting probleemstraten 2025	2025	5,00%	0%	1.100			66	65	65
Integrale herinrichting probleemstraten 2026	2026	5,00%	0%	1.100				66	65
Integrale herinrichting probleemstraten 2027	2027	5,00%	0%	1.100					66
Invoeren nieuwe inzameling 2024	2024	5,00%	0%	300		18	18	18	18
Invoeren nieuwe inzameling 2025	2025	5,00%	0%	300			18	18	18
Invoeren nieuwe inzameling 2026	2026	5,00%	0%	300					
Invoeren nieuwe inzameling 2027	2027	5,00%	0%						
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2024	2024	2,50%	0%	150		5	5	5	5
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2025	2025	5,00%	0%	300			11	10	10
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2026	2026	5,00%	0%	300				11	10
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2027	2027	5,00%	0%	300					11
Vervanging armaturen 2024	2024	5,00%	0%	171		10	10	10	10
Vervanging armaturen 2025	2025	5,00%	0%	171			10	10	10
Vervanging armaturen 2026	2026	5,00%	0%	171				10	10
Vervanging armaturen 2027	2027	5,00%	0%	171					10
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2024	2024	2,50%	0%	669		23	23	23	23
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2025	2025	2,50%	0%	669			23	23	23
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2026	2026	2,50%	0%	669				23	23
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2027	2027	2,50%	0%	669					23
Vervanging lichtmasten 2024	2024	5,00%	0%	197		12	12	12	12
Vervanging lichtmasten 2025	2025	5,00%	0%	197			12	12	12
Vervanging lichtmasten 2026	2026	5,00%	0%	197				12	12
Vervanging lichtmasten 2027	2027	5,00%	0%	197					12
2110 Verkeer									
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (20 jr)	2024	5,00%	0%	100		6	6	6	6

Investeringskrediet (x € 1.000) U=Uitgaven I=inkomsten	Start	Afschr. %	Rest waarde %	U	Kap.	Kap.	Kap.	Kap.
					lasten I	lasten 2025	lasten 2026	lasten 2027
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (40jr)	2024	2,50%	0%	160	6	6	6	5
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2025 (20 jr)	2025	5,00%	0%	100		6	6	6
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2025 (40jr)	2025	2,50%	0%	160		6	6	6
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2026 (20 jr)	2026	5,00%	0%	100			6	6
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2026 (40jr)	2026	2,50%	0%	160			6	6
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2027 (20 jr)	2027	5,00%	0%	100				6
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2027 (40jr)	2027	2,50%	0%	160				6
Vervangen scanauto + software + projectkosten	2025	14,29%	10%	80		11	11	11
2400 Waterwegen								
Vervangen beschoeiingen 2024	2024	5,00%	0%	695	42	41	41	41
Vervangen beschoeiingen 2025	2025	5,00%	0%	695		42	41	41
Vervangen beschoeiingen 2026	2026	5,00%	0%	695			42	41
Vervangen beschoeiingen 2027	2027	5,00%	0%	695				42
Onderwijs								
4010 Huisvesting scholen								
Realisatie nieuwe school Plaspoelpolder	2026	1,67%	20%	11.024			257	256
5300 Sport								
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2024	2024	10,00%	0%	33	4	4	4	4
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2025	2025	10,00%	0%	33		4	4	4
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2026	2026	10,00%	0%	33			4	4
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2027	2027	10,00%	0%	33				4
5800 Speeltuinerwerk								
Herinrichten speelplekken in de wijk 2024	2024	10,00%	0%	150	17	16	16	16
Herinrichten speelplekken in de wijk 2025	2025	10,00%	0%	150		17	16	16
Herinrichten speelplekken in de wijk 2026	2026	10,00%	0%	150			17	16
Herinrichten speelplekken in de wijk 2027	2027	10,00%	0%	150				17
Vervanging hekwerken 2024	2024	6,67%	0%	15	1	1	1	1
Vervanging hekwerken 2025	2025	6,67%	0%	15		1	1	1
Vervanging hekwerken 2026	2026	6,67%	0%	15			1	1
Vervanging hekwerken 2027	2027	6,67%	0%	15				1
Wonen en Leven								
5600 Openbaar groen en openluchtrecreatie								
Transformatie Wilhelminapark 2024	2024	5,00%	0%	250	15	15	15	15
Transformatie Wilhelminapark 2025	2025	5,00%	0%	250		15	15	15
Transformatie Wilhelminapark 2026	2026	5,00%	0%	250			15	15
Transformatie Wilhelminapark 2027	2027	5,00%	0%	250				15
Vervanging bomen 2024	2024	5,00%	0%	286	17	17	17	17
Vervanging bomen 2025	2025	5,00%	0%	286		17	17	17
Vervanging bomen 2026	2026	5,00%	0%	286			17	17
Vervanging bomen 2027	2027	5,00%	0%	286				17
7210 Afvalverwijdering en -verwerking								
Afvalbakken 2024	2024	10,00%	0%	50	6	5	5	5
Afvalbakken 2025	2025	10,00%	0%	50		6	5	5
Afvalbakken 2026	2026	10,00%	0%	50			6	5
Afvalbakken 2027	2027	10,00%	0%	50				6

Investeringskrediet (x € 1.000)		Afschr.	Rest		Kap.	Kap.	Kap.	Kap.	
U=Uitgaven I=inkomsten	Start	%	waarde	U	lasten	lasten	lasten	lasten	
			%		I	2025	2026	2027	2028
7220 Riolering en waterzuivering									
Vervanging vrijvervalriolen 2024	2024	1,67%	0%	2.180		58	58	57	57
Vervanging vrijvervalriolen 2025	2025	1,67%	0%	2.180			58	58	57
Vervanging vrijvervalriolen 2026	2026	1,67%	0%	2.690				72	71
Vervanging vrijvervalriolen 2027	2027	1,67%	0%	2.690					72
7230 Milieubeheer									
Uitwerking actieplan geluid 2024	2024	5,00%	0%	24		1	1	1	1
Uitwerking actieplan geluid 2025	2025	5,00%	0%	24			1	1	1
Uitwerking actieplan geluid 2026	2026	5,00%	0%	24				1	1
Uitwerking actieplan geluid 2027	2027	5,00%	0%	24					1
8100 Ruimtelijke ordening									
Vervanging luchtfoto's 2024	2024	25,00%	0%	20		5	5	5	5
Vervanging luchtfoto's 2025	2025	25,00%	0%	20			5	5	5
Vervanging luchtfoto's 2026	2026	25,00%	0%	20				5	5
Vervanging luchtfoto's 2027	2027	25,00%	0%	20					5
Overhead									
69603 Bedrijfsvoering									
Aanschaf smartphones 2024	2024	33,33%	0%	50		17	17	17	
Aanschaf smartphones 2025	2025	33,33%	0%	50			17	17	17
Digitalisering van dienstverlening en informatiehuishouding 2024	2024	20,00%	0%	532		112	111	110	109
Digitalisering van dienstverlening en informatiehuishouding 2025	2025	20,00%	0%	266			56	55	55
Documentaire informatievoorziening 2024	2024	20,00%	0%	69		14	14	14	14
Documentaire informatievoorziening 2025	2025	20,00%	0%	69			14	14	14
Documentaire informatievoorziening 2026	2026	20,00%	0%	69				14	14
Documentaire informatievoorziening 2027	2027	20,00%	0%	69					14
69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen									
Uitbreiding voertuigen IOG 2024	2024	14,29%	10%	60		8	8	8	8
Uitbreiding voertuigen IOG 2025	2025	14,29%	10%	60			8	8	8
Uitbreiding voertuigen IOG 2026	2026	14,29%	10%	60				8	8
Uitbreiding voertuigen IOG 2027	2027	14,29%	10%	60					8
69606 Ruimtelijke ontwikkelingen									
Duurzame vervanging wagenpark 2024	2024	14,29%	10%	296		41	41	40	40
Duurzame vervanging wagenpark 2025	2025	14,29%	10%	453			63	62	62
Duurzame vervanging wagenpark 2026	2026	14,29%	10%	484				67	66
Duurzame vervanging wagenpark 2027	2027	14,29%	10%	513					71
Reguliere vervanging voertuigen 2024	2024	14,29%	10%	80		11	11	11	11
Reguliere vervanging voertuigen 2025	2025	14,29%	10%	80			11	11	11
Reguliere vervanging voertuigen 2026	2026	14,29%	10%	80				11	11
Reguliere vervanging voertuigen 2027	2027	14,29%	10%	80					11
Eindtotaal				74.063	10.352	737	1.617	2.320	2.798

Toelichting investeringsplan 2024-2027

Openbare Orde en Veiligheid

1200 BRANDWEER

Vervangen brandkranen: Rijswijk heeft iets minder dan 1.500 brandkranen. Deze investering is om noodzakelijke aanpassingen/vervangingen aan brandkranen te doen inclusief het verzwaren van de waterleiding (toepassen van grotere diameter van het leidingnet voor de brandkranen).

Verkeer en Vervoer

2100 WEGEN, STRATEN EN PLEINEN

Fietspaden in asfalt: Fietspaden in asfalt (of ander comfort verhogend materiaal) zijn een belangrijke stimuleringsmaatregel om het fietsen in de gemeente te bevorderen. Fietsen is gezond en duurzaam. Ambitie is om belangrijke hoofdroutes/sterroutes (o.a. Huis te Landelaan, Nassaukade, Lange Kleiweg) in asfalt uit te voeren en ook om kortere (ontbrekende) delen in bestaande routes aan te pakken. Hiervoor is budget nodig. De eigen inleg zal worden aangewend voor het aanvragen van subsidie (50% vanuit regio of Provincie).

Herinrichting Geestbrugweg en Masterplan Bereikbaarheid CID-Binckhorst: We gaan de Herenstraat/Willemstraat in stappen inrichten. Zodat deze weer gereed is voor een gezonde toekomst. Middelen voor participatie en onderzoeken die daartoe nodig zijn: opzetten website, uitdoen van mailing, uitdoen van kaarten, verspreiding van brieven, organiseren van bijeenkomsten, inhuur Ontwerp & participatietraject ten behoeve van het maken van ontwerpen en het verbeelden van de participatie, communicatie, social media, het maken van visuals, parkeeronderzoek, economische waarde onderzoek parkeerplaats, onderzoek gelijkwaardige winkelcentra en toekomstperspectief, gebruikers- en doelgroep onderzoek (enquête), verkeerscirculatie/parkeerplaatsen, verkeerscirculatie en onderzoek parkeerverwijssysteem.

Herstel asfaltwegen: Dit krediet is bestemd voor groot onderhoud aan asfaltwegen. Jaarlijks worden op basis van de meest recente inspectiegegevens de exacte locaties bepaald. Het budget omvat eveneens werkzaamheden aan asfaltpaden in parken en plantsoenen.

Herstellen (duiker)bruggen: Dit krediet is bestemd voor groot onderhoud en vervanging van onze civieltechnische kunstwerken. Op basis van actuele inspectiegegevens bepalen we de werkzaamheden en de objecten.

Infrasstructuur Prinses Beatrixlaan: Rijswijk, Den Haag en de MRDH hebben een bestuursakkoord afgesloten. Het Bestuursakkoord bestaat – samengevat - uit een:

- Set van bestuurlijke en organisatorische afspraken voor verdere samenwerking,
- Een (fysiek) schetsontwerp bestemd voor Planuitwerking (het Bovengronds Verstedelijkingsontwerp Beatrixlaan”, hierna BVB),
- Een financieel kader,
- Een flankerend maatregelenpakket om nader uit te werken,
- Aankondiging van een te verkennen ambitie voor de langere termijn (“tunnel”).

Gezamenlijk is tot een integrale voorkeursoplossing gekomen voor de meervoudige opgave van het gebied en de Prinses Beatrixlaan. Deze voorkeursoplossing betreft het zgn. BVB, waarbij de huidige rijbanen naar elkaar toeschuiven en anders ingepast worden, ten gunste van de doorstroming, verkeersveiligheid en de oversteekbaarheid voor langzaam verkeer. Tevens ontstaat er ruimte voor een ontwikkelstrook voor kwaliteitsgroen, nieuwe woningen en de revitalisering van Bogaard stadscentrum. Voor de uitwerkingsfase en het onderzoek naar flankerende maatregelen is een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld. De uitwerkingsfase is gericht op start van de realisatie in 2024 (na aanleg warmtelinQ). De totale investering is geraamd op afgerond € 23,5 miljoen (U). Door de MRDH wordt € 7,7 miljoen (I) geïnvesteerd. Er is een extra bijdrage (I) van het ministerie van I&W toebedeeld aan de BVB (besluit van de raad 2 juli 2020). Netto investering is € 13,8 miljoen. Bedragen worden jaarlijks geïndexeerd.

In het Bestuursakkoord BVB is opgenomen dat de partijen zelf verantwoordelijk zijn voor de jaarlijkse indexering met het IBOI-% (Index Bruto Overheidsinvesteringen). De bedragen in het Bestuursakkoord zijn gebaseerd op het prijspeil 2018. Tot en met 2021 heeft indexering van de investeringen plaatsgevonden. De ramingen in onderstaande tabel zijn geïndexeerd voor de jaren 2022 en 2023. Tevens zijn de investeringen met één jaar opgeschoven, omdat realisatie verschuift vanwege de aanleg van Warmteling.

Het ministerie van I&W heeft € 2,25 miljoen vrij besteedbaar bedrag beschikbaar gesteld, waarvan de raad op 20 juli 2020 heeft besloten dat ten gunste van het project BVB te brengen. Administratief was dit nog niet in het investeringsplan verwerkt.

Het investeringsschema is als gevolg van het bovenstaande als volgt:

Investerings-jaar	Totaal investering	Bijdragen derden	Netto investering
2024	€ 11.958.000		€ 11.958.000
2025	€ 11.850.000	€ 7.702.000	€ 4.148.000
Sub-totaal	€ 23.808.000	€ 7.702.000	€ 16.106.000
extra bijdrage (raad 20 juli 2020)			€ 2.250.000
Totaal	€ 23.808.000	€ 7.702.000	€ 13.856.000

De integrale aanpak probleemstraten 2024-2026 en het opwaarderen grote probleemstraten:

Er zijn meerdere straten in Rijswijk waar meerdere onderhoudsproblemen samenkomen. Het gaat op locaties waar de riolering, de kabels en leidingen en de bomen moeten worden vervangen. De boomwortels veroorzaken complicaties zoals wortelopdruk welke niet meer te herstellen zijn met kleine onderhoudsmaatregelen. Bij de herinrichting verbeteren we de (verkeers)veiligheid en de leefomgeving. We creëren een openbare ruimte met een goede balans tussen groen, verharding en verlichting. Hierbij houden we rekening met een toekomstbestendige ondergrondse infrastructuur.

Het betreft de projecten: Karel Doormanlaan, de Van Ostadelaan, de Van Dijklaan, de Steenlaan, de Tulpstraat en Julianastraat.

Invoeren nieuwe inzameling: Het programma is in uitvoering. Gaandeweg zijn en worden steeds meer wijken voorzien van hogere service door minicontainer voor grondstoffen aan huis te verschaffen. Inwoners gebruiken de ondergrondse containers voor restafval, die op afstand in de wijken staan. De budgettering van de invoering van deze nieuwe manier verloopt naar verwachting.

Opwaarderen Kansrijke Plekken: Er zijn veel (kleine) plekken in de openbare ruimte van Rijswijk met achterstallig onderhoud of waarbij onderhoud niet (meer) leidt tot een kwaliteitsverbetering. Dit zijn plekken die met een kleinschalige ingreep en een beperkt budget een nieuwe impuls kunnen krijgen. Het gaat om ingrepen die in een korte tijd eenvoudig te realiseren zijn en, in bepaalde situaties, zich uitstekend lenen voor een actieve betrokkenheid en participatieve inbreng van omwonenden.

Vervanging armaturen: Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen de armaturen van onze openbare verlichting. Bij vervanging brengen we led-verlichting met dim regime terug.

Vervanging kabelnet openbare verlichting: Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen van openbare verlichting (masten, armaturen, kabelnet). Elk jaar wordt aan de hand van de meest recente gegevens, gebreken in het lichtnet en storingsgevoeligheid bepaald welke locaties vervangen worden. Een extra krediet van € 319.000 is noodzakelijk om de achterstand in te halen. Met het combineren van de budgetten vervangen we circa 7 km kabel extra per jaar.

Vervanging lichtmasten: Deze kredieten zijn bestemd voor het vervangen de masten van de openbare verlichting. De beschikbare middelen worden mede ingezet ter financiering van het inlopen van de achterstand, het vervangen van armaturen.

2110 VERKEER

Vervanging verkeersregelinstallaties: Dit krediet is bestemd voor het vervangen van verkeersregelinstallaties op basis van het beheerplan voor verkeersregelinstallaties. Bij de vervanging

worden nieuwe slimme technische mogelijkheden benut om doorstroming te bevorderen, te besparen op energie en de kans op storingen verder te verminderen.

2140 PARKEREN

Vervangen scanauto + software + projectkosten: Reguliere vervanging van de scanauto

2400 WATERWEGEN

Vervanging beschoeiingen: Dit krediet is bestemd voor het vervangen van beschoeiingen. Jaarlijks worden op basis van de meest recente gegevens de exacte locaties bepaald.

Onderwijs

4010 HUISVESTING SCHOLEN

Investerings voortvloeiend uit het Integraal Huisvestingsprogramma (IHP, 2021) met de termijn van 0-5 jaar: het gaat om uitbreidingen van scholen om ruimtetekorten op te vangen, onderzoeken naar de haalbaarheid van de projecten en renovatie en of nieuwbouw van scholen.

Sport, cultuur en Recreatie

5300 SPORT

Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken: Op basis van de meerjarenonderhoudsplanning worden onderhoud en vervangingsinvesteringen gepleegd in de sportparken, waarbij het element onderhoud loopt via de exploitatie en de vervangingen via het investeringsplan. In deze investering zijn diverse kleine investeringen opgenomen. Het bedrag is jaarlijks beschikbaar.

5800 SPEELTUINWERK

Vervanging herinrichten speelplekken in de wijk: Dit krediet is bestemd voor het vervangen en herinrichten van openbare speelvoorzieningen in de wijk. Jaarlijks worden op basis van de meest recente inspectiegegevens de exacte locaties bepaald.

Vervanging hekwerken: Dit krediet is bestemd voor het vervangen van hekwerken. Jaarlijks worden op basis van de meest recente inspectiegegevens de exacte locaties bepaald.

Wonen en Leven

5600 OPENBAAR GROEN EN OPENLUCHTRECREATIE

Transformatie Wilhelminapark: Gevarieerd voor mens en dier. We ontwikkelen het Wilhelminapark tot een gevarieerd, aantrekkelijk en ecologisch waardevol park, dat goed bereikbaar is en dat ruimte biedt aan een veel verschillende activiteiten. We investeren in het groen, de paden en de functies van het park. Hierdoor zal het park beter aansluiten op de wensen van de mensen die in de directe omgeving of wat verder van het park wonen. En de ecologische waarde zal toenemen. Bij de realisatie van de plannen betrekken we de wensen, ideeën en kennis van bewoners en maatschappelijke organisaties. Enkele jaren geleden is de Natuurtuin Wilhelminapark, met de hulp van enthousiaste vrijwilligers opgeknapt. Het groen in het park is verbeterd en vorig jaar is de Entree van het Wilhelminapark vernieuwd en is overbodig asfalt uit het park verwijderd.

In 2022 maken we het park nog beter. In de Natuurtuin bouwen we samen met de vrijwilligers een nieuw centrum voor milieu- en natuureducatie. We versterken de ecologische waarde van het groen door bijvoorbeeld bij aanplant van bomen te kiezen voor ecologisch waardevolle soorten en door schuil- en verblijfplekken te realiseren voor dieren. We maken een aantrekkelijk sport- en speelzone voor kinderen en jeugd uit de omgeving. Ook voor honden zorgen we voor plekken waar ze vrijuit kunnen rennen en spelen. Er wordt een ondernemer gezocht om een horecavoorziening in het park

te realiseren en we ontwikkelen het Hazepad tot een centrale as waar het fijn is om te verblijven en te ontmoeten.

Vervanging bomen: Dit krediet is bestemd voor het terugplaatsen van bomen die vanwege ouderdom of ziekte zijn verwijderd.

7210 AFVALVERWIJDERING EN –VERWERKING

Vervanging afvalbakken: Dit krediet is bestemd voor het regulier onderhoud en vervanging van (afval)bakken.

7220 RIOLERING EN WATERZUIVERING

Vervanging vrijvervalriolen: De afgelopen jaren waren op het gebied van water in Rijswijk twee plannen: het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) en het Waterplan. We hebben deze plannen samengevoegd in een overkoepelend plan met een looptijd van 5 jaar. Dit gemeentelijk riolerings- en waterplan beschrijft hoe we de aankomende jaren (tot en met 2025) invulling geven aan onze watertaken en hoe dit bijdraagt aan het realiseren van onze ambities. Voor de komende jaren investeren we in het relinen van ons hoofdriool en het aanleggen van schoonwaterriool.

7230 MILIEUBEHEER

Uitwerking actieplan Geluid: Benodigd is budget voor het investeren of voorfinancieren van de meerkosten van het toepassen van 'stil asfalt' of 'stille elementverhardingen' op wegvakken waar de geluidsbelasting een kritieke grens nadert of gepasseerd wordt. Beleid is om, daar waar aangrenzend aan een wegvak een bouwproject is, de meerkosten onder te brengen bij de ontwikkelende partij.

8100 RUIMTELIJKE ORDENING

Vervanging luchtfoto's: Bij het ontwikkelen van stedenbouwkundige plannen, bestemmingsplanbeoordeling en -onderzoek, alsmede bij de jaarlijkse taxaties in het kader van de wet WOZ en de aansluiting van de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG), zijn luchtfoto's onontbeerlijk. De WOZ en de BAG stellen ook steeds hogere eisen aan de recentheid en kwaliteit van het fotomateriaal. Jaarlijks vergt dit een investering van € 20.000.

Overhead

69603 BEDRIJFSVOERING

Aanschaf smartphones: Vanwege een wijziging in de werkwijze bij de aanschaf van nieuwe smartphones. In plaats van in één keer alle telefoons vervangen, worden alleen de hoognodige telefoons vervangen. Het huidige vervangingskrediet past niet bij deze werkwijze. Om de nieuwe werkwijze van vervanging van smartphones beter te verantwoorden.

Digitalisering van dienstverlening en informatiehuishouding: Uitvoeringsprogramma dat hiervoor is opgesteld gaat in Q3 2022 naar college en de raad.

Documentaire informatievoorziening: Dit zijn investeringen ten behoeve van het stroomlijnen van het (e-)documentenproces.

69605 Maatschappelijke Ontwikkelingen

Uitbreiding voertuigen IOG: het team Veiligheid Inspectie & Handhaving maakt gebruik van dienstvoertuigen (hieronder wordt o.a. verstaan personenauto's, bestelbussen, scooters, speedpadilacs, bikes). Op deze dienstvoertuigen wordt afgeschreven en deze zullen periodiek vervangen moeten worden. Daarbovenop komt dat het team IOG een onopvallend dienstvoertuig nodig heeft voor de almaar toenemende diensten in burger, Bouw en woningtoezicht ook gebruik maakt van de dienstvoertuigen en het voor de piketdiensten van de officier van dienst bevolkingszorg ook steeds vaker noodzakelijk is om een dienstvoertuig te gebruiken.

69606 Ruimtelijke ontwikkelingen

Duurzame vervanging wagenpark: De gemeente heeft de milieueisen aangescherpt waar het gaat om het eigen wagenpark. Dit leidt tot een ander inkoopbeleid. De aanschafprijs van (zware) elektrische voertuigen ligt momenteel nog een stuk hoger. De meeste gemeentelijk voertuigen kunnen worden vervangen door een elektrische variant, maar nog niet in alle gevallen is dit vanwege de aard van de werkzaamheden technisch mogelijk.

Reguliere vervanging voertuigen: Alle voertuigen die worden ingezet bij werkzaamheden van de gemeente Rijswijk zijn in eigen beheer. Een groot deel van de voertuigen is al financieel afgeschreven en in 2025 zijn alle voertuigen financieel afgeschreven. Een aantal wagens bleek technisch nog in orde en deze zijn langer ingezet voor de diverse werkzaamheden. In de afgelopen jaren zijn enkele gunstig geprijsde elektrische occasions aangekocht ter vervanging van technisch afgeschreven wagens. Op dit moment nemen de onderhoudskosten van het wagenpark enorm toe en vervanging kan niet langer worden uitgesteld. De aanbestedingen voor de overige voertuigen zijn dit jaar afgerond of lopen door tot in 2024. De termijn van levering na bestelling loopt op tot minimaal een jaar.

EMU-saldo

De financiële crisis in Europa van enkele jaren geleden heeft ervoor gezorgd dat de richtlijnen voor de overheidsfinanciën zijn aangescherpt. In het Stabiliteits- en groeipact hebben de landen die lid zijn van de EU afgesproken dat hun begrotingen in evenwicht moeten zijn of een overschot hebben. Het EMU saldo is het saldo van de inkomende en de uitgaande geldstromen die samenhangen met transacties en investeringen in een bepaalde periode, overeenkomstig de voorschriften van de EU. Het EMU-saldo geeft aan met welk bedrag de schuldpositie van een gemeente in een bepaalde periode is gemuteerd. Conform deze voorschriften is het beeld van het EMU-saldo van de gemeente Rijswijk als volgt.

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	2023 Begroting na wijziging	2024 Volgens begrotingmeerjarenraming	2025 Volgens meerjarenraming
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	13.992	-1.445	1.679
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	24.904	20.697	35.421
3. Mutatie voorzieningen	2.344	1.335	1.335
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-8.861	-21.295	-5.362
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	750		
Berekend EMU-saldo	-457	487	-27.045

Tot en met 2023 was het EMU-saldo negatief. Dit wordt veroorzaakt door een negatief begrotingssaldo. Vanaf 2024 wordt het EMU-saldo positief. De reguliere mutaties (im)materiële activa vinden hier plaats, die leiden tot een positief EMU-saldo. Door de verschuiving van investeringsprojecten en de afname van de grondexploitatie RijswijkBuiten eindigt 2025 met een negatief saldo. In het EMU-saldo is rekening gehouden met de financieringsbehoefte van de gemeente.

In het bestuurlijk overleg tussen Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen van 14 september 2015 is afgesproken dat geen referentiewaarden op het individueel niveau van de decentrale overheden meer worden bepaald. Eerder (bestuurlijk overleg van 18 januari 2013) is al afgesproken dat ook geen sprake is van sturingsmaatregelen door het Rijk op basis van het EMU-saldo van de lagere overheden.

Overzicht incidentele baten en lasten

Incidentele lasten	2024	2025	2026	2027
Programma Algemeen Bestuur en Organisatie				
UP Digitalisering dienstverlening en informatie	323	233		
Programma Sociaal Domein				
Actieplan armoede+	215			
Programma Wonen en Leven				
Grondexploitatie RijswijkBuiten	9.513	1.069	1.069	
Gebiedsontwikkeling	17.633	24.213	16.002	16.565
Bedrijfsvoering				
Cloudstrategie		400		
Digitaliseringsagenda	2.664	447		
Incidentele lasten	30.348	26.362	17.071	16.565
Incidentele baten	2024	2025	2026	2027
Programma Economie en Werken				
Onttrekking aan de reserve corona maatregelenpakket	115	106		
Programma Sociaal Domein				
Onttrekking aan de reserve innovatiefonds	217			
Onttrekking aan de reserve Sociaal Domein	146			
Programma Wonen en Leven				
Onttrekking aan de reserve Huis van de Stad	548			
Onttrekking aan de reserve woningisolatieprogramma	1.900			
Grondexploitatie RijswijkBuiten	17.633	24.313	16.002	16.565
Gebiedsontwikkeling	8.629	535	535	
Incidentele baten	29.188	24.954	16.537	16.565
Saldo incidentele baten en lasten	1.160	1.408	534	

Incidentele lasten

Programma Algemeen Bestuur en Organisatie

UP Digitalisering dienstverlening en informatie

Om de informatiehuishouding te moderniseren en toekomstbestendig te maken zodat mensen snel en duidelijk antwoorden krijgen op hun vragen is het uitvoeringsprogramma actief. Hierbij kan onder andere concreet gewezen worden op het verder digitaliseren van aanvragen, uitbreiden van het gebruik van de landelijke berichtenbox, een nieuw in te voeren contactstelsel en het vervangen van de website.

Programma Sociaal Domein

Actieplan armoede+

Bovenop de bestaande maatregelen om armoede te bestrijden wordt er extra geld ingezet om maatwerk te leveren via de bijzondere bijstand, extra ondersteuning te bieden aan maatschappelijke partners en een communicatiecampagne te voeren voor een totale aanpak van de armoedebestrijding. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van een stuurgroep om een integrale samenhang en aanpak van plannen en ideeën te bevorderen.

Programma Wonen en Leven

Grondexploitatie RijswijkBuiten

De grondexploitatie Rijswijk Buiten betreft de vastgestelde 11^e herziening grondexploitatie Sion - 't Haantje.

Bedrijfsvoering

Cloudstrategie

Steeds meer applicaties draaien bij vervanging niet meer lokaal, maar op de servers van de applicatieleveranciers zelf. Dit heeft gevolgen voor het onderhoud, het plaats onafhankelijk werken, het werken met data en de beveiliging daarvan. Dat vereist een aanpak op basis van een te ontwikkelen cloudstrategie.

Digitaliseringsagenda

Een aantal nieuwe wetten (bijv. o.a. Wet open overheid en Nieuwe omgevingswet) vereisen nieuwe applicaties. De informatiehuishouding en ook het team informatie krijgen met ingrijpende veranderingen te maken. Daarnaast vereist de aanbesteding en implementatie ook een nieuw te ontwikkelen aanpak van plannen en uitvoeren in relatie tot de behoefte en capaciteit van de hele organisatie.

Incidentele baten

Mutaties reserves

Programma Economie en Werken

Onttrekking aan de reserve coronamaatregelenpakket

Programma Sociaal Domein

Onttrekking reserve innovatiefonds

Het betreft hier de Kwaliteitsimpuls in het sociaal domein om knelpunten op te lossen waarin de huidige programmering niet voorziet of versnelling aan te brengen in een aantal wenselijke ambities, voortvloeiend uit de door de raad eerder vastgestelde kadernota's. Bij de instelling van de reserve innovatiefonds in 2022 zijn meerdere initiatieven beschreven, welke in de jaren 2022 t/m 2026 worden uitgevoerd. Voor 2024 heeft de raad ingestemd met de volgende bestedingen vanuit het innovatiefonds:

- Uitvoering van de Woonzorgvisie: € 110.000
- Praktijkondersteuner Jeugd: € 70.100
- Jongeren perspectiefonds: € 42.000.
- Grip op Bewind: € 20.000

Onttrekking reserve Sociaal Domein

Deze reserve is ontstaan uit de een tweetal bedragen vanuit de meicirculaire 2023. Het betreft middelen t.b.v. het programma vernieuwing financiële dienstverlening. De ambities opgenomen in dit programma worden via programmatische aanpak geïmplementeerd. Er zijn diverse projecten gestart, die doorlopen in 2024. Deze middelen vanuit de meicirculaire willen we hiervoor graag inzetten in 2024. In de 2^e halfjaarrapportage 2023 is aangegeven deze middelen daarom toe te voegen aan de reserve Sociaal domein

Programma Wonen en Leven

Onttrekking aan de reserve Huis van de Stad

Onttrekking aan reserve woningisolatieprogramma

Grondexploitatie Rijswijk Buiten

De grondexploitatie Rijswijk Buiten betreft de vastgestelde 11^e herziening grondexploitatie Sion/t'Haantje.

Gebiedsontwikkeling

In de Stadsas lopen de vier gebiedsontwikkelingen Havenkwartier, Te Werve Oost, Kessler Park en Bogaard stadscentrum. Dit zijn alle meerjarige facilitaire projecten, wat inhoudt dat de dekking uit het verhalen van kosten op de ontwikkelaars moet komen. Tot op heden waren deze gebiedsontwikkelingen niet apart benoemd. Met de start van het team Gebiedsontwikkeling begin 2023 is ook een start gemaakt met een aparte toelichting op deze baten en lasten. Ook lopen er nog onderhandelingen over kostenverhaal voor de komende jaren. Hierdoor is wel over 2023 en 2024 inzicht te geven, voor de opvolgende jaren is dit nog niet volledig.

Structurele lasten

Structurele reservemutaties	2024	2025	2026	2027
Programma Verkeer en Vervoer				
Parkeren	2.092	2.092	2.092	2.092
Bedrijfsvoering				
Groefonds Rijswijk	329	329	329	329
Totaal structurele toevoegingen	2.421	2.421	2.421	2.421
Programma Verkeer en Vervoer				
Parkeren	2.484	2.369	2.369	1.834
Programma Wonen en Leven				
Wijkontwikkeling	263	263	249	249
Algemene dekkingsmiddelen				
Nieuwbouw brandweerkazerne	128	128	128	128
Totaal structurele onttrekkingen	2.876	2.760	2.746	2.211

Structurele lasten

Toevoeging aan de reserve parkeren

Op basis van de bijgestelde ramingen worden de positieve exploitatiesaldi gestort in de bestemmingsreserve.

Programma Wonen en Leven

Toevoeging aan de reserve Groefonds

De opbrengst van de cumulatief preferente aandelen Stedin wordt aan de bestemmingsreserve investeringsfonds energietransitie en klimaat toegevoegd.

Structurele baten

Onttrekking aan de reserve parkeren

Overige bijstellingen van de uitgavenbudgetten worden ten laste van de reserve parkeren gebracht.

Programma Wonen en Leven

Onttrekking aan de reserve wijkontwikkeling

De jaarlijkse afschrijvingen van de uitgevoerde wijkontwikkelingsplannen worden aan deze reserve onttrokken.

Onttrekking aan de reserve nieuwbouw brandweerkazerne

Vanaf 2014 wordt er jaarlijks een bedrag van € 128.180 onttrokken aan deze reserve.

Structureel begrotingsaldo

Presentatie van het structureel begrotingsaldo	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	-1.445	1.679	-4.491	-1.411
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	3.421	556	-1.675	-210
Begrotingsaldo na bestemming	1.976	2.235	-6.166	-1.621
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	1.160	1.408	534	
Structureel begrotingsaldo	3.136	3.643	-5.632	-1.621

Verloop van de reserves

Omschrijving Bedragen x 1.000	Saldo begin 2024	Toevoeg- ingen 2024	Aanwend- ingen 2024	Saldo eind 2024	Saldo eind 2025	Saldo eind 2026	Saldo eind 2027
Algemene reserves							
Algemene dekkingsreserve	6.745	1.976		8.721	10.956	4.790	3.170
Totaal algemene reserves	6.745	1.976		8.721	10.956	4.790	3.170
Bestemmingsreserves							
Baggerwerken	527			527	527	527	527
Corona maatregelenpakket	412		115	297	191	191	191
Cultuur							
Decentrale arbeidsvoorwaarden	105			105	105	105	105
Faciliteiten voor jongeren	485			485	485	485	485
Gemeentepersoneel	163			163	163	163	163
GroEIFonds Rijswijk	127	329		456	786	1.115	1.445
Huis van de Stad	5.092		548	4.544	4.544	4.544	4.544
Innovatiefonds	561		217	344	273	273	273
Investeringsfonds energietransitie en klimaat	7.410			7.410	7.410	7.410	7.410
Kwaliteit en verbinding parken							
Rijswijk Zuid	1.300			1.300	1.300	1.300	1.300
Landgoederenzone fase 1	3.500			3.500	3.500	3.500	3.500
Nieuwbouw brandweerkazerne	5.174		128	5.046	4.918	4.790	4.661
Onderhoud							
welzijnsaccommodaties (MOP)	711			711	711	711	711
Parkeergarage	2.500			2.500	2.500	2.500	2.500
Parkeren	2.857	2.092	2.484	2.464	2.187	1.910	2.167
Realisatie kunst in de openbare ruimte	91			91	91	91	91
Realisatie tunnel Prinses Beatrixlaan	29.998			29.998	29.998	29.998	29.998
Reserve organisatie 2020	44			44	44	44	44
Revitalisering Oud-Rijswijk	82		40	42	2	2	2
Sociaal Domein	146		146				
Wijkontwikkeling	1.282		263	1.019	756	507	258
Woningisolatieprogramma 2023-2026	1.900		1.900			2.000	2.000
Woonfonds	3.115			3.115	3.115	3.115	3.115
Totaal van de bestemmingsreserves	67.582	2.421	5.842	64.161	63.605	65.281	65.490
Totaal van de reserves	74.327	4.397	5.842	72.882	74.561	70.071	68.660

Toelichting op de reserves

Bestemmingsreserve **Baggerwerken**

Deze bestemmingsreserve wordt aangewend voor bagger gerelateerde uitgaven/investeringen.

Bestemmingsreserve **Corona maatregelenpakket**

In 2021 is het Corona Maatregelenpakket Samen Rijswijk vastgesteld. Een pakket maatregelen gericht op het tegengaan van de korte termijneffecten van de COVID-pandemie. Het maatregelenpakket is gestoeld op drie pijlers:

- Maatschappelijk;
- Sociaal;
- Economisch.

De beschikbaar gestelde budgetten voor deze pijlers zijn ingezet voor zelfredzaamheid van onder andere jongeren en ondernemers. Maar ook voor het verenigingsleven en welzijnsactiviteiten, alsmede voor het ondersteunen van ondernemers om te ondernemen. Dit is allemaal gedaan vanuit bestaand beleid, waar mogelijk verruiming van het bestaande beleid en waar nodig nieuw beleid. Vanuit elke pijler zijn activiteiten en maatregelen opgepakt, uitgewerkt en uitgevoerd. Met ondernemers en (regionale) partners zijn plannen gemaakt en samenwerkingen aangegaan om hen te ondersteunen en de impact van COVID-19 op hun bedrijfsvoering te verminderen. Zo zijn de hoteliers in Rijswijk verenigd in een Hotelcollectief en vanuit dat collectief zijn zij samenwerking aangegaan met cultuurpartners en retailers om te komen tot gezamenlijke arrangementen voor de bezoekers van Rijswijk. Vanuit Economie en Onderwijs is breed ingezet op de ontwikkeling van de Energy Cave en de versterking onderwijs-arbeidsmarkt. Naast de doorontwikkeling van een campus, is er ingezet op het aantrekken van partners in privaat publiek samenwerkingsverband ter versterking van het ecosysteem rondom geothermie, en de samenwerking en kennisdeling verder te ontwikkelen. Daarnaast zijn er vanuit Jeugd en Onderwijs extra online-activiteiten georganiseerd voor jongeren in Rijswijk met als doel in verbinding te blijven met deze doelgroep en hen een activiteitenaanbod aan te kunnen bieden passend binnen de op dat moment geldende maatregelen. Ook is er veel aandacht geweest voor de winkelcentra in Rijswijk. Waarbij hele concrete acties, zoals ondersteuning van Winweken en Kidshelden bezoek in Bogaard stadscentrum, de bierloop, het zomerfeest en Winter Wonderland in Oud-Rijswijk. Tevens is voor Oud-Rijswijk geïnvesteerd in verdere digitalisering van het winkelcentrum door middel van social media inzet. In het kader van de digitalisering is, samen met de horecaondernemers en de Koninklijke Horeca Nederland Rijswijk, de Nocto-app gelanceerd. Met deze app is het voor bezoekers makkelijk om een leuke horecagelegenheid te vinden in Rijswijk en kunnen ondernemers meer exposure genereren. Samen met twee IT-ondernemers in Rijswijk is een awarrenesprogramma ontwikkeld gericht op het creëren van meer bewustzijn van cybersecurity bij ondernemers. Het programma bestaat uit workshops en trainingen. In 2024 en 2025 willen we het resterende bedrag inzetten op, in samenwerking met de BBR, het verder verkennen van het opzetten van een Bedrijven Investeringszone Middengebied Plaspoelpolder. Vanuit de gemeente wordt een bijdrage geleverd aan de hiervoor benodigde (externe) expertise voor advies en uitvoering. Verder wordt de arrangementensamenwerking met hotels, overige horeca en leisure in Rijswijk voortgezet om zo meer bezoekers en bestedingen naar Rijswijk trekken. Ook biedt de gemeente verenigingsondersteuning voor vitale sportverenigingen.

Bestemmingsreserve **Faciliteiten voor jongeren**

Deze reserve is gevormd in 2021 voor het opzetten van ruime, veilige en uitdagende speel- en recreatieplekken voor jongeren. Rijswijk telt nu ruim 170 speelplekken waar kinderen met plezier buiten kunnen spelen. Voor de oudere jeugd is er op dit moment niet veel aanbod, daarom is er besloten dat voor deze groep plekken bijkomen, zoals een interactief ontmoetingspunt en een skatebaan.

Bestemmingsreserve **Innovatiefonds**

Het betreft hier de Kwaliteitsimpuls in het sociaal domein om knelpunten op te lossen waarin de huidige programmering niet voorziet of versnelling aan te brengen in een aantal wenselijke ambities, voortvloeiend uit de door de raad eerder vastgestelde kadernota's. Bij de instelling van de reserve innovatiefonds in 2022 zijn meerdere initiatieven beschreven, welke in de jaren 2022 t/m 2026 worden uitgevoerd. Voor 2024 heeft de raad ingestemd met de volgende bestedingen vanuit het innovatiefonds:

- Uitvoering van de Woonzorgvisie: € 110.000
- Praktijkondersteuner Jeugd: € 70.100
- Jongeren perspectiefonds: € 42.000.
- Grip op Bewind: € 20.000

Bestemmingsreserve **Kwaliteit en verbinding parken Rijswijk Zuid**

Deze reserve is gevormd om de parken in Rijswijk-Zuid (Wilheminapark en Elsenburgbos) met elkaar te verbinden, dit zal zorgen voor een positief effect op geluid- en luchtkwaliteit. Hierdoor neemt de invloed van de A4 op de leefklimaat af. Door ook veel groen in de straten te realiseren zal het zorgen voor een goede mix van verschillende planten en dieren, de zogenoemde biodiversiteit. In deze parken kunnen de bewoners van Rijswijk ontspannen, spelen, sporten en zwemmen.

Bestemmingsreserve **Landgoederenzone fase 1**

Deze reserve is gevormd voor het opknappen van wandelparken en groen in de omgeving, zodat het gebied een uitstraling krijgt waarbij de geschiedenis van Rijswijk duidelijk voelbaar is.

Bestemmingsreserve **Parkeren**

Deze bestemmingsreserve wordt aangewend voor parkeer – en verkeer gerelateerde uitgaven/ investeringen. Op basis van de bijgestelde ramingen wordt een positief exploitatiesaldo gestort in de bestemmingsreserve en een negatief exploitatiesaldo onttrokken aan de reserve. Daarnaast worden er kapitaallasten van investeringen op het gebied van parkeren/verkeer onttrokken aan de reserve.

Bestemmingsreserve **Realisatie tunnel Prinses Beatrixlaan**

Deze reserve is bestemd voor de uitvoering van een tunnel onder een groot deel van de Prinses Beatrixlaan. Deze tunnel zal zorgen voor een betere doorstroming van het verkeer, een gezondere omgeving om te wonen, werken en recreëren. De mutatie betreft het opstellen van een strategisch lobbyplan.

Bestemmingsreserve **Revitalisering Oud Rijswijk**

Deze reserve is bestemd om uitvoering te geven aan herpositionering van Oud Rijswijk met versterking en behoud van het cultuurhistorisch karakter. Vanuit de bestemmingsreserve Revitalisering Oud Rijswijk zijn concreet onder meer het opknappen van de historische waterput in het centrum en aanpassingen in de openbare ruimte rondom het entreegebied vanaf de Kerklaan, passend bij het authentieke karakter van het gebied betaald. Samen met de ondernemers en eigenaren willen we komende periode een plan van aanpak opstellen voor de versterking van het winkelcentrum, herinrichting van de Herenstraat en het verbeteren van het historisch karakter van de gevelbeelden.

Vanuit andere reguliere budgetten geven we financiële bijdrage aan winkelcentrummanagement en -managers als verbinder tussen de ondernemers, vastgoedeigenaren en gemeente voor wat betreft de organisatie en uitvoering op het gebied van marketingcommunicatie, evenementen en activiteiten die van belang zijn voor een goede positionering van het centrum.

Bestemmingsreserve **Sociaal Domein**

Deze reserve is ontstaan uit de een tweetal bedragen vanuit de meicirculaire 2023. Het betreft middelen t.b.v. het programma vernieuwing financiële dienstverlening. De ambities opgenomen in dit programma worden via programmatische aanpak geïmplementeerd. Er zijn diverse projecten gestart, die doorlopen in 2024. Deze middelen vanuit de meicirculaire willen we hiervoor graag inzetten in 2024. In de 2^e halfjaarrapportage 2023 is aangegeven deze middelen daarom toe te voegen aan de reserve Sociaal domein en deze in 2024 weer te onttrekken aan de reserve voor de uitvoering van het programma in 2024.

Bestemmingsreserve **Woonfonds**

Deze reserve is bestemd voor de uitvoering van het bouwen van betaalbare huurwoningen. Dit zal gerealiseerd worden met woningbouwcorporatie Rijswijk Wonen. Dit is van belang voor de doorstroom van de sociale huurvoorraad, in het bijzonder de scheefwoners. De constructie van het Woonfonds garandeert de betaalbaarheid van deze woningen voor een lange tijd.

Verloop van de voorzieningen

Omschrijving Bedragen x 1.000	Saldo begin 2024	Toevoeg- ingen 2024	Aanwend- ingen 2024	Saldo eind 2024	Saldo eind 2025	Saldo eind 2026	Saldo eind 2027
Voorzieningen voor verplichtingen en risico's							
T.b.v. nazorg bouwlocaties	8			8	8	8	8
Pensioenen wethouders	3.974	56		4.030	4.086	4.142	4.198
Verplichtingen en risico's	2.500			2.500	2.500	2.500	2.500
Verlofsparen	108			108	108	108	108
Totaal voorzieningen voor verplichtingen en risico's	6.590	56		6.646	6.702	6.758	6.814
Voorzieningen ter egalisering van kosten							
Riolering	3.589			3.589	3.589	3.589	3.589
Onderhoud kunst in de openbare ruimte	61	16		77	92	108	124
Onderhoud welzijnsaccommodaties (MOP)	2.589	1.133		3.722	4.855	5.988	7.121
Baggerwerken	519	249		767	1.016	1.265	1.513
Bouwleges	300			300	300	300	300
Totaal voorzieningen ter egalisering van kosten	7.058	1.398		8.455	9.853	11.250	12.648
Totaal voorzieningen	13.648	1.454		15.101	16.555	18.009	19.462

Toelichting op de voorzieningen

Voorzieningen voor verplichtingen en risico's

T.b.v. nazorg bouwlocaties

Voorziening als gevolg van kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong wel (mede) ligt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar. Deze voorziening is ingesteld om grondexploitaties sneller te kunnen afsluiten. De gecalculeerde kosten voor de nazorg bij bouwlocaties worden in deze voorziening gereserveerd.

Verplichtingen en risico's

Betreft een voorziening ter dekking van mogelijke toekomstige verplichtingen en risico's.

Voorzieningen door derden bekleemde middelen

Riolering (spaar gedeelte)

Deze voorziening houdt verband met een storting van niet gerealiseerde vervangingsinvesteringen en dient voor de afdekking van de uitgestelde investeringen. Voorziening als gevolg van het sparen van de niet gerealiseerde investeringsplanning. Door vertraging bij de vervanging van riolering wordt een storting in de voorziening gedaan.

Riolering (egalisatie)

Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. Deze voorziening is ingesteld om de kosten van de vervangingsinvesteringen gelijkmatig te verdelen.

Voorzieningen ter egalisering van kosten

Baggerwerken

Voorziening als gevolg van gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren. Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het meerjarenonderhoud voor het baggeren gelijkmatig te verdelen.

Overzicht taakvelden

Overzicht taakvelden x € 1.000	Lasten	Baten	Saldo
Algemeen Bestuur en Organisatie	8.437	1.292	-7.144
0.1 Bestuur	3.205		-3.205
0.2 Burgerzaken	5.182	1.292	-3.890
5.6 Media	50		-50
Openbare Orde en Veiligheid	9.523		-9.523
1.2 Openbare orde en veiligheid	3.341		-3.341
2.1 Verkeer en vervoer	26		-26
Verkeer en Vervoer	12.725	5.292	-7.433
0.63 Parkeerbelasting	1.477	4.775	3.298
2.1 Verkeer en vervoer	8.833	453	-8.379
2.2 Parkeren	888	63	-824
2.4 Economische havens en waterwegen	227		-227
2.5 Openbaar vervoer	201		-201
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.099		-1.099
Economie en Werken	1.183	782	-401
0.5 Treasury		503	503
3.1 Economische ontwikkeling	543		-543
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	641	279	-361
Onderwijs	6.877	406	-6.471
4.1 Openbaar basisonderwijs	275		-275
4.2 Onderwijshuisvesting	3.571	151	-3.420
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	3.031	255	-2.776
Sport, Cultuur en Recreatie	10.169	1.657	-8.513
4.1 Openbaar basisonderwijs	72	35	-36
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	57		-57
5.1 Sportbeleid en activering	238	40	-197
5.2 Sportaccommodaties	3.827	1.520	-2.306
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	2.664		-2.664
5.4 Musea	1.087	7	-1.080
5.6 Media	1.589	54	-1.535
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	636		-636
Sociaal Domein	90.111	27.556	-62.554
0.4 Overhead	1.113		-1.113
1.2 Openbare orde en veiligheid	143		-143
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	11.035	3.117	-7.918
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	3.600		-3.600
6.2 Wijkteams	542		-542
6.3 Inkomensregelingen	30.422	23.447	-6.975
6.4 Begeleide participatie	343		-343
6.4 WSW en beschut werk	2.222		-2.222
6.5 Arbeidsparticipatie	3.730	101	-3.629
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.904	220	-3.684
6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	7.395		-7.395
6.71b Begeleiding (WMO)	3.278		-3.278
6.71c Dagbesteding (WMO)	1.145		-1.145
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	1.042	198	-844
6.72a Jeugdhulp begeleiding	4.062		-4.062
6.72b Jeugdhulp behandeling	1.370		-1.370
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	1.585		-1.585
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	1.475		-1.475
6.73a Pleegzorg	464		-464
6.73b Gezinsgericht	631		-631
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	1.248		-1.248
6.74a Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	3.737		-3.737
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	639		-639
6.74c Gesloten plaatsing	703		-703
6.82a Jeugdbescherming	1.046		-1.046
6.82b Jeugdreclassering	136		-136
7.1 Volksgezondheid	3.047	338	-2.709

Overzicht taakvelden x € 1.000	Lasten	Baten	Saldo
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	54	134	81
Wonen en Leven	61.764	49.664	-12.101
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	385		-385
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	6.227	82	-6.145
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	56		-56
6.5 Arbeidsparticipatie	621		-621
7.2 Riolering	4.315	5.886	1.571
7.3 Afval	10.354	12.743	2.389
7.4 Milieubeheer	7.297	1.726	-5.571
8.1 Ruimte en leefomgeving	9.816	8.629	-1.188
8.1 Ruimtelijke ordening	1.984		-1.984
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	17.701	17.645	-56
8.3 Wonen en bouwen	3.008	2.953	-54
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	3.745	144.943	141.197
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.820	1.123	-696
0.5 Treasury	1.115	838	-277
0.61 OZB woningen	286	7.403	7.117
0.62 OZB niet-woningen		6.521	6.521
0.64 Belastingen overig	82	24	-58
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-279	128.470	128.749
0.8 Overige baten en lasten	721		-721
2.1 Verkeer en vervoer		253	253
3.4 Economische promotie		310	310
Overhead	29.753	802	-28.951
0.4 Overhead	29.753	802	-28.951
Onvoorzien	-450		450
0.8 Overige baten en lasten	-450		450
Mutaties reserves	2.421	5.842	3.421
0.10 Mutaties reserves	2.421	5.842	3.421
Eindtotaal	236.260	238.236	1.976

Besluiten

Begroting voor het jaar 2024

De raad van de gemeente Rijswijk;

Gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting voor het jaar 2024;

BESLUIT:

Vast te stellen de begroting voor het jaar 2024

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van
7 november 2023

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,

Meerjarenraming 2025-2027

De raad van de gemeente Rijswijk;

Gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2025 - 2027;

BESLUIT:

Voor kennisgeving aan te nemen de meerjarenraming met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2025 - 2027.

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van 7 november 2023

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,

De in de jaarschijf 2024 van het investeringsplan 2024-2027 geraamde investeringen

De raad van de gemeente Rijswijk;

Gezien de door burgemeester en wethouders aangeboden begroting met bijbehorend investeringsplan voor de jaren 2024 – 2027 conform art 5, lid 2 van de Financiële verordening gemeente Rijswijk 2016;

BESLUIT:

Voor de volgende investeringen 2024 kredieten beschikbaar te stellen overeenkomstig de daarbij vermelde bedragen:

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Rijswijk in zijn openbare vergadering van
7 november 2023

De raad van de gemeente Rijswijk,

De griffier,

de voorzitter,

Investeringskredieten 2024

Investeringskrediet (bedragen x 1.000)	2024	
	U	I
Aanschaf smartphones 2024	50	
Afvalbakken 2024	50	
Digitalisering van dienstverlening en informatiehuishouding 2024	532	
Diverse investeringen voortvloeiend uit meerjarenonderhoudsplan sportparken 2024	33	
Documentaire informatievoorziening 2024	69	
Duurzame vervanging wagenpark 2024	296	
Fietspaden in asfalt 2024	200	100
Herinrichten speelplekken in de wijk 2024	150	
Herinrichting Geestbrugweg en Masterplan Bereikbaarheid CID-Binckhorst	2.700	
Herstel asfaltwegen 2024	997	
Herstellen (duiker)bruggen 2024	1.118	
Infrastructuur Prinses Beatrixlaan 2024	11.958	2.250
Integrale herinrichting probleemstraten 2024	1.100	
Invoeren nieuwe inzameling 2024	300	
Opwaarderen Kansrijke Plekken 2024	150	
Reguliere vervanging voertuigen 2024	80	
Transformatie Wilhelminapark 2024	250	
Uitbreiding voertuigen IOG 2024	60	
Uitwerking actieplan geluid 2024	24	
Vervangen beschoeiingen 2024	695	
Vervangen brandkranen 2024	20	
Vervanging armaturen 2024	171	
Vervanging bomen 2024	286	
Vervanging hekwerken 2024	15	
Vervanging kabelnet openbare verlichting 2024	669	
Vervanging lichtmasten 2024	197	
Vervanging luchtfoto's 2024	20	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (20 jr)	100	
Vervanging verkeerslichteninstallaties 2024 (40jr)	160	
Vervanging vrijvervalriolen 2024	2.180	
Totaal	24.630	2.350